

Społeczne uwarunkowania planowania ochrony przyrody na morzu

Monika Michałek

Rozprawa na stopień doktora w dyscyplinie Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, przedkładana Radzie Dyscypliny Geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej Uniwersytetu Gdańskiego

Promotor: prof. dr hab. Marek Dutkowski

grudzień 2021

Spis treści

Wprowadzenie	6
1. Cel i zakres pracy	8
2. Rys historyczny i uwarunkowania formalno-prawne funkcjonowania morskich obszarów chronionych.....	9
2.1. Rys historyczny	9
2.2. Narzędzia zarządzania obszarami morskimi.....	13
3. Charakterystyka obszarów analiz	18
4. Partycypacja społeczna w zarządzaniu środowiskiem i jego ochroną.....	24
5. Konflikty społeczne na tle środowiska (ekologiczne)	33
6. Materiał i metoda.....	40
6.1. Materiał badawczy	40
6.2. Metody badawcze	42
6.3. Klasyfikacja Interesariuszy.....	44
6.4. Charakterystyka konfliktów.....	44
7. Wyniki	46
7.1. Studium przypadku nr 1 – Zatoka Pucka (ZP).....	46
7.1.1. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych oraz charakterystyka Interesariuszy	46
7.1.2. Identyfikacja konfliktów	48
7.2. Studium przypadku – Ławica Słupska (ŁS).....	64
7.2.1. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych oraz charakterystyka Interesariuszy	64
7.2.2. Identyfikacja konfliktów	66
7.2.3. Wyniki badań.....	68
7.3. Studium przypadku nr 3 – Nadmorski Park Krajobrazowy (NPK).....	83
7.3.1. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych oraz charakterystyka Interesariuszy	83
7.3.2. Identyfikacja konfliktów	85
7.3.3. Wyniki badań.....	94
7.4. Podsumowanie wyników.....	110
7.4.1. Cel poznawczy nr 1. Wzbogacenie wiedzy poprzez charakterystykę, analizę i ocenę partycypacji społecznej w procesie planowania ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo	110
7.4.2. Cel poznawczy nr 2. Identyfikacja, charakterystyka oraz opracowanie typologii konfliktów społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną.....	114

7.4.3. Cel metodyczny nr 1. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie metody i techniki badawcze można zastosować do badania konfliktów dotyczących obszarów morskich.....	118
8. Dyskusja.....	119
8.1. Cel poznawczy nr 1. Wzbogacenie wiedzy poprzez charakterystykę, analizę i ocenę partycypacji społecznej w procesie planowania ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo.....	119
8.2. Cel poznawczy nr 2. Identyfikacja, charakterystyka oraz opracowanie typologii konfliktów społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo	128
8.3. Cel metodyczny nr 1. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie metody i techniki badawcze można zastosować do badania konfliktów dotyczących obszarów morskich	149
9. Wnioski	151
9.1. Wnioski dotyczące Celu poznawczego nr 1. Wzbogacenie wiedzy poprzez charakterystykę, analizę i ocenę partycypacji społecznej w procesie planowania ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo	151
9.2. Wnioski dotyczące Celu poznawczego nr 2. Identyfikacja, charakterystyka oraz opracowanie typologii konfliktów społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo.....	152
9.3. Wnioski dotyczące Celu metodycznego nr 1. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie metody i techniki badawcze można zastosować do badania konfliktów dotyczących obszarów morskich.....	153
9.4. Wnioski dotyczące Celu praktycznego nr 1: Opracowanie skutecznych zasad uczestnictwa społecznego w ochronie przyrody na morzu	154
9.5. Wnioski dotyczące Celu praktycznego nr 2: Wskazanie możliwych sposobów minimalizacji konfliktów	155
Streszczenie	158
Summary	160
Piśmiennictwo	162
Załączniki	183

Spis tabel

Tabela 1. Ochrona środowiska i przyrody jako funkcja w Planie zagospodarowania POM (źródło: opracowanie własne)	13
Tabela 2. Grupy Interesariuszy i sektory zidentyfikowane w projekcie BaltSeaPlan (źródło: opracowanie własne w oparciu o Pentz 2012, s. 12-13).....	32
Tabela 3. Typologia Interesariuszy zidentyfikowanych w projekcie PartiSeaPate (źródło: Zaucha 2018, s. 77)	32
Tabela 4. Charakterystyka Projektów analizowanych w ramach niniejszej pracy i zastosowane metody badawcze (źródło: opracowanie własne).....	41
Tabela 5. Typologia Interesariuszy biorących udział w konsultacjach społecznych dotyczących projektów planów ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo (obszary Natura 2000: Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005, Ławica Słupska PLC990001; Nadmorski Park Krajobrazowy) (źródło: opracowanie własne)	44
Tabela 6. Schemat identyfikacji konfliktów (źródło: opracowanie własne).....	45
Tabela 7. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych dotyczących projektów planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne).....	46
Tabela 8. Zestawienie Interesariuszy biorących udział w konsultacjach społecznych dotyczących projektów planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)	47
Tabela 9. Identyfikacja konfliktów w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)	48
Tabela 10. Charakterystyka konfliktu K1 dotyczącego granic obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)	50
Tabela 11. Charakterystyka konfliktu K2.1 dotyczącego Instytucji konsultacji społecznych (źródło: opracowanie własne)	53
Tabela 12. Charakterystyka konfliktu K2.2 dotyczącego Recenzentów (źródło: opracowanie własne).....	56
Tabela 13. Charakterystyka konfliktu K3.1. w zakresie „ochrony” brzegu morskiego (źródło: opracowanie własne)	58
Tabela 14. Charakterystyka konfliktu K3.2 w zakresie celów ochrony obszaru i gospodarki rybackiej (źródło: opracowanie własne).....	59
Tabela 15. Charakterystyka konfliktu K3.3 w zakresie celów ochrony obszaru i działalności turystycznej (źródło: opracowanie własne)	61
Tabela 16. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla obszaru Natura Ławica Słupska PLC990001 (źródło: opracowanie własne).....	64
Tabela 17. Zestawienie Interesariuszy biorących udział w konsultacjach społecznych dotyczących projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001) (źródło: opracowanie własne)	64
Tabela 18. Identyfikacja konfliktów w rejonie Ławicy Słupskiej (źródło: opracowanie własne).....	66
Tabela 19. Charakterystyka konfliktu K3.4. w zakresie celów ochrony i działalności wydobywczej (źródło: opracowanie własne).....	67
Tabela 20. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)	83
Tabela 21. Zestawienie Interesariuszy biorących udział w spotkaniach konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)	83

Tabela 22. Identyfikacja konfliktów w rejonie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)	85
Tabela 23. Charakterystyka konfliktu K3.1 w zakresie „ochrony” brzegu morskiego (źródło: opracowanie własne)	86
Tabela 24. Charakterystyka konfliktu K3.2 w zakresie celów ochrony obszaru i gospodarki rybackiej (źródło: opracowanie własne).....	88
Tabela 25. Charakterystyka konfliktu K3.5 w zakresie celów ochrony obszaru i zagospodarowania przestrzennego w części morskiej i lądowej (źródło: opracowanie własne).....	89
Tabela 26. Charakterystyka konfliktu K4 w zakresie nowych form ochrony przyrody (źródło: opracowanie własne)	93
Tabela 27. Typologia konfliktów na wybranych morskich obszarach cennych przyrodniczo (źródło: opracowanie własne)	116
Tabela 28. Porównanie konfliktów stwierdzanych w rejonie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne).....	131
Tabela 29. Możliwe sposoby zarządzania konfliktami opisanymi w niniejszej pracy oraz predykcja ich przebiegu (źródło: opracowanie własne).....	156

Spis rysunków

Rysunek 1. Związek pomiędzy ochroną przyrody a pozostałymi strategiami zarządzania przestrzenią morską (źródło: opracowanie własne)	18
Rysunek 2. Obszary Natura 2000 analizowane w niniejszej pracy na tle sieci obszarów Natura 2000 w POM (źródło: opracowanie własne).....	22
Rysunek 3. Lokalizacja analizowanego w pracy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego na tle rezerwatów przyrody i parków narodowych zlokalizowanych w POM (źródło: opracowanie własne) 23	
Rysunek 4. Koło konfliktów wg Moore’a (źródło: opracowanie własne w oparciu o Almeida i in. 2017, s. 96)	46
Rysunek 5. Struktura uczestników spotkań konsultacyjnych dotyczących projektów planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)	48
Rysunek 6. Struktura uczestników spotkań konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001) (źródło: opracowanie własne).....	65
Rysunek 7. Diagram MDS obrazujący podobieństwo między odpowiedziami udzielonymi na pytania ankietowe (źródło: opracowanie własne).....	82
Rysunek 8. Struktura uczestników spotkań konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla obszaru Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)	84
Rysunek 9. Lokalizacja rejonów konfliktów dotyczących zagospodarowania przestrzennego w części morskiej i lądowej NPK (źródło: opracowanie własne w oparciu o materiał z projektu „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii”)	92
Rysunek 10. Lokalizacja proponowanych form ochrony przyrody (konflikt K4) (źródło: opracowanie własne w oparciu o materiał z projektu „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii”)	94
Rysunek 11. Diagram MDS obrazujący podobieństwo między odpowiedziami udzielonymi na pytania ankietowe (źródło: opracowanie własne).....	109

WPROWADZENIE

W obowiązującej w Polsce ustawie *o ochronie przyrody* wyróżniono 10 form ochrony. Połowa z nich powoływana jest w obszarach morskich. Złożony i dynamiczny charakter problemów związanych z funkcjonowaniem rejonów objętych ochroną prawną wymaga wyjątkowej przejrzystości procesów decyzyjnych. W planowaniu działań ich dotyczących istotne są zarówno wiedza naukowa, jak i ta wynikająca z doświadczenia i wartości wyznawanych przez lokalne społeczności. Szczególną wagę ma poczucie odpowiedzialności za przyrodę. Niezależnie od uwarunkowań formalnych i prawnych, udział zainteresowanych Stron w podejmowaniu decyzji dotyczących środowiska i jego ochrony powinien być realny, a sam proces partycypacji społecznej stale doskonalony. Konsultacje społeczne nie powinny i nie muszą ograniczać się tylko do przedstawienia i opiniowania gotowych dokumentów.

Moje doświadczenia wynikające z udziału w opracowaniu dokumentów planistycznych dla obszarów chronionych zlokalizowanych w rejonie Zatoki Gdańskiej oraz Ławicy Słupskiej i z prowadzonych w ich ramach konsultacji, wskazują na istnienie istotnych pól konfliktowych spowodowanych m.in. różnicami w poziomie wiedzy, sprzecznością interesów czy odmiennymi systemami wartości. Cenne przyrodniczo obszary morskie i morsko-łądowe to przestrzeń wielofunkcyjna, która jest użytkowana z zamysłem realizacji różnorodnych celów, zatem i strategia ich ochrony powinna uwzględniać szerszy kontekst społeczno-gospodarczy. Analiza konfliktów na tym tle jest trudna, między innymi dlatego, że musi ona obejmować wymiar zarówno indywidualny jak i zbiorowy, aspekty gospodarcze, społeczne, kulturowe, naukowe i/lub czysto przyrodnicze. Niniejsza dysertacja wpisuje się w nurt niezbyt jeszcze licznych badań nad udziałem społeczeństwa w procesie zarządzania obszarami chronionymi, szczególnie tymi zlokalizowanymi na morzu i ujawniającymi się w tym procesie konfliktami. Uzasadnienie podjęcia pracy jest zatem następujące:

- Potrzeba usystematyzowania wiedzy dotyczącej partycypacji społecznej w planowaniu ochrony przyrody w polskich obszarach morskich (POM) i jej oceny w oparciu o materiały archiwalne i przeprowadzone badania ankietowe.
- Potrzeba analizy konfliktów społecznych na wybranych morskich obszarach cennych przyrodniczo objętych ochroną prawną, opracowanie ich typologii i predykcja ich dalszego przebiegu.
- Lepsze zrozumienie istoty konfliktów społecznych dotyczących morskich obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną.
- Doskonalenie istniejących metod badań konfliktów społecznych na tle wykorzystania zasobów i walorów oraz ochrony przyrody.

Praca rozpoczyna się przedstawieniem celów oraz pytań badawczych, które sobie postawiłam (rozdział 1) i składa się zasadniczo z dwóch części: teoretycznej (rozdziały 2, 3, 4, 5) i poznawczej (rozdziały 6, 7, 8, 9).

Część teoretyczna obejmuje rys historyczny, podstawy formalno-prawne funkcjonowania morskich obszarów chronionych, przegląd literatury w zakresie konsultacji społecznych i konfliktów ekologicznych wraz z podstawowymi ustaleniami terminologicznymi. Rozdziały te mają swoje rozwinięcie w części wynikowej.

Praca sytuuje się na pograniczu nauk społecznych, ochrony przyrody, prawa ochrony środowiska, a przyjęta metodologia (rozdział 6) oparta jest na zróżnicowanych metodach i technikach badawczych.

Rozdział 7 poświęcony jest analizom materiału archiwalnego oraz z przeprowadzonych badań i kończy się syntetycznym podsumowaniem. W dyskusji wyników (rozdział 8), poza materiałami bibliograficznymi, odwoływałam się do własnych doświadczeń i długoletniej praktyki zawodowej.

Wnioski wraz z rekomendacjami dotyczącymi przyszłych procesów konsultacji społecznych w ochronie obszarów morskich oraz potencjalnych sposobów minimalizacji konfliktów zawarłam w rozdziale 9.

Zamykając wprowadzenie, pragnę wyrazić słowa głębokiej wdzięczności osobom i instytucjom, bez których pomocy niniejsze opracowanie z pewnością byłoby uboższe lub wcale nie zostałoby ukończone. Dziękuję Promotorowi pracy prof. dr hab. Markowi Dutkowskiemu, Uczestnikom konsultacji społecznych, Przedstawicielom Urzędów Morskich w Gdyni i Szczecinie, Dyrekcji Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych, Współpracownikom z Instytutu Morskiego UM w Gdyni: prof. dr hab. Jackowi Zaucha, Joannie Pardus, dr Andrzejowi Osowieckiemu, dr Marcinowi Kalarusowi oraz Michałowi Behnke z Kancelarii Radców Prawnych CIC.

Pracę dedykuję najważniejszym w moim życiu Kobietom: Mamie i Córce.

1. CEL I ZAKRES PRACY

Przedmiotem niniejszej pracy są uwarunkowania społeczne w procesie planowania ochrony przyrody na morzu na przykładzie wybranych obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej i Ławicy Słupskiej oraz Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. W pracy wyznaczono dwa cele poznawcze i cel metodyczny. Uzyskane w drodze analiz i badań informacje, mogą ponadto znaleźć zastosowanie użyteczne, poprzez realizację dwóch celów praktycznych.

Cele poznawcze

Cel poznawczy nr 1. Wzbogacenie wiedzy poprzez charakterystykę, analizę i ocenę partycypacji społecznej w procesie planowania ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo.

Szczegółowe pytania badawcze:

1. Jak szeroki był udział w konsultacjach społecznych dotyczących planów ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo (objętych ochroną prawną) i jakie grupy społeczne były zaangażowane w te procesy?
2. Kto z interesariuszy miał największy wpływ na przebieg i wynik analizowanych konsultacji oraz którzy interesariusze mogą mieć kluczowe znaczenie dla kwestii ochrony wybranych obszarów cennych przyrodniczo w przyszłości?
3. Jak przebiegały procesy konsultacji społecznych w rozpatrywanych obszarach?
4. Jaki jest stosunek ankietowanych interesariuszy do obszarów cennych przyrodniczo i ich ochrony poprzez opracowywanie i wdrażanie planów ochrony?
5. Jak Respondenci oceniają stan swojej wiedzy na temat planów ochrony obszarów morskich i skąd czerpią wiedzę dotyczącą ochrony przyrody?
6. Jak Respondenci oceniają proces konsultacji związany z opracowaniem planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001?
7. Jak Respondenci oceniają proces konsultacji związany z opracowaniem planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego?
8. Jakie były mocne i słabe strony w przebiegu przeprowadzonych konsultacji?
9. Czy partycypacja społeczna jest odpowiednim/efektywnym mechanizmem angażowania obywateli w ochronę przyrody na morzu?

Cel poznawczy nr 2. Identyfikacja, charakterystyka oraz opracowanie typologii konfliktów społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną.

Szczegółowe pytania badawcze:

1. Jakie przedmioty konfliktów zidentyfikowano w trakcie procesów konsultacji społecznych na wybranych morskich obszarach objętych ochroną prawną i jaka jest ich istota?
2. Kto jest stroną w zidentyfikowanych konfliktach?
3. Jaka jest geneza konfliktów na wybranych morskich obszarach objętych ochroną prawną?
4. Jakie zasadnicze kategorie konfliktów sklasyfikowano?
5. Jakie przyczyny konfliktów na obszarach morskich wskazywali Respondenci?

Cel metodyczny

Cel metodyczny nr 1. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie metody i techniki badawcze można zastosować do badania konfliktów dotyczących obszarów morskich.

Cele praktyczne

Cel praktyczny nr 1. Opracowanie skutecznych zasad uczestnictwa społecznego w ochronie przyrody na morzu.

Szczegółowe pytanie badawcze:

1. Jakie elementy mogą przyczynić się do poprawy jakości i efektywności konsultacji społecznych?

Cel praktyczny nr 2. Wskazanie możliwych sposobów minimalizacji konfliktów.

Szczegółowe pytania badawcze:

1. Jakie są możliwe do zastosowania sposoby minimalizacji zidentyfikowanych w pracy konfliktów?
2. Jaka jest predykcja przebiegu poszczególnych konfliktów w perspektywie dekady?

2. RYS HISTORYCZNY I UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE FUNKCJONOWANIA MORSKICH OBSZARÓW CHRONIONYCH

2.1. Rys historyczny

Obszarów morskich dotyczy nieco inny niż na lądzie porządek prawny, co jest determinowane przez istnienie tzw. prawa oceanu światowego (Zaucha 2018). Główną umową międzynarodową dotyczącą obszarów morskich jest Konwencja Narodów Zjednoczonych o *prawie morza* sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r., zwana UNCLOS. W Konwencji ustanowiono jurysdykcję dla światowych mórz i oceanów, a także zasady dotyczące korzystania z ich zasobów (Pyć 2019).

Polskie obszary morskie (POM) zdefiniowane zostały w Ustawie z dnia 21 marca 1991 r. o *obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej* (Dz. U. 2020 r., poz. 2135). Składają się na nie: morskie wody wewnętrzne, morze terytorialne i wyłączna strefa ekonomiczna. Jak wskazuje Zaucha (2018) szerszym pojęciem jest „przestrzeń morska” obejmująca zarówno obszary morskie (wody morskie) jak i lądowe bramy do ich obsługi (porty, kąpieliska). Nie istnieje jedna przestrzeń morska, a każda jej delimitacja ma charakter subiektywny, ponieważ mamy do czynienia z wieloma nakładającymi się na siebie przestrzeniami o różnym zasięgu i relacjach. Można założyć, że przestrzeń morska jest elementem przestrzeni geograficznej (ibidem).

Ochrona prawna obszarów jest determinowana m.in. ich „cennieścią przyrodniczą”. W najbardziej ogólnym znaczeniu obszar cenny przyrodniczo charakteryzuje się wysoką wartością warunkowaną istnieniem różnorodnych zasobów, czy walorów (Dobrzańska 2005). Radecki (1987) definiuje pojęcie jako „*obszary które przedstawiają wartości dane przez przyrodę dla jakiegokolwiek działalności ludzkiej*”. W świetle kryteriów ekonomicznych Dobrzańska (2005) proponuje następującą definicję obszarów cennych przyrodniczo: „*są to obszary, których różnorodność biologiczna stanowi lub może*

stanowiąc dominujący, istotny czynnik działalności gospodarczej lub w istotny sposób ograniczający konwencjonalne formy zagospodarowania”.

Pojęcie „ochrony przyrody” ma decydujące znaczenie we wszystkich dyskusjach o stanie środowiska i identyfikowanych problemach i konfliktach ekologicznych. Wiąże się z nim zagadnienia teoretyczne takie jak: koncepcje ochrony, jej motywy oraz cele i zasady. Koncepcje ochrony to odpowiedź na pytanie jak chronimy? Motywy to zaś wyjaśnienie dlaczego chronimy? (Kapuściński 2009). W 1922 r. Jan Gwalbert Pawlikowski pisał, że idea ochrony przyrody ma dużo podobieństw z etyką i jest to norma postępowania, która powinna być normą ogólną. Postawił ponadto tezę, że *„żadne ustawodawstwo, żadna organizacja państwowa nie zdołają skutecznie spełniać zadań ochrony przyrody – bez oparcia się o szeroką podstawę społeczną”* (Pawlikowski 1922). Prawdziwość tej tezy została potwierdzona i nadano jej sens normatywny (o charakterze prawa miękkiego) w zasadzie 10. Deklaracji z Rio de Janeiro (Nyka 2018).

Powszechną trudność sprawia określenie zakresu treściowego pojęcia „ochrony przyrody”, a tym samym jego relacji względem np. ochrony środowiska (Głowaciński 2007). Ostateczny cel obu kierunków działania jest dość zbieżny – jest nim utrzymanie warunków dla egzystencji i rozwoju gatunków, w tym przede wszystkim gatunku ludzkiego, a także zabezpieczenie przyrodniczych uwarunkowań jakości życia człowieka. W powszechnym rozumieniu ochrona przyrody oznacza zatem *„zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie składników i zasobów przyrody, w szczególności roślin i zwierząt, jak również ekosystemów i kompleksów przyrodniczych”* (ibidem).

W toku rozwoju cywilizacji, zarówno koncepcje jak i motywy ochrony przyrody przechodziły i nadal przechodzą ewolucję: od ochrony kultowej, przez konserwatorską i planistyczną, po transkontynentalne systemy obszarów chronionych, renaturalizację ekosystemów i aktywne wzbogacanie traconej różnorodności biologicznej (Chmielewski 2012, Falencka-Jabłońska 2021). Ma to odzwierciedlenie w obowiązującym w danym czasie prawodawstwie, przy czym Polska ma znaczący historyczny dorobek w zakresie tworzenia naukowych podstaw i ustanawiania prawnych form ochrony przyrody (Chmielewski i Kolejko 2014).

Ochrona przyrody w sensie ideowym jest pomysłem drugiej połowy XIX w., ale wyraźne formy prawne przybrała w zasadzie w wieku XX (Habuda i Radecki 2017). Pierwszą w Polsce ustawę *o ochronie przyrody* przyjęto 10 marca 1934 r. Wprowadzono dwie formy ochrony tj. ochronę gatunkową oraz park narodowy (ibidem). Żadna z nich nie dotyczyła wówczas obszarów morskich.

Od połowy lat 60. powstawała koncepcja tworzenia wielkoprzestrzennych form ochrony krajobrazu (Kozłowski 1973). Zakładała ona powoływanie dwóch rodzajów obszarów ochrony: parku krajobrazowego i obszaru chronionego krajobrazu, nieistniejących we wcześniejszej ustawie *o ochronie przyrody* (Chmielewski i Kolejko 2014). Na pierwszy i jedyny dotychczas park krajobrazowy położony w obszarach morskich trzeba było poczekać do roku 1978 [Uchwała nr IX/49/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku, zaktualizowana Uchwałą Nr 142/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2011 r. poz. 1457), następnie zmieniona Uchwałą Nr 444/XLII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2018 r. poz. 202)]. W trakcie formułowania teoretycznych podstaw funkcjonowania parku krajobrazowego w tle mniej lub bardziej akcentowanych zadań ochrony, zawsze znajdowała się działalność człowieka, co mocno wyróżniało tę formę ochrony przyrody od pozostałych (Schubert 2008).

W 1996 r. do Wolińskiego Parku Narodowego przyłączono obszar wychodzący w morze na odległość 1 mili morskiej oraz archipelag wysp we wstecznej delcie Świny wraz z otaczającymi je wodami Zalewu Szczecińskiego, dzięki czemu stał się on pierwszym polskim parkiem narodowym położonym częściowo na obszarach morskich [Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1996 r. w sprawie Wolińskiego Parku Narodowego (Dz. U. z 1996 r. Nr 4, poz. 30)].

W latach 90. rozpoczął się proces demokratyzacji systemu politycznego, a dążenie do integracji z Europą miało miejsce poprzez m.in. dostosowywanie prawa polskiego do wspólnotowego. Najistotniejsze zmiany w legislacji środowiskowej miały związek z publicznym dostępem do informacji o środowisku, ocenami oddziaływania na środowisko, czy ochroną jakości środowiska (w tym z koniecznością poprawy stanu wód).

Podstawowym motywem uchwalenia Ustawy *o ochronie przyrody* w 2004 r. (Dz. U. 2021, poz. 1098) było zharmonizowanie prawa polskiego z prawem UE. Przejawem tego procesu była m.in. regulacja związana z Europejską Siecią Ekologiczną Natura 2000. Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) i obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) stanowią zasadniczy element polityki ochrony różnorodności biologicznej Unii Europejskiej [Makomaska-Juchiewicz i Tworek (red.) 2003, Cierlik i in. 2005, Wytyczne w sprawie ustanowienia sieci Natura 2000, 2007].

W 2004 r. powołano pierwsze obszary specjalnej ochrony ptaków, w tym zlokalizowane na morzu. W granice Słowińskiego Parku Narodowego włączono też 2-milowy pas morza przylegający do części lądowej [Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 2004 r. w sprawie *Słowińskiego Parku Narodowego* (Dz. U. Nr 43 poz. 390)].

Zgodnie z obowiązującą do dziś, choć wielokrotnie nowelizowaną, Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (Dz. U. 2021, poz. 1098) celem ochrony przyrody w Polsce jest: „*utrzymanie stabilności ekosystemów i trwałości procesów ekologicznych; zachowanie różnorodności biologicznej, w tym zapewnienie ciągłości istnienia wszystkich gatunków roślin, zwierząt i grzybów wraz z ich siedliskami; ochrona walorów krajobrazowych, zadrzewień oraz zieleni w miastach i wsiach; utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody; zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego; kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody poprzez działalność edukacyjną, informacyjną i promocyjną*”.

Wskutek licznych zmian przepisów, włączenia Polski do Unii Europejskiej oraz powołania w 2008 r. nowej administracji ochrony przyrody, pojawiły się zjawiska i procesy, będące następstwem silnego sformalizowania systemu oraz niestabilnego, rozproszonego w wielu ustawach i bardzo złożonego prawa (Olaczek 2014). W tym kontekście nie można pominąć roli administracji, kadr, finansów, organizacji ekologicznych, właściwego postępowania w działalności gospodarczej i gospodarce przestrzennej, badaniach naukowych, edukacji, wyznawanych wartości i świadomości obywatelskiej (ibidem).

Na system ochrony przyrody w Polsce w rozumieniu prawnoinstytucjonalnym składa się obecnie 10 form ochrony przyrody tj.: park narodowy, rezerwat przyrody, park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, zespół przyrodniczo-krajobrazowy, użytek ekologiczny, pomnik przyrody, stanowisko dokumentacyjne, obszar Natura 2000, ochrona gatunkowa. Wskutek terytorialnego nakładania się wielu obszarów i obiektów chronionych, różne formy prawnej ochrony przyrody

i krajobrazu w końcu 2016 r. obejmowały łącznie ok. 32,2% powierzchni kraju (Chmielewski i in. 2018).

W polskich obszarach morskich (POM) funkcjonuje 17 obszarów Natura 2000 tj.: 8 obszarów specjalnej ochrony siedlisk, 8 specjalnych obszarów ochrony ptaków, 1 obszar specjalnej ochrony siedlisk i specjalny obszar ochrony ptaków we wspólnej granicy. Ponadto częściowo w POM położone są wspomniane powyżej: 1 park krajobrazowy, 2 parki narodowe. Pomimo zamierzeń, nie powołano w POM podmorskiego rezerwatu przyrody, natomiast 3 rezerwaty lądowe mają swoją morską część. Największą powierzchnię mają obszary Natura 2000 (23,76% POM). Dla porównania w Finlandii to 9,5%, a w Estonii 27% (Lusenius i in. 2019).

W całym Morzu Bałtyckim funkcjonują 893 obszary Natura 2000, co stanowi 18,9% jego powierzchni (Fraschetti i in. 2018). Należy jednak podkreślić, że 725 obszarów częściowo znajduje się na lądzie i ogranicza się do wód terytorialnych, co warunkuje sposób ich użytkowania. Nieliczne kraje posiadają legislację pozwalającą na utworzenie w pełni chronionego morskiego rezerwatu przyrody (Costello 2018).

W prawie międzynarodowym wyróżnia się kilka form ochrony obszarów morskich. W Konwencji o prawie morza z 1982 r. taką formą są „*clearly defined area*” (Pyć 2005). Inną kategorią są morskie obszary szczególnie wrażliwe „*particular sensitive sea area*” (PSSA). Konwencja MARPOL wprowadziła konstrukcję obszarów specjalnych „*special area*” i objęła taką formą całe Morze Bałtyckie.

Kolejną konstrukcją ochronną jest system bałtyckich obszarów chronionych („*Baltic Sea Protected Areas*” - BSPAs) (ibidem). W 2007 r. Strony Konwencji HELCOM (organizacja zajmująca się ochroną Morza Bałtyckiego) podpisały tzw. Bałtycki Plan Działań (BSAP) (<https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/>). Jednym z podstawowych jego celów (w segmencie bioróżnorodność i ochrona przyrody) było wyznaczenie ekologicznie spójnej sieci bałtyckich obszarów chronionych HELCOM BSPA oraz właściwe nimi zarządzanie (ibidem). Polska nie wskazała nowych obszarów chronionych, a nominowała 9 już wówczas funkcjonujących obszarów Natura 2000. Bałtyckie obszary chronione (BSPA) obejmują obecnie około 12% powierzchni Morza Bałtyckiego, dla ok. 30% z tych obszarów nie opracowano żadnych programów zarządzania (HELCOM 2018). Bałtycki Plan Działań został zaktualizowany w październiku 2021 r. (<https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/>).

Niestety, nie jest do końca jasne, które obszary chronione należy traktować jako „morskie”. Generalnie rzecz biorąc, uznaje się, że w przypadku sieci Natura 2000, są to obszary położone przynajmniej częściowo na morzu według warstw GIS albo te, gdzie w Standardowych Formularzach Danych w punkcie „położenie obszaru w jednostkach administracyjnych NUTS” wpisano „0” przynajmniej dla części obszaru. Za kryterium przyjmuje się również występowanie w nich siedlisk i gatunków morskich (np. foki szarej czy morświna) (Ginałski 2010). W niniejszej pracy, dla uproszczenia, używa się sformułowania „*morskie obszary chronione*” w odniesieniu do obszarów objętych ochroną prawną zarówno tych, których granice położone są całkowicie w POM (np. ławica Słupska PLC990001) jak i tych morsko-lądowych (np. Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005, Nadmorski Park Krajobrazowy). W badaniach nie można pominąć silnej zależności obszarów morskich od stanu środowiska w przyległej strefie lądowej, włączonej w granice obszaru, a także od sposobu użytkowania tej strefy.

Zestawienie wszystkich morskich obszarów objętych ochroną prawną w Polsce, wraz z informacjami o podstawach prawnych ich funkcjonowania, organach sprawujących nad nimi nadzór, planach ochrony i konsultacjach społecznych zamieszczono w Załączniku 1.

2.2. Narzędzia zarządzania obszarami morskimi

Ze względu na złożoność problematyki, zagadnienia związane z zarządzaniem na obszarach morskich ujęto w sposób syntetyczny, uwzględniając przede wszystkim te, które mają znaczenie w kontekście niniejszej pracy.

Zarządzanie wymaga istnienia trzech elementów: podmiotu zarządzającego, obiektu zarządzanego i narzędzi zarządzania, które są ze sobą ściśle powiązane (Poskrobko 2008).

Na zarządzanie obszarami morskimi składają się zarówno aspekty społeczno-gospodarcze (w tym dysponowanie zasobami i ich eksploatacją, procesami inwestycyjnymi, transportem), jak i przyrodnicze (w tym decydowanie o obszarach cennych przyrodniczo oraz objętych ochroną prawną). W ostatnich latach istotnym jego elementem stało się planowanie przestrzenne (EC 2008, Douvere i Ehler 2009, Ehler i Douvere 2009, VASAB 2015, Zaucha 2018, Przedzrymirska i in. 2021).

Zakres planowania przestrzennego obszarów morskich Unii Europejskiej wyznaczony został w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. *ustanawiającej ramy planowania przestrzennego obszarów morskich* (tzw. Dyrektywa MSP) (Dz. Urz. UE L 257/135 z dnia 28.08.2014 r.). Jak wskazuje Zaucha (2018), zważywszy na ramowy charakter Dyrektywy MSP, planowanie przestrzenne obszarów morskich podlega również innym regulacjom prawa unijnego i co istotne w kontekście niniejszej pracy, jego wyłączną domeną nie jest ochrona środowiska przyrodniczego (Tabela 1).

Plan zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich (zwany dalej Planem zagospodarowania POM) przyjęto Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 kwietnia 2021 r. *w sprawie przyjęcia planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w skali 1:200 000* (Dz. U. 2021, poz. 935). Został on opracowany zgodnie z Ustawą z dnia 21 marca 1991 r. *o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej* (Dz. U. 2020, poz. 2135) oraz w oparciu o założenia Rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 17 maja 2017 r. *w sprawie wymaganego zakresu planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej* (Dz. U. 2017, poz. 1025).

Tabela 1. Ochrona środowiska i przyrody jako funkcja w Planie zagospodarowania POM (źródło: opracowanie własne)

ZARZĄDZANIE PRZESTRZENIĄ MORSKĄ	
Planowanie jako element zarządzania	
Plan zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich	
<ul style="list-style-type: none"> • Ustalenia ogólne (w tym ustalenia terminologiczne) • Rozstrzygnięcia dotyczące rozmieszczenia inwestycji celu publicznego • Uwarunkowania przyszłego użytkowania • Kierunki rozwoju transportu i infrastruktury technicznej 	
<ul style="list-style-type: none"> • Szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące poszczególnych akwenów lub ich wydzielonych części 	Funkcje podstawowe w akwencie: <ul style="list-style-type: none"> • Sztuczne wyspy i konstrukcje • Transport • Infrastruktura techniczna

	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona środowiska i przyrody • Dziedzictwo kulturowe • Rybołówstwo • Akwakultura • Pozyskiwanie energii odnawialnej • Poszukiwanie rozpoznawanie złóż kopalin oraz wydobywanie kopalin ze złóż • Turystyka, sport i rekreacja • Obronność i bezpieczeństwo państwa
	Funkcje dopuszczalne w akwenuie
	Zakazy i ograniczenia
	Warunki dotyczące uprawiania rybołówstwa i akwakultury, pozyskiwania energii odnawialnej, poszukiwania, rozpoznawania złóż kopalin oraz wydobywania kopalin ze złóż oraz ochrony środowiska i dziedzictwa kulturowego

Funkcję „ochrona środowiska i przyrody” w Planie zagospodarowania POM zdefiniowano w następujący sposób: „*oznacza zapewnienie przestrzeni niezbędnej do ochrony środowiska i utrzymania wartości przyrodniczych polskich obszarów morskich; uwzględnia to konieczność: ochrony różnorodności biologicznej i siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt (w tym gatunków chronionych), zachowania właściwego funkcjonowania ekosystemu, utrzymania dobrego stanu wód morskich lub jego poprawy, zapewnienia człowiekowi możliwości zrównoważonego korzystania z walorów krajobrazowych środowiska oraz prowadzenia badań naukowych, których wyniki będą służyć ochronie środowiska i przyrody*”. Ma ona rangę funkcji podstawowej i obejmuje powierzchnię 3,85% POM (powierzchnia obszarów prawnie chronionych w POM jest jednak znacznie większa i wynosi 23,76%). Obecnie (październik 2021) opracowywane są plany dla wód portowych, wód wewnętrznych oraz szczegółowy plan zagospodarowania przestrzennego Zatoki Gdańskiej (https://www.umgdy.gov.pl/?page_id=2161).

Osobnym zagadnieniem z racji lokalizacyjnej specyfiki omawianych w niniejszej pracy obszarów jest, podlegające odrębnym regulacjom, zagospodarowanie w ich części lądowej, z których kluczowe znaczenie mają Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. 2021, poz. 741).

Jednym z najistotniejszych instrumentów służących zarządzaniu obszarami objętymi ochroną są natomiast specjalistyczne opracowania inwentaryzacyjno-projektowe tzw. plany ochrony. W Polsce, zgodnie z Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody*, opracowania te sporządzane są dla czterech form ochrony przyrody. Zakres planów ochrony określają w zależności od rodzaju obszaru: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. *w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników* (Dz. U. 2005 nr 94, poz. 794) lub Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2010 r. *w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000* (Dz. U. 2010 Nr 64, poz. 401 ze zm.).

Plany ochrony są dokumentami o randze prawa powszechnego lub lokalnego, a przy ich opracowaniu istotny jest udział społeczeństwa.

Podstawy prawne opracowania i opiniowania planu ochrony parku krajobrazowego określone zostały w Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (Dz. U. 2021, poz. 1098) oraz Ustawie z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa*

w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2021, poz. 247). Plan ochrony parku krajobrazowego sporządzony przez dyrektora parku lub zespołu parków, jest ustanawiany w drodze uchwały przez sejmik województwa, przy czym wymaga on uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i zaopiniowania przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. W części zakazów wymienionych w art. 17 ust. 1a Ustawy o ochronie przyrody, wymaga też uzgodnienia z właściwą miejscowo radą gminy (jednak do czasu opracowania audytów krajobrazowych, uzgodnienia takie nie są formalnie wymagane). Ponadto, na mocy Ustawy z dnia 23 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2020, poz. 1057), projekty aktów prawa miejscowego są też konsultowane z organizacjami ekologicznymi, ochrony zwierząt i dziedzictwa przyrodniczego.

Podobnie, sporządzający projekt planu ochrony obszaru Natura 2000, powinien w oparciu o art. 29 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2021, poz. 1098) umożliwić zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar, udział w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu. Ustanowienie planu poprzedza się przeprowadzeniem postępowania z udziałem społeczeństwa na zasadach określonych w dziale III rozdziale 3 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2021, poz. 247).

Procedura ustanowienia niezbędnych środków ochrony dla obszarów Natura 2000 nie ma charakteru fakultatywnego, a jest obowiązkowa w odniesieniu do wszystkich państw członkowskich UE. Zgodnie z Notą Komisji Europejskiej z września 2013 r., w sprawie ustanawiania środków ochronnych dla obszarów Natura 2000, art. 6 ust. 1 Dyrektywy Siedliskowej dotyczy ona w szczególności specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO). Podobne podejście należy jednak zastosować do obszarów wyznaczonych na mocy Dyrektywy ptasiej (OSO). Oznacza to, że w przypadku każdego obszaru Natura 2000 należy opracować i wdrożyć te środki ochrony, które uznaje się za niezbędne (wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-508/04). Niekoniecznie są to jednak plany ochrony, które sporządza się obligatoryjnie w 12 krajach UE, w 10 są fakultatywne, a w 5 są sporządzane tylko dla niektórych obszarów Natura 2000. Niektóre państwa przyjęły inne rozwiązania, np. w Austrii obszary zostały pogrupowane w regiony i na tym poziomie sporządzane są plany zarządzania (Kruk i in. 2010, Bołtromiuk i Zagórski 2011, Dubel i in. 2013).

Dla żadnego z polskich morskich obszarów chronionych (obszar Natura 2000, park krajobrazowy, park narodowy, rezerwat przyrody), pomimo przygotowania projektów dokumentów i przeprowadzenia zaawansowanych prac planistycznych z włączeniem procesu partycypacji społecznej, nie implementowano do porządku prawnego planu ochrony (stan październik 2021 r.). Najbardziej zaawansowana jest procedura dotycząca obszarów Natura 2000 w rejonie Zalewu Wiślanego – Zalew Wiślany PLB280010 oraz Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280007 (nr w wykazie prac legislacyjnych Ministra Klimatu i Środowiska: 405 i 406). W związku z pojawiającymi się przypadkami kwestionowania przez Służby Komisji Europejskiej wyników ocen oddziaływania na środowisko przedsięwzięć infrastrukturalnych z uwagi na brak odniesienia się w nich do celów ochrony (które powinny znaleźć się w planach ochrony lub planach zadań ochronnych), zaproponowano wdrożenie doraźnych działań zaradczych – opracowanie tzw. „tymczasowych celów ochrony” (np. <http://bip.szczecin.rdos.gov.pl/obwieszczenie-regionalnego-dyrektora-ochrony-srodowiska-z-dnia->

16-wrzesnia-2021-znak-wopn-on-6322-17-2021-rch). Brak reakcji na zarzuty KE mógłby skutkować brakiem dofinansowania z funduszy UE niektórych kluczowych inwestycji.

W przypadku omawianego w pracy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, projekt planu ochrony jest obecnie (październik 2021) po etapie opiniowania przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Gdańsku i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

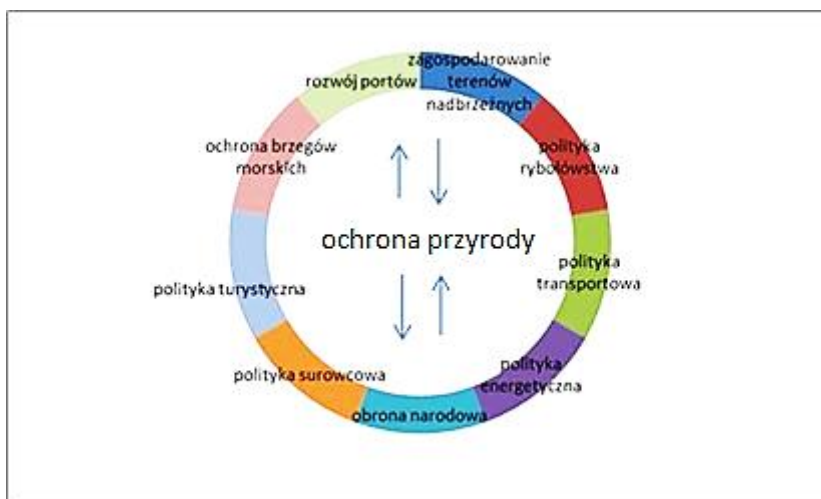
Z punktu widzenia formalno-prawnego, poza już wymienionymi, znaczenie dla ochrony przyrody na morzu mają liczne krajowe akty prawne (związane zarówno z gospodarowaniem zasobami jak i dotyczące procedur oddziaływania na środowisko) oraz konwencje i porozumienia międzynarodowe, których Polska jest stroną:

- Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju, ONZ, 2015
- Międzynarodowa konwencja o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki, sporządzona w Londynie dnia 2 listopada 1973 r. zwana Konwencją MARPOL 1973/78 oraz Protokół z 1978 r. dotyczący tej konwencji
- Konwencja o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r.
- Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r.
- Porozumienie o ochronie małych waleń Bałtyku i Morza Północnego, sporządzone w Nowym Jorku dnia 17 marca 1992 r., zwane ASCOBANS
- Baltic Sea Action Plan (BSAP), 2021
- Konwencja o ochronie podwodnego dziedzictwa kulturowego UNESCO sporządzona w Paryżu dnia 2 listopada 2001 r.
- Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna – RDW) (Dz. Urz. UE L 327/1 z dnia 22.12.2000 r.)
- Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (SEA) (Dz. Urz. UE L 197 z dnia 21.07.2001 r.)
- Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (tzw. Dyrektywa powodziowa) (Dz. Urz. UE L 288/27 z dnia 06.11.2007 r.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (tzw. Dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej – DRSM) (Dz. Urz. UE L 164/19 z dnia 25.06.2008 r.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (EIA) (Dz. Urz. UE L 26/1 z dnia 28.01.2012 r.)
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011 z dnia 30 listopada 2011 r. ustanawiające Program na rzecz dalszego rozwoju zintegrowanej polityki morskiej (Dz. Urz. UE L 321/1 z dnia 05.12.2011 r.)
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2021, poz. 741)

- Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Program ochrony brzegów morskich” (Dz. U. 2016, poz. 678)
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2004 r. o rybołówstwie morskim (Dz. U. 2021, poz. 650)
- Ustawa z dnia 16 marca 1995 r. o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki (Dz. U. 2020, poz. 1955)
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2021, poz. 247)
- Ustawa dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych (Dz. U. 2021, poz. 234).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1380/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie wspólnej polityki rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia Rady (WE) nr 1954/2003 i (WE) nr 1224/2009 oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) 2371/2002 i (WE) nr 639/2004 oraz decyzję Rady 2004/585/WE (Dz. U L 354 z 28.12.2013)
- Rozporządzenie Ministra środowiska z dnia 9 października 2014 r. ws. ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014, poz. 1409)
- Rozporządzenie Ministra środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r ws. ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2016, poz. 112 i Dz. U 2020, poz. 26)
- Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) – Uchwała Nr 33/2015 Rady Ministrów z dnia 17 marca 2015 r.
- Polityka energetyczna Polski do 2040 r. - Uchwała nr 22/2021 Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2021 r.

Podsumowując, narzędzia służące zarządzaniu ochroną przyrody na obszarach morskich są systemowo skomplikowane. Składają się na niego regulacje prawne, strategie ochrony, plany ochrony, nakazy i zakazy, instrumenty ekonomiczne i oddziaływania społecznego. Prawo związane z ochroną środowiska i przyrody stanowi mechanizm eliminacji dylematów społecznych poprzez nakładanie ograniczeń formalnych i obowiązków. Istotną kwestią jest jednak stopień przestrzegania tego prawa, który wynika po pierwsze ze znajomości przepisów, ale i poprawności konstrukcyjnej oraz współzależności z innymi normami społecznymi takimi jak obyczaje czy moralność (Matczak 2000). To katalog wartości w znacznej mierze wyznacza kulturę prawną danej społeczności (Trzcicka 2018).

Pomiędzy wymienionymi przepisami istnieje wiele synergii i powszechne stało się dążenie do harmonizacji ich wdrażania. Zrozumienie złożoności polityk, przepisów, i wzajemnych zależności pomiędzy postawionymi w nich celami jest niewątpliwie niezwykle istotne w ocenie efektywności działań związanych z ochroną przyrody na morzu (Rysunek 1).

Rysunek 1. Związek pomiędzy ochroną przyrody a pozostałymi strategiami zarządzania przestrzenią morską (źródło: opracowanie własne)

Rok 2020 miał dla środowiska UE zasadnicze znaczenie, ponieważ był to termin graniczny na osiągnięcie celów w ramach Strategii ochrony różnorodności biologicznej z 2011 r., Wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) i Dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej (DRSM). Wyniki kontroli przeprowadzonej przez Europejski Trybunał Obrachunkowy zawarte w sprawozdaniu „Środowisko morskie – ochrona przewidziana przez UE jest szeroko zakrojona, lecz powierzchowna”, wskazują, że wprawdzie ustanowiono ramy na rzecz ochrony środowiska morskiego, ale działania UE nie doprowadziły ani do przywrócenia dobrego stanu środowiska, ani do osiągnięcia zrównoważonego poziomu rybołówstwa we wszystkich obszarach morskich. Sformułowane przez Trybunał wnioski na temat roli chronionych obszarów morskich są zbieżne z oceną przeprowadzoną przez Europejską Agencję Środowiska, która zwróciła uwagę na brak skutecznie działającej i właściwie zarządzanej sieci odpowiednio połączonych ze sobą chronionych obszarów morskich (Sprawozdanie ETO... 2020). Również celowi dotyczącemu zrównoważonego rozwoju obszarów morskich (Cel 14 Agendy 2030) nie poświęca się wystraszającej uwagi (Salvia i in. 2019).

Co znamienite, w dokumencie „Przegląd wdrażania polityki ochrony środowiska 2019. Sprawozdanie na temat Państwa Polska” (Komunikat 2019), poza skromnym wątkiem dotyczącym DRSM, środowisko morskie zostało praktycznie pominięte.

3. CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW ANALIZ

Zatoka Pucka (ZP)

Morsko-lądowe obszary Natura 2000: Zatoka Pucka i Półwysep Helski (PLH220032) oraz Zatoka Pucka (PLB220005) zlokalizowane są w regionie administracyjnym gdańskim, w województwie pomorskim (Rysunek 2). Ze względu na unikatowe walory przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe obu obszarów Natura 2000, najbardziej dynamicznie rozwijającą się gałęzią gospodarki w rejonie są różne formy turystyki (wypoczynek nadwodny, sporty wodne, żeglarstwo przybrzeżne). Zatoka Pucka była niegdyś wydajnym łowiskiem dla rybaków z okolicznych wsi i miast, co ma odzwierciedlenie w znacznej liczbie portów i przystani rybackich. Ponadto w rejonie Zatoki znajdują się dwa z czterech morskich portów handlowych – Gdańsk i Gdynia. Pozostałe istotne formy działalności gospodarczej to: działalność

komunalna (kolektory ściekowe w Mechelinkach, Jastarni), ustawowa ochrona brzegów, działalność wojskowa (od poligonów torpedowych i nawigacyjnych, poprzez liniowe instalacje podmorskie do stref ochrony bezpośredniej ośrodka wczasowego Prezydenta RP), jak również eksploatacja kabli podmorskich (kable telekomunikacyjne w relacjach Gdynia-Hel i Gdynia-Gdańsk) oraz wysypisk urobku z robót hydrotechnicznych (3 klapowiska) [Michałek i Kruk-Dowgiałło (red.) 2014, Michałek i Kruk-Dowgiałło 2015, Michałek, Mioskowska i Kruk-Dowgiałło (red.) 2019, Michałek i in. 2021].

Ostoja PLH220032 jest jedynym w kraju miejscem występowania siedliska z załącznika I Dyrektywy siedliskowej (DS) „Duże płytkie zatoki” (1160) i związanych z nią morskich biotopów. Jest ponadto szczególnie istotna dla ochrony siedliska „Solniska nadmorskie” (1330), ponieważ stanowi jeden z trzech krajowych obszarów (obok wstecznej delty Świny i obrzeży Zalewu Kamieńskiego) ich liczniejszego występowania w dobrze wykształconej postaci. Specyficzne warunki hydrologiczne i geomorfologiczne, wynikające z odizolowania akwenu Zatoki Puckiej od wód otwartego morza Półwyspem Helskim, morfologii dna, niewielkich głębokości oraz dopływu wód słodkich, przyczyniły się do ukształtowania specyficznych zbiorowisk wielogatunkowych łąk podwodnych wraz z towarzyszącymi im zespołami fauny dennej [Warzocha 2004, Michałek i Kruk-Dowgiałło (red.) 2014, Michałek i Kruk-Dowgiałło 2015, Biuletyn 2018]. Łącznie w Ostoi zidentyfikowano 25 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy siedliskowej, w tym 12 spełnia kryteria uznania ich za przedmioty ochrony. Ponadto występują tu 3 gatunki roślin z załącznika I DS i 6 gatunków zwierząt z załącznika II DS stanowiące przedmiot ochrony (m.in. wywołujące wśród społeczności lokalnej emocje dwa gatunki ssaków morskich: szarytka i morświn) (SDF obszaru PLH220032, data aktualizacji 2022-01).

Drugim utworzonym w rejonie Zatoki Puckiej obszarem Natura 2000 jest Zatoka Pucka (PLB220005), obejmująca wody zachodniej części Zatoki Gdańskiej, pomiędzy wybrzeżem Półwyspu Helskiego na północy, wybrzeżem od Władysławowa do ujścia Wisły Śmiałej na zachodzie i południu (Rysunek 2). Wschodnią granicę stanowi linia przebiegająca pomiędzy ujściem Wisły Śmiałej a cyplem Półwyspu. Obszar obejmuje ponadto łąki nadmorskie koło Ostonina i Rewy. Jego powierzchnia wynosi 6243,4 ha, w tym część morska stanowi 99% powierzchni [Michałek i Kruk-Dowgiałło (red.) 2014]. Występują tu co najmniej 34 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy ptasiej, 20 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi m.in. biegus zmienny, sieweczka obrożna, nur czarnoszyi. Koncentracje ptaków wodno-błotnych w obszarze przekraczają 20000 osobników (SDF obszaru PLB220005, data aktualizacji 2022-01).

Ławica Słupska (ŁS)

Ławica Słupska położona jest w odległości około 22 km od wybrzeża Polski na wysokości miejscowości Ustka. Lokalizacja obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001 wyznaczona jest przebiegiem izobaty 20 m, a powierzchnia wynosi 800,5 km², ze środkowym punktem określonym współrzędnymi: 54,9390°N i 16,7651°E (Michałek i in. 2020, SDF obszaru PLC990001, data aktualizacji 2022-01) (Rysunek 2).

Zgodnie z Planem zagospodarowania POM, obszar Ławicy Słupskiej znajduje się w granicach akwenu POM.42.O (przeznaczonego na „ochronę środowiska i przyrody”). Na skraj południowej części obszaru przebiega tor wodny (akwen POM.34.T o funkcji „transport”). W akwenu dopuszczone są ponadto: „rybołówstwo”, „turystyka, sport i rekreacja”, „infrastruktura techniczna”, „dziedzictwo kulturowe”, „badania naukowe” oraz „obronność i bezpieczeństwo państwa” (Plan zagospodarowania POM).

W akwenu 42.O wskazano podakweny 42.201.I oraz 42.206.I, przeznaczone na układanie i utrzymanie elementów liniowych infrastruktury, związanych z przewidzianymi na północ od omawianego obszaru Natura 2000 Morskimi Farmami Wiatrowymi (MFW).

Obszar Natura 2000 Ławica Słupska zawiera się w 6 kwadratach rybackich: K7, K8, L7, L8, M7, M8. Na podstawie bazy danych CMR z lat 2005–2018, należy stwierdzić, że w kwadratach tych łowi się 14 gatunków ryb. W połowach dominują cztery z nich, w kolejności od najliczniej poławianych: dorsz, stornia, śledź i szprot. Dwa kwadraty o największej powierzchni na obszarze Ławica Słupska PLC990001 (K7 i L7) w kontekście uzyskanych wartości z połowów szacowanych w przedziale od 5 000 do 600 000 zł na/kwadrat rybacki w skali roku [Matczak (red.) 2017], nie należą do najcenniejszych w POM. Obszar ten użytkowany jest chętniej przez rybaków łowiących pasywnymi metodami (Michałek i in. 2020).

Charakterystycznym elementem morfologicznym na Ławicy Słupskiej są ciągi wzniesień zbudowane przeważnie z otoczków, odpornych na erozję [Kruk-Dowgiałło, Kramarska, Gajewski (red.) 2011]. Twarde dno oraz stosunkowo duża przezroczystość wody stwarzają dogodne warunki rozwoju różnorodnych gatunkowo zespołów bentosowych, wśród których występują cenne przyrodniczo w ekosystemie morskim tzw. gatunki siedliskotwórcze, w tym gatunki objęte ochroną prawną [Andrulewicz i in. 2004; Warzocha 2004; Kruk-Dowgiałło, Kramarska, Gajewski (red.) 2011, Dane PMŚ, Michałek i in. 2020].

Obszar Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001) ma zasadnicze znaczenie z punktu widzenia ochrony w skali kraju dwóch siedlisk z Załącznika I Dyrektywy siedliskowej: „Piaszczyste ławice podmorskie” (1110) oraz „Skaliste i kamieniste dno morskie, rafy” (1170) oraz pełni istotną funkcję jako ostoja dla ptaków wodno-błotnych w szczególności lodówki, nurnika i uhli (Michałek i in. 2020).

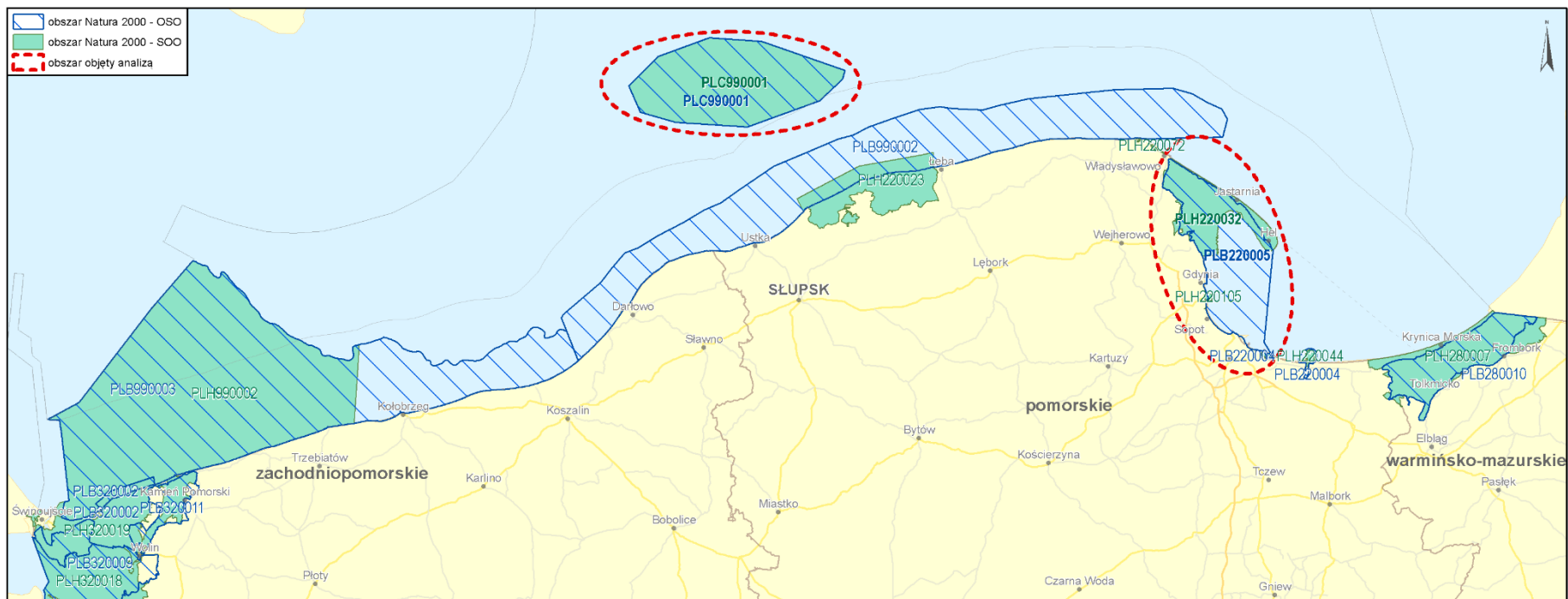
Nadmorski Park Krajobrazowy (NPK)

Park wg danych z Uchwały w sprawie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego obejmuje powierzchnię 18 804 ha, w tym 7 452 ha znajduje się na lądzie w obrębie gmin: Kosakowo, Krokowa, Puck oraz miast: Jastarnia, Hel, Puck i Władysławowo w województwie pomorskim, a 11 352 ha to obszar morski (wody Zatoki Puckiej wewnętrznej) (Rysunek 3). Na morzu częściowo pokrywa się z obszarami Natura 2000 Zatoka Pucka i Zatoka Pucka i Półwysep Helski, których walory scharakteryzowano już powyżej.

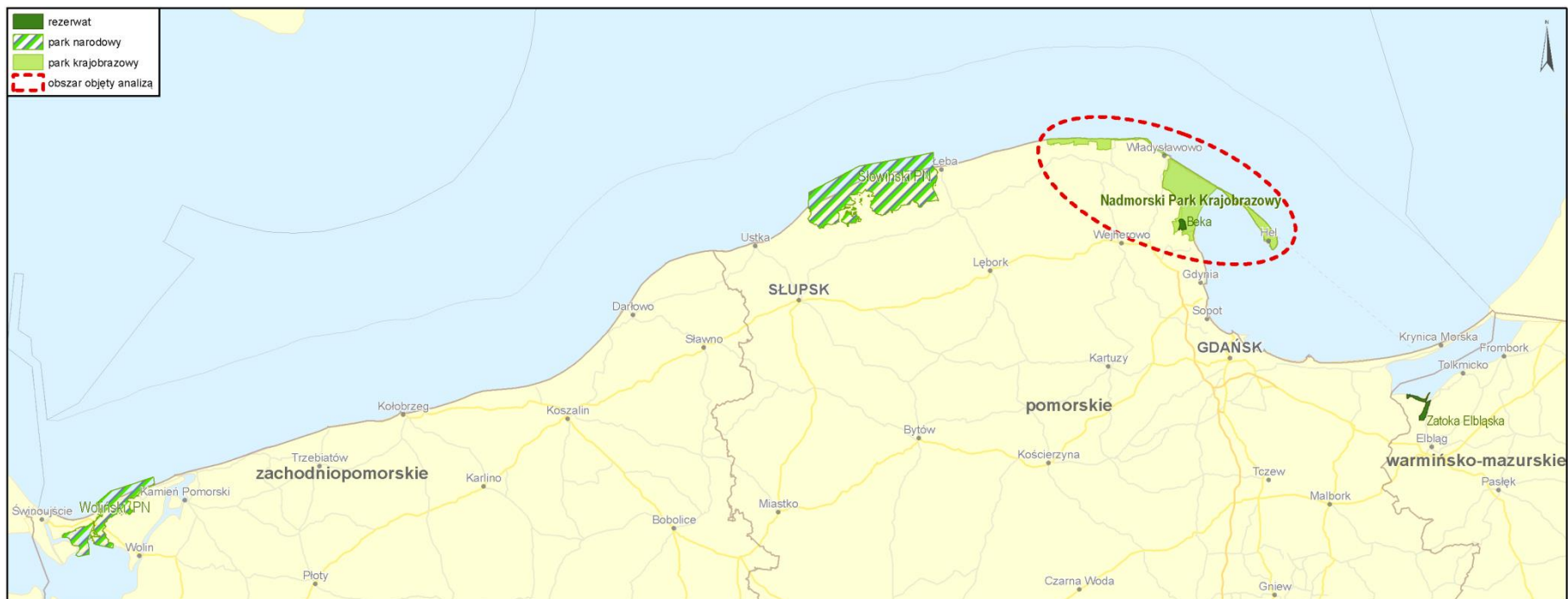
Jak wskazuje Przewoźniak (2017), wyróżniającą cechą NPK jest jego morskość i nadmorskość. Unikalne walory krajobrazowe morskiej części Parku tworzą przede wszystkim same wody Zatoki, ograniczone Półwypsem Helskim. Istotnym elementem jest dynamiczna strefa brzegowa akwenu z charakterystycznym szuwarem trzcinowym. Osobliwość stanowi ponadto piaszczysty wał akumulacyjny – Ryf Mew (Michałek i in. 2021).

Ważną cechą obszaru Ziemi Puckiej jest tradycja kaszubska silnie związana z działalnością rybacką, często przekazywana z pokolenia na pokolenie. Lądowo-morski obszar NPK, ze względu na unikatowy charakter przyrodniczy i intensywność zagospodarowania w przeszłości, stymuluje dalszy rozwój wielu funkcji społeczno-gospodarczych, przy czym najistotniejsze jest obecnie intensywne użytkowanie turystyczno-rekreacyjne (Przewoźniak 2017, Jaszczuk-Skolimowska i in. 2021a).

W Planie zagospodarowania POM, w morskiej części NPK, wyznaczone zostały dwa akweny: 84.L, z funkcją podstawową: „uwarunkowany środowiskowo rozwój lokalny” (który wykracza poza granice Parku) oraz 94.O, z funkcją podstawową: „ochrona środowiska i przyrody” (morska część rezerwatu przyrody Beka). W Zatoce dopuszcza się ponadto realizację innych 11 funkcji: „ochrona brzegu morskiego”, „transport”, „rybołówstwo”, „turystyka, sport i rekreacja”, „infrastruktura techniczna”, „funkcjonowanie portu lub przystani”, „dziedzictwo kulturowe”, „badania naukowe”, „sztuczne wyspy i konstrukcje”, „akwakultura” oraz „obronność i bezpieczeństwo państwa” (Michałek i in. 2021).

Rysunek 2. Obszary Natura 2000 analizowane w niniejszej pracy na tle sieci obszarów Natura 2000 w POM (źródło: opracowanie własne)

Rysunek 3. Lokalizacja analizowanego w pracy Nadmorskiego Parku Krajobrazowego na tle rezerwatów przyrody i parków narodowych zlokalizowanych w POM (źródło: opracowanie własne)

4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W ZARZĄDZANIU ŚRODOWISKIEM I JEGO OCHRONĄ

Cechą systemów demokratycznych jest możliwość uczestniczenia obywateli w procesie stanowienia prawa oraz współpodejmowania innych istotnych decyzji publicznych. Należy podkreślić, iż sama możliwość nie przesądza o skuteczności takiego uczestnictwa, jednak we współczesnych demokracjach parlamentarnych jest jednym z praw obywatelskich (Woźniczko 2019).

W Polsce, punktem wyjścia do myślenia o partycypacji społecznej jako dialogu i włączaniu społeczeństwa w procesy decyzyjne jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Artykuł 4 Konstytucji stanowi iż: *„Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.”*

Oprócz ustawy zasadniczej, do udziału w stanowieniu prawa i podejmowaniu decyzji zachęcają lub wręcz zobowiązują liczne ustawy i akty prawne niższej rangi, w tym przyjęte przez rząd *„Zasady dialogu społecznego”* (2002).

Istniejąca w literaturze mnogość definicji „partycypacji” pozwala stwierdzić, że pojęcie to jest wieloznaczne, nieprecyzyjne, różnie określające stosunek jednostki do władz publicznych i odwrotnie oraz stosowane selektywnie przez różne środowiska (Wójcicki 2013). Specyficznie definiują partycypację prawo, nauki o zarządzaniu, politologia i socjologia. Może być ona rozumiana jako prawo jednostki lub grup do uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji, narzędzie do angażowania obywateli w życie publiczne oraz forma redystrybucji władzy, czy też stanowić urzeczywistnienie potrzeby przynależności i samorealizacji jednostki w społeczeństwie (Arnstein 2012, Milewicz i Podemski 2012, Wójcicki 2013).

Partycypacja rozumiana też jest jako proces, w którym bierze się pod uwagę wszelkie występujące problemy i wartości istotne dla społeczności lokalnej przy podejmowaniu decyzji publicznych (Creighton 2005).

Próbie systematyzacji podmiotowego ujęcia partycypacji podjęli Brodie i in. (2009), umiejscawiając ją w trzech obszarach aktywności człowieka: indywidualnym, społecznym i publicznym, które różnią się od siebie formą i skalą zaangażowania jednostki oraz poziomem oddziaływania na strefę publiczną (Wójcicki 2013).

W procesach podejmowania decyzji partycypacja może przybierać zarówno bierny, jak i czynny charakter. Partycypacja bierna dotyczy prawa do informacji, prawa do składania skarg i zażaleń, opinii oraz prawa do doradzania. Partycypacja czynna obejmuje natomiast prawo jednostek do wyrażania sprzeciwu lub zgody, gwarancji do wspólnego rozstrzygnięcia lub do wyłącznego rozstrzygnięcia w określonych sprawach publicznych (Długosz i Wygnański 2005).

W historii swojego rozwoju, partycypacja nabierała ideologicznych, społecznych, politycznych i metodologicznych znaczeń, dając początek szerokiej gamie interpretacji i klasyfikacji (Arnstein 1969, Wilcox 1994, Dawidson 1998, Lawrence 2006). Dyskusje na temat partycypacji społecznej otwierane są najczęściej poprzez odwołanie się do tekstu Arnstein (1969), w którym sformułowano tzw. *„drabinę partycypacji”*.

Pierwotna klasyfikacja Arnstein obejmuje osiem poziomów drabiny: manipulacja, terapia, informowanie, konsultowanie, zjednywanie, współdecydowanie/partnerstwo w działaniu, delegowanie uprawnień i kontrola obywatelska. Pierwsze dwa szczeble to w gruncie rzeczy brak uczestnictwa. Na szczeblu informowania nie ma kanału przekazywania informacji od obywateli do decydentów, a komunikowane są najczęściej decyzje już podjęte. Samo informowanie jest jednak *sine qua non* partycypacji. Etap konsultowania i zjednywania uwzględnia bardziej realny udział obywateli w prowadzonych działaniach. Obywatele zostają poinformowani o planach, możliwościach i mają możliwość wypowiedzenia się na ich temat. Kolejnym poziomem, cechującym się jeszcze wyższym stopniem zaangażowania obywateli jest współdecydowanie. Występuje ono wtedy, gdy obywatele uzyskują realny wpływ na kreowanie i wybór rozwiązań, które następnie są wdrażane przez decydentów. Cechą tego stadium jest partnerstwo (Maszkowska i Wenclik 2014, Długosz i Wygnański 2005, Kaczmarek i Wójcicki 2015, Woźniczko 2019). Hierarchiczna natura „drabiny” wskazuje, że preferowane powinny być najwyższe poziomy zaangażowania i w wielu pozycjach literaturowych się to podkreśla. Jest to jednak zależne od wielu czynników, w tym od zdolności uczestników do wpływania na ostateczny kształt konsultowanego rozwiązania (Reed i in. 2008). Z tego powodu, jako alternatywną opcję do „drabiny” zaproponowano „koło partycypacji”, podkreślające zasadność wyboru różnych sposobów uczestnictwa (Dawidson 1998).

Inne przykłady kategoryzacji partycypacji omawia Reed (2008):

- Klasyfikacja oparta bardziej na charakterze zaangażowania niż jego stopniu tj. na kierunku komunikacji i przepływie informacji. Zgodnie z tym poglądem „komunikacja” to rozpowszechnianie informacji pomiędzy biernych odbiorców; zbieranie informacji od uczestników to „konsultacja”; natomiast „uczestnictwo” jest rozumiane jako komunikacja dwukierunkowa między uczestnikami, a organizatorami gdzie informacje są wymieniane w ramach pewnego rodzaju dialogu czy negocjacji;
- Klasyfikacja bazująca na podstawach teoretycznych – uczestnictwo może być normatywne (o charakterze „technicznym”, wynika z przepisów prawa) i pragmatyczne, bardziej autentyczne i prowadzące do podejmowania wysokiej jakości decyzji (Beierle 2002);
- Klasyfikacja oparta na celach do osiągnięcia których jest wykorzystywana partycypacja – cel może być *stricte* planistyczny lub może służyć do budowania potencjału interesariuszy i upoważniać ich do definiowania i zaspokajania potrzeb.

Istnieje również koncepcja partycypacji w sensie budowania konsensusu, rozumianego jako stan, w którym wszyscy uczestnicy są usatysfakcjonowani wynikiem. Wg niektórych tylko takie podejście gwarantuje osiągnięcie celu „*zrównoważonego rozwoju*” (Reed 2008).

Partycypacja może mieć różne wymiary (za Długosz i Wygnański 2005):

- Zbiorowy – każdy kto zostanie dotknięty skutkami decyzji powinien mieć równy dostęp do procesu decyzyjnego;
- Indywidualistyczny – ludzie jako jednostki sami są zdolni do uczestnictwa i podejmowania decyzji;
- Holistyczny – sposób, w jaki decyzje są podejmowane, zachęca ludzi do myślenia w kategoriach dobra wspólnego czy interesu ogólnego;

- Partykularny — sposób, w jaki decyzje są podejmowane, zachęca ludzi do myślenia w kategoriach interesów partykularnych (związanych z określoną grupą społeczną, regionem etc.).

Do klasycznych form partycypacji społecznej zalicza się: wybory, referendum, konsultacje społeczne, postępowanie administracyjne, akcje bezpośrednie (Kłós 2015).

Zarysowane powyżej formy uczestnictwa społeczeństwa i jego reprezentacji wprowadzane są także do procesów decyzyjnych, jakimi są planowanie ochrony przyrody i zarządzanie środowiskiem a zagwarantowanie szeroko rozumianych praw partycypacyjnych w obszarze ochrony środowiska wydaje się być obecnie swoistym standardem ochrony środowiska w Europie (Nyka 2018). Złożony i dynamiczny charakter problemów środowiskowych wymaga elastyczności i przejrzystości procesów zmierzających do ich rozwiązania. Udział zainteresowanych stron w podejmowaniu decyzji dotyczących środowiska jest coraz bardziej zaawansowany i osadzony w polityce krajowej oraz międzynarodowej (Reed 2008). W ostatnich dwóch dekadach prawo to konfrontowane jest z wyzwaniami nowych technologii informatycznych (informatyzacja, cyfryzacja) sprawiających, że partycypacja społeczna w ochronie środowiska zyskuje nową jakość (Karpus 2018). Ukrywanie przed społeczeństwem procesów decyzyjnych w warunkach powszechnego dostępu do Internetu jest trudne a sieć ułatwia oddolną samoorganizację społeczeństwa i wszelkie formy demokracji bezpośredniej (Pawłowska 2012).

Prawo do informacji o środowisku jako jedno z proceduralnych praw, które warunkują aktywny, świadomy udział społeczeństw w decydowaniu o sprawach środowiskowych, zostało wyraźnie wymienione już w Deklaracji w sprawie środowiska i rozwoju, proklamowanej w 1992 roku na konferencji zorganizowanej pod auspicjami ONZ w Rio de Janeiro (Konferencja Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”). W Zasadzie 10. Deklaracji stwierdzono wprost, że: *„Zagadnienia środowiskowe są najlepiej rozwiązywane przy udziale wszystkich zainteresowanych obywateli, na odpowiednim szczeblu. Na poziomie krajowym każdy powinien mieć zapewniony odpowiedni dostęp do informacji dotyczącej środowiska, która jest w posiadaniu władzy publicznej, w tym do informacji o niebezpiecznych substancjach oraz niebezpiecznej działalności prowadzonej w ich społeczności, jak również możliwość uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji. Państwa powinny ułatwiać oraz wzmacniać świadomość społeczeństw oraz społeczną partycypację poprzez stworzenie szerokiego dostępu do informacji”* (za Rezmer 2018).

Podstawą do wskazania roli, jaką partycypacja publiczna odgrywa w zarządzaniu środowiskiem i jego ochroną mogą być tzw. zasady z Malawi. Zostały one przyjęte w 1998 roku w ramach IV Konferencji Stron Konwencji o Różnorodności Biologicznej. Spośród 12. sformułowanych zasad, niemalże połowa odnosi się bezpośrednio lub pośrednio do kwestii związanych z partycypacją publiczną. Już pierwsza zasada stwierdza, że *„Cele gospodarowania zasobami naturalnymi (ziemia, woda, organizmy żywe) są sprawą społecznego wyboru”* (za Nyka 2018). Zasada druga odnosi się do konieczności decentralizacji do najniższego możliwego poziomu zarządzania ekosystemem. Komentarz do zasady stanowi iż *„Zarządzanie zasobami przyrody powinno brać pod uwagę wszystkie zainteresowane strony i dążyć do zrównoważenia interesów lokalnych z ogólnym dobrem publicznym. Im mniejsza odległość pomiędzy zarządzającym i zarządzanym ekosystemem, tym większa odpowiedzialność, poczucie własności, wiarygodność, zaangażowanie, wykorzystanie miejscowej wiedzy”* (ibidem).

Powyższe zasady i prawa proceduralne stają się punktem wyjścia do wypracowania szeregu krajowych i międzynarodowych regulacji (o charakterze prawa miękkiego i twardego, ang. „soft/hard law”) gwarantujących dostęp do informacji o środowisku, a także partycypację publiczną w decyzjach dotyczących środowiska (Rezmer 2018, Trzcińska 2018).

Podstawowym instrumentem prawnym jest w tym zakresie Konwencja o *dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska* (tzw. konwencja z Aarhus), (Dz. Urz. UE L 124 z dnia 17.05. 2005 r.). Opiera się ona na założeniu, że większa społeczna świadomość zagadnień ochrony środowiska oraz większe zaangażowanie w tej kwestii przyczynią się do poprawy skuteczności ochrony środowiska (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A128056>). Konwencja została inkorporowana do polskiego prawodawstwa poprzez Ustawę z dnia 3 października 2008 r. o *udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. 2021, poz. 247).

Przepisy dotyczące udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji w sprawach dotyczących środowiska znajdują się także w innych unijnych dyrektywach m.in w Dyrektywie w *sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko* (2001/42/WE), w Ramowej Dyrektywie Wodnej (2000/60/WE) oraz Dyrektywie Ramowej ds. Strategii Morskiej (2008/56/WE). Odrębna procedura prowadzenia konsultacji społecznych jest określona ponadto w Ustawie o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. 2021, poz. 741).

Partycypacja publiczna, jako istotny element zarządzania środowiskiem zidentyfikowana została także przez Konwencję Helsińską o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, której Stroną jest 9 państw. Artykuł 17 Konwencji nakłada na Państwa Strony obowiązek zapewnienia dostępu do informacji dotyczących stanu Morza Bałtyckiego i wód na obszarze jego zlewni (Nyka 2018). Dodatkowo, udostępniane na tej podstawie są również informacje dotyczące środków podjętych oraz mających zostać podjętymi, nakierowanych na zapobieganie i eliminację zanieczyszczeń, wydane zezwolenia oraz warunki do nich się odnoszące, wyniki kontroli próbek wody i ścieków, a także udostępniane mają być normy jakości wody. We wspomnianym już w rozdziale 2 Bałtyckim Planie Działań (BSAP) znajduje się zaś część „*Podnoszenie świadomości i kwalifikacji*”, w którym rekomenduje się państwom, samorządom regionalnym i lokalnym angażowanie interesariuszy oraz społeczności w działania wspierające „zdrowy Bałtyk” i aktywne promowanie partycypacji publicznej w podejmowaniu decyzji. Zaleca się ponadto prowadzenie szerokiego spektrum działań informacyjnych (ibidem).

Zagwarantowanie praw partycypacyjnych w ochronie środowiska Bałtyku stanowi bez wątpienia swoiste wyzwanie. Jest to bowiem obszar nakładania się na siebie szeregu norm prawa krajowego, prawa europejskiego i prawa międzynarodowego, zarówno o charakterze regionalnym, jak i globalnym (patrz rozdz. 2). Jest to obszar obejmujący 8 państw członkowskich UE, które wprowadzają własne instrumenty zagwarantowania partycypacji publicznej w ochronie środowiska oraz jedno – Rosję – która tymi normami nie jest związana (ibidem).

Komunikacja społeczna w ochronie środowiska może być zdefiniowana jako „*proces tworzenia i wymiany przekazów pomiędzy różnymi uczestnikami, w celu wspierania rozszerzenia wiedzy, postaw i zachowań prośrodowiskowych i zrównoważonych*” (de Piérola 2009). Do najważniejszych jej celów należą: rozpowszechnianie wiedzy na określony temat, zmiana modelu zachowań, zaangażowanie

społeczeństwa w przebieg procesu decyzyjnego, doskonalenie procesu poprzez współpracę z różnymi grupami interesu, zapewnienie przejrzystości procesu i zaufania do jego potrzeby i skuteczności, uniknięcie konfliktów, a w ich rezultacie, protestów wynikających z niewiedzy o procesie, zmiana nastawienia do realizatora przedsięwzięcia (np. władz publicznych, organizacji ekologicznych), budowanie pozytywnego wizerunku organizatora przedsięwzięcia (Hibszer 2008).

Na temat potrzeby włączania społeczności lokalnych do procesów zarządzania zasobami przyrody oraz obszarami chronionymi wypowiedało się wielu badaczy (Caldecott 1996, Castro i Nielsen 2001, Chase i in. 2004, Borrini-Feyerabend i in. 2004, Lynam i in. 2007, Hibszer 2008, Bołtromiuk i Zagórski 2011, Bołtromiuk 2012, Pawłowska 2012, Madden i McQuinn 2014, De Pourcq i in. 2015, Young i in. 2016). W zdecydowanej większości podkreślali oni, że warunkiem koegzystencji chronionej przyrody i ludzi zamieszkujących tereny objęte ochroną, oraz skutecznej współpracy użytkowników przestrzeni jest umiejętność porozumiewania się różnych stron, a narzędziem do tego prowadzącym jest właściwa komunikacja społeczna. Poza argumentami normatywnymi, ewidentne są pragmatyczne korzyści wynikające z powszechnego uczestnictwa w podejmowaniu decyzji środowiskowych, takie jak podniesienie ich jakości, wzmocnienie trwałości i akceptacji (Chase i in. 2004, Reed i in. 2008, Beierle 2002, Newig 2007).

Partycypacja społeczna może przynieść rzeczywiste korzyści, ale tylko wówczas, gdy wprowadzona będzie w proces realizacji określonego zamierzenia we właściwy sposób i we właściwym czasie (Pawłowska i in. 2012).

W literaturze można znaleźć przykłady projektów mających na celu wypracowanie praktycznego modelu zwiększenia udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji dotyczących ochrony przyrody.

Jednym z pierwszych takich przedsięwzięć w Polsce, w odniesieniu do obszarów Natura 2000, był projekt pn. *„Budowanie partnerstwa międzysektorowego w planowaniu ochrony przyrody - modelowe wdrożenie działań na przyszłych obszarach sieci Natura 2000”* (Bernacka i in. 2004). Celem projektu było wypracowanie modelu podejścia partnerskiego do procesu zarządzania chronionymi obszarami przyrodniczymi w Polsce oraz rozpowszechnienie wśród kluczowych grup społecznych wiedzy o wymogach ochrony przyrody wynikających z prawa i praktyki Unii Europejskiej, uświadomienie wynikających z tego możliwości i przygotowanie do ich wykorzystywania, a także budowa akceptacji dla istnienia i funkcjonowania takich obszarów.

Analogiczne cele postawiono w projekcie realizowanym w latach 2012–2013 przez Stowarzyszenie Centrum Rozwiązań Systemowych we współpracy z Oegut – Austrian Society for Technology and Environment, Dialogue Matters oraz Fundacją Dobrych Rozwiązań pn. *„Promocja partycypacji i mediacji w zarządzaniu środowiskiem na obszarach Natura 2000”*. Jego istotą było wdrożenie działań mediacyjnych i partycypacyjnych na wybranych obszarach Natura 2000 (<https://publicystyka.ngo.pl/projekt-promocja-partycypacji-i-mediacji-w-zarzadzaniu-srodowiskiem-na-obszarach-natura-2000-dobiega-konca>).

W latach 2010–2016 w Polsce zostało opracowanych kilkaset dokumentów w zakresie planowania ochrony na lądowych obszarach Natura 2000. Doświadczenia różnych podmiotów uczestniczących w procesie ich tworzenia stanowią zasób praktycznej wiedzy, która została skonsolidowana w ramach projektu "Misja Natura", realizowanego przez Fundację Wspierania Inicjatyw Ekologicznych (<https://www.gdos.gov.pl/konsultacje-spoleczne-w-planowaniu-ochrony-obszarow-natura-2000>).

W wyniku prac przygotowano poradnik „*Model przeprowadzenia konsultacji społecznych w ramach tworzenia Planów Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000*”.

Przykładem podobnej inicjatywy na obszarach morskich był „*Program współpracy na szczeblu lokalnym na rzecz ochrony obszaru Natura 2000 PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski oraz PLB220005 Zatoka Pucka*” realizowany w latach 2006–2007 w ramach międzynarodowego projektu pn. „*Opracowanie planów renaturyzacji siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków na obszarach Natura 2000 oraz planów zarządzania dla wybranych gatunków objętych Dyrektywą ptasią i Dyrektywą siedliskową*” (Błaszowska 2007a i 2007b).

Wśród badaczy zagadnienia partycypacji społecznej w środowiskowych procesach decyzyjnych można znaleźć opinie o rozczarowaniu jakie ona przyniosła (Kasprzyk i in. 2007, de Piérola i in. 2009, Piwowarczyk i in. 2019, Piwowarczyk i Wróbel 2016). Tak więc chociaż wyniki badań sugerują, że szeroki udział społeczeństwa może poprawić jakość i trwałość decyzji środowiskowych, należy brać pod uwagę jedno zastrzeżenie: wynik jest silnie uzależniony od jakości udziału (Reed 2008). Dlatego coraz większy nacisk kładzie się na wykorzystywanie wypracowanych standardów (omówionych pokrótce w kolejnym podrozdziale). Jednak nawet ich zastosowanie nie jest gwarancją sukcesu, ponieważ skuteczne zarządzanie obszarami chronionymi wymaga współdziałania wielu podmiotów, dobrej komunikacji, odpowiedniego zrozumienia motywów i celów ochrony, które często są rozbieżne z celami rozwojowymi. Na tym tle ujawnia się szereg konfliktów (patrz rozdziały 5, 7.1.2, 7.2.2, 7.3.2).

Konsultacje społeczne

Partycypacja społeczna często utożsamiana jest z konsultacjami społecznymi. Należy jednak rozróżnić te dwa terminy, ponieważ partycypacja oznacza proces szerszy, aczkolwiek konsultacje społeczne są jego ważnym mechanizmem (Kłós 2015). Stanowią one intencjonalny etap procesu podejmowania decyzji publicznych przy udziale osób, grup osób czy środowisk zainteresowanych przedmiotem decyzji (Freeman 1984, Długosz i Wygnański 2005, Woźniczko 2019). Są stosunkowo nieskomplikowane formalnie i mają deliberacyjny i egalitarny charakter. Dość ogólne unormowanie instytucji „konsultacji” w prawie pozwala na stosunkowo elastyczne wykorzystanie różnych metod, takich jak: spotkania publiczne, zgłaszanie uwag na piśmie, wysłuchanie publiczne, powołanie lokalnych ciał konsultacyjnych czy nawet badania sondażowe (Woźniczko 2019). W literaturze dotyczącej konsultacji powszechnie przyjmuje się, że, z jednej strony, ze względu na konieczność realizacji zasady równości, z drugiej zaś ze względu na możliwość uzyskania w trakcie konsultacji wielowymiarowej wiedzy na temat problemu, konsultacjami objęci powinni być wszyscy partnerzy społeczni, których problem dotyczy, niezależnie od formy prawnej czy organizacyjnej i którzy mają interes prawny i faktyczny, aby móc zabrać głos w dyskusji publicznej. Najczęściej określa się takich uczestników angielskim mianem „stakeholders” czyli „udziałowców problemu” lub „interesariuszy” (Długosz i Wygnański 2005, Wandersman 1981, Wilcox 2003).

Standardy konsultacji, jakie powinny być spełnione można zasadniczo podzielić na dwie kategorie: prawne i pozaprawne. Standardy prawne są rzecz jasna związane z obowiązkami określonymi w regulacjach dotyczących zasad i trybu konsultacji (np. rodzaj dokumentów podlegających konsultacji, minimalny czas na ich przeprowadzenie). Standardy pozaprawne odnoszą się natomiast do zasad etycznych, etykiety w stosunkach międzyludzkich (Woźniczko 2019, Długosz i Wygnański 2005).

W piśmiennictwie (Długosz i Wygnański 2005, Siedem zasad konsultacji, Reed 2008, Chase i in. 2004, Johnson i in. 2004, Lynam i in. 2007, <https://kanonkonsultacji.fise.org.pl/>, Maszkowska i Wenclik 2014, Woźniczko 2019) wskazywane są rozmaite zasady konsultacji, które można zestawić w następujący sposób:

- Legalność – przy czym należy stosować nie tylko literę prawa ale też zachować „ducha”;
- Reprezentatywność i równość – zasada zapewniająca udział w konsultacjach na równych prawach z uwzględnieniem stopnia reprezentatywności dla poszczególnych interesów społecznych, uprawnień, możliwości finansowych i organizacyjnych. Wiąże się to z przeprowadzeniem konieczności analizy i „kategoryzacji” interesariuszy przed zaplanowaniem procesu;
- Jasno określony cel – regułę można zdefiniować w następujący sposób: „*dobrze postawione pytania generują właściwe odpowiedzi*” (Lynam i in. 2007);
- Przejrzystość, jawność – reguła dotyczy zarówno celu konsultacji, zasad, procedur jak i efektu końcowego;
- Dobra wiara – konsultacje powinny być prowadzone z czystymi intencjami, nie powinny mieć charakteru fasadowego, nie powinny stanowić formy manipulacji. Pojawiające się konflikty należy rozstrzygać zgodnie z tą zasadą;
- Kompleksowość – w zależności od potrzeb i szczebla konsultacje powinny mieć charakter ogólnokrajowy, sektorowy, regionalny lub lokalny;
- Dokumentowanie – poszczególne kroki, spotkania, poglądy, uwagi powinny być dokumentowane a zainteresowani uczestnicy powinni mieć wgląd w protokoły i prawo odwoływania się do nich;
- Ciągłość i sprzężenie zwrotne – proces konsultacji ma charakter ciągły, planowy i zmierza do osiągnięcia zadeklarowanego celu; uczestnicy mają prawo spodziewać się publicznej reakcji na zgłaszane opinie;
- Koordynacja – proces powinien mieć koordynatora, w przekazie informacyjnym powinno być jasno określone, kto jest organizatorem konsultacji, do kogo należy się zwracać z wszelkimi pytaniami lub uwagami;
- Właściwy czas – włączenie zainteresowanych stron w proces powinno odbyć tak wcześnie jak to możliwe;
- Dostosowanie metod i profesjonalne podejście – metody konsultacji powinny być dobrane adekwatnie do celu, kontekstu społecznego (w tym do rodzaju, poziomu zainteresowania i wiedzy interesariuszy).

Prowadzonym konsultacjom społecznym powinna towarzyszyć ewaluacja, przy czym refleksja musi dotyczyć zarówno założeń i celów procesu konsultacyjnego, jak i jego przebiegu (Maszkowska i Wenclik 2014). Niestety nie ma jednej właściwej metody ewaluacji procesu z perspektywy rezultatów. Są one trudne do zwymiarowania z powodu zróżnicowania występujących czynników wpływu, takich jak: relacje między uczestnikami, oddziaływanie lokalnych tradycji oraz uwarunkowania instytucjonalne i kulturowe. Dokonując oceny samego procesu konsultacji, możemy się posiłkować subiektywną oceną uczestników, na przykład na podstawie ankiet ewaluacyjnych (Kłos 2015, Chess i Purcell 1999).

Pewne kryteria skutecznej i efektywnej debaty przedstawiono na przykład w dokumencie „*Zasady dialogu społecznego*” (2002):

- Siła sprawcza debaty (mierzona zgodnością podjętych decyzji z konkluzjami wypracowanymi przez uczestników tej debaty oraz wcieleniem w życie tych konkluzji);
- Szybkość dojścia do decyzji, brak konieczności rychłej nowelizacji (korekty decyzji). Cecha ta ujawnia się dopiero po upływie pewnego czasu;
- Zadowolenie większości uczestników i obserwatorów z przebiegu debaty (gratyfikacja emocjonalna za wysiłek debatowania, o co może być szczególnie trudno, ponieważ indywidualne preferencje uczestników i obserwatorów mogą być zasadniczo sprzeczne);
- Konsekwencja uczestników debaty świadcząca o ich odpowiedzialności i powadze debaty, ich lojalność wobec swego środowiska, wierność wobec przyjętych wartości i reprezentowanych interesów;
- Elastyczność postaw uczestników ("nieokopywanie" się wokół stanowisk), wzajemne zbliżenie stanowisk uczestników debaty zgodne z cnotą empatii i duchem porozumienia;
- Poprawność metodologiczna procesu decyzyjnego, korzystanie z dorobku nauki (słuchanie ekspertów, uporządkowane zbiorowe myślenie, zbiorowa samoedukacja);
- Przestrzeganie procedur wypracowanych w społeczeństwie i uznanych w nim za dobre (nie tylko urzędowych regulaminów, ale i standardów moralnych, zasad kultury politycznej);
- Dojście w toku debaty do lepszej niż na początku definicji problemów, lepszych, dających się wcielić w życie decyzji.

Konsultacje społeczne z reguły zamyka zbiorcze opublikowanie informacji na temat ich przebiegu. Ważne jest, by w takim podsumowaniu znalazły się informacje na temat tego, czy cel konsultacji został osiągnięty i w jaki sposób wpłynął na podejmowane decyzje (Kłos 2015).

Szeroko zakrojone konsultacje dotyczące obszarów morskich odbywały się w latach 2013–2014 w związku z opracowaniem planów ochrony obszarów Natura 2000 (patrz Załącznik 1).

Realizowały one dyspozycję art. 29 ust. 5 i 6 Ustawy o *ochronie przyrody*, który nakazuje sporządzającemu projekt planu ochrony umożliwić udział w jego tworzeniu zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków.

Pilna potrzeba podjęcia działań mających na celu wzmocnienie partycypacji społecznej oraz dialogu publicznego w kontekście obszarów morskich, wyniknęła ponadto z uruchomienia przez państwa nadbałtyckie prac nad planami zagospodarowania przestrzennego. Projektami, których efektem były m.in. rekomendacje dotyczące udziału interesariuszy w procesie są: „Baltsea Plan” wraz z opracowanym w jego ramach raportem „*Stakeholder Involvement in MSP*” (Pentz 2012); Bonus Baltspace (<https://www.baltspace.eu>) czy PartiSEApate (<http://www.partiseapate.eu/>).

Administracja morska RP (Urząd Morski w Gdyni w porozumieniu z Urzędem Morskim w Słupsku i Urzędem Morskim w Szczecinie) prace nad pierwszym w polskiej historii planem zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich wraz z prognozą oddziaływania na środowisko formalnie uruchomiła w 2016 r. (Ogłoszenie Urzędu Morskiego w Gdyni z dnia 2 sierpnia 2016 r. o przystąpieniu do sporządzania projektu planu zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich oraz prognozy oddziaływania projektu ww. planu na środowisko). Konsultacje społeczne dotyczące projektu Planu zagospodarowania polskich obszarów morskich oraz Prognozy oddziaływania na środowisko tego Planu odbywały się w latach 2017–2019 i miały charakter publicznych dyskusji (<https://www.umgdy.gov.pl/?p=12762#more-12762>). Istotną podnoszoną na konsultacjach kwestią

były zagadnienia związane z koniecznością uwzględniania w planie rozwiązań prośrodowiskowych [Michałek, Mioskowska i Kruk-Dowgiałło (red.) 2019].

Interesariusze

Definicja terminu „interesariusz” jest szeroka (Reed 2009). Friedman i Miles (2009) przedstawiają ponad 40 różnych definicji tego pojęcia. W przypadku zarządzania obszarami morskimi, można przyjąć za Ehler i Douvere (2009), iż interesariusze są to te osoby, instytucje, organizacje, które: są lub będą związane decyzjami planistycznymi, są zależne od zasobów, które podlegają zarządzaniu, mają kompetencje formalne i prawne zobowiązania w zakresie zarządzania obszarami morskimi, mają interes wobec przestrzeni morskiej. W literaturze wyróżnia się najczęściej dwie główne grupy interesariuszy: pierwotnych i wtórnych (Freeman i in. 2010, Clarkson 1995).

Morska przestrzeń jest raczej domeną publiczną, stąd też partycypacja co do zasady ma tu charakter bardziej zinstytucjonalizowany, przy czym na obszarach przybrzeżnych udział osób fizycznych, związanych prawem własności jest rzecz jasna większy. Niewątpliwie odpowiedź na pytanie: „*kto może być zainteresowany sporządzeniem dokumentu planistycznego?*” stanowi wstęp do organizacji konsultacji społecznych czy innej formy partycypacji (Kłós 2015).

W Projekcie BaltSeaPlan (Pentz 2012) zaproponowano następujące kryteria identyfikacji interesariuszy, które można również odnieść do planowania ochrony przyrody (Tabela 2):

- Interesariusze formalnie zaangażowani w proces planistyczny, posiadający zobowiązania w stosunku do danego obszaru i właściwe kompetencje
- Interesariusze związani z obszarem (wykorzystujący obszar komercyjnie/niekomercyjnie)
- Interesariusze, którzy uczestniczą w publicznej, naukowej debacie o przestrzeni morskiej

Tabela 2. Grupy Interesariuszy i sektory zidentyfikowane w projekcie BaltSeaPlan (źródło: opracowanie własne w oparciu o Pentz 2012, s. 12-13)

Grupa	Sektor
Stowarzyszenia, organizacje pozarządowe	Rybołówstwo
Przedstawiciele sektorów (organizacje stowarzyszenia)	Produkcja energii
Przedsiębiorcy (od mikro do makro biznesów)	Wydobycie piasku i żwiru
Naukowcy	Kable i rurociągi
Przedstawiciele administracji państwowej	Ochrona środowiska i przyrody
Przedstawiciele administracji lokalnej	Transport i działalność portowa
Turyści	Turystyka i rekreacja
Mieszkańcy wybrzeża	Działalność wojskowa
Pozostali	Wydobycie ropy i gazu

Identyfikacji interesariuszy z poszczególnych branż związanych z morską przestrzenią (w kontekście ich planowania) dokonano również w ramach projektu PartiSeaPate (<http://www.partiseapate.eu/results/>, Zaucha 2018) (Tabela 3).

Tabela 3. Typologia Interesariuszy zidentyfikowanych w projekcie PartiSeaPate (źródło: Zaucha 2018, s. 77)

Tradycyjni, użytkownicy morskich	mobilni obszarów	Nowi i niemobilni użytkownicy morskich obszarów	Sektory/branże narzucają planowaniu przestrzennemu	które warunki	Sektory/branże wspierające planowanie przestrzenne
Żegluga Rybołówstwo		Porty Energetyka wiatrowa Marikultura	Ochrona środowiska Zmiany klimatu		Badania Dostarczanie danych

	Podwodne kulturowe	dziedzictwo	
--	-----------------------	-------------	--

5. KONFLIKTY SPOŁECZNE NA TLE ŚRODOWISKA (EKOLOGICZNE)

W literaturze istnieje wiele teoretycznych ujęć konfliktu, zależnych od tego, co stanowi punkt wyjścia do rozważań. Słownikowa definicja pojęcia konflikt (łac. conflictus – zderzenie) mówi iż jest to „sprzeczność interesów, poglądów, niezgodność, spór, zatarg, kolizja” [Sobol (red.) 1995]. Tadeusz Kotarbiński pisze: „Co najmniej dwa przedmioty znajdują się ze sobą w konflikcie, gdy w pewnym miejscu lub czasie zostały ujawnione i przedstawione kolidujące ze sobą intencje, niezgodne cele, sprzeczne interesy itp. Gdy przedmioty o niezgodnych celach zaczną działać, aby te cele zrealizować, wtedy konflikt przechodzi w fazę walki, nazywanej kooperacją negatywną” (Kotarbiński 1968).

Rychard (1995) wskazuje trzy zasadnicze płaszczyzny konfliktów: normatywne (konflikty o wartości), ekonomiczne (konflikty o własność) i polityczne (konflikty o władzę). Za nieodzowny czynnik konfliktu uważa się organizowanie się zbiorowości społecznej, bowiem w im większym stopniu staje się ona świadoma swych interesów i tworzy grupy, tym bardziej prawdopodobne, że dojdzie do konfliktu. Dahrendorf twierdził iż współczesne konflikty społeczne toczą się przede wszystkim o prawo dostępności do dóbr, przywilejów i zasobów, których posiadanie lub kontrola poprawia potencjał życiowy (Śliz i Szczepański 2011). Wg Cosera (2009) konflikty społeczne przybierają formę konfliktów rzeczywistych (o dobra, zasoby, wartości) oraz konfliktów nierzeczywistych (wywołanych dla rozładowania napięcia czy utrzymania spójności w grupie).

Postrzeganie konfliktów może być różnorakie. Pierwsze, związane z założeniami takich teoretyków jak Durkheim, Parsons czy Merton, którzy uważali je za element dysfunkcyjny, niszczący, destabilizujący. Inne jako coś wszechobecnego i użytecznego, mogącego stanowić ważny czynnik zmian i postępu (Jermakowicz 2014). Druga postawa stanowi przekonanie, że konflikty wynikają z podstawowych potrzeb ludzkich i prowadzą do ich zaspokojenia, a niekiedy i rozwoju (Simmel 1975, Sztumski 1987, Dahrendorf 1993, Sztumski 2000, Coser 2009).

Sztumski (2000) wskazuje, że „konflikty społeczne wynikają z sytuacji konfliktotwórczych [...]. Są one niewątpliwie wytworem swoistych uwarunkowań, które możemy podzielić na obiektywne i subiektywne. Każda sytuacja konfliktotwórcza jest określonym procesem, który może ale nie musi prowadzić do wybuchu konfliktu [...]. Aby zaistniała sytuacja konfliktotwórcza doprowadziła do wybuchu konfliktu, konieczna jest określona przyczyna (lub zbiór przyczyn). W istniejącej sytuacji konfliktotwórczej przyczyna lub przyczyny powodujące konflikt działają podobnie jak detonator”.

Stronami konfliktu mogą być zarówno osoby fizyczne (jednostki bądź społeczność) jak i osobowości prawne (instytucje, stowarzyszenia itp.) (Sztumski 2000). Warunkiem bycia stroną konfliktu jest natomiast zaangażowanie i aktywny w nim udział.

Problematyka konfliktów wywołanych działalnością człowieka w środowisku przyrodniczym poruszana jest przez wielu autorów (np. Kassenberg i Marek 1986, Kołodziejcki 1988, Libiszewski 1992, Dutkowski 1995, Matczak 2000, Raik i in. 2008, Marzano i in. 2013, De Pourcq i in 2017, Baynham-Herd i in. 2018, Dutkowski 2021). W literaturze można się zetknąć ze zróżnicowaną interpretacją zagadnienia i terminologią. Spotykamy zatem pojęcia takie jak: konflikty funkcjonalne „człowiek-środowisko”, „konflikty w gospodarowaniu dobrami środowiskowymi”, „konflikty

środowiskowe”, „konflikty ekologiczne”, „problemy środowiskowe”, „kolizje środowiskowe”, „problemy ekologiczne” (te ostatnie najczęściej utożsamiane są z zanieczyszczeniem środowiska). Często te pojęcia używane są zamiennie, co wzbudza niemałe zamieszanie.

Większość koncepcji opiera się jednak na twierdzeniu, iż konflikty te są specyficznym rodzajem konfliktów społecznych (Dutkowski 1995, Matczak 2000, Dutkowski 2021) i sprowadzają się one do konfliktów pomiędzy interesem indywidualnym i interesem systemu oraz pomiędzy interesem krótkofalowym i długofalowym (Matczak 2000).

Jak wskazuje Kistowski (2005), często stosowane sformułowanie konflikt „człowiek – środowisko” stanowi znaczne i zbyt daleko idące uproszczenie. Zakłada się w nim, że to elementy środowiska przyrodniczego są stroną konfliktu. W większości sytuacji, podmiotem konfliktów jest natomiast tylko i wyłącznie człowiek, środowisko stanowi zaś przedmiot sporu (są to zatem konflikty w relacji „człowiek-człowiek”) (Kistowski 2005, Solon 2005, White i in. 2009, Young i in. 2010, Redpath i in. 2015, De Pourcq i in 2017). O konfliktach „człowiek – środowisko” można mówić tylko w tych stosunkowo nielicznych przypadkach, gdy elementy przyrody są zdolne do względnie równorzędnej konkurencji z człowiekiem o zasoby i walory środowiska oraz mogą ograniczać poziom ekspansji człowieka w stosunku do przyrody (np. zagrożenie powodzią sztormowymi na Półwyspie Helskim) (Kistowski 2005).

Z wykonanego przez Bartłomiejskiego (2015) kompleksowego przeglądu literatury przedmiotu można wywnioskować, że najszerszej rozumiane konflikty ekologiczne to spory toczące się między różnymi grupami o wartości i zachowania powiązane ze środowiskiem naturalnym, jego zasobami i dostępem do przestrzeni. Ich cechą wspólną jest angażowanie sił publicznych, obywatelskich i prywatnych zdolnych do kształtowania procesu decyzyjnego w sprawach mogących mieć istotne konsekwencje dla środowiska naturalnego. Istotny wkład w teoretyczne podstawy zagadnienia konfliktów miał Libiszewski. Postrzegał on konflikt ekologiczny jako szczególny typ konfliktu spowodowanego niedoborem, przy czym wyróżnił on cztery jego typy: niedobór fizyczny (brak określonego zasobu naturalnego), geopolityczny (konsekwencja nierównomiernego rozmieszczenia zasobów), społeczno-ekonomiczny (konsekwencja nierównej dystrybucji i dostępu do zasobów) i ekologiczny (spowodowany degradacją środowiska naturalnego) (Bartłomiejski 2015). Goldstone (2001) uważa z kolei, że degradacja środowiska naturalnego nie jest bezpośrednim źródłem konfliktów ekologicznych a najczęściej stanowi następstwo dysfunkcyjności instytucji publicznych lub innych problemów społecznych.

W piśmiennictwie można znaleźć również publikacje dotyczące konfliktów środowiskowych rozpatrywanych pod kątem przestrzennym (np. Kistowski 2007, Przewoźniak 2008, Dubel 2009). Wartą przytoczenia typologię konfliktów opartą na kryterium użytkowania przestrzeni przedstawił Zuziak (1995). Autor wyróżnia spory na tle tzw. „inwestycji niechcianych” oraz na tle ochrony środowiska i dziedzictwa kulturowego na obszarach objętych ochroną, które wynikają wprost z ograniczeń w użytkowaniu przestrzeni.

Konflikty na tle środowiska rozgrywają się zarówno na arenie międzynarodowej, wewnątrz krajowej jak i lokalnej. Wg Dutkowskiego (1995, 2021), charakter konfliktu (w tym jego zasięg, stopień zaangażowania stron, stosowane środki) jest determinowany przez poziom zgodności/niezgodności na czterech płaszczyznach: poglądów i przekonań, interesów i potrzeb (egzystencjalnych i materialnych), wartości i wierzeń oraz emocji i stresów uczestników konfliktu. Konflikt ekologiczny

odróżnia od innych konfliktów społecznych odmienny substrat – jest nim obecny i przyszły stan oraz zmiany Przyrody, Człowieka, Techniki i Kultury oraz relacje zachodzące w systemie ekologicznym (Dutkowski 2021).

Konflikty ekologiczne postrzegane są najczęściej jako rozbieżność interesów (Wesołowski 1976, Wiatr 1977, Hochfeld 1963), choć dotyczą wielu sfer życia społecznego i można wyróżnić w nich aspekty przyrodnicze, ekonomiczne, kulturowe, społeczne, psychologiczne, przestrzenne, polityczne, prawne, organizacyjne i techniczne (Dubel i in. 2013). Z tego powodu do badania konfliktów konieczne jest podejście interdyscyplinarne (Dutkowski 1995, 1996, 2021, Matczak 2000). Integracja różnych pól badawczych dotyczących szeroko pojętej ochrony przyrody doprowadziła zresztą do powstania nowej dziedziny nauki jak „*conservation social science*” (Rechciński i in. 2018).

Podobnie jak inne konflikty społeczne, konflikty ekologiczne poprzedzone są wystąpieniem sytuacji konfliktotwórczej, na którą składają się dwa elementy (za Dubel i in. 2013): stan wrogości lub negatywnego nastawienia (aspekt psychologiczny) oraz obiektywne sprzeczności tkwiące w złożonym systemie przyrodniczo-społeczno-ekonomiczno-kulturowym, jakim jest obszar chroniony (aspekt strukturalny). Sprzeczności te mogą mieć charakter informacyjny, kompetencyjny, formalno-prawny, czy interesów.

Problemy nie zaistniałyby, gdyby możliwości przyrody były odtwórcze (odnawialne), ludzie nie ocenialiby stanu środowiska – nie uruchamialiby swojego systemu wartości dotyczącego środowiska, czy nie podejmowałiby działań powodujących problemy (Matczak 2000). Wartości przywoływane w tym kontekście to zdrowie, dobrobyt materialny i niematerialny (dziedzictwo kulturowe, krajobraz, wartość przyrody sama w sobie). Obiektom przyrodniczym nadaje się wartości religijne, moralne, estetyczne z którymi związane są rozmaite emocje (Dutkowski 2021). W szerszym kontekście istotne są dostęp do dóbr i tzw. „sprawiedliwość ekologiczna” (Matczak 2000, Żylicz 1995, Trzcńska 2018).

Wg niektórych autorów warunkiem koniecznym do zaistnienia konfliktów na tle środowiskowym jest istnienie świadomości ekologicznej. Tworzywem tej świadomości jest dostrzeganie, opisywanie i komunikowanie o problemach środowiskowych. Czasem dopiero konflikt budzi i kształtuje świadomość ekologiczną (Dutkowski 2021).

Świadomość ekologiczna jest kategorią opisową mówiącą o tym jak konkretna grupa społeczna, czy też całe społeczeństwo postrzega swoje miejsce w przyrodzie i związki ze środowiskiem naturalnym (Matczak 2000). Gliński (1988) wyróżnia w obrębie świadomości ekologicznej cztery poziomy: intuicyjne przekonania, wiedzę, reakcje emocjonalne, dyspozycje zachowaniowe. Z pojęciem świadomości ekologicznej związane jest zagadnienie postawy proekologicznej, czyli przyznawanie stosunkowo wysokiej pozycji wartościom ekologicznym na tle innych wartości (Matczak 2000). Jak wskazuje Kłós (2015) pojęcie „świadomości ekologicznej” może być używane w dwóch znaczeniach. W znaczeniu szerszym rozumiane być może jako „*całokształt uznawanych idei, wartości i opinii o środowisku przyrodniczym jako miejscu życia i rozwoju człowieka (społeczeństwa), wspólnych dla określonych grup w danym okresie historycznym*” (Hull 1984). W znaczeniu węższym, bardziej praktycznym, świadomość ekologiczna jest to „*stan wiedzy, poglądów i wyobrażeń ludzi o roli środowiska w życiu człowieka, wpływie człowieka na środowisko, stopniu jego wyeksploatowania, zagrożenia i ochrony (z uwzględnieniem stanu wiedzy o sposobach i instrumentach służących zarządzaniu i ochroną środowiska)*” (Kłós 2015).

Ze złożonością pojęcia konflikt na tle środowiska związana jest wielość proponowanych typologii i charakterystyk (Bartłomiejski 2015, Dubel i in. 2013).

Na przykład Dutkowski (2021) wyróżnia następujące składniki konfliktu ekologicznego, które tworzą jego strukturę: przedmiot; stosunek podmiotów społecznych zaangażowanych w konflikt do przedmiotu konfliktu (płaszczyzna poglądów, interesów, wartości, emocji); zasięg czasowy; rodzaj i liczebność stron i uczestników konfliktu oraz relacje między nimi; cele (pragnienia, żądania) stron konfliktu; początek, przebieg i fazy konfliktu; temperatura konfliktu; rodzaje działań stron i uczestników; zasięg geograficzny.

Ciekawą z punktu widzenia relacji przestrzennych między różnymi przedmiotami oraz między podmiotami, a przedmiotami konfliktów typologię zaproponował Kistowski (2017): konflikt dostępu – przedmiotem jest dostęp do zasobów, w tym do terenu (przestrzeni); konflikt sąsiedztwa – przedmiotem jest położenie w pobliżu obiektu uciążliwego dla środowiska życia człowieka; konflikt współwystępowania – pogodzenie na tym samym terenie realizacji różnych funkcji społeczno-gospodarczych; inwazji – wpływ procesów przyrodniczych na środowisko życia ludzi.

Pierwsze opisywane w Polsce konflikty o charakterze ekologicznym związane były z dewastującym wpływem przemysłu i inwestycji na środowisko (przede wszystkim na Górnym Śląsku), budową składowisk odpadów radioaktywnych (np. w Międzyrzeczu), rozbudową infrastruktury turystycznej (np. w Tatrach) (Bartłomiejski 2015).

Lokalne konflikty ekologiczne, wyrażające się protestami okolicznych mieszkańców przeciwko lokalizacji w ich bezpośrednim otoczeniu pewnych obiektów, rodzą się jako rezultat rozpoznania przez jednostki i grupy zagrożenia swoich interesów. W psychologii społecznej na opisanie takich zjawisk używa się wielu określeń (Dmochowska-Dudek 2013):

- „NIMBY Syndrome” – (Not In My Back Yard) – „nie na moim podwórku”,
- „BANANA Syndrome” – (Built Absolutely Nothing, Anywhere Near Anything) – „nie buduj absolutnie nic, nigdzie i w pobliżu niczego”,
- „LULU Syndrome” – (Locally Unacceptable Land Use) – niechciane przez społeczność zagospodarowanie terenu,
- „NOPE (Not on Planet Earth)” oraz „CAVEs (Citizens Against Virtually Everything)” – brak akceptacji dla realizacji jakichkolwiek „niechcianych” inwestycji w ogóle i gdziekolwiek

Siła oporu społecznego wobec lokalizacji danego przedsięwzięcia jest zależna od postrzegania potencjalnego zagrożenia, przy czym jego ocena nie musi być racjonalna. W tym samym otoczeniu może również zrodzić się konflikt pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami lokalizacji danego obiektu, co wynika stąd, że jedni postrzegają ten fakt w kategoriach określonych korzyści, drudzy zaś w kategoriach strat (Dmochowska-Dudek 2013).

Konflikty o charakterze funkcjonalnym w obszarach morskich identyfikowano przede wszystkim w ramach prac nad planami zagospodarowania przestrzennego (<https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/sectors>, Gee i in. 2019).

Szczególnym przypadkiem konfliktów na tle środowiska są konflikty na obszarach chronionych czy dotyczące ochrony gatunkowej (Rechciński i in. 2018). Jak trafnie zauważa Redpath i in. (2015), konflikt jest integralną częścią ochrony przyrody. Konflikty dotyczące ochrony szeroko pojętej

różnorodności biologicznej nasilają się w wyniku z jednej strony większej presji na zasoby naturalne a z drugiej towarzyszącym im naciskom na zwiększenie ochrony tych zasobów (Young i in. 2016).

Jak przytacza Ciszek (2021), przyczyny konfliktów społecznych na obszarach chronionych mogą mieć swój wymiar pozytywny (proekologiczny), jak i negatywny (antyekologiczny). Ten pierwszy (pozytywny) stanowi sprzeciw wobec użytkowania środowiska bez podejmowania działań ochronnych (brak wystarczającej ochrony środowiska prowadzącej do zniszczeń). Drugi (negatywny) nie uwzględnia w zasadzie potrzeby ochrony środowiska (lub umniejsza jej znaczenie), a społeczne koszty i niezbędne uciążliwości ponoszone na jej rzecz wywołują spory. Wynikają one często ze sposobów korzystania przez społeczności lokalne z określonych terenów, zwłaszcza w sytuacji, gdy wchodzić one będą w skład tworzonych lub powiększanych obszarów chronionych. A to z kolei prowadzi do różnych zakazów i ograniczeń lub powoduje restrykcje warunków ich użytkowania, wzbudzając niezadowolenie wśród okolicznych mieszkańców. Również społeczne koszty finansowe ponoszone na ochronę środowiska uznawane są za wydatki niepotrzebne i bezsensowne (ibidem).

Zakres i dynamika konfliktów społecznych uległy rozszerzeniu na płaszczyznę obszarów chronionych w miarę postępowania w Polsce procesu przemian ustrojowych po 1989 r. Na podstawie przeglądu prac naukowych dokonanego przez Rechcińskiego i in. (2018), można stwierdzić, że w latach 2007–2017, w czasopismach naukowych o międzynarodowym zasięgu opublikowano 18 artykułów odnoszących się do konfliktów społecznych na polskich obszarach objętych ochroną, przy czym obszarów morskich dotyczyły dwa z nich (Węśławski i in. 2010, Piwowarczyk i Wróbel 2016).

Opisywane w szeroko pojętej literaturze spory dotyczyły najczęściej parków narodowych (Baranowska-Janota i Ptaszycka-Jackowska 1993; Osiniak i in. 1993, Gliński 2001, Macek 2002, Królikowska 2007, Olko i in. 2011, Niedziałkowski i in. 2012), obszarów Natura 2000 (Bołtromiuk i Zagórski 2011, Bołtromiuk 2012, Dubel i in. 2013, Głogowska i in. 2013, Michałek i Kruk-Dowgiałło 2015, Chmielewski i Głogowska 2015). W piśmiennictwie można znaleźć ponadto zasoby dotyczące konfliktów w parkach krajobrazowych (np. Kistowski 2005, Raszka 2010, Rechciński 2012, Grochowska 2015).

Pojęcie konfliktu na obszarach chronionych, podobnie jak konfliktu na tle środowiska/konfliktu ekologicznego, jest rozmaicie definiowane i interpretowane. Jak podsumował Rechciński i in. (2018), sposób rozumienia konfliktu może być: *„kolizyjny-funkcjonalny (nakładanie się obszarów o różnych funkcjach); społeczny-podmiotowy (pomiędzy różnymi grupami interesu); polityczno-instytucjonalny (pomiędzy formalnymi zapisami); społeczny-kompleksowy (pomiędzy grupami o różnych systemach wartości i preferencjach); kolizyjny-podmiotowy (człowiek vs. przyroda); społeczny-aksjologiczny (pomiędzy grupami o różnych systemach wartości i preferencjach)”. Jak nietrudno zauważyć w klasyfikacji tej przenikają się podmioty, przedmioty, czy uwarunkowania konfliktu. Niezależnie od tego, istotne w analizach jest wzięcie pod uwagę zarówno źródeł konfliktu jak i jego przejawów tj. sposobów w jaki się manifestują (De Pourque i in. 2017).*

Metody służące ograniczaniu konfliktów w coraz większym stopniu koncentrują się na angażowaniu Interesariuszy w procesy partycypacyjne, które muszą być przejrzyste, „sprawiedliwe”, oparte na zaufaniu. Young i in. (2016) udowodnili empirycznie, że zbudowane między Interesariuszami zaufanie zwiększa prawdopodobieństwo rozwiązywania konfliktów, wskazując jednocześnie pewne istotne niuanse: po pierwsze istnieją różnice w rozumieniu przez rozmówców pojęcia konflikt a tym samym wskazywane są różne sposoby zarządzania konfliktem. Po drugie, na podstawie danych jakościowych

wywnioskowano, że stopień zaufania do instytucji zarządzających ochroną był zależny od posiadanej wiedzy – im większa wiedza ekologiczna Interesariuszy, tym większa nieufność instytucjonalna.

Rozumienie konfliktu jako sprzeczności pomiędzy ochroną przyrody, a inną działalnością człowieka uwypukla problem polegający na roli zwolenników ochrony w zarządzaniu owym konfliktem. Redpath i in. (2015) zwracają uwagę na częste zaostrzanie się sporów w których za jedyne słuszne rozwiązanie przyjmuje się „konserwatorski” („proprzyrodniczy”) punkt widzenia.

Kwestią zasadniczą jest natomiast odpowiedź na pytanie czy zawsze można wypracować kompromis, który obok konkurencji, unikania, łagodzenia, współpracy jest jednocześnie jednym ze stylów reakcji na konflikt wyznaczający styl jego rozwiązania. Co oczywiste, kompromis, ale też współpraca zwykle nie są możliwe kiedy potrzebna jest szybka reakcja na problem, gdy konflikty opierają się na głęboko zakorzenionych wartościach lub gdy istnieją trudne do złagodzenia wrogie relacje (Perich-Anderson 2004).

Madden i McQuinn (2014) zaadaptowali model analizy konfliktu obejmujący 3 poziomy (tzw. „*The Conflict Intervention Triangle*”). Umożliwia on analizę złożoności – zakresu, głębi konfliktu pod kątem ewentualnego rozwiązania: konflikt tożsamościowy – pojednanie; konflikt zasadniczy – rozwiązanie; spór/dysputa – ugoda.

Piśmiennictwo dotyczące zapobiegania powstawaniu i rozwiązywania konfliktów jest obszerne, a zagadnienie jest przedmiotem prac różnych dziedzin (politologii, zarządzania, psychologii, socjologii) [np. Lewicki, Gray, Elliot (red.) 2003, Maser i de Silva 2019, Moore 2016]. Co jest istotne, szczególnie w pracach politologicznych, wskazuje się że niektóre konflikty są „nierozwiązywalne” (te które są intensywne, trwają długo, nie można ich złagodzić poprzez wysiłki mediacyjne ani rozwiązania prawne/administracyjne) [Lewicki, Gray i Elliot (red.) 2003, Dutkowski 2021].

Pawłowska (2008, 2012) na podstawie analizy ok. 400 przypadków rzeczywistych konfliktów na tle spraw przestrzennych zaprezentowała 5 najważniejszych przyczyn trudności w ich rozwiązywaniu: próby rozwiązania podejmowane są za późno; konflikty rozwiązywane są na płaszczyźnie prawnej a nie merytorycznej; przekonywanie oponentów jest traktowane jako jedyna i wystarczająca forma porozumiewania się ze społeczeństwem; komunikacja społeczna jest wymuszoną reakcją na konflikt. Autorka wskazuje ponadto na brak umiejętności zarządzania konfliktem.

W literaturze przedmiotu, często wskazywanym sposobem zapobiegania konfliktom na tle środowiska i ich rozwiązywania są, obok współzarządzania i partycypacji, rekompensaty finansowe za utracone korzyści (Królikowska 2007, Dubel i in. 2013). Trudno wymagać aby to miejscowa ludność ponosiła koszty ochrony przyrody, skoro jest to dobro ogólnonarodowe. Z drugiej strony obszary chronione o wysokich walorach przyrodniczych są jednocześnie czynnikiem rozwojowym, więc w praktyce opracowanie bilansu korzyści i strat wynikających z pewnego reżimu ochronnego jest niezwykle trudne.

Zapobieganie potencjalnym konfliktom środowiskowym i ograniczanie natężenia konfliktów powstałych w przeszłości, a występujących obecnie jest przede wszystkim zadaniem socjologów (w zakresie rozpoznania konfliktów) oraz specjalistów od mediacji i negocjacji (w zakresie ich rozwiązywania) (Kistowski 2017). Jak trafnie wskazuje autor, i planiści przestrzenni uczestniczący w procesach sporządzania dokumentów planistycznych powinni posiadać kompetencje mediacyjne.

Natomiast rolą przyrodników (w tym geografów fizycznych) jest głównie rozpoznanie przedmiotu konfliktów (ibidem).

Problematyka konfliktów wywoływanych działalnością człowieka w środowisku przyrodniczym, w tym związanych z funkcjonowaniem obszarów chronionych jak wykazano w powyższym przeglądzie piśmiennictwa, poruszana jest w literaturze od kilkudziesięciu lat. Ograniczona jest natomiast liczba prac opartych na badaniach empirycznych dotyczących polskich obszarów morskich. Zasadniczą część pracy poświęcono więc na rozwinięcie powyższych zagadnień w kontekście wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczych objętych ochroną prawną.

6. MATERIAŁ I METODA

6.1. Materiał badawczy

W ramach niniejszej pracy badano przebieg procesów konsultacji społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną. Zainteresowanie skierowane zostało również na ich uczestników – aktorów konfliktów. W związku z powyższym autorka przyjęła za podstawę metodologiczną badań metodę studium przypadku.

Głównym celem tego podejścia jest zrozumienie problemu/procesu, dostarczenie rzeczywistej ilustracji problemu/procesu, przy czym koncentruje się ono na współczesnych wydarzeniach (Piwowarczyk 2021).

W pracy wykorzystano materiał zebrany podczas realizacji trzech Projektów odnoszących się do czterech obszarów cennych przyrodniczo objętych ochroną prawną (Tabela 4). Zagadnienia metodyczne występują w pracy tylko w zakresie niezbędnym do osiągnięcia celów poznawczych.

Tabela 4. Charakterystyka Projektów analizowanych w ramach niniejszej pracy i zastosowane metody badawcze (źródło: opracowanie własne)

Lp.	Tytuł Projektu	Lata realizacji	Zamawiający	Wykonawca	Przedmiotowy obszar objęty ochroną	Nomenklatura w dokumencie	Metody badawcze
1.	Opracowanie projektów planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego	2011–2014	Urząd Morski w Gdyni	Instytut Morski w Gdańsku (obecnie Instytut Morski Uniwersytetu Morskiego w Gdyni)	Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032 Zatoka Pucka PLB220005	Studium przypadku nr 1 – Zatoka Pucka (ZP)	Obserwacja Analiza materiału ze spotkań konsultacyjnych
2.	Opracowanie projektu planu ochrony wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych dla morskiego obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001)	2018–2020	Urząd Morski w Słupsku, obecnie w Szczecinie	Konsorcjum firm Instytut Morski w Gdańsku (obecnie Instytut Morski Uniwersytetu Morskiego w Gdyni) i MEWO S.A.	Ławica Słupska PLC990001	Studium przypadku nr 2 – Ławica Słupska (ŁS)	Obserwacja Analiza materiału ze spotkań konsultacyjnych Badanie ankietowe wśród uczestników spotkań konsultacyjnych
3.	Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii	2018–2021	Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych w Słupsku	Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska w Warszawie	Nadmorski Park Krajobrazowy	Studium przypadku nr 3 – Nadmorski Park Krajobrazowy (NPK)	Obserwacja Analiza materiału ze spotkań konsultacyjnych Badanie ankietowe wśród uczestników spotkań konsultacyjnych

6.2. Metody badawcze

Obserwacja

Obserwacja jest metodą empirycznego poznawania zjawisk, definiowaną przez Sztumskiego (1999) następująco: „Przez obserwację rozumie się celowe, tzn. ukierunkowane i zamierzone oraz systematyczne postrzeganie badanego przedmiotu, procesu lub zjawiska”. Pozwala na prześledzenie przebiegu wydarzeń.

Podstawowym produktem obserwacji jest opis spostrzeżeń, poczynionych w trakcie badania. Opis ten jest z gruntu subiektywny, ale nie należy traktować tego jako nierzetelność. Wnioski z obserwacji przeprowadzonych na spotkaniach konsultacyjnych realizowanych w ramach trzech Projektów (Tabela 4) zostaną wykorzystane przy udzielaniu odpowiedzi na pytania poznawcze postawione w pracy.

Analiza materiału ze spotkań konsultacyjnych

Do analiz, za zgodą właścicieli danych [Urząd Morski w Gdyni, Urząd Morski w Słupsku (obecnie w Szczecinie) oraz Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych], wykorzystano: protokoły ze spotkań konsultacyjnych, nagrania, transkrypcje. Analizowano ponadto artykuły prasowe, witryny internetowe oraz korespondencję prowadzoną w trakcie konsultacji. Wybrane treści zostały zacytowane w niniejszej pracy z zachowaniem zasad ochrony danych osobowych.

Szczegółową charakterystykę spotkań konsultacyjnych zamieszczono w rozdziałach 7.1.1, 7.2.1, 7.3.1. Ponieważ autorka dysertacji była współautorką i redaktorką dokumentacji powstałej w ramach analizowanych Projektów (Tabela 4), w trakcie opisywania wyników w sposób oczywisty odwoływano się do własnych doświadczeń.

Badanie ankietowe

Narzędziem badawczym była opracowana przez autorkę niniejszej pracy **ankieta własna**. Pytania ujęte w ankiecie konsultowane były ze specjalistami z dziedziny planowania przestrzennego, ochrony środowiska i socjologii. Badanie miało charakter ilościowy. Ankieta skierowana została do interesariuszy, którzy uczestniczyli w konsultacjach społecznych realizowanych na potrzeby dwóch Projektów: „Opracowanie projektu planu ochrony wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych dla morskiego obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001)” oraz „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii” (Tabela 4).

Celem tego badania było poznanie opinii dotyczących oczekiwań interesariuszy związanych z funkcjonowaniem obszarów chronionych na morzu, identyfikowanych konfliktów, świadomości ekologicznej. Część pytań dotyczyła oceny przedmiotowego procesu konsultacji (miała charakter ewaluacyjny).

Ankieta zawierała 5 pytań otwartych, 14 pytań zamkniętych oraz 5 metryczkowych (standardowych) obejmujących: płeć, przedział wiekowy, wykształcenie, reprezentowany sektor, miejsce zamieszkania.

Formularze ankiety zostały zamieszczone w Załączniku 2.

- **Procedura badania ankietowego – Studium przypadku Ławica Słupska (ŁS)**

Badanie miało miejsce na ostatnim (V.) spotkaniu konsultacyjnym odbywającym się w ramach Projektu tj. 13.10.2020 r. Na jego przeprowadzenie uzyskano zgodę Urzędu Morskiego w Szczecinie. Udział w badaniu miał charakter dobrowolny. W instrukcji rozpoczynającej ankietę własną podano ogólny cel badania oraz informację o anonimowości. Wypełnienie ankiety zajmowało około 15 minut.

Z uwagi na zaistniałą w 2020 r. sytuację epidemiologiczną, związaną z ogłoszeniem przez Światową Organizację Zdrowia pandemii koronawirusa wywołującego COVID-19, wprowadzono ograniczenia liczby uczestników, mogących wziąć udział w III., IV. i V. spotkaniu konsultacyjnym. Wobec powyższego zdecydowano rozesłać również elektroniczną formę ankiety do osób, które nie uczestniczyły w spotkaniu końcowym, ale wcześniej brały udział w co najmniej jednym spotkaniu realizowanym w ramach Projektu. Kwestionariusz ankiety przygotowano przy użyciu narzędzia Formularze Google.

Na V. spotkaniu konsultacyjnym rozdano łącznie 21 kwestionariuszy. Zwrotnie otrzymano 100% wypełnionych ankiet.

Drogą mailową w dniu 17.10.2020 r. przekazano link do elektronicznej wersji formularza 59 osobom. Zwrotnie uzyskano 11 poprawnie wypełnionych kwestionariuszy (18%).

Analizie poddano zatem łącznie 32 ankiety.

- **Procedura badania ankietowego – Studium przypadku Nadmorski Park Krajobrazowy (NPK)**

Badanie miało miejsce na ostatnim (III.) spotkaniu konsultacyjnym odbywającym się w ramach Projektu tj. 14.06.2021 r. Na jego przeprowadzenie uzyskano zgodę Dyrekcji Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych. Udział w badaniu miał charakter dobrowolny. W instrukcji rozpoczynającej ankietę własną podano ogólny cel badania oraz informację o anonimowości. Wypełnienie ankiety zajmowało około 15 minut.

Z uwagi na zaistniałą w 2020 r. sytuację epidemiologiczną, związaną z ogłoszeniem przez Światową Organizację Zdrowia pandemii koronawirusa wywołującego COVID-19, wprowadzono ograniczenia co liczby uczestników, mogących wziąć udział w III. spotkaniu konsultacyjnym. Wobec powyższego zdecydowano rozesłać również elektroniczną formę ankiety do osób, które nie uczestniczyły w spotkaniu końcowym, ale wcześniej brały udział w co najmniej jednym spotkaniu realizowanym w ramach Projektu. Kwestionariusz ankiety przygotowano przy użyciu narzędzia Formularze Google.

Na III. spotkaniu konsultacyjnym rozdano łącznie 33 kwestionariuszy. Zwrotnie otrzymano 23 wypełnione ankiety (70%). Dwa kwestionariusze zostały wyłączone z dalszych analiz z uwagi na niekompletne informacje.

Drogą mailową w dniu 2.07.2021 r. przekazano link do elektronicznej wersji formularza 35 osobom. Zwrotnie uzyskano 13 poprawnie wypełnionych kwestionariuszy (37%).

Analizie poddano zatem łącznie 34 ankiety.

Opracowanie danych

Zebrane w drodze badania empirycznego wyniki zostały poddane analizie. Do oceny potencjalnych zależności między uzyskanymi odpowiedziami na pytania ankietowe, a zmiennymi charakteryzującymi Respondentów wykorzystano narzędzia statystyczne zawarte w programie PRIMER 6.1 (Clark i Warwick 2001).

Dane ankietowe zostały zapisane w formie zerojedynkowej, następnie zobrazowano rozkład podobieństw między odpowiedziami poszczególnych Respondentów za pomocą metody MDS (non-metric multidimensional scaling) bazując na macierzach podobieństw opartych na metodzie Bray-Curtis'a. Ocenę statystycznej istotności badanych zmiennych dokonywano za pomocą testu ANOSIM.

W przygotowaniu prezentacji wyników wykorzystano pakiet programów Microsoft Office 2010 dla użytkowników domowych i małych firm.

6.3. Klasyfikacja Interesariuszy

W niniejszej pracy, w oparciu o analizę literatury w zakresie partycypacji społecznej (rozdział 4), opracowano i zastosowano autorską klasyfikację uczestników procesów planistycznych na omawianych obszarach objętych ochroną prawną (Tabela 5).

Tabela 5. Typologia Interesariuszy biorących udział w konsultacjach społecznych dotyczących projektów planów ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo (obszary Natura 2000: Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005, Ławica Słupska PLC990001; Nadmorski Park Krajobrazowy) (źródło: opracowanie własne)

Lp.	Grupa Interesariuszy	Komentarz
1.	Administracja państwowa, w tym administracja morską	
2.	Administracja samorządowa	
3.	Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe	
4.	Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	Grupa została wydzielona z grupy osób fizycznych i przedsiębiorców ponieważ wyraźnie utożsamiała się z wykonywanym zawodem i stanowiła istotny głos w dyskusji
5.	Przedsiębiorcy, spółki prawa handlowego	Przedstawiciele firm prowadzących biznes turystyczny (w tym związany z najmem kwater), porty, firmy zajmujące się morską energetyką wiatrową, działalnością wydobywczą na morzu
6.	Osoby fizyczne	Osoby podpisane na listach obecności z imienia i nazwiska, nie reprezentujące żadnej organizacji ani instytucji; bądź nazywający siebie „mieszkańcami”
7.	Bezpieczeństwo i obrona narodowa	Grupa została wydzielona z uwagi na nadrzędny interes publiczny jaki reprezentuje
8.	Organizacje pozarządowe (NGO's)	Z uwzględnieniem organizacji ekologicznych

6.4. Charakterystyka konfliktów

Problematyka badawcza dotycząca konfliktów na tle środowiska obejmuje szerokie spektrum zagadnień, których analiza w niniejszej pracy jest naturalnie ograniczona przez warsztat badawczy autorki. Badania mogą bowiem stanowić przedmiot zarówno badań psychologicznych, społecznych, jak i ekonomicznych. W pracy zdecydowano rozpatrywać konflikty społeczne dotyczące wybranych obszarów cennych przyrodniczo objętych ochroną prawną w kontekście relacji jakie zachodzą

między uwarunkowaniami dotyczącymi tych obszarów (lokalizacyjnymi, prawnymi, środowiskowymi) a interesariuszami, co pozwala na osadzenie pracy w nurcie geograficznym.

W oparciu o przeprowadzoną analizę literatury dotyczącą konfliktów (rozdział 5), do celów niniejszej pracy autorka przyjęła pojęcie „**konflikt społeczny na obszarach chronionych**”. Rozumiane jest ono jako: ujawnienie rozbieżności pomiędzy poszczególnymi jednostkami czy grupami społecznymi, w zakresie preferowanego sposobu korzystania z zasobów, tworów i składników przyrody, obszarowo powiązanych z różnymi formami ochrony przyrody. W sformułowaniu tym mieści się stosunek jednostki/grupy do ochrony przyrody jako jednego ze sposobów użytkowania przestrzeni. Jako główne tło tych konfliktów można przyjąć sprzeczności pomiędzy celami ochrony przyrody (w tym mającymi charakter ponadregionalny i długookresowy), a celami rozwojowymi. Konflikt społeczny na obszarach chronionych ma najczęściej charakter przestrzenny. Jest formą bezpośredniej interakcji pomiędzy stronami, która charakteryzuje się występowaniem przejawów konkurencji lub walki. Zaangażowane w spór podmioty (osoby lub instytucje) podejmują konkretne i bezpośrednie działania (np. wymiana pism; kłótnie podczas spotkań konsultacyjnych; skierowanie sprawy do sądu).

Konflikty badano odrębnie w trzech wyznaczonych obszarach: Studium przypadku nr 1 – Zatoka Pucka (ZP), Studium przypadku nr 2 – Ławica Słupska (ŁS), Studium przypadku nr 3 – Nadmorski Park Krajobrazowy (NPK). Zidentyfikowane w oparciu o zebrany materiał (Tabela 4) konflikty numerowano. W przypadku, gdy określony konflikt składa się z kilku płaszczyzn, zaproponowano dalsze wydzielenia (np. K2.1, K2.2 itd.) (Tabela 6). Jeśli dane pole konfliktowe powtarzało się w obrębie któregoś z obszarów, operowano tym samym numerem i nomenklaturą (np. konflikt K1 będzie pojawiał się zarówno w odniesieniu do Studium przypadku nr 1 jak i Studium przypadku nr 3). Przyjęta klasyfikacja odnosiła się do przedmiotu sporu.

Tabela 6. Schemat identyfikacji konfliktów (źródło: opracowanie własne)

Obszar	Zidentyfikowany konflikt	
ZP/ŁS/NPK	K1. ...	-
	K2. ...	K2.1. ...
		K2.2. ...
	K3. ...	K3.1. ...
		K3.2. ...
		K3.3. ...
		K3.4. ...
		K3.5. ...

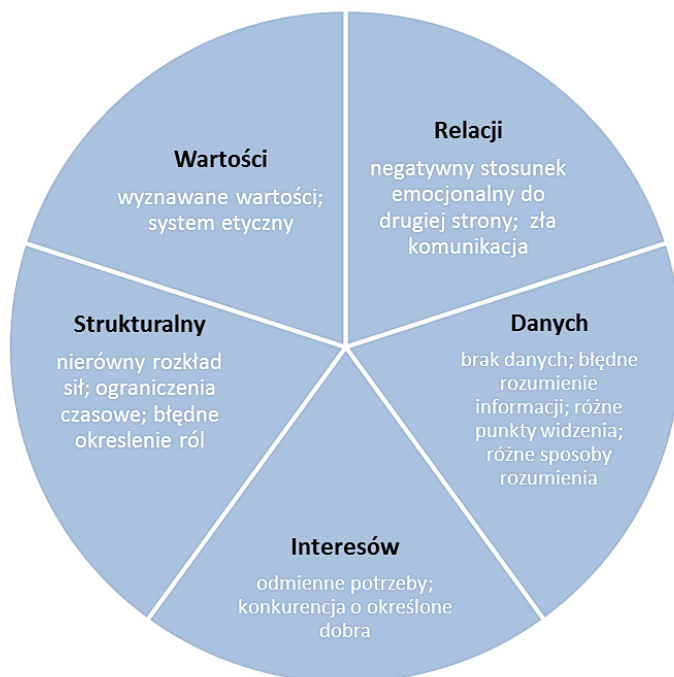
Każdy zidentyfikowany konflikt podlegał analizie, a następnie dyskusji pod kątem:

- stron (podmiotu),
- przebiegu (spór zilustrowano przy pomocy wybranych wypowiedzi Uczestników konsultacji a także cytatów z prasy, pism, witryn internetowych),
- kategorii.

Zagadnienie podsumowano opracowaniem typologii konfliktów.

W dyskusji położono nacisk na analizę genezy i uwarunkowań (przestrzennych, ideologicznych, środowiskowych, społecznych, kulturowych) poszczególnych konfliktów oraz podjęto próbę określenia możliwego sposobu zarządzania konfliktem (jego rozwiązania) oraz predykcji dotyczącej „rozwoju” konfliktów.

W charakterystyce konfliktów wykorzystano propozycję Christophera W. Moore, amerykańskiego mediatora, moderatora i twórcy systemów zarządzania konfliktami, który w 1986 wprowadził pojęcie „koła konfliktów”. Koncepcja zakłada pięć głównych kategorii konfliktu (Rysunek 4).

Rysunek 4. Koło konfliktów wg Moore'a (źródło: opracowanie własne w oparciu o Almeida i in. 2017, s. 96)

7. WYNIKI

7.1. Studium przypadku nr 1 – Zatoka Pucka (ZP)

7.1.1. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych oraz charakterystyka Interesariuszy

Charakterystykę analizowanych spotkań konsultacyjnych zamieszczono w poniższej tabeli (Tabela 7).

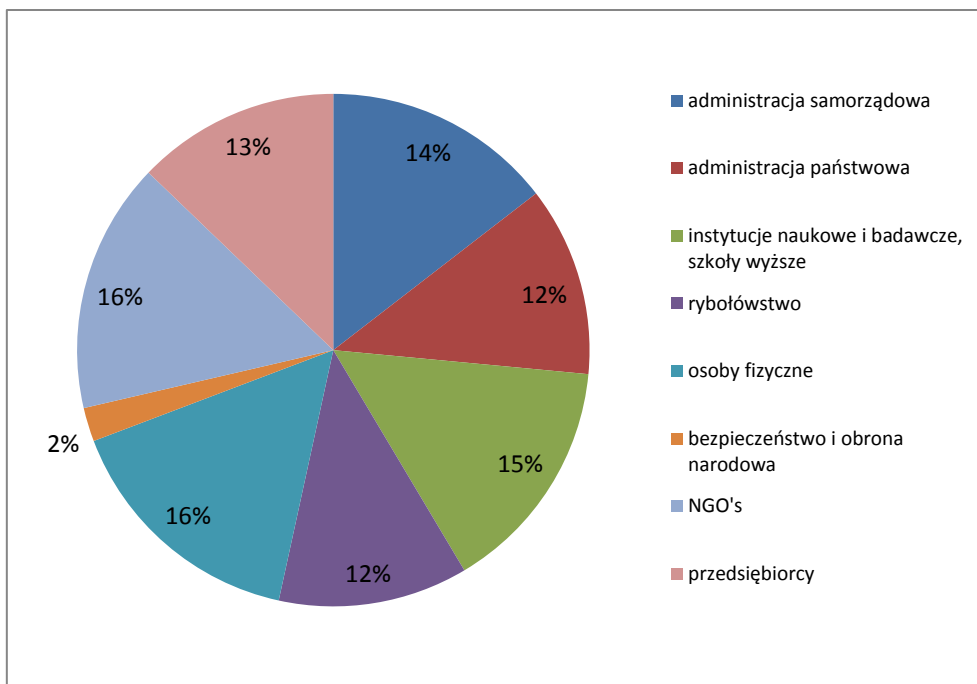
Tabela 7. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych dotyczących projektów planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)

Lp.	Rodzaj i zakres spotkania	Termin	Liczba uczestników
1.	Spotkanie informacyjne – omówienie celów powołania przedmiotowych obszarów Natura 2000, wyników inwentaryzacji przyrodniczej, zakresu i formy pracy nad opracowaniem rozporządzeń ws. planów ochrony	25.03.2013	156
2.	I warsztat – dyskusja o zagrożeniach i sposobach ich minimalizacji	24.04.2013	71
3.	II warsztat – dyskusja o zagrożeniach i sposobach ich minimalizacji	24.05.2013	49
4.	III warsztat – dyskusja o działaniach ochronnych	5.11.2013	70
5.	IV warsztat końcowy część I – dyskusja o działaniach ochronnych	9.01.2014	148
6.	IV warsztat końcowy część II – dyskusja o zapisach dot. awifauny (tylko obszar PLB220005)	24.01.2014	78

łącznie w spotkaniach uczestniczyło ok. 234 osób (z wyłączeniem wykonawców Projektu i recenzentów), należących do 8 grup (Tabela 8, Rysunek 5).

Tabela 8. Zestawienie Interesariuszy biorących udział w konsultacjach społecznych dotyczących projektów planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)

Lp.	Grupa Interesariuszy	Przedstawiciele
1.	Administracja państwowa, w tym administracja morską	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku; Główny Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie; Urząd Morski w Gdyni; Morski Oddział Straży Granicznej; Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku; Lasy Państwowe; Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi; Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa; Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego w Gdyni (obecnie Główny Inspektorat Rybołówstwa Morskiego)
2.	Administracja samorządowa	Urząd Miejski: Jastarnia, Władysławowo, Gdynia, Gdańsk; Starostwo Powiatowe Puck; Urząd gminy: Kosakowo, Jastarnia; Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego; Nadmorski Park Krajobrazowy; Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku
3.	Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe	Morski Instytut Rybacki – PIB; Państwowy Instytut Geologiczny – PIB; Instytut Oceanologii PAN; Uniwersytet Gdański – Instytut Oceanografii w tym Stacja Morska; Akademia Marynarki Wojennej; Instytut Rybactwa Śródlądowego; Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny
4.	Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	Osoby fizyczne i Przedstawiciele organizacji rybackich: Północnokaszubska Lokalna Grupa Rybacka, Zrzeszenie Rybaków Morskich
5.	Przedsiębiorcy, spółki prawa handlowego	Zarząd Morskiego Portu Gdynia; Zarząd Morskiego Portu Gdańsk; Właściciele kempingów, wypożyczalni sprzętów wodnych, kwater na wynajem, szkół żeglarskich, kitesurfingowych
6.	Osoby fizyczne	Mieszkańcy gmin nadzatkowych
7.	Bezpieczeństwo i obrona narodowa	Dowództwo Marynarki Wojennej; Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych; Oddział Analiz i Ochrony Środowiska Departamentu Infrastruktury MON
8.	Organizacje pozarządowe (NGO's)	Fundacja WWF Polska; Greenpeace; Stowarzyszenie Ekologiczne „Nasza Ziemia”; OCEANA, OTOP; Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot; Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych; Polski Związek Łowiecki; Polski Związek Wędkarski; Związek Międzygminny Zatoki Puckiej; Fundacja Nadaktywni; Stowarzyszenie Przyjaciele Helu; Harcerski Ośrodek Morski w Pucku; Pomorski Okręgowy Związek Motorowodny i Narciarstwa Wodnego; Stowarzyszenie Gdyński Szwadron Krakusów; Stowarzyszenie Armatorów Jachtowych; Fundacja MDLot; PTTK; Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby Północne

Rysunek 5. Struktura uczestników spotkań konsultacyjnych dotyczących projektów planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)

Od listopada 2012 do stycznia 2014 r., w odpowiedzi na wnioski uczestników procesu konsultacji, zorganizowano 12 spotkań dodatkowych, które nie wynikały bezpośrednio z zakresu umowy Wykonawcy. Spotkania te dotyczyły m.in. zagospodarowania turystycznego strefy brzegowej Zatoki Puckiej, gospodarki rybackiej, czy ssaków morskich (Barańska i in. 2014). Konsultacje prowadziła Fundacja Inicjatyw Społecznie Odpowiedzialnych (FISO) w Gdańsku - Gdańskie Centrum Mediacji. Przez cały okres ich trwania, złożone zostały 1034 wnioski, spośród których 690 wpłynęło w formie pisemnej (od 27 organizacji oraz 30 osób fizycznych), natomiast pozostałe 344 zostały zgłoszone ustnie podczas spotkań. Uwagi dotyczyły zarówno prezentowanych przez specjalistów wyników badań, jak i zapisów rozporządzenia ws. planów ochrony dotyczących zagrożeń oraz działań ochronnych. Około 30% uwag, ocenionych jako zasadne, została uwzględniona przez wykonawców Projektu (Barańska i in. 2014).

7.1.2. Identyfikacja konfliktów

W oparciu o analizę materiałów ze spotkań konsultacyjnych w rejonie Zatoki Puckiej zidentyfikowano 3 główne pola konfliktowe (Tabela 9).

Tabela 9. Identyfikacja konfliktów w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)

Obszar	Zidentyfikowany konflikt	
Zatoka Pucka	K1. Granice obszarów chronionych	-
	K2. Autorytetu	K2.1. Instytucja konsultacji
		K2.2. Recenzenci
	K3. Zasady gospodarowania na obszarze chronionym*	K3.1. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> „ochrona” brzegu morskiego
		K3.2. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> gospodarka rybacka
		K3.3. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> działalność turystyczna

* konflikt powiązany z proponowanymi w planie ochrony działaniami ochronnymi

Konflikt K1. Granice obszaru chronionego

Konflikt K1 o granice obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005) scharakteryzowano w poniższej tabeli (Tabela 10).

Tabela 10. Charakterystyka konfliktu K1 dotyczącego granic obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU	
Zespół autorski projektów planów ochrony	Osoby fizyczne Administracja samorządowa Spółka prawa handlowego (port)
ILUSTRACJA KONFLIKTU	
<p>„Granice wyznaczone są wyłącznie na podstawie naukowych kryteriów przyrodniczych, a nie ekonomicznych czy społecznych, to popierają orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Jest kilka wyroków. Granice obszarów Natura 2000 nie mogą zatem podlegać zmianom dostosowującym ich przebieg do planów albo przedsięwzięć czy innych oczekiwań gospodarczo-przemysłowych społeczności lokalnych. I teraz to jest najważniejsze - dopiero na etapie formułowania funkcjonowania sieci zarządzania poszczególnymi obszarami, przy formułowaniu planów ochrony lub planów zadań ochronnych dla poszczególnych obszarów Natura 2000 muszą zostać uwzględnione lokalne uwarunkowania społeczne i gospodarcze. To jest jak gdyby takie motto tego czym powinniśmy się zająć. Proszę Państwa, jeżeli na jakimś obszarze, który jest w granicach sieci Natura 2000 nie ma cennego chronionego siedliska, nie ma tam siedliska jakiegoś chronionego gatunku zwierząt lub roślin, bo to nie są te same rzeczy, to tam absolutnie żadnych rygorów ochronnych nie ma. Ponieważ wszystkie rygorów ochronne w obszarze Natura 2000 polegają na tym żeby nie niszczyć tego co jest chronione”</p>	<p>„Uważam, że mieszkańcy powinni decydować w szczególności, a nie urzędnicy, czy profesorowie, jak granice mają przebiegać. Czyli mieszkańcy też powinni mieć największy wpływ co się będzie działo na ich terenach. Dbają o przyrodę sami, nikt im nie pomaga, sadzą drzewa, krzewy”</p> <p>„Jakie są prawne granice obszaru Natura 2000? Na podstawie jakiego aktu lub decyzji zostały wprowadzone? Mieszkańcy nie zgadzają się na takie granice, na poszerzenie obszaru Natura 2000 w gminie. Miały być prowadzone rozmowy, a nikt z mieszkańcami nie rozmawiał i nikt nic nie ustalał”</p> <p>„Granice Natura 2000 przeprowadzone są nieprawnie, mieszkańcy się z nimi nie zgadzają. Dlaczego nie były konsultowane z mieszkańcami i na jakiej podstawie tak zostały wytyczone?”</p> <p>„Mieszkańcy gminy nie wyrażają zgody, aby obszar położony w granicach miejscowości Swarzewo był objęty granicami obszaru Natura 2000”</p> <p>„Chciałem się cofnąć do roku 2004. Art 27 ust. 2 tej ustawy już nie istnieje, ale wtedy zobowiązywał Ministra Środowiska przy wyznaczaniu granic obszarów Natura 2000 do opinii rady gmin. Ja sprawdziłem, Minister nie wysłał na terenie województwa, żadna gmina nie otrzymała zaproszenia takiego. Ponadto gminy, rady nie miały czasu na wątpliwości odpowiedzieć. Sprawdziłem też i mam tutaj interpretację ministra, że to obwieszczenie na stronie wisiło tylko dwa tygodnie, a miało 21 dni wisieć. W związku z tym mam poważne wątpliwości czy w 2004 roku granice obszary gminy zostały wyznaczone zgodnie z prawem i przekazane do Brukseli. Wynik jest dzisiaj taki, że są pewne problemy związane z tymi granicami, i mamy takie granice absurdu, że są obszary które nic cennego nie mają, a są zakwalifikowane jako cenne przyrodniczo”</p> <p>„Granice wyznaczono bez podstaw prawnych, zanim prawo określiło w jaki sposób powinno się je wytyczać”</p> <p>„Mówi się o współistnieniu przemysłu i natury. Dla nas sytuacja w porcie jest niezrozumiała. Na jednym z nieużywanych przez lata pirsów w naszym porcie uwiły gniazda rybitwy rzeczne i jest problem. Port się rozwija, zaplanowano rozbudowę drugiej części pirsu. Inwestor nie może zacząć prac, bo są tam gniazda uznane za bezcenne zjawisko. Znajdujemy się na granicy obszaru. Tej rybitwy nie było w SDF-ie. W sumie jest tam kilkanaście gniazd i wyniku decyzji środowiskowej uznano, że te gniazda należy zachować. Musieliśmy zbudować platformy, ogrodzić siatką mającą chronić gniazda przed drapieżnikami jakimi są mewy. To nie jest sytuacja normalna, w naturalnym środowisku nic się nie chroni przed drapieżnikami. To człowiek ma decydować który element środowiska ma być chroniony przed innym elementem środowiska? Te rybitwy to sztuczna hodowla a nie naturalne stanowisko. W 2011 roku zostało</p>

	<p><i>to wprowadzone do obszaru Natury i blokuje nam działania na drugiej części pirsu. To nie jest współistnienie. Zagrożeniem jest ustanowienie obszaru Natury na terenie portu i uniemożliwienie mu działania. Czy dźwigi i taśmociągi w porcie to naturalne środowisko dla ptaków? Chcemy przesunięcia granic. Te ptaki trzeba przenieść na inny teren”</i></p> <p><i>„Ja przepraszam trochę za ironiczną wypowiedź, którą teraz dam, ale do takiej puenty doszedłem, od lat dochodzę, otóż chciałbym podziękować wszystkim za „konsultacje społeczne” w zakresie tworzenia tych obszarów Natura 2000. Skoro podlegało to konsultacjom, to żeśmy wszyscy negocjowali jak te granice przebiegają. Dzisiaj wydaje się być proste, że powinniśmy cały obszar zamknąć, wprowadzić zakaz wstępu i nazwać go obszar naukowo-badawczy, gdyż na samym początku w 2004 roku, proszę zwrócić uwagę, że nikt się nas nie pytał w jaki sposób te granice wyglądają i do czego to doprowadza. Dzisiaj mamy taki wynik, że na obszarach ściśle przemysłowych, czy ściśle turystycznych, czy gospodarczych mamy obszary Natura 2000, dla których optycznego punktu widzenia nie wiem co tam jest Naturą skoro widzę sam beton czy same rury (...)”</i></p> <p><i>„Proponuję także stworzenie/wynajęcie instytucji finansowanej z MOŚ bądź w inny sposób z budżetu państwa do reprezentowania interesów obywateli Polskich w sporze z projektem Natura 2000. Jako osoba prywatna, nie mam możliwości ani czasu prowadzenia sporu, który wymaga wiedzy prawniczej, zlecania badań i stałej reprezentacji”</i></p>
<p>KATEGORIA KONFLIKTU</p>	
<p>Konflikt danych; konflikt interesów</p>	

Konflikt K2. Konflikt Autorytetu

Na konflikt Autorytetu (K2) składają się dwie płaszczyzny sporu: Instytucja konsultacji (K2.1) oraz kwestie personalne - osoby Recenzentów w Projekcie (K2.2). Strony konfliktu, ich przekonania oraz kategorię konfliktu scharakteryzowano w poniższych tabelach (Tabela 11 oraz w Tabela 12).

Tabela 11. Charakterystyka konfliktu K2.1 dotyczącego Instytucji konsultacji społecznych (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU	
Administracja państwowa Zespół autorski projektów planów ochrony	Administracja samorządowa Osoby fizyczne Rybołówstwo i przetwórstwo ryb
ILUSTRACJA KONFLIKTU	
<p>„Ja mam taką prośbę do wszystkich obecnych w sali. Żebyśmy spróbowali rozmawiać spokojnie. Wiem, że to jest trudne ponieważ wnieśliśmy taką jakby materię, która powoduje emocje od kilku lat, było popełnianych wiele błędów. W każdej wypowiedzi jest jakieś ziarenko prawdy i trochę nadbudowanie nad tym ziarnkiem. Spróbujmy podejść do tego z dużą dozą dobrej woli, z większą może niż do tej pory. Proszę o to jako ustawowy gospodarz tego obszaru, w sensie obszaru Natura 2000. Staramy się, co chyba tutaj widać, widać to też z wyników, które zostały zrobione, pracować obiektywnie. Mamy wykonawcę, który też stara się pokazać i to co się zwiększyło, i to co się zmniejszyło, i to co występuje, i to czego nie ma. Chcielibyśmy żeby powstały plany, które będą akceptowalne dla Ministra Środowiska, ale również dla Państwa. Nie można oczekiwać, że którąkolwiek z grup zaspokoimy w 100%, ale jak będziemy tylko opierać się na wspomnieniach i o tym co się dzieje od ośmiu - dziesięciu lat to nie dojdziemy do żadnego konsensusu. Nie osiągniemy kompromisu i wysłemy rozporządzenie, które nie będzie przez Państwa akceptowane, które będzie dużo emocji wzbudzało w samorządach i w przedsiębiorcach. To jest moja wielka prośba do Państwa żeby nie pokazywać nadmiernie swoich oczekiwań, tylko żeby też widzieć, które miejsca są absolutnie konieczne, a w których można się trochę cofnąć. Żebyśmy spróbowali pracować naprawdę rzetelnie a nie wypominając przeszłych grzechów, które każdy z nas ma na swoim sumieniu, każda grupa i każdy z nas. Także to jest moja osobista prośba jako kierującej tym projektem z ramienia Zamawiającego. Chciałabym żebyśmy no przynajmniej spróbowali przystąpić do tego z dobrą wolą a nie z udawaniem jak to ja mam rację, jaki to ja jestem mądry, a ta Natura głupia, albo jak to ona jest niszczone i tylko obszary Natura 2000 ją uratują. Próbujmy patrzeć na wszystko w sposób taki bardziej zrównoważony i z dobrą wolą. To jest moja bardzo duża prośba do wszystkich Państwa. Dziękuję”</p> <p>„Atmosfera generowana przez niektórych Interesariuszy w trakcie spotkania uniemożliwiała merytoryczną pracę. Konsultacje społeczne powinny tworzyć warunki porozumienia, jeśli jednak, jedna ze Stron nie chce lub nie potrafi zminimalizować swoich roszczeń i dyktuje warunki, to osiągnięcie takiego porozumienia jest niemożliwe. Przykładem konstruktywnej współpracy pomiędzy Instytutem Morskim w Gdańsku - Wykonawcą planów i Interesariuszami mogą być konsultacje prowadzone dla obszarów położonych w rejonie Ujścia Wisły i Zalewu Wiślanego”</p> <p>„Instytut Morski w Gdańsku wykazał daleko idącą chęć zrozumienia problemów ludności lokalnej. Świadczy o tym zakres zmian w zapisach do planów ochrony z którymi każdy może się zapoznać na stronach internetowych Instytutu”</p> <p>„Podważając rzetelność wyników należałoby wskazać argumenty merytoryczne i dowody na</p>	<p>„Ja chciałbym może tak troszeczkę z innej strony. Wszedłem na tą salę dzisiaj rano, chciałoby się powiedzieć, za Dante Alighieri z Nieboskiej komedii z Piekła: porzućcie nadzieję Ci, którzy tu wchodzić. Te same twarze, ten sam scenariusz któryś raz z rzędu, dalej jakieś mediacje a wynik na końcu zawsze ten sam. Pani Dyrektor szanowna, niech się Pani nie martwi, Minister Środowiska zaklepie wszystko, co tylko mu się pod nos podłoży. Dobrze, że jest tutaj pan z Dyrekcji Środowiska to ja Panu powiem, dlaczego to jest tak ważne. Jak na dzień dzisiejszy istnieje jakaś mapa z granicami określonymi obszaru Natura 2000, które ktoś przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej bez merytorycznej wiedzy, analizy i dokumentów, bez badania wpisał. A teraz my siedzimy i dorabiamy ideologie jak to usankcjonować. To jest stara śpiewka, ja ją znam od 2005 roku na przykładzie takiego miasta jak Manchester w Anglii. Tam sam teren objęty przez Naturę 2000 pozwolił wyrzucić w błoto 150 mln funtów szterlingów i nowy kontenerowy terminal nie powstał, to też teren przeznaczony Naturze 2000. I obojętnie co my będziemy tutaj robili i co mówili i jakie ekspertyzy wykonywali, teren został nam już odebrany. Nie mamy, nie mamy już na niego takiego wpływu jaki byśmy chcieli. Bo tam będą wychodziły przedmioty ochrony. Dalsza sprawa, dlaczego ta mapka była taka zamazana i troszeczkę dalej występująca poza istniejące granice obowiązkującego obszaru Natura 2000, ale to może z tego powodu, że w listopadzie 2009 roku w Sopocie odbyło się Seminarium Biogeograficzne, na którym przedstawiciele Stacji Morskiej na Helu wystąpili o rozszerzenie obecnych granic Natury 2000 na podstawie innych dodatkowych gatunków ryb, które trzeba szczególnie chronić”</p> <p>„Mieszkańcy Półwyspu Helskiego potrafią od wieków funkcjonować w zgodzie z przyrodą, ponieważ do tej pory nie zniszczyli półwyspu. Mieszkańcy są sceptyczni co do przebiegu planowanych warsztatów, ponieważ poprzednie konsultacje dla Krajowych programów ochrony fok szarej i morswina były jednostronne i mimo udziału w nich licznych grup interesariuszy, przy tworzeniu programów wzięto pod uwagę założenia tylko jednej z nich. Tak więc jeśli takie mają być negocjacje czy konsultacje społeczne to serdecznie za nie dziękuję. Dziękuję za dobrą mowę Pani Dyrektor. Mamy nadzieję, że sam fakt, że to Urząd występuje zmieni całkowicie efekt tego dokumentu”</p> <p>„A ja uważam, taki wniosek wyciągnąłem, że Ci Państwo (część Zespołu autorskiego, przyp. red.) są z Bydgoszczy, z Warszawy, a my w województwie pomorskim. No bo jak on ma przyjechać w jednym dniu no to mu się nie opłaca, a dwa dni to ma kupę kasy z tego, no bo Unia płaci. A my mamy, ja przepraszam Panią ale tak, ja bym tak odbierał, i tak mieszkańcy to odbieramy, bo my mamy tyle w województwie pomorskim tyle szkół i tyle mądrych ludzi i się dziwię, że z Bydgoszczy muszą przyjechać nam tutaj Zatokę mącić zamiast tam sobie rzeki w</p>

<p><i>potwierdzenie tego faktu. W przeciwnym wypadku można to uznać za pomówienie"</i></p>	<p><i>Bydgoszczy czy w Warszawie mącić. I dlatego ja uważam, że powinniśmy wszyscy w jednej grupie pracować, samorządy, organizacje, lokalni przedsiębiorcy i rybacy. Następną sprawę, proszę Państwa jak już jestem przy głosie o ile mogę, na półwyspie to przecież ja już na półwyspie mieszkam 40 lat, teraz się dowiaduję od Urzędu Morskiego, że my nie możemy sadzić ani sosny czarnej ani brzozy, ani dębu, tylko rokitnika (pisownia oryg.). Drodzy Państwo, jak półwysep był przerwany to z całego kraju wszystkie podkłady kolejowe były zwożone na półwysep. Proszę dzisiaj pojechać do Kuźnicy, bo ja jestem z Kuźnicy, zobaczyć co w tych podkładach rośnie. Samosiejki - brzoza, sosna, a tego rokitnika ani jednego drodzy Państwo. I dlatego ja się dziwię, że ktoś przyjedzie tam z zewnątrz, nawet nie wie jak woda wygląda, proszę się zapytać rybaków najpierw i później z rybakami współpracować, a nie bez rybaków, bez mieszkańców półwyspu. Wszyscy przychodzą z zewnątrz, mądrzy naukowcy a najlepiej się zapytać własnego rybaka"</i></p> <p><i>„Uważamy, że winny zostać niezwłocznie wyjaśnione wątpliwości związane z osobą autora planu. Nie do zaakceptowania jest konflikt interesu pomiędzy obiektywizmem naukowca opracowującego założenia planu a interesem ekonomicznym biznesmena czerpiącego zyski z działalności, której plan będzie bezpośrednio dotyczyć (...) Czy nie istnieje zagrożenie, że autor- armator nie wykorzystuje projektowanego przez siebie planu do zapewnienia sobie przychodów z wykonywania przewidzianego w planie monitorowania (...)"</i></p> <p><i>„Proponowany projekt w naszym odczuciu jest nierzetelny, mija się ze stanem faktycznym".</i></p> <p><i>„Niekompetencja "naukowców" opracowujących plany, nie potrafią odpowiedzieć na pytania zadane przez uczestników konsultacji "</i></p> <p><i>„Czas zacząć rozmawiać z ludźmi. Pozwoli to oszczędzić czas nam wszystkim na wyjaśnianie absurdalnych propozycji ekologów"</i></p> <p><i>„I tak na koniec mam ostatnie zastrzeżenie do przeprowadzonych „Konsultacji”. Moim zdaniem na wszystkich zebraniach zawsze była ta sama moderatorka, która nie radzi sobie z prowadzeniem rozmów pomiędzy ludźmi, a naukowcami. Na ostatnich spotkaniach odniosłem wrażenie, że na sali prowadzony jest monolog, a nie dialog. My mamy słuchać tylko naukowców, a nam zabierano głos tłumacząc się, że mamy tylko trzy minuty. Gdy wypowiadają się naukowcy czas nie grał roli co pozwala mi twierdzić, że pani prowadząca staje się osobą stronniczą"</i></p> <p><i>„Stanowisko "ekologów" jest rażąco sprzeczne z interesem społecznym, a są oni reprezentowani i opłacani przez instytucje"</i></p> <p><i>„Niekompetencja "naukowców" opracowujących plany, nie potrafią odpowiedzieć na pytania."(...), niski poziom kompetencji Wykonawcy projektów planów. Dokumenty są przygotowywane nieporządnie, chaotycznie, czasem sprawiają wrażenie, jakby coś w nich zniknęło lub pojawiało się bez powodu.(...)"</i></p> <p><i>„Bałagan w konsultacjach, "naukowcy" siedzieli tyłem do ludzi, brak mapek pokazujących pozycje zawarte w projekcie. 24.01.14" (...) moderatorka (ta sama co poprzednio), nie radziła sobie z emocjami sali, wystarczy powiedzieć, że punkt 1.1 był „dyskutowany” przez blisko dwie godziny (...)"</i></p> <p><i>„Zaznaczamy, że mimo iż braliśmy udział w "konsultacjach" to nie zgadzamy się na ich wynik,</i></p>
--	--

	<i>który nie uwzględni naszych uwag! Będziemy maksymalnie nagłaśniać sprawę w mediach” „Nigdy więcej nie można dopuścić aby EKO terroryści - bo inaczej nie można ich nazwać, skoro ich działania są nieakceptowalne społecznie mieli możliwość ingerowania w sposób użytkowania terenów zurbanizowanych! Ekolodzy powinny być dla społeczeństwa, a nie przeciw niemu”</i>
KATEGORIA KONFLIKTU	
Konflikt relacji, konflikt strukturalny	

Tabela 12. Charakterystyka konfliktu K2.2 dotyczącego Recenzentów (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU	
Administracja państwowa Zespół autorski projektów planów ochrony Zespół Recenzentów w Projekcie	Administracja samorządowa Osoby fizyczne Rybołówstwo i przetwórstwo ryb
ILUSTRACJA KONFLIKTU	
<p>„Recenzenci zostali zatrudnieni przez Urząd Morski w Gdyni do pomocy w ocenie planu. To było postępowanie zamówienia publicznego i wygrała je Fundacja Uniwersytetu Gdańskiego, która podpisała umowę z określonymi osobami. Oni nam służą swoją wiedzą do tego żeby te nasze plany były lepsze. Tu nie ma żadnej decyzyjności, natomiast no staramy się żeby one były też potem zatwierdzone przez Ministra Środowiska. Ważne też jest to żeby były one zgodne z wymogami i staramy się tutaj korzystać z wiedzy Recenzentów, ale ta wiedza nie jest ostateczna i decydująca, natomiast na pewno jest obiektywna. Fakt, że chcielibyśmy te plany zatwierdzić a nie zrobić tylko po to żeby one zostały zawieszona na kołku i uznane za niewłaściwe. Dlatego staramy się żeby nie tylko Wykonawca był kompetentny”</p> <p>„Co do kwestii zespołu recenzentów Instytut Morski informuje, że wybór Zespołu Recenzentów został przeprowadzony przez Urząd Morski w Gdyni na drodze przetargu nieograniczonego”</p> <p>„Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego została zaproszona do złożenia oferty w trybie negocjacji na przygotowanie recenzji planów ochrony dla obszarów Natura 2000 rejonu Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego. Do oferty należało dołączyć dokumenty potwierdzające dysponowanie czterema ekspertami przyrodnikami (...). Dokonując wyboru kandydatów Fundacja kierowała się ich profesjonalizmem i doświadczeniem z zakresie przedmiotu zamówienia, a także ich międzynarodową renomą”</p> <p>„Nasza Fundacja w jak najlepszy sposób wykonuje swoje obowiązki wynikające z podpisanej umowy i nie może dopuścić do tego, by narażano naszych ekspertów na utratę zaufania potrzebnego do wykonywania ich zawodu, a Fundacji, tym samym, uniemożliwiano prowadzenie swojej działalności”</p>	<p>„Ja z wieloletniego doświadczenia, mam przykre wspomnienia patrząc na niektóre nazwiska, a które tam występowały. To jest po pierwsze. A po drugie jaka rola będzie tych recenzentów, czy to będzie ostateczny organ stwierdzający czy mieliśmy rację czy nie mieliśmy racji, czy oni po prostu sobie coś zupełnie innego napiszą. Tak to w rybacki prosty język przekazuję te moje wątpliwości”</p> <p>„Sprzeciwiamy się dalszemu prowadzeniu prac nad wspomnianym projektem. Proponowane zmiany w prawie są, naszym zdaniem, inicjowane przez osoby, które można określić mianem niejasnej grupy interesów. W związku z tym, że przyjęty dla projektów sposób procedowania, pozostawia decyzji recenzentów ostateczny kształt i treść projektów bezpośrednio przed przekazaniem Ministrowi Środowiska, wnosimy o wykluczenie prof. UG dr hab. KS z zespołu recenzentów”</p> <p>„Wnosimy też o niepowierzenie recenzowania projektów planu dla tych obszarów osobom powiązanym strukturalnie i materialnie ze Stacją Morską w Helu i jej organem prowadzącym Instytutem Oceanografii UG” (z Apelu Rady Miasta Jastarnia z dnia 27.01.2014 r. do Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów i Parlamentarzystów z Ziemi Gdańskiej)”</p> <p>„Niedopuszczalne jest aby Profesor był ostatecznym recenzentem projektu - opinia taka będzie pozbawiona obiektywizmu, a tym samym nieprawdziwa”</p>
KATEGORIA KONFLIKTU	
Konflikt relacji, konflikt strukturalny	

Konflikt K3. Zasady gospodarowania na obszarze chronionym

Na konflikt związany z zasadami gospodarowania na obszarze chronionym (K3) składają się trzy elementy sporu: cele ochrony obszaru *versus* „ochrona” brzegu morskiego (K3.1), cele ochrony obszaru *versus* gospodarka rybacka (K3.2), cele ochrony obszaru *versus* działalność turystyczna (K3.3). Strony konfliktu, ich przekonania oraz rodzaj konfliktu scharakteryzowano w poniższych tabelach (Tabela 13, Tabela 14, Tabela 15).

Tabela 13. Charakterystyka konfliktu K3.1. w zakresie „ochrony” brzegu morskiego (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU		
Administracja samorządowa	NGO's - organizacje ekologiczne, Administracja państwowa (domena działalności ochrona środowiska)	Zespół autorski projektów planów ochrony
ILUSTRACJA KONFLIKTU		
<p>„Kiedyś zalało nas od strony zatoki i teraz chcemy mieć pewność, że jesteśmy bezpieczni. Chcemy by takie ustalenie (odcinków brzegu przeznaczonych na refulację, przyp. red.) było wspólnie z nami”</p> <p>„My chcemy mieć wpływ na to co będzie zatwierdzone, by nic nie było bez nas”</p> <p>„Należy wykreślić zapis dot. konieczności uwzględniania w Studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin nadmorskich i mpzp istniejących zagrożeń erozyjnych i powodziowych oraz walorów przyrodniczych. Wprowadzenie dodatkowych zakazów ograniczy rozwój miejscowości nadmorskich, które utrzymują się z turystyki”</p>	<p>„Wnosimy o całkowite zniesienie działań systemu ochrony brzegów w granicach siedliska (duża płytka zatoka, przyp. red.) dla zachowania naturalnych procesów brzegowych wszędzie tam, gdzie to możliwe”</p> <p>„Istnieje konieczność wprowadzenia zakazu dot. prac związanych z obroną przed aktywnością morza i ochroną wybrzeży, za wyjątkiem ochrony obszarów z zabudową miejską (ochrona zdrowia i życia ludzi, mienia o znaczącej wartości) oraz konieczność weryfikacji Ustawy o ochronie brzegu”</p>	<p>„Chcemy ustalić na jakich odcinkach zasilanie jest konieczne a na jakich możemy go zaniechać. Proponujemy zestawienie map siedlisk z mapami przeciwpowodziowymi i ostateczne zdecydowanie gdzie jest konieczność zasilania”</p> <p>„Nie należy wydawać zgody na zabudowę wychodzącą przed linię aktualnej zabudowy, na obszarach, na których występuje zjawisko erozji oraz powódzie sztormowe. Taka zabudowa wymusza dalsze działania ochronne na terenach nisko położonych. W przypadku powodzi sztormowej to gminy ponoszą odpowiedzialność, także finansową za ewentualne szkody poniesione przez mieszkańców i przedsiębiorców z tytułu poniesionych strat materialnych. W planie ochrony, zasady inwestowania na lądzie poprzez wskazanie granic bezpiecznego inwestowania i niebudowania obiektów budowlanych mają zapobiec w przyszłości kolejnym „wymuszeniom” utrwalania brzegu pod pretekstem nadrzędnego interesu publicznego, zagrożenia życia i zdrowia ludzi, bezpieczeństwa powszechnego. Tam gdzie jest to możliwe zostaną wskazane odcinki brzegu, gdzie nie należy prowadzić działań zabezpieczających brzeg przed erozją – tak, aby zapewnić ochronę siedlisk przyrodniczych strefy lądowej i zachować integralność obszaru”</p> <p>„W pełni rozumiemy zagrożenie życia i mienia ludzi. Plan ochrony ma na celu pogodzenie potrzeb ochrony środowiska z potrzebami ludności. Zasadniczo sztormy są oddziaływaniem naturalnym na siedliska nadbrzeżne. Prace prewencyjne często stanowią realne zagrożenie dla naturalnej dynamiki brzegu morskiego, prosimy więc odróżniać przepisy prawa oraz ustawową walkę z aktywnością morza od istniejących i potencjalnych zagrożeń dla przyrody”</p>
KATEGORIA KONFLIKTU		
Konflikt danych, konflikt interesów		

Tabela 14. Charakterystyka konfliktu K3.2 w zakresie celów ochrony obszaru i gospodarki rybackiej (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU		
Administracja samorządowa Osoby fizyczne Rybołówstwo i przetwórstwo ryb Przedsiębiorcy	Instytucje naukowo-badawcze NGO's - organizacje ekologiczne	Zespół autorski projektów planów ochrony
ILUSTRACJA KONFLIKTU		
<p>„Ja mam tutaj prosię Państwa do Pana pytanie, Pan o ptaszkach przedstawiał. Dlaczego Pan pominął kormorany? Kormoran jest chroniony nadal? Bo Pan dokładnie wie, ile kormoran waży – tyle dziennie ryby zjada. I proszę odpowiedzieć nam na to pytanie. Bo ja proszę Pana z instytutem w Krakowie rozmawiałem, to oni likwidują kormorany na jeziorach. A u nas są miliony, my tutaj na Zatoce dokarmiamy. Rybacy nie mają z czego żyć a kormoran ma z czego żyć”</p> <p>„Brak jest wiarygodnej dokumentacji potwierdzającej zdarzenia przyłowu ptaków i skali występowania tego zjawiska w Zatoce Puckiej, brak tym samym podstaw do unicestwienia rybołówstwa łodziowego”</p> <p>„Jest problem zarówno z kormoranami, jak i z fokami. Skutki tego rozrastania się kormoranów są straszne dla gmin. Coraz mniej jest ryb od których można pobierać ikrę na zarybianie, bo jest coraz więcej fok, które są szybsze i od razu wyjadają z sieci. Tu trzeba zmienić prawo trzeba ustalić ich poziom w środowisku”</p> <p>„Nie stwierdzono w obrębie obszaru prawdziwego, rzeczywistego zdarzenia zaplątania morświna w sieci rybackie”</p> <p>„Ustalić krajowy zrównoważony limit populacji fok i kormoranów. Są takie zmiany środowiskowe, przez które nie ma już nawet babki byczej ani innych ryb. Stacja Morska dostaje dofinansowanie na badanie fok i dlatego jej zależy na ich rozmnażaniu”</p> <p>„Wymazać wszystkie wpisy mające na celu zniszczenie rybołówstwa przybrzeżnego, zabronić rozmnażania fok i wypuszczania ich na naszych wodach, objąć ochroną zawód rybak. To nas powinno się chronić przed absurdalnymi nakazami. To my ludzie morza, nasze rodziny i nasze dzieci są najważniejsze”</p>	<p>„Wnosimy o wprowadzenie skutecznego monitoringu zjawiska przyłowu foki szarej i morświna oraz o bezwzględny obowiązek sprawozdawania przez rybaków przyłowionych osobników, pozwalający na określenie skali zagrożenia ze strony rybołówstwa dla przedmiotu ochrony”</p> <p>„Wnosimy o wprowadzenie do planu ochrony obszaru zapisów ograniczających lub likwidujących połowy dennymi sieciami skrzelowymi np. poprzez wprowadzenie zakazu stosowania połowów przy użyciu tych narzędzi w całym obszarze Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032”</p> <p>„Należy powiększyć całoroczne obwody ochronne, w których obowiązywać będzie zakaz wystawiania narzędzi połowowych”</p>	<p>„Nie da się tylko i wyłącznie rozwijać i oczekiwać, że po pierwsze wszyscy będą dalej mieć wszystko co chcieli a po drugie, że przyroda nie ucierpi. Bo ona ucierpi, proszę Państwa. Kormoran w Zatoce Puckiej jest chronionym elementem i będzie chroniony, z tego względu, że jest to gatunek najprawdopodobniej pożyteczny (...) Naprawdę po współpracy z administracją chyba wydaje się, że większość problemów, które pojawiają się gdzieś tam na drodze to jest do rozwiązania. Natomiast jak będzie z negatywnymi emocjami, bagażem który wszyscy z uczestników niosą ze sobą no to już tylko od nas zależy”</p> <p>„Od 20 lat bada się kormorany a rybacy na świecie próbują udowodnić ich szkodliwość dla gospodarki rybackiej. Ani w Holandii ani w Szwecji nikt nie udowodnił szkód czynionych w środowisku przez kormorany”</p> <p>„Kormoran jest badany od dawna i problematyka szkodliwości jest szczegółowo poznana. Wynika z niej że kormoran nie przynosi szkód dla rybactwa. Zarybiana ryba jest łatwym łupem dla każdego drapieżnika. Jeśli ryba jest osłabiona to zje ją też szczupak czy sandacz. Środowisko ubożeje w wyniku działań człowieka. Sieć N2000 ma temu zapobiec. Kormorany wyjadające ryby przylatują do nas z innych krajów na lato, nawet z Estonii. A nasze ptaki w okresie lęgowym odlatują na południe. Trudno jest uzasadnić potrzebę ograniczenia liczby kormoranów”</p> <p>„Pan nie mówi o równowadze ekosystemu tylko o równowadze: kormoran-człowiek, a my dyskutujemy o planie ochrony obszaru przyrodniczo ważnego. Pana dyskusja wychodzi poza nasze kompetencje”</p> <p>„Dane Stacji Morskiej Instytutu Oceanografii UG w Helu wskazują, że główną przyczyną śmierci morświnów w rejonie Zatoki Puckiej był przyłów w sieciach skrzelowych”</p>

<p>„Poziom spadku ryb w zatoce jest znaczący, a kormoran jest jedną z przyczyn. Straż pożarna powinna sikawką eliminować (...). W ramach ćwiczeń straż pożarna, w każdej gminie powinna sikawką eliminować łęgi”</p> <p>„Zaznaczam że brałem udział w "Konsultacjach" i nie zgadzam się z wprowadzeniem zakazów mających na celu zniszczenie polskiego rybołówstwa przybrzeżnego oraz dodaję że jest to ewidentny atak na kwaterodawców, gastronomię, sklepy, oraz sporty wodne ,a co za tym pójdzie katastrofa ekonomiczna tego rejonu”</p>		
<p>KATEGORIA KONFLIKTU</p>		
<p>Konflikt danych, konflikt interesów, konflikt wartości</p>		

Tabela 15. Charakterystyka konfliktu K3.3 w zakresie celów ochrony obszaru i działalności turystycznej (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU		
Osoby fizyczne Przedsiębiorcy Administracja samorządowa	Instytucje naukowo-badawcze NGO's - organizacje ekologiczne Administracja samorządowa (domena działalności ochrona środowiska)	Zespół autorski projektów planów ochrony
ILUSTRACJA KONFLIKTU		
<p>„Niedopuszczalnym pomysłem jest zamykanie prawie 50% linii brzegowej w celu odtworzenia szuwarów - szuwały stanowią „zagrożenie” dla wind- i kitesurferów. Wzdłuż Zatoki powinny pojawić się ścieżki spacerowe, a nie dzikie szuwały i zarośla”</p> <p>„Brak zgody na odstąpienie na intensywnego użytkowania 50% długości brzegu w ramach poszczególnych kempingów. Plaże są i tak dość małe, będzie niebezpiecznie. 50% to za dużo, kładki nic nie poprawią. Stan szuwaru jest właściwy, nie należy nic zmieniać”</p> <p>„Ustalenia mówiące o przywróceniu właściwego stanu szuwaru trzcinowego należy zrównoważyć z funkcją działalności turystycznej na polach kempingowych prowadzonych w stanie istniejącym”</p> <p>„Brak zgody na ograniczenia poruszania się jednostek pływających w obszarze PLB Zatoka Pucka w rejonie Rybitwiew Mielizny. Rybitwia Mielizna jest ważnym miejscem dla lokalnej społeczności ze względu na atrakcyjność turystyczną i miejscowe tradycje np. Marsz Śledzia, postoje rybaków”</p> <p>„Lokalna społeczność, która włączyła się w „proces uzdrawiania”, tworząc bazę turystyczno-wypoczynkowo-regenerującą, umożliwia społeczeństwu dzięki uwarunkowaniom naturalnym naszego regionu realizację programu zdrowotnego. Zastanawiającym jest fakt usilnego lobbowania na podstawie „Zasady Przeworności” na rzecz ptaszków, zwierzątek i innych organizmów, zapominając lub wręcz ignorując potrzeby zdrowotne człowieka, który wymaga pomocy i wsparcia, żeby móc normalnie żyć. Takie lobbowanie działań jest nie tylko jednostronne ale trzeba je postrzegać jako szkodliwe społecznie. Propozycje ochrony tarlisk ryby są zrozumiałe, ale wprowadzenie wymuszonego porostu trzcin na 50% linii brzegowej kąpieliska czy zakazu poruszania się do 900 m od linii brzegu sprzętu pływającego</p>	<p>„Wnosimy konieczność objęcia skuteczną ochroną rejonów występowania trzcinowisk oraz ich odtworzenie w miejscach, w których zostały zniszczone oraz wprowadzenie zakazu tworzenia nowych kempingów, kąpielisk, wypożyczalni i innej działalności gospodarczej (w tym nie przedłużanie umów dzierżawy terenu pod ten rodzaj działalności) mogącej wpłynąć na wzrost ruchu turystycznego w obszarze obecnego i historycznego występowania szuwaru trzcinowego”</p> <p>„Należy wykluczyć możliwość używania skuterów wodnych na terenie Zatoki Puckiej wewnętrznej”</p> <p>„Z perspektywy zachowania walorów przyrodniczych nie ma przesłanek na rzecz umożliwienia wstępu na Rybitwiew Mieliznę w okresie od 30 czerwca do 1 listopada, a także przez cały rok. Przy braku odpowiednich danych tj. wyników inwentaryzacji Rybitwiew Mielizny, zaleca się podejście ostrożnościowe. Odpowiednim rozwiązaniem byłoby zamknięcie całego obszaru Rybitwiew Mielizny na okres 2 lat od 30 czerwca do 1 listopada w celu przeprowadzenia monitoringu ptaków. Mając dane dotyczące wykorzystania tego obszaru przez ptaki po tym okresie, można pokusić się o ewentualne odstępowanie od zakazu wstępu na Rybitwiew Mieliznę. Należy wziąć pod uwagę też fakt, że obszar Rybitwiew Mielizny jest również potencjalnym siedliskiem występowania fok szarych”</p>	<p>„Trzcinowiska nad Zatoką Pucką mają charakter unikatowy w skali kraju – są jednymi trzcinowiskami występującymi nad akwieniem morskim i ważnym elementem jeśli chodzi o funkcjonowanie siedliska chronionego z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej – duża płytką zatoka (1160). Również sama „duża płytką zatoka” jest to siedlisko występujące wyłącznie w tym jednym miejscu w Polsce, co oznacza, 100% zasobów musi zostać objęte ochroną właśnie tutaj. Autorzy biorą pod uwagę historyczne zmiany i przebudowę struktury siedliska (głównie na skutek eutrofizacji) jakie nastąpiły w akwieniu w latach 70., 80. jak również fakt braku możliwości powrotu akwenu do stanu, który mógłby być uznany za referencyjny. W wypadku szuwaru trzcinowego przyjmuje się za punkt odniesienia rok 2004 (data przyjęcia zobowiązania przez Państwo Polskie). Należy jednak zaznaczyć, że od 2004 r. ten element siedliska uległ dalszej degradacji (stąd stan szuwaru został oceniony na niezadawalający U1). Przy szacowaniu skali strat i propozycji działań autorzy brali pod uwagę materiały otrzymane z Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku (Diagnozy siedlisk przyrodniczych przekształconych w wyniku prac - Kaper, Chałupy III, Maszoperia, Polaris, Solar, Chałupy VI, Ekolaguna - opracowania wykonane na zlecenie RDOŚ w Gdańsku), Nadmorskiego Parku Krajobrazowego jak również pomiary linii brzegowej z Urzędu Morskiego w Gdyni. Przy zaproponowanych w dalszym toku prac zapisach ochronnych kierowano się ponadto zapisami obowiązującego prawa miejscowego (Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego WCH-1), gdzie jest podana wartość 50% (Uchwała nr V/46/2007 z dn. 28 lutego 2007). Ponadto zaproponowane działania ochronne są zgodne z kierunkami rozwoju strefy brzegowej wskazanymi w decyzji RDOŚ w Gdańsku nr RDOŚ-22-PN.I-6670-1/08/AM/09. Podkreślamy</p>

<p>z prędkością powyżej 5 km/h graniczy z absurdem. Wyraźnie widać, że niektórzy lobbyści całkowicie zapominają, iż w przyrodzie integralną częścią jest również, a może przede wszystkim człowiek. Mam nadzieję, że ekolodzy proponujący jednostronne rozwiązania nie będą uciążliwymi „jednostkami chorobowymi” współczesnego społeczeństwa”</p> <p>„Chciałam wyrazić Swoje stanowisko co do planów "pseudo" ochrony Zatoki Puckiej. Zatoka Pucka faktycznie jest obszarem unikatowym w skali Europy nie ze względu na bogatą i niespotykaną faunę i florę (trzciny, kormorany i foki) lecz ze względu na panującą tu płyczną i wiejące stale wiatry – czynniki takie spowodowały, że miejsce to jest wręcz już "KULTOWE" w skali Europy dla miłośników sporów wodnych- głównie kite- i windsurfingu! Warunki te sprzyjają rozwojowi turystyki i rekreacji, co ma widoczne przełożenie na rozwój gospodarczy tego regionu - Gminy i Urzędy morskie, które sprawują kontrolę nad tymi terenami powinny dążyć do wspierania właśnie tego typu inicjatyw a nie wprowadzać ograniczenie - dobro szuwarów i ptaków ponad dobro człowieka!? Niedopuszczalnym pomysłem jest zamykanie prawie 50% linii brzegowej w celu odtworzenia szuwarów - szuwały stanowią "zagrożenie" dla wind- i kitesurferów, którzy ze względu na np. nagłą zmianą kierunku wiatru "lądują gdzieś pomiędzy campingami"</p> <p>„Wzdłuż Zatoki powinny pojawić się ścieżki spacerowe a nie dzikie szuwały i "zarośla" - bo tak to jest postrzegane przez przeciętnego człowieka. Dlaczego grupa pseudo ekologów ma stanowić o tym co się będzie działo na obszarze, który ich tak naprawdę nie dotyczy - wszystkie proponowane zmiany są wbrew osobom bezpośrednio związanymi z Półwyspem Helskim - mieszkańcy, przedsiębiorcy, rybacy, pasjonaci sportów wodnych - to właśnie "głos" mieszkańców i osób bezpośrednio związanych z półwyspem powinien być najważniejszy!"</p> <p>„Wszelkie ograniczenia wynikające z projektu, w tym również ograniczenie dotyczące prędkości poruszania się łodzi o napędzie silnikowym spowodują "niechęć" turystów i przedsiębiorców do tego regionu, co będzie miało przełożenie na wyniki ekonomiczno-gospodarcze; wzrost bezrobocia, zatrzymanie się rozwoju gospodarczego poszczególnych miejscowość na Płw. Helskim”</p>		<p>jednak, że nie cała strefa brzegowa jest porośnięta przez szuwar, czy też wskazana do jego odtwarzania – zostają więc zachowane miejsca gdzie windsurfing i kitesurfing może być uprawiany bez żadnych przeszkód. Zaproponowane działania są rozwiązaniem kompromisowym, które z jednej strony przyczyni się do poprawy stanu szuwaru ale nie wyeliminuje działalności turystycznej z obszaru”</p> <p>„Obserwacje w trakcie przygotowywania planu ochrony wskazują jedynie na umiarkowane, w porównaniu z innymi obszarami, znaczenie Ryfu Mew dla turystyki. W okresie wakacyjnym (a tylko wtedy proponowane są ograniczenia w dostępie do Ryfu Mew) lokalne społeczności, w tym rybacy, nie korzystają z tego miejsca inaczej niż wożąc tam turystów. Pozostawienie ok. połowy powierzchni Ryfu Mew dla celów turystyki jest wystarczające dla zachowania przedmiotów ochrony obszaru we właściwym stanie i nie wpłynie negatywnie na możliwość uprawiania dotychczasowych form aktywności na Ryfie Mew”</p> <p>„Skutery wodne i szybkie łodzie motorowe (a tylko one podlegać będą ograniczeniom prędkości) są użytkowane przez znikomy odsetek turystów, przez zdecydowaną większość są nie lubiane. Zakaz używania tych jednostek można wykorzystać do promocji turystycznej terenu jako miejsca względnego spokoju”</p>
---	--	--

KATEGORIA KONFLIKTU
Konflikt danych, konflikt interesów, konflikt wartości

7.2. Studium przypadku – Ławica Słupska (ŁS)

7.2.1. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych oraz charakterystyka Interesariuszy

Charakterystykę analizowanych spotkań konsultacyjnych zamieszczono w poniższej tabeli (Tabela 16).

Tabela 16. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla obszaru Natura ławica Słupska PLC990001 (źródło: opracowanie własne)

Lp.	Rodzaj i zakres spotkania	Termin	Liczba uczestników
1.	Spotkanie informacyjne – omówienie celów powołania obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001, zakresu Projektu, przedstawienie aktualnego stanu wiedzy zespołu wykonawczego na temat Obszaru	11.04.2019	55
2.	I warsztat – dyskusja o zagrożeniach i sposobach ich minimalizacji	29.10.2019	56
3.	II warsztat – dyskusja o działaniach ochronnych	30.06.2020	48
4.	III warsztat – dyskusja o projekcie rozporządzenia*	8.09.2020	35
5.	Spotkanie końcowe – dyskusja finalnej wersji rozporządzenia ws. ustanowienia planu ochrony, podsumowanie prac zrealizowanych w ramach Projektu*	13.10.2020	23

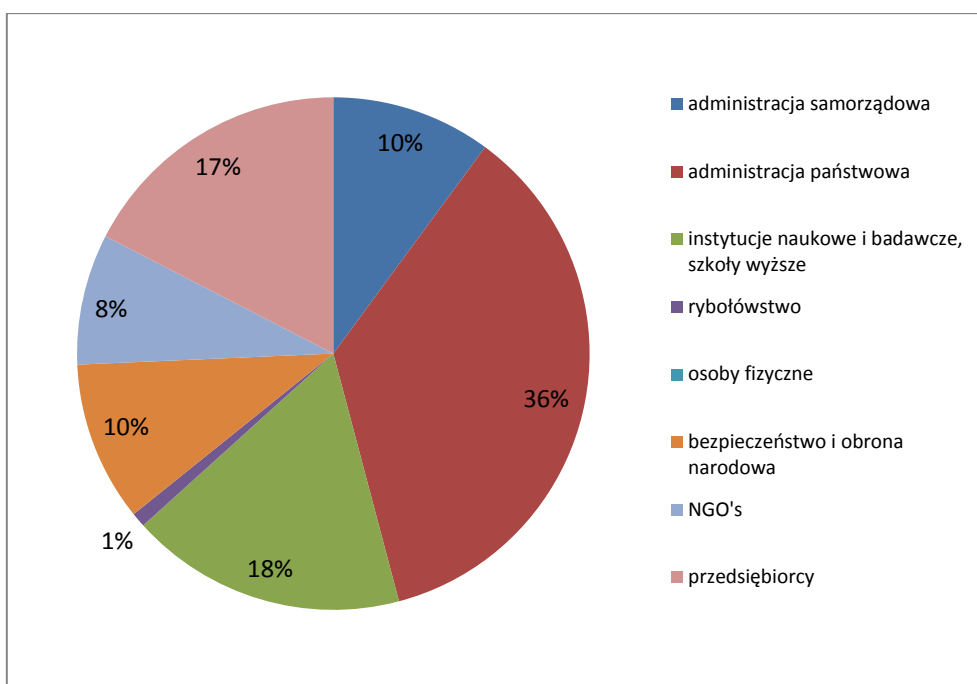
*spotkanie odbyło się w reżimie sanitarnym

łącznie w spotkaniach uczestniczyło 109 osób (z wyłączeniem Wykonawców projektu i recenzentów) należących do 7 grup (Tabela 17, Rysunek 6).

Tabela 17. Zestawienie Interesariuszy biorących udział w konsultacjach społecznych dotyczących projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001) (źródło: opracowanie własne)

Lp.	Grupa Interesariuszy	Przedstawiciele
1.	Administracja państwowa, w tym administracja morską	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku; Główny Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie; Urząd Morski w Gdyni; Urząd Morski w Szczecinie; Placówka Straży Granicznej w Ustce; Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku; Główny Inspektorat Rybołówstwa Morskiego w Słupsku; Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej; Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa w Gdyni; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie; Słowiński Park Narodowy
2.	Administracja samorządowa	Urząd Miejski: Ustka, Darłowo, Słupsk; Urząd Gminy Ustka; Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego; Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku
3.	Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe	Morski Instytut Rybacki –PIB; Państwowy Instytut Geologiczny – PIB; Instytut Oceanologii PAN w Sopotcie; Akademia Marynarki Wojennej; Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny; Instytut Morski UM w Gdyni
4.	Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	Krajowa Izba Producentów Ryb w Ustce
5.	Przedsiębiorcy, spółki prawa handlowego	Zarząd Morskiego Portu Ustka; 3BIRD K.Gajko J.Ksepko Sp. j.; BALTEX Energia i Górnictwo Morskie S.A. S.K.A.; Baltic Trade and Invest Sp. z o. o.; ENERGA OZE SA; Energetyka Polska Sp. z o.o. Sp. k.; Gas Storage Poland Sp. z o. o.;

Lp.	Grupa Interesariuszy	Przedstawiciele
		G-Solutions Sp. z o. o.; Lafarge Kruszywa i Beton Sp. z o.o.; LOTOS Upstream Sp. z o.o.; PGE Baltica Sp. z o.o.; PGE EJ 1 Sp. z o.o.; Sortpol; TAURON Ekoenergia Sp. z o.o.
6.	Bezpieczeństwo i obrona narodowa	Centralny Poligon Sił Powietrznych; Ministerstwo Obrony Narodowej; Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Gdyni; Wojewódzki Sztab Wojskowy w Gdańsku
7.	Organizacje pozarządowe (NGO's)	Fundacja WWF Polska; OTOP; Fundacja na rzecz energetyki zrównoważonej

Rysunek 6. Struktura uczestników spotkań konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001) (źródło: opracowanie własne)

7.2.2. Identyfikacja konfliktów

W rejonie Ławicy Słupskiej zidentyfikowano jedno pole konfliktowe, przy czym dyskusja nie wywiązała się na samych spotkaniach konsultacyjnych. Konflikt ujawnił się w pismach przekazanych Zespołowi autorskiemu po zaprezentowaniu finalnej wersji projektu rozporządzenia (tj. projektu planu ochrony) (Tabela 18).

Tabela 18. Identyfikacja konfliktów w rejonie Ławicy Słupskiej (źródło: opracowanie własne)

Obszar	Zidentyfikowany konflikt
Ławica Słupska	K3. Zasady gospodarowania na obszarze chronionym K3.4. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> działalność wydobywcza

Konflikt K3. Zasady gospodarowania na obszarze chronionym

Na konflikt związany z zasadami gospodarowania na obszarze chronionym w rejonie Ławicy Słupskiej (K3) składają się cele ochrony obszaru i działalność wydobywcza (K3.4).

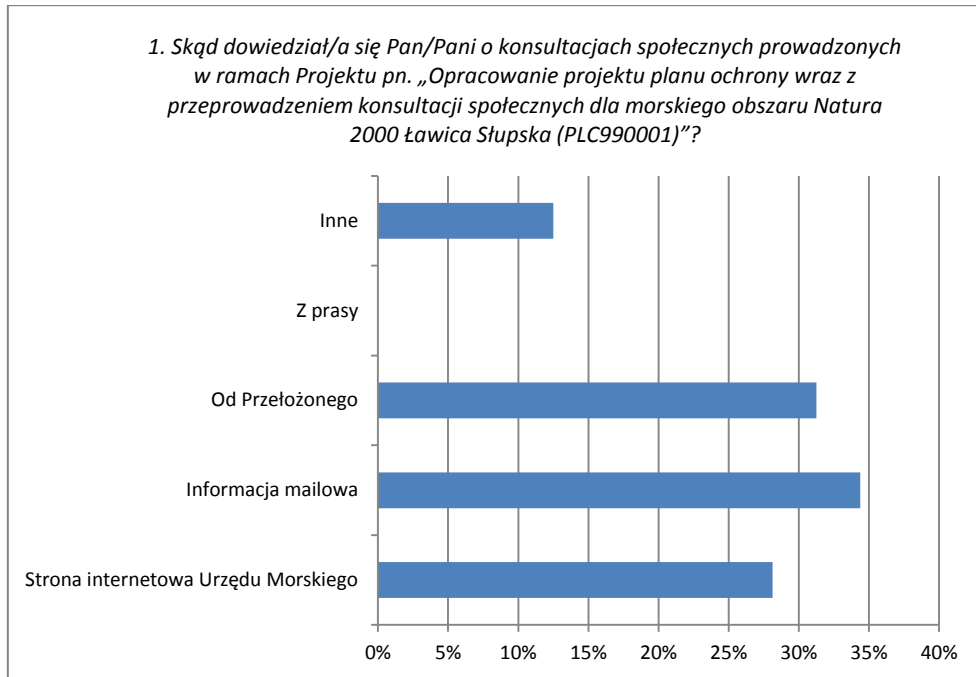
Strony konfliktu, ich przekonania oraz źródło konfliktu scharakteryzowano w poniższej tabeli (Tabela 19).

Tabela 19. Charakterystyka konfliktu K3.4. w zakresie celów ochrony i działalności wydobywczej (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU	
Przedsiębiorcy	Zespół autorski projektu planu ochrony
ILUSTRACJA KONFLIKTU	
<p>„Wnosi się o zmianę zapisów w projekcie rozporządzenia i dopuszczenie eksploatacji kruszyw naturalnych, przedstawimy dokładne opracowanie, które wykaze brak wpływu eksploatacji na znajdujące się tam środowisko”</p> <p>„Brak jest wpływu eksploatacji kruszyw na środowisko”</p>	<p>„Projekt rozporządzenia jest rezultatem dyskusji ze wszystkimi Stronami biorącymi udział w procesie partycypacyjnym, a cała dokumentacja podlegała, na zlecenie Zamawiającego recenzjom, sporządzanym przez interdyscyplinarny Zespół ekspertów”</p> <p>„Celem planu ochrony jest minimalizacja zagrożeń na obszarze i zachowanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków. Podstawy merytoryczne przygotowania rozporządzenia i zaproponowanych warunków gospodarowania na obszarze ławicy Słupskiej w tym argumentacja dotycząca ograniczeń wydobycia kruszyw, znajdują się w „Dokumentacji przyrodniczej”</p>
ŹRÓDŁO KONFLIKTU	
Konflikt danych, konflikt interesów, konflikt wartości	

7.2.3. Wyniki badań

Pytanie 1

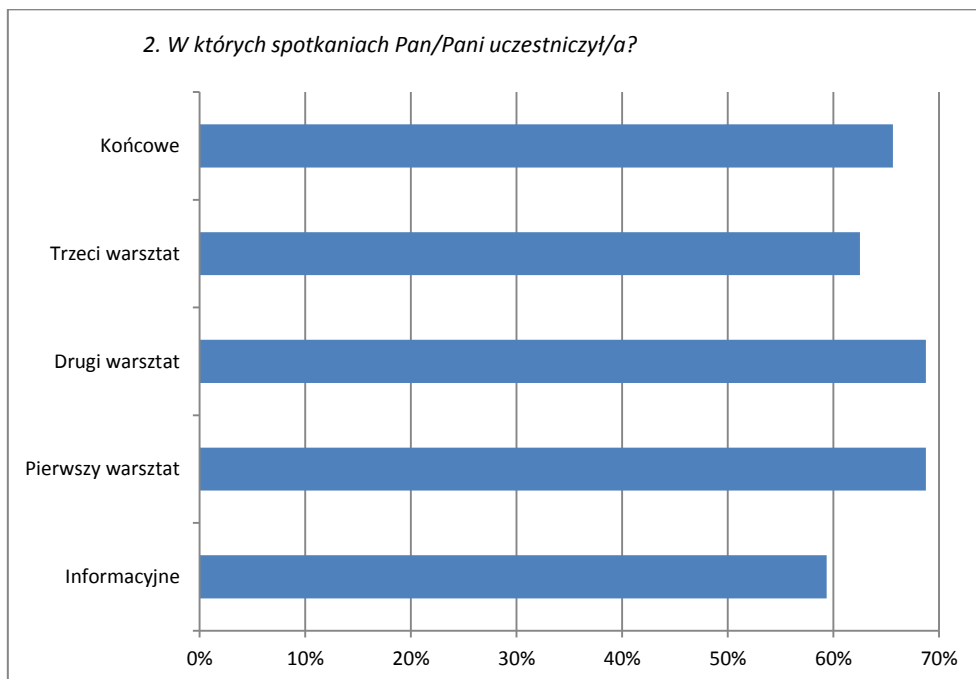
Inne:

„Z pracy”

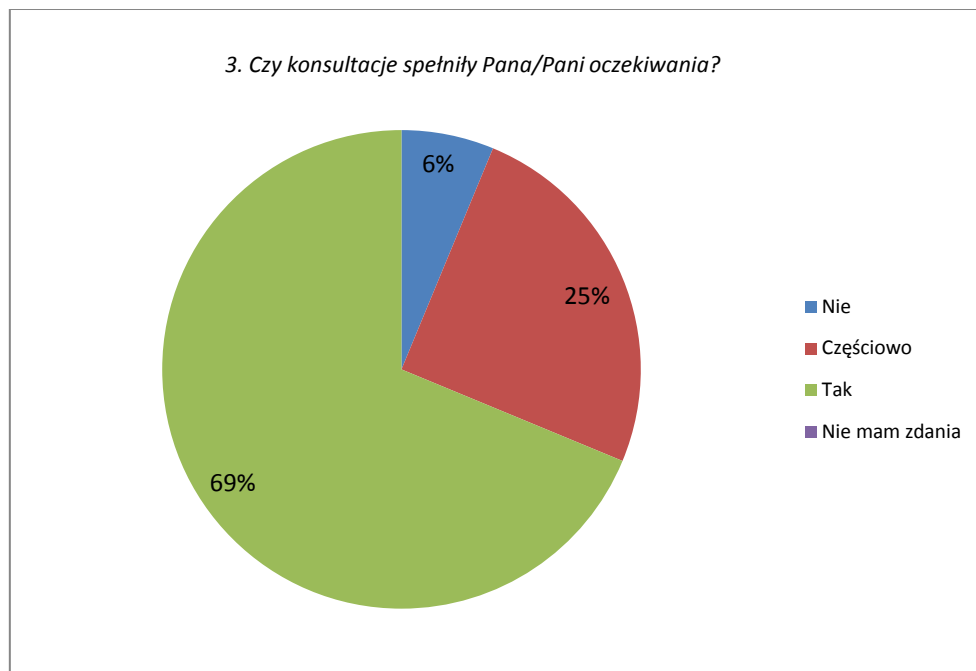
„Od współpracownika”

„W ramach czynności służbowych”

Pytanie 2

Pytanie 3

Pytanie 4. Jeśli tak, to dlaczego jest Pan/Pani zadowolony/a?

19 odpowiedzi

„Profesjonalne podejście prowadzących, uwzględnianie większości uwag, jeśli coś było nieuwzględniane było jasno powiedziane dlaczego”

„Szerokie grono uczestników w tym specjalistów od ochrony ekosystemów, gatunków, zarządzania itd.”

„Przygotowanie merytoryczne, dostępność komunikacji za pomocą źródeł internetowych, prowadzenie konsultacji przez mediatora na bardzo wyważonym poziomie, profesjonalizm gospodarzy i bezpieczeństwo epidemiologiczne”

„Przebieg spotkania nie odbiegał od założonego celu - konsultacjom między interesariuszami”

„Każda zgłoszona uwaga była rozważana przez prowadzących konsultacje, zarówno czy była zasadna czy nie”

„Wyczerpujące informacje; szczegółowe rozpatrzenie zagadnień; merytoryczne przygotowanie”

„Z kompleksowego podejścia do zagadnienia i wypracowania satysfakcjonujących rozwiązań przy udziale rzeszy ekspertów”

„Uwagi były uwzględniane”

„Kompleksowość; istotność problematyki”

„Dowiedziałem się wszystkiego”

„Merytoryczne podejście i dyskusja; możliwość zgłaszania uwag odnotowywanych na bieżąco”

„Rzeczowe, konkretne, dobrze prowadzone; profesjonalne podejście”

„Prowadzone w sposób bardzo merytoryczny; dopuszczające dyskusję; uwzględniające wszystkie głosy”

„Dobre przygotowanie - sala, punktualność, materiały; bardzo dobra rola moderatora - żadne z pytań nie pozostało bez odpowiedzi/komentarza; możliwość udziału w całym procesie; poczucie wpływu na kształt zapisów rozporządzenia”

„Konsultacje w sposób jasny i klarowny przedstawiły problematykę; przeprowadzone zostały w atmosferze merytorycznych i twórczych dyskusji; uniknięto konfliktów pomimo prezentowania przez uczestników często skrajnie odmiennych poglądów”

„Zaprezentowano w szczegółowy sposób cały materiał; uwzględniono uwagi”

„Swobodny przepływ informacji; merytoryczna wymiana zdań; przyjazna atmosfera - brak sytuacji konfliktowych na spotkaniach”

„Dwa spotkania konsultacyjne ws. Opracowania Planu Ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001), w których miałam przyjemność uczestniczyć pozwoliły mi na uzyskanie zarówno podstawowych jak i szczegółowych informacji dotyczących realizacji/przebiegu Projektu. Na spotkaniach prezentowane były dotychczas wykonane zadania przez grupę specjalistów pracujących nad wykonaniem Projektu. Bardzo podobało mi się to, iż samą prezentację wygłaszał aktualny Kierownik Projektu doskonale zorientowany w temacie, czułam, że jestem o wszystkim poinformowana, co wywoływało u mnie uczucie spokoju. Myślę, że miało to ogromny wpływ na atmosferę i przebieg spotkań. Forma prezentacji była jasna i zrozumiała. W spotkaniach uczestniczyli sami autorzy opracowania (specjaliści z każdej dziedziny), więc mogłam uzyskać wyczerpujące odpowiedzi na nurtujące mnie pytania. Począwszy od samej geologii/ hydrografii obszaru, po elementy biologiczne tj. zoobentos, fitobentos, ryby oraz ptaki. Dodatkowo na uwagę zasługuje bardzo ciekawa forma drugiej części spotkania konsultacyjnego. Warsztaty oraz panel dyskusyjny umożliwiły każdemu czynny udział w tworzeniu Planu Ochrony dla tego obszaru. Każdy miał prawo głosu. Zarówno ekolodzy, jak i interesariusze - inwestorzy. Dyskusja w takim gronie na temat zagrożeń dla obszaru była moim zdaniem kluczowym elementem, aby w dalszych etapach wyznaczyć realne i potrzebne cele ochrony dla tego obszaru. Miałam okazję podzielić się z całym gronem swoimi spostrzeżeniami i pomysłami. Każdy miał prawo i z tego jestem zadowolona. Wszystkie uwagi zostały uważnie zanotowane (nagrane) i jeszcze tego samego dnia uczciwie podsumowane na forum. Publikowano również szczegółowy raport z konsultacji oraz odpowiedzi na uwagi, co również wzbudza zaufanie do autorów Projektu. Na koniec dodam, że spotkania były dobrze zorganizowane, a na obydwu spotkaniach panowała przyjazna atmosfera, co nie jest łatwe, kiedy nie każdemu przyświecał ten sam cel - ochrona Ławicy Słupskiej”

„Możliwość dyskusji nad projektem dokumentu przy udziale ekspertów różnych dziedzin, przedstawicieli administracji, ale i też społeczników - osób reprezentujących różne interesy. Ze spotkania na spotkanie można było zaobserwować jak zgłaszane uwagi są uwzględniane/poddawane refleksji i znajdują odzwierciedlenie w kolejnych wersjach dokumentacji”

Pytanie 5. Jeśli nie jest Pan/i zadowolony/a, albo jest Pan/i zadowolony/a częściowo to dlaczego, co należałoby poprawić?

9 odpowiedzi

„Uczestniczyłam w konsultacjach związanych z zakresem mojej pracy. Do innych nie mogę się odnieść, są poza moją kompetencją. Ze względu na udział w innej naradzie, nie mogłam uczestniczyć w końcowym spotkaniu”

„Brak dokładnej analizy eksploatacji kruszyw i jego oddziaływania”

„Dokładnie przeanalizować możliwość eksploatacji kruszyw naturalnych na obszarze Ławicy Słupskiej”

„Szkoda, że ostateczna wersja rozporządzenia nie została umieszczona na stronie przed ostatnimi konsultacjami”

„Niestety ograniczenia COVID zdeterminowały formułę”

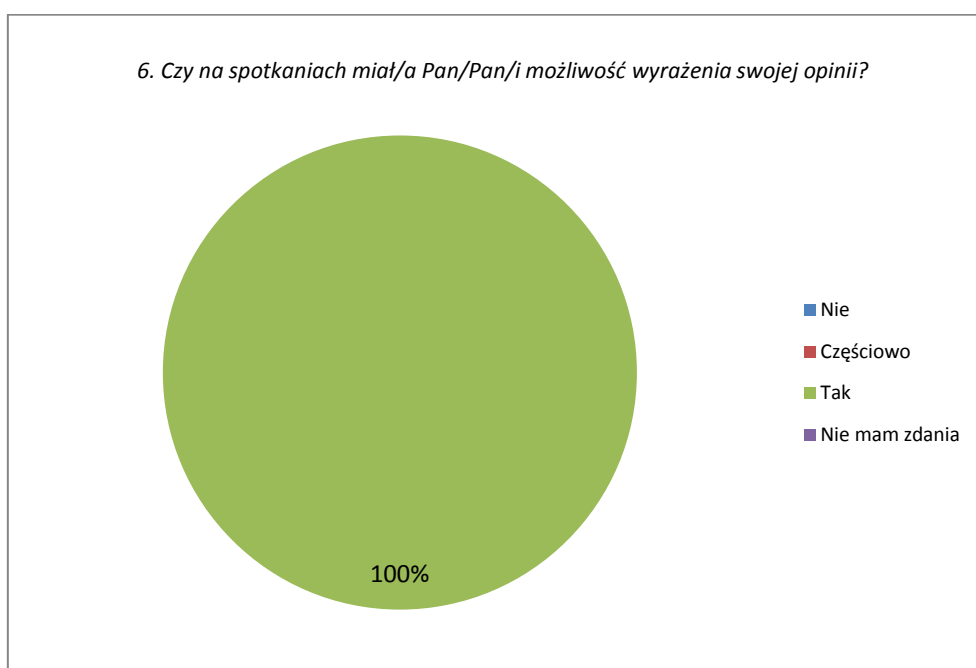
„Brak udziału strony biznesowej i rybackiej”

„Pominięcie części załączników podczas omawiania projektu rozporządzenia”

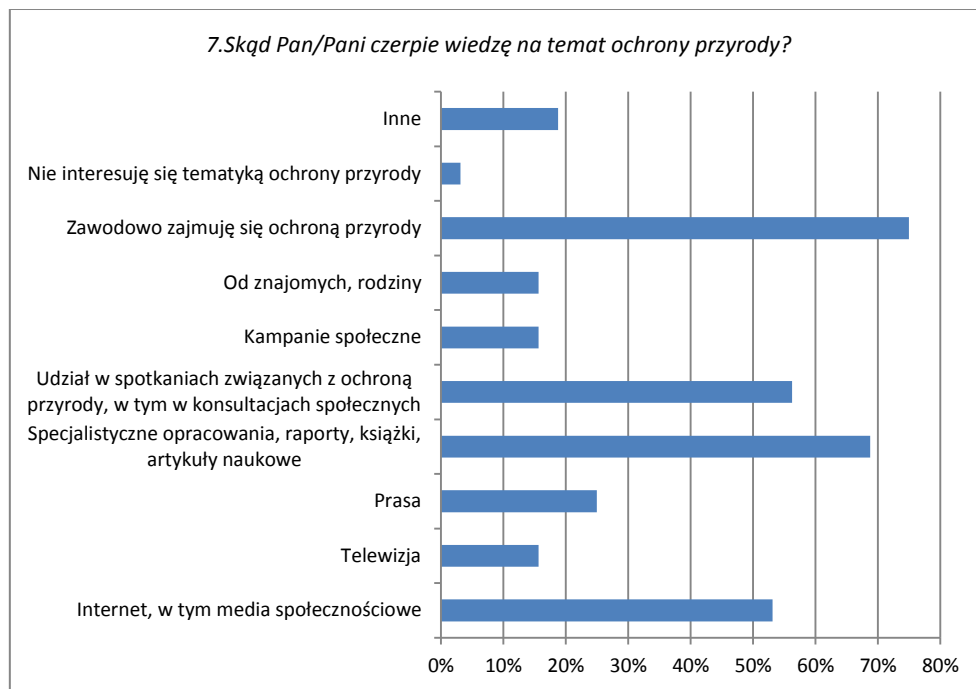
„Potrzeba więcej czasu na przedyskutowanie ostatecznego kształtu planu i sposobu rozpatrzenia wniesionych uwag”

„Warsztaty nie zawsze pozwalały wypracować stanowisko; niektóre z pytań/komentarzy były słycone”

Pytanie 6

Pytanie 7

Inne:

„Z dokumentów wpływających do Pracodawcy”

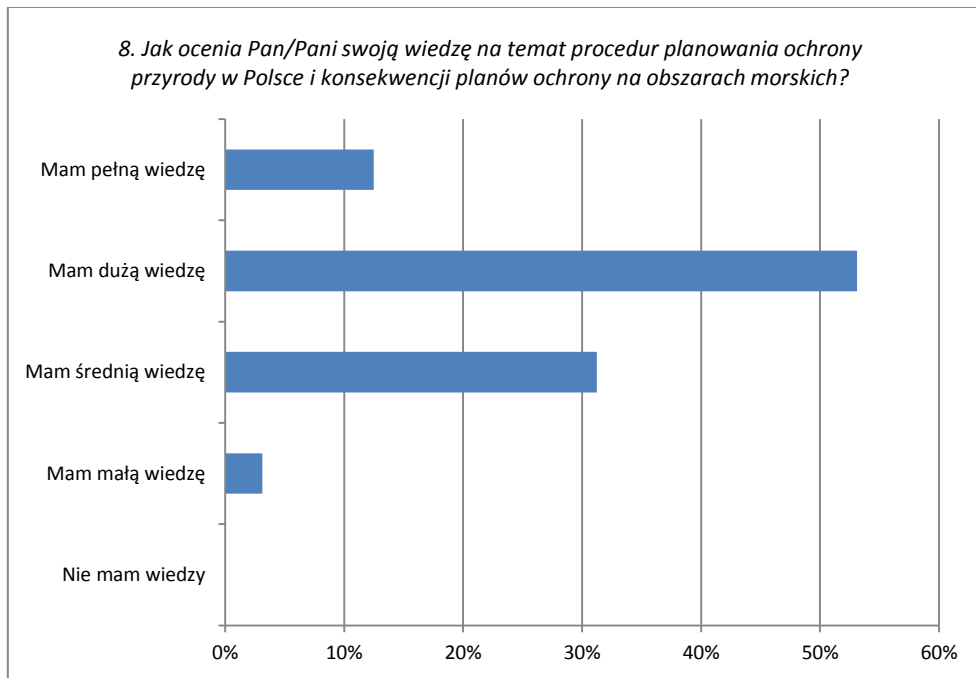
„Interesuję się prywatnie ochroną przyrody”

„Działam w organizacji ekologicznej”

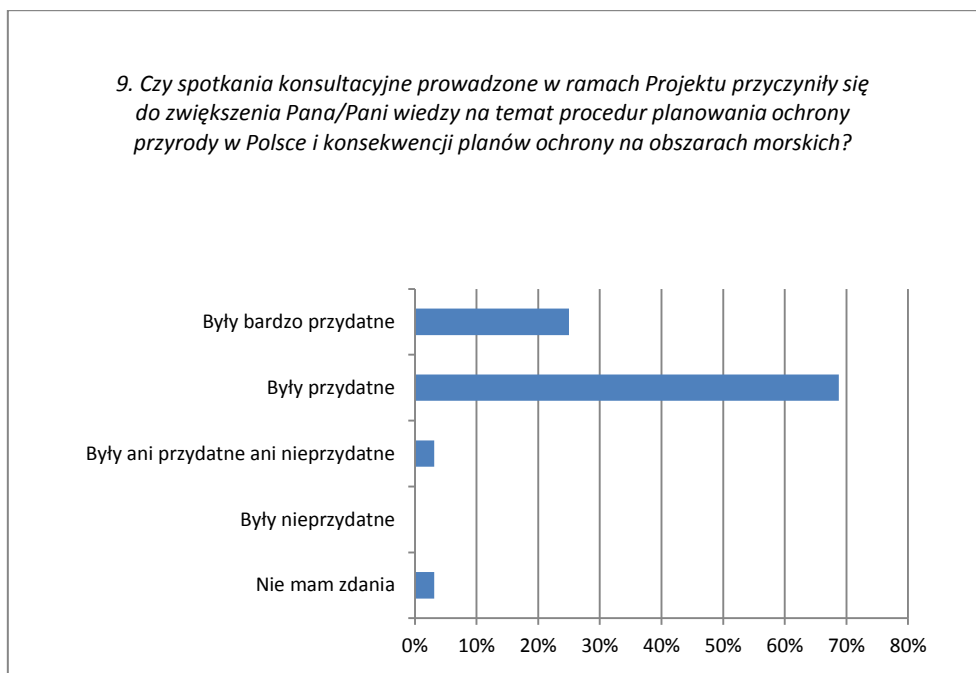
„RDOS”

„Badania własne”

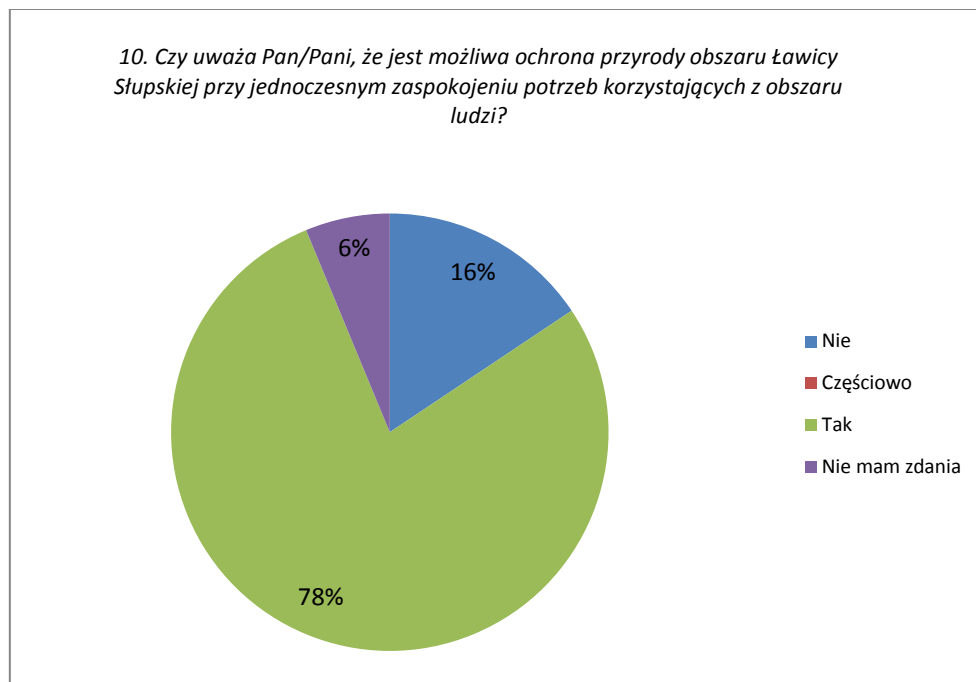
Pytanie 8

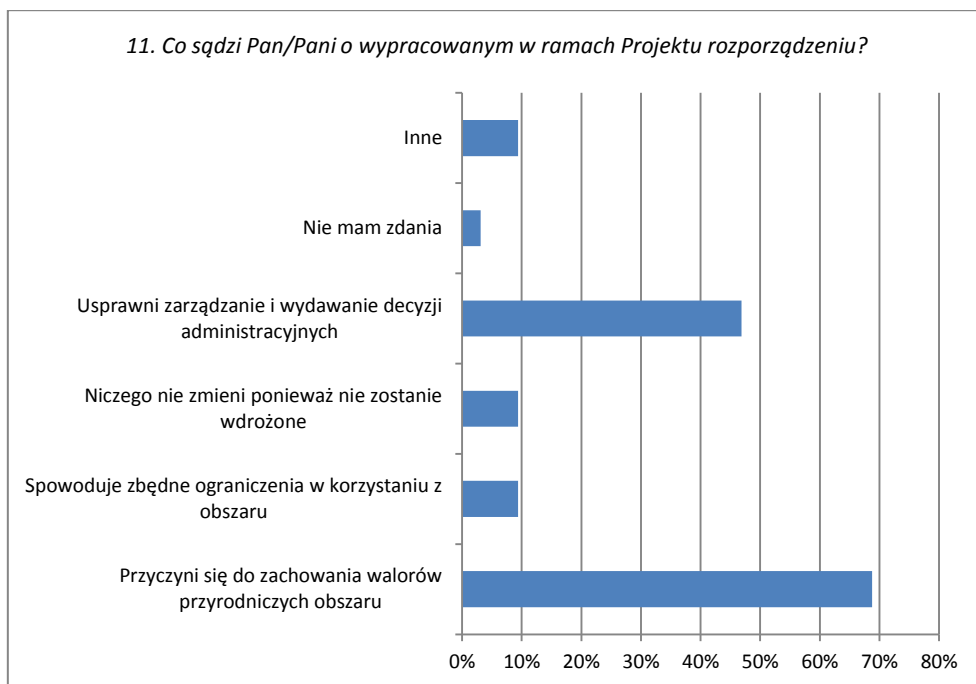
Pytanie 9

Pytanie 10

Pytanie 11

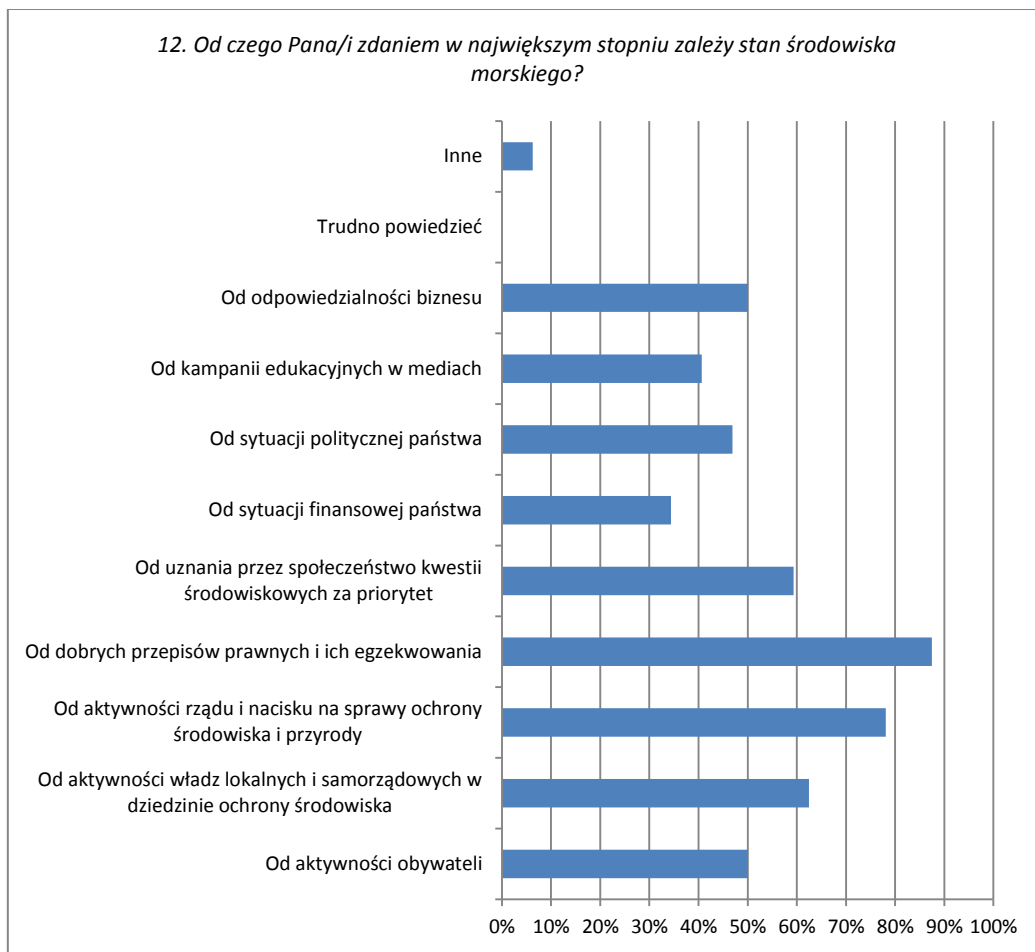
Inne:

„Gdyby miało ograniczać użytkowanie to nic nie będzie wdrożone”

„Istnieje ryzyko niepełnej implementacji z przyczyn finansowych, organizacyjnych”

„Może być przykładem kompromisu w kwestii pogodzenia odmiennych interesów”

Pytanie 12

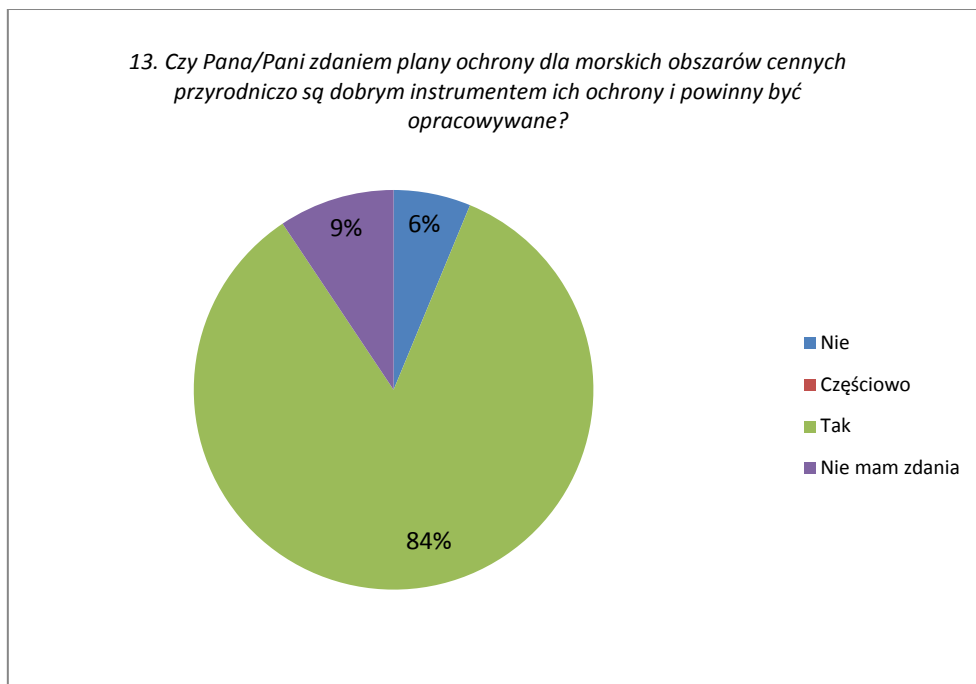

Inne:

„Odległość od lądu”

„Od przeszłości – zatopienie beczek z bronią, broń chemiczna, które są do dziś wyrzucane na brzeg”

Pytanie 13

Pytanie 14. Dlaczego wg Pana/i plany ochrony są/nie są dobrym instrumentem ich ochrony i powinny/nie powinny być opracowywane?

22 odpowiedzi

„Bez planów nie ma możliwości dobrego zarządzania ochroną tych terenów”

„Ich wdrożenie powinno prowadzić do zachowania stanu lub poprawy stanu siedlisk i gatunków”

„Są dobrym instrumentem. Określają ramy działalności na morzu”

„Mają przełożenie na treść planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich, narzucają monitorowanie osiągnięcia wyznaczonych celów, zmuszają do kompleksowej analizy wielu danych pozornie niepowiązanych w celu osiągnięcia podstawowych celów przyrodniczych wyznaczenia obszaru”

„Blokują inwestycje które nie mają wpływu na środowisko, a które mogą je poprawić np. zwiększenie pokarmu dla ptaków poprzez poruszenie dna morskiego”

„Plan ochrony będzie stanowił ramy dla ochrony środowiska przyrodniczego”

„Pokazują związek pomiędzy antropopresją, a złym stanem ochrony”

„Zawierają konkretne wytyczne oraz wskazują kierunki funkcjonowania obszaru w przyszłości”

„Porządkują zagadnienia i zwracają uwagę na istotność poszczególnych elementów”

„Plany ochrony są tak dobrym instrumentem jak pozwala sam plan. Należy je oceniać indywidualnie”

„Mają moc prawną”

„Zawierają zestaw konkretnych zaleceń i mają otwartą formułę”

„Przyczyniają się do uszczegółowienia wiedzy w procesie wydawania decyzji administracyjnych”

„Mają małe szanse na wdrożenie; mają niską moc prawną; nie blokują inwestycji i niekorzystnej działalności; nie mogą realnie zabronić szkodliwych działań, aktywności i inwestycji”

„Wyznaczają kierunek działań; nakładają zadania na administrację i instytucje odpowiedzialne za ochronę przyrody”

„Są zbiorem wiedzy i kompleksowej oceny sytuacji, narzędziem na którym można się opierać”

„Wydają się jedynym możliwym narzędziem stanowiącym katalog działań/ograniczeń itd., mają za zadanie wypracowanie sposobu ochrony/racjonalnej eksploatacji oraz edukacji w w/w obszarach”

„W przypadku niektórych obszarów są to jedyne instrumenty ich ochrony”

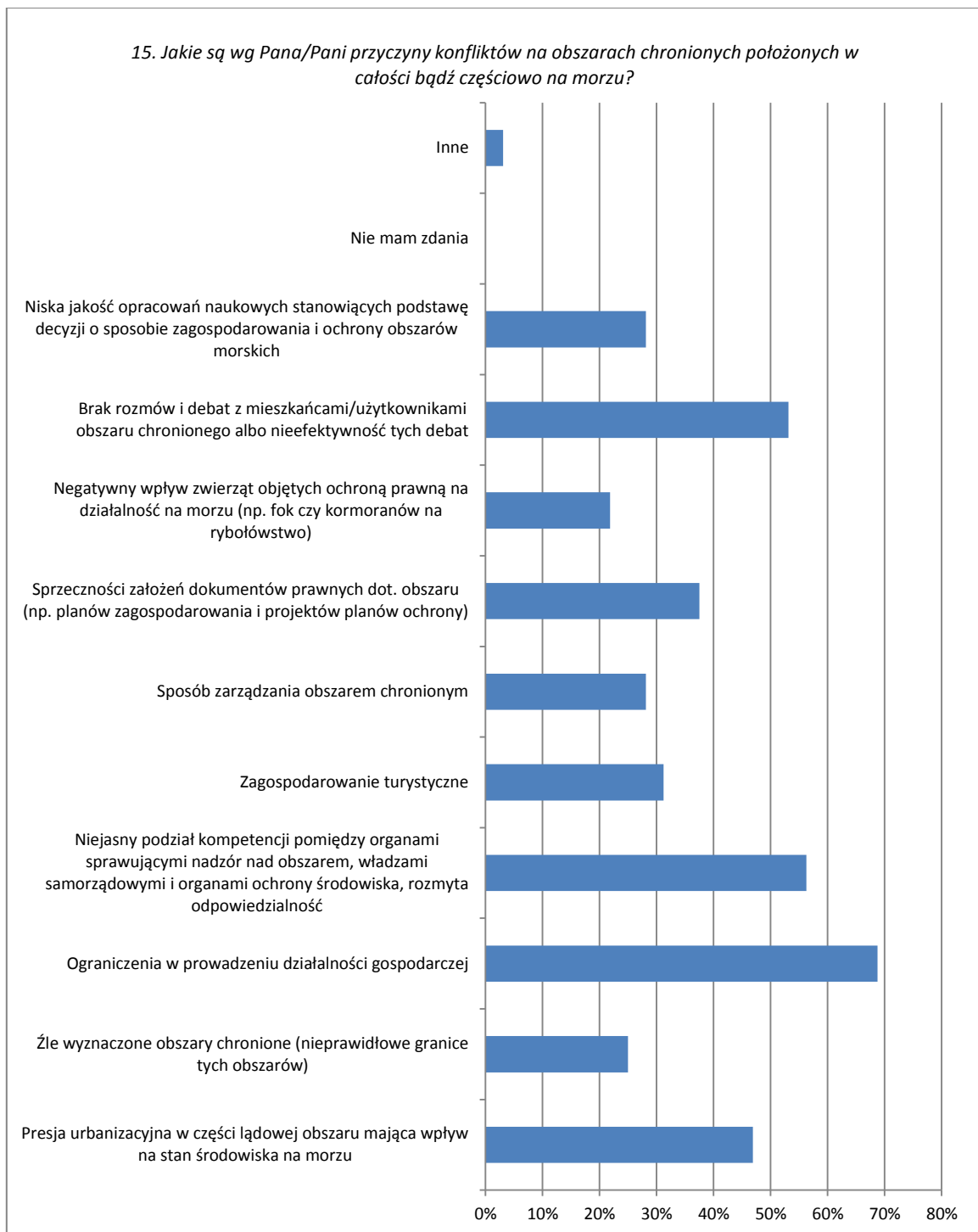
„Plany ochrony są dobrym instrumentem ochrony gdyż pozwalają m.in. ocenić stan cennych siedlisk przyrodniczych, zaproponować działania ochronne, nakreślić problemy dotyczące danego obszaru związane z jego utrzymaniem/niszczaniem (antropopresja, brak wiedzy)”

„Pozwalają na efektywne zarządzanie obszarem chronionym; pozwalają na zachowanie bioróżnorodności obszaru”

„Moim zdaniem taki dokument stanowi podstawę do określenia potocznie mówiąc "co i dlaczego" powinniśmy chronić w danym obszarze. Znajdują się tam specjalistyczne opisy i cele ochrony przedmiotów ochrony/elementów środowiska wraz z uzasadnieniem. Dokumenty te nie są tworzone przez przypadkowe osoby, tylko przez grono specjalistów. Dlatego taki dokument stanowi lub powinien stanowić podstawę do ustalania przepisów prawnych i ich egzekwowania np. planowania innych aktywności np. biznesu w obszarze objętym ochroną”

„Sama już procedura ich przyjmowania i konsultowania powoduje zwiększenie świadomości ochrony tych obszarów, poszerzenia wiedzy o stanie ich zachowania oraz potrzebie ochrony. Plany wprowadzają ramy dla podejmowania konkretnych działań oraz mechanizmy monitoringu. W przypadku pozostawienia tej sfery poza regulacją istnieje ryzyko, że obszary te byłyby pomijane w prowadzonych działaniach ochronnych lub poddane niekontrolowanej eksploatacji. Nabiera to dodatkowego znaczenia w ujęciu planowanej intensyfikacji gospodarczego wykorzystania obszarów morskich”

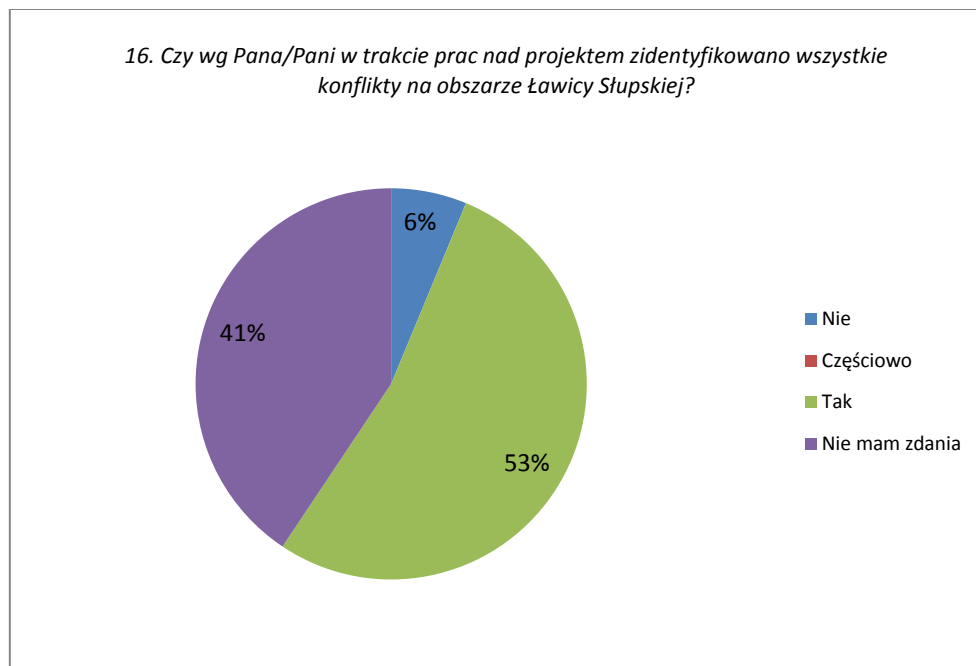
Pytanie 15

Inne:

„Polityka i niekompetencja społeczeństwa, ogólna negacja roli nauki”

Pytanie 16

Pytanie 17. Jeśli nie, to jakiego konfliktu (konfliktów) na obszarze ławicy Słupskiej nie zidentyfikowano? Proszę o wpisanie.

1 odpowiedź

„Niedostateczne rozstrzygnięcie konfliktu pomiędzy przedsiębiorcami a działaczami środowiskowymi”

Pytanie 18. Najlepszy sposób rozwiązywania konfliktów na morskich obszarach chronionych to wg Pana/Pani to (można zaznaczyć jedną odpowiedź)

[Tu niektórzy z Respondentów wbrew poleceniu zaznaczali więcej niż jedną odpowiedź, wobec tego nie sporządzono wykresu]

Najczęściej wskazywano: Bieżącą mediację pomiędzy stronami konfliktu; Edukację ekologiczną; Bardziej efektywny przepływ informacji pomiędzy organem zarządzającym obszarem chronionym, a mieszkańcami i użytkownikami obszaru chronionego.

W sekcji „Inne” jeden z Respondentów wpisał *„sensowność przepisów, adekwatność do realiów”*

Pytanie dodatkowe. Czy chciałby/chciałaby Pan/i coś jeszcze dodać? Czy Pana/Pani zdaniem pominięto jakieś istotne kwestie związane z tematyką wywiadu?

6 odpowiedzi

„Bardzo podobał mi się profesjonalizm w czasie konsultacji”

„Rola UE i implementacji Dyrektyw; brak ooś dla rybołówstwa i działalności wojskowej oraz rozwoju żeglugi - jest to pozostawione grupom interesu lub na żywioł”

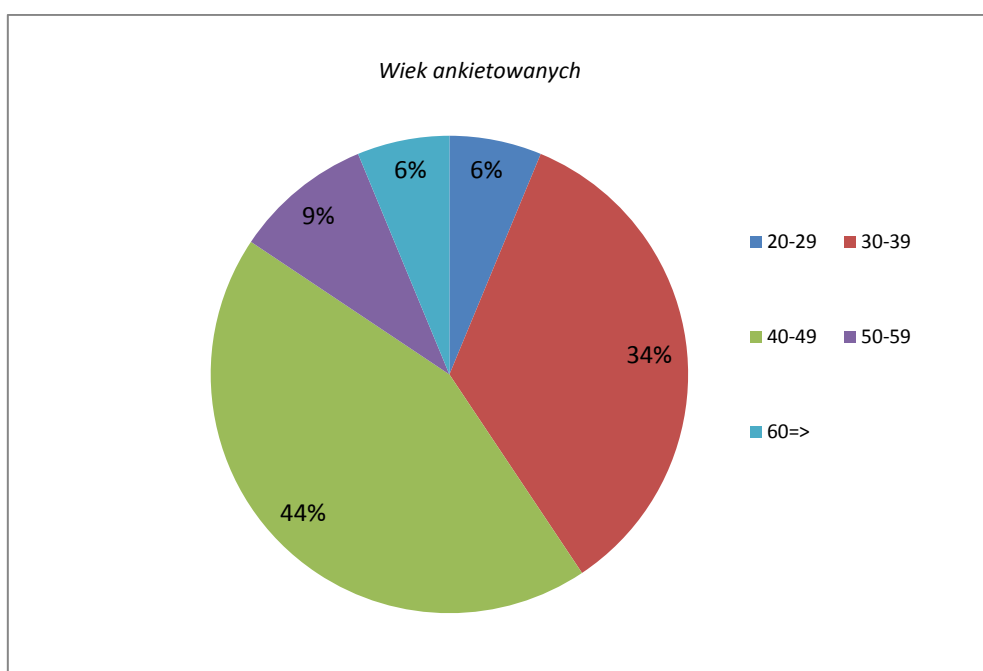
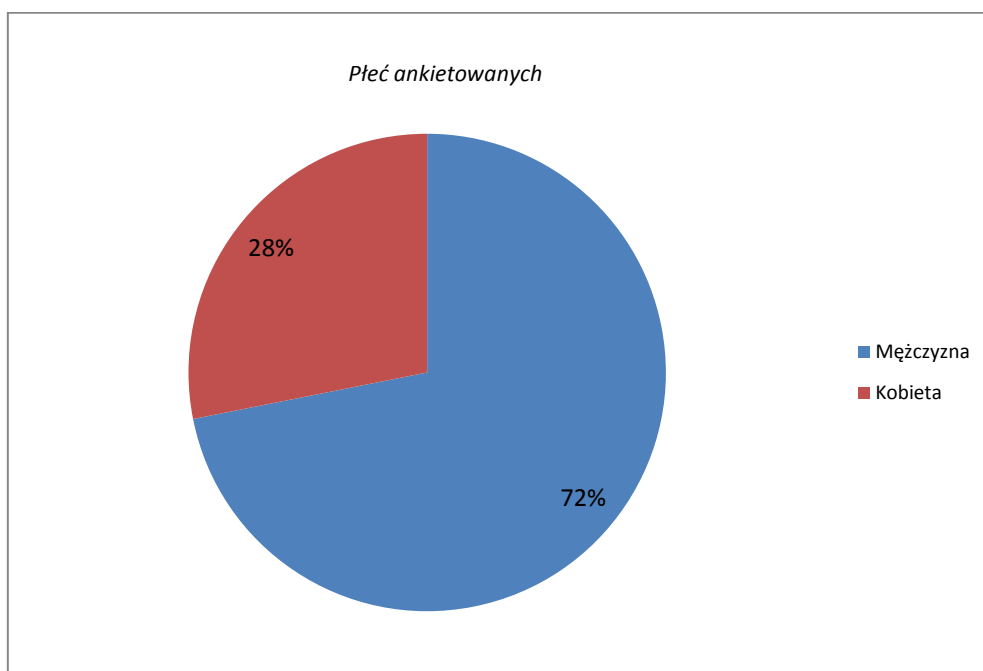
„Brak dokładnej analizy wpływu eksploatacji kruszyw na obszary chronione”

„Plan odnosi się do korytarzy wolnych od zabudowy w kompleksach farm wiatrowych, które są poza Obszarem. Brak jest narzędzia do monitoringu tych potrzeb”

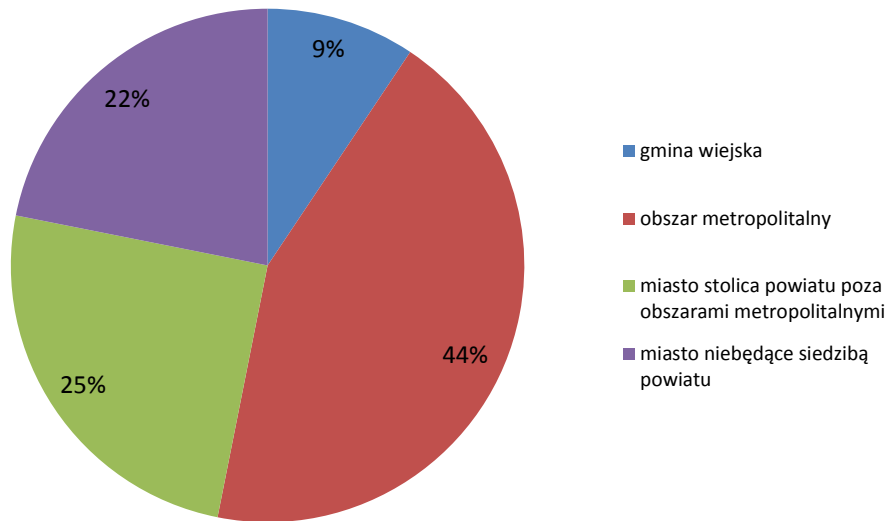
„Niestety nie wszystkie materiały są na stronie Urzędu Morskiego (pojawiły się z opóźnieniem)”

„Chciałabym dodać, że udział w konsultacjach społecznych podczas tego projektu to bardzo ciekawe doświadczenie i pomijając cele projektowe takiego spotkania, uważam, że jest to ciekawa forma edukacji ekologicznej społeczeństwa. Żałuję, że nie mogłam być na pozostałych spotkaniach”

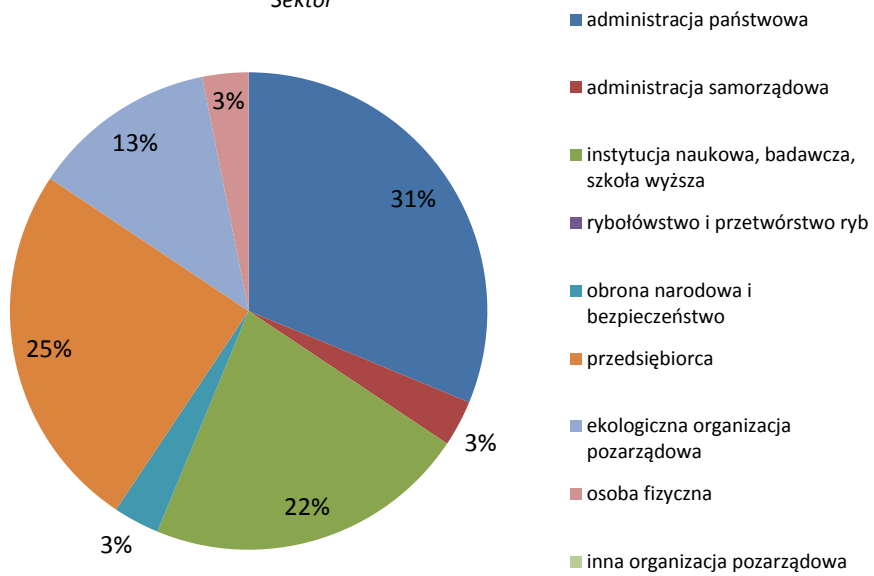
METRYCZKA

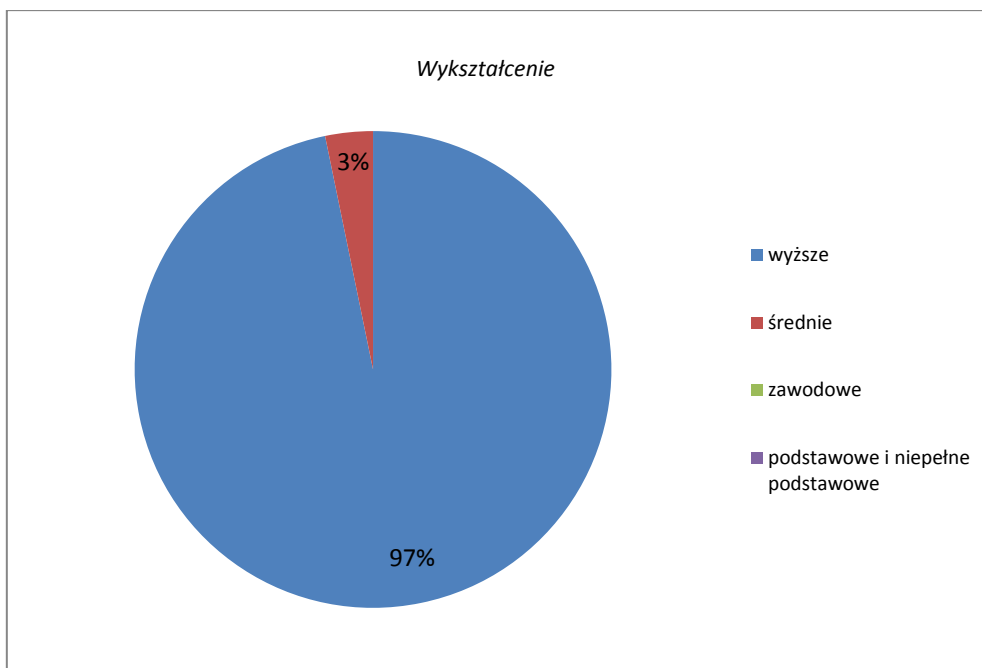

Miejsce zamieszkania ankietowanych

Sektor

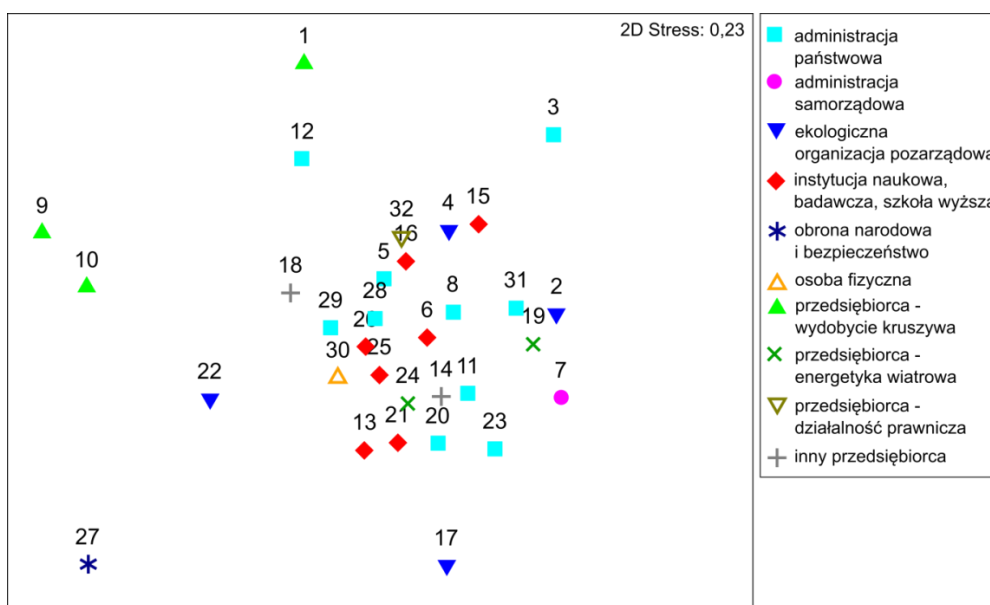

Analiza podobieństw

Badana grupa okazała się homogeniczna, nie stwierdzono zależności pomiędzy uzyskanymi odpowiedziami na pytania ankietowe a zmiennymi charakteryzującymi Respondentów (płeć, wiek, miejsce zamieszkania).

Pewne różnice zaobserwowano w przypadku zmiennej „sektor” (Rysunek 7). Na poziomie podobieństwa 40% wyodrębniły się odpowiedzi udzielane przez przedsiębiorców związanych z wydobywaniem kruszywa oraz przedstawicieli sektora obrona narodowa i bezpieczeństwo państwa.

Rysunek 7. Diagram MDS obrazujący podobieństwo między odpowiedziami udzielonymi na pytania ankietowe (źródło: opracowanie własne)

7.3. Studium przypadku nr 3 – Nadmorski Park Krajobrazowy (NPK)

7.3.1. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych oraz charakterystyka Interesariuszy

Charakterystykę analizowanych spotkań konsultacyjnych zamieszczono w poniższej tabeli (Tabela 20).

Tabela 20. Charakterystyka spotkań konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)

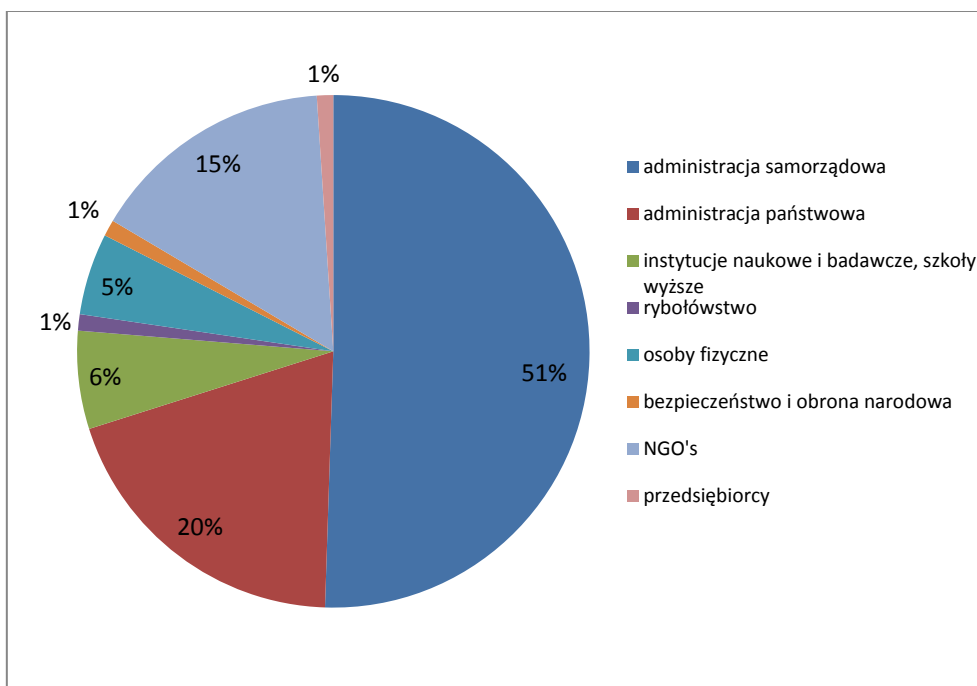
Lp.	Rodzaj i zakres spotkania	Termin	Liczba uczestników
1.	Spotkanie informacyjne – omówienie celów powołania przedmiotowego obszaru	15.05.2019	60
2.	I warsztat – dyskusja o wynikach prac diagnostycznych i założeniach do Uchwały ws. ustanowienia Planu ochrony	29.09.2020	54
3.	II warsztat – prezentacja projektu Uchwały ws. ustanowienia Planu ochrony	14.06.2021	40
4.	Spotkania robocze online z przedstawicielami Samorządów i Administracji Państwowej*	marzec – kwiecień 2021	50

*Spotkania dodatkowe

łącznie w spotkaniach uczestniczyło 97 osób (z wyłączeniem Wykonawców projektu) należących do 8 grup (Tabela 21, Rysunek 8).

Tabela 21. Zestawienie Interesariuszy biorących udział w spotkaniach konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)

Lp.	Grupa interesariuszy	Przedstawiciele
1.	Administracja państwowa, w tym administracja morska	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku; Urząd Morski w Gdyni; Lasy Państwowe; PGW Wody Polskie
2.	Administracja samorządowa	Urząd Miejski: Jastarnia, Władysławowo, Hel, Puck; Rada Gminy: Puck, Kosakowo, Władysławowo, Jastarnia; Urząd Gminy: Kosakowo, Puck, Gniewino, Krokowa; Starostwo Powiatowe w Pucku; Starostwo Wejherowskie; Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego; Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego; Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych
3.	Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe	Morski Instytut Rybacki – PIB; Instytut Oceanologii PAN; Uniwersytet Gdański – Stacja Morska w Helu
4.	Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	Osoba fizyczna
5.	Przedsiębiorcy, spółki prawa handlowego	Przedstawiciel Yacht-clubu
6.	Osoby fizyczne	Mieszkańcy gmin w granicach NPK
7.	Bezpieczeństwo i obrona narodowa	Jednostka zabezpieczenia gospodarczego i logistycznego
8.	Organizacje pozarządowe (NGO's)	Stowarzyszenie Ekologiczne „Nasza Ziemia”; OTOP; Polski Związek Wędkarski; Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby Północne; Stowarzyszenie Aktywny Puck; Stowarzyszenie Bielawy z Norde; Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Właścicieli Działek Karwieńskie Błota; Stowarzyszenie Przyjaciół Chłapowa; Stowarzyszenie Morska Przysiań Rybacka; Stowarzyszenie Rozwoju Szkotlandu; Stowarzyszenie Turystyczne Swarzewo

Rysunek 8. Struktura uczestników spotkań konsultacyjnych dotyczących projektu planu ochrony dla obszaru Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)

W okresie marzec – kwiecień 2021 r. odbyły się dodatkowe spotkania robocze z Administracją państwową i samorządową. Łącznie zorganizowano 12 takich dyskusji, które z uwagi na sytuację pandemiczną miały charakter hybrydowy (częściowo miały formę telekonferencji). Poza Zespołem Autorskim i Dyrekcją Parku wzięło w nich udział ok. 50 osób z następujących instytucji: Urząd Miasta Władysławowo, Gmina Krokowa, Urząd Miasta Jastarnia, Urząd Miasta Hel, Urząd Miasta Puck, Urząd gminy Puck, Urząd gminy Kosakowo, Departament Turystyki Urzędu Marszałkowskiego, Urząd Morski w Gdyni, Nadleśnictwo Wejherowo, Nadleśnictwo Choczewo, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku. Spotkanie miało ponadto miejsce na wniosek Stacji Morskiej IOUG w Helu (Raport z przebiegu konsultacji 2021). Wymienione instytucje zgłosiły na piśmie swoje uwagi do omawianej dokumentacji - Operatów szczegółowych w zakresie ochrony ekosystemu morskiego; abiotycznego; szaty roślinnej; ochrony zwierząt; turystycznego i zagospodarowania przestrzennego. Rozmowy dotyczyły przede wszystkim proponowanych w dokumentacji projektowej zapisów ochronnych w relacji do zagospodarowania przestrzennego, planów rozwojowych i inwestycyjnych gmin i miast w granicach Parku.

W okresie formalnego wyłożenia do konsultacji społecznych projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (o którym mowa w Ustawie o udostępnianiu informacji...) na piśmie zgłoszone zostały 252 uwagi. Dotyczyły one przede wszystkim relacji planów rozwojowych i inwestycyjnych miejscowości nadzatkowych do konsultowanych zapisów Uchwały, proponowanych nowych form ochrony przyrody. Pewna część miała charakter redakcyjny. Około 60% uwag, ocenionych jako zasadne, została uwzględniona (w całości lub częściowo) przez wykonawców Projektu poprzez modyfikację projektu Uchwały ws. ustanowienia Planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Raport z przebiegu konsultacji 2021).

7.3.2. Identyfikacja konfliktów

W oparciu o analizę materiałów ze spotkań konsultacyjnych w rejonie Nadmorskiego Parku zidentyfikowano dwa główne pola konfliktowe (Tabela 22).

Tabela 22. Identyfikacja konfliktów w rejonie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)

Obszar	Zidentyfikowany konflikt	
Nadmorski Park Krajobrazowy	K3. Zasady gospodarowania na obszarze chronionym	K3.1. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> „ochrona” brzegu morskiego
		K3.2. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> gospodarka rybacka
		K3.5. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> zagospodarowanie przestrzenne
	K4. Nowe formy ochrony przyrody	-

Konflikt K3. Zasady gospodarowania na obszarze chronionym

Na konflikt związany z zasadami gospodarowania na obszarze chronionym (K3) składają się trzy elementy sporu: cele ochrony obszaru *versus* „ochrona” brzegu morskiego (K3.1), cele ochrony obszaru *versus* gospodarka rybacka (K3.2), cele ochrony obszaru *versus* zagospodarowanie przestrzenne (w części morskiej jak i lądowej Parku) (K3.5).

Strony konfliktu, ich przekonania oraz źródło konfliktu scharakteryzowano w poniższych tabelach (Tabela 23, Tabela 24, Tabela 25).

Tabela 23. Charakterystyka konfliktu K3.1 w zakresie „ochrony” brzegu morskiego (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU		
Administracja samorządowa	Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe	Zespół autorski projektów planów ochrony
ILUSTRACJA KONFLIKTU		
<p>„W zakresie dotyczącym wprowadzania zapisów konieczności zachowania naturalnej dynamiki brzegów morskich, uniemożliwienia stabilizacji brzegów budowlami hydrotechnicznymi oraz odstąpienia od rozbudowy infrastruktury zabezpieczającej brzeg morski wskazuje się, że są to działania nieakceptowalne z punktu widzenia zadań Gminy, a także bezpieczeństwa ludzi oraz ochrony mienia, jak również ingerujące w ustawowe obowiązki podmiotów zobligowanych do utrzymania brzegu. Odstąpienie od ochrony brzegu morskiego przed wpływem działania morza poprzez uniemożliwienie budowy budowli hydrotechnicznych bądź uniemożliwienie przeprowadzania refulacji (zgodnie z opracowaniami miałyby to dotyczyć praktycznie całego wybrzeża w gminie Władysławowo od Karwi aż po port morski we Władysławowie z wyłączeniem rejonu latarni morskiej w Rozewiu) spowoduje ogromne straty finansowe zarówno w majątku Gminy jak i osób posiadających nieruchomości w tym obszarze, i przyczyni się do degradacji stanu istniejącego, a także wystąpienia roszczeń finansowych kierowanych do podmiotów ustawowo zobligowanych do utrzymywania brzegów”</p> <p>„Budowa i rozbudowa infrastruktury zabezpieczającej i/lub umacniającej brzeg morski” nie może być definiowana jako zagrożenie. Z przyjęcia takiej definicji wywodzi się później dalsze, błędne wnioski. Ochrona życia i istotnego mienia ludzkiego (np. infrastruktury portowej, drogowej, siedzib ludzkich, itp.), jest dobrem nadrzędnym. Dopuszcza się, aby za zagrożenie uznać stosowanie nieprzyjaznych środowisku metod ochrony – tzw. „zabetonowywanie brzegów”, ale tylko w sytuacjach kiedy można skutecznie zastosować inne metody lub brak jest przesłanki zagrożenia dla człowieka”</p> <p>„Wykluczenie prac technicznych związanych z ochroną brzegu morskiego na terenach dotąd nieprzekształconych – Rozwiązanie w sposób zdecydowany ogranicza, a wręcz uniemożliwia należyte wykonywanie ustawowych zadań administracji morskiej oraz w sposób negatywny wpłynąć może</p>	<p>„Priorytetem powinno być nie tylko zachowanie, ale i odtwarzanie naturalnego nadzatomkowego brzegu i naturalnych procesów go kształtujących, brzegi wokół Zalewu Puckiego powinny być wyłączone z prac utrzymaniowych i inwestycyjnych za wyjątkiem zabezpieczenia mienia znacznej wartości na odcinakach miejscowości nadmorskich i utrzymania infrastruktury na cele tradycyjnego rybołówstwa przybrzeżnego. Tym samym zabronione powinny być działania zabezpieczania brzegu nadzatomkowego na obszarach kempingów, które poszerzyły sztucznie swoją powierzchnię, brakuje postulatu demontażu opaski betonowej i narzutu głazowego na brzegach Zalewu Puckiego, który w przypadku pierwszego uniemożliwia żerowanie brodzącego ptactwa wodnego”</p>	<p>„Wskazany cel ochrony („tam gdzie to możliwe utrzymanie naturalnej dynamiki brzegów morskich”, przyp. red.), nie stoi w sprzeczności z koniecznością utrzymania istniejącego zainwestowania. Odcinki dopuszczone do działań związanych z ochroną brzegu morskiego zostały wskazane w Ustawie z dnia 28 marca 2003 r. o ustanowieniu programu wieloletniego "Program ochrony brzegów morskich" a plan ochrony NPK nie ingeruje w akt prawny wyższego rzędu. Wszelkie wskazania dot. utrzymania naturalnej dynamiki brzegów mają charakter zaleceń, przy czym zalecenia dotyczą odcinków niezainwestowanych o zachowanych znacznych walorach przyrodniczych”</p>

<i>zarówno na bezpieczeństwo i zdrowie ludzi, a także na cały ekosystem NPK w tym rejonie”</i>		
KATEGORIA KONFLIKTU		
Konflikt danych, konflikt interesów		

Tabela 24. Charakterystyka konfliktu K3.2 w zakresie celów ochrony obszaru i gospodarki rybackiej (źródło: opracowanie własne)

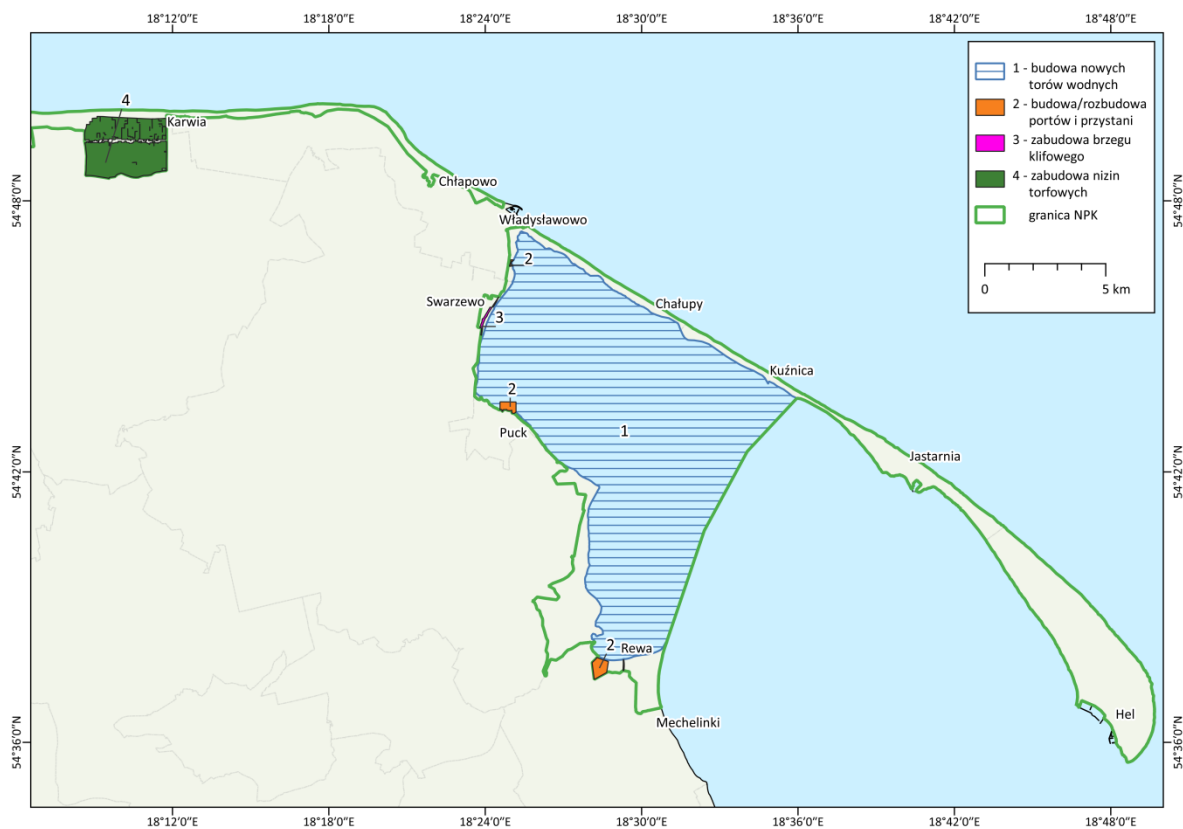
STRONA KONFLIKTU		
Administracja samorządowa NGO's	Institucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe	Zespół autorski projektów planów ochrony
ILUSTRACJA KONFLIKTU		
<p>„Zaniechanie połowów sieciami zastawnymi w okresie najliczniejszego występowania ptaków wodnych (grudzień-luty)” (str. 457) – sprzeciw, wpływ rybołówstwa przybrzeżnego jest znikomy. Znacznie więcej ptaków ginie z przyczyn naturalnych lub innych”</p> <p>„Szczegółowe zapisy zawarte w „Planie” dotyczące zakazywania używania sieci stawnych, tworzenia nowych obwodów i obszarów wykluczających działalność rybacką budzą nasze głębokie zaniepokojenie dla proponowanych warunków prowadzenia rybołówstwa zrównoważonego. Plany ograniczenia połowów okonia i szczupaka dla całego akwenu Zatoki Puckiej Wewnętrznej są dla środowiska rybackiego nie do przyjęcia i pozostają w sprzeczności z rozporządzeniem Ministra Gospodarki Morskiej o szczególnych warunkach wykonywania rybołówstwa uwzględniającego typy selektywnych narzędzi połowowych, typu narzędzi połowowych z wymiarami oczek oraz okresy i wymiary ochronne ryb”</p> <p>„Wnosimy o wprowadzenie zapisu, że zakaz używania sieci stawnych, w których mogą ginąć ptaki rybożerne i nurkujące nie dotyczy rybołówstwa małoskalowego do czasu powszechnego wprowadzenia obowiązku stosowania narzędzi alternatywnych”</p>	<p>„W Planie ochrony powinny znaleźć się zapisy o konieczności podejmowania konkretnych działań na rzecz ochrony naturalnego tarła ryb i narybku poprzez istotne ograniczenie czasowo-przestrzenne presji turystycznej i rybackiej (ograniczenie efektu płoszenia ryb i limitowania eksploatacji) czy odstąpienia od prac utrzymaniowych brzegu morskiego (miejsce tarła, schronienia narybku, rozwoju peryfitonu, żerowisko ptaków brodzących, siedlisko na plaży zmieraczków) jako kluczowego elementu podtrzymania i odtwarzania nie tylko walorów przyrodniczych, ale zachowania tradycyjnego rybołówstwa przybrzeżnego, jako ważnego elementu kulturowego Północnych Kaszub również w odniesieniu do ukształtowania pożądanej atrakcji turystycznej”</p>	<p>„Celem w dłuższej perspektywie jest ograniczenie presji rybołówstwa, ponieważ jest to zagrożenie dla populacji gatunków typowych ryb i ptaków”</p> <p>„Dodawanie wyjątków dla rybołówstwa "małoskalowego" jest bezzasadne bo w przypadku omawianego akwenu nie funkcjonuje tam inny typ rybołówstwa”</p>
ŹRÓDŁO KONFLIKTU		
Konflikt danych, konflikt interesów, konflikt wartości		

Tabela 25. Charakterystyka konfliktu K3.5 w zakresie celów ochrony obszaru i zagospodarowania przestrzennego w części morskiej i lądowej (źródło: opracowanie własne)

STRONA KONFLIKTU		
Administracja samorządowa NGO's	Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe	Zespół autorski projektów planów ochrony
ILUSTRACJA KONFLIKTU		
<p>„Ograniczenie nas na wodzie to jest śmierć dla miasta”</p> <p>„Trzeba pamiętać o hierarchii. Sorry, nietoperze nie mogą być ważniejsze niż bezpieczeństwo mieszkańców”</p> <p>„Nie po to tworzymy białą flotę żeby się zamknąć. My nie możemy odcinać się od Zatoki. Taka jest strategia rozwoju tego miasta”</p> <p>„Budowa nowych i rozbudowa istniejących portów i przystani - przekształcenia i zniszczenie akwenów oraz struktur lądowych o wybitnej wartości przyrodniczej i o dużym znaczeniu krajobrazowym – oddziaływanie skumulowane w przypadku realizacji wszystkich planowanych inwestycji – formułowanie takich wniosków jest wbrew interesowi państwa, rozwojowi gospodarstwu i społeczności lokalnej. Zarzucane niszczenie struktur lądowych, w wypadku budowy portu, ma ograniczony zasięg. Co oznacza „zniszczenie akwenów”? Jeżeli takie występuje, to też o ograniczonym zasięgu. Porty buduje się od wieków i zawsze były one symbolem rozwoju a nie degradacji”</p> <p>„Wnosimy o wykreślenie z projektu planu ochrony NPK zapisów postulujących odstąpienie od Ekomariny”</p> <p>„W zaprezentowanym do konsultacji społecznych planie ochrony NPK został wprowadzony generalny zakaz zabudowy miejscowości Swarzewo w pasie technicznego brzegu morskiego 200 m od krawędzi klifu. Należy wyraźnie podkreślić, że generalny zakaz zabudowy jest nieprawidłowy i wadliwy prawnie (...)</p> <p>- Nie jest niezbędny dla celów ochrony Parku lub brzegu morskiego, tym bardziej jeśli zarówno w pasie technicznego brzegu morskiego 200 m od krawędzi klifu jak i bezpośrednio przy brzegu morskim znajdują się już zabudowane nieruchomości, na których usytuowane jest ponad 120 budynków.</p> <p>- Narusza art. 21 i art. 64 Konstytucji RP stanowiąc istotne ograniczenie prawa własności (...)</p> <p>- Narusza chronioną prawnie „sprawiedliwą równowagę”</p>	<p>„Uważamy, że konieczne jest wyznaczenie obszarów Zatoki Puckiej, na których można uprawiać sporty wodne, w szczególności kite- i windsurfing oraz pasów buforowych od miejsc ważnych przyrodniczo. Obecnie te sporty są dopuszczone praktycznie na całym obszarze Zatoki, co jest irracjonalne również w odniesieniu do funkcjonującej innej formy ochrony, jak Natura 2000. Ta forma aktywności wpływa negatywnie na migrujące ptaki (siewkowce), które wykorzystują siedlisko płytkie duża zatoka, jako miejsce przystankowe w trakcie przelotów, gdzie wypoczywają i żerują”</p> <p>„Powinny być ujęte poniższe obostrzenia i ograniczenia uniemożliwiające: rozbudowę portu w Pucku i utworzenie nowej przystani (żeglarskiej) we Władysławowie. Obie lokalizacje sąsiadują z najcenniejszymi obszarami przyrodniczymi wewnętrznej Zatoki Puckiej. Rozwój infrastruktury puckiego portu przyczyni się do wzrostu podwodnego hałasu, który w Zatoce Puckiej jest najwyższy latem spośród innych akwenów Morza Bałtyckiego (wyniki projektu BIAS) i stanowi zagrożenie dla morświnów, będących przedmiotem ochrony w obszarze NATURA2000 na Zatoce Puckiej, a także powodować będzie płoszenie ptaków gromadzących się w rejonie ujścia Płutnicy (Kaczy Winkiel). Utworzenie przystani we Władysławowie oraz – jak należy przypuszczać – budowa i utrzymanie toru wodnego spowoduje znaczące przekształcenie płytkowodnego, wrażliwego rejonu Zatoki Puckiej oraz wzmożonej penetracji turystów rezerwatu Słone Łąki zarówno od strony lądu jak i wody”</p> <p>„Zgadząmy się z postulatem niezabudowywania pasu 200 m od klifów. Adekwatny zapis względem odległości od linii brzegowej czy położenia nad poziomem morza powinien znaleźć się w odniesieniu do zabudowy na Półwyspie Helskim. Postulat ten powinien znaleźć zrozumienie u decydentów z racji stale podnoszącego się poziomu morza”</p>	<p>„Zaproponowano utrzymanie obowiązującego Zarządzenia Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni z 2014 r., gdzie wskazano rejon wyłączone z ruchu jednostek pływających”</p> <p>„Plan ochrony nie narusza praw nabytych i nie nakazuje zmiany wskaźników zabudowy w istniejących mpzp a decyzje o warunkach zabudowy nie rodzą praw do terenu, a tym samym uchwalenie mpzp nie wiąże się z koniecznością wypłaty odszkodowań. Dla ochrony cennej przestrzeni wymagane są szczególne działania angażujące więcej środków niż w przypadku zagospodarowania innych terenów. Kwestie organu sporządzającego plan miejscowy regulują przepisy odrębne. Plan miejscowy nie zawsze musi wskazywać zakaz zabudowy”</p> <p>„Realizacja inwestycji (Ekomarina, przyp. red.), nawet przy ograniczonej skali, zwiększy nasilenie antropopresji, spowoduje kumulację negatywnych oddziaływań powiązanych z innymi inwestycjami na obszarze Zatoki Puckiej. Jest sprzeczna z celami ochrony Parku i zagraża sąsiadującym rezerwatom przyrody (zależnym silnie od warunków hydrologicznych - jest to istotne zwłaszcza w kontekście zmian klimatycznych i powszechnego braku wody). Zmiana charakteru brzegu w rejonie km 101 jest niewskazana również z powodu naturalności tego odcinka (co ma znaczenie w odniesieniu do całej linii brzegowej siedliska 1160 duże płytkie zatoki, podlegającemu monitorowaniu i ocenie pod kątem stanu antropogenezacji brzegu)”</p> <p>„W przypadku zmiany w przepisach prawnych dotyczących zakazów obowiązujących w Parku, dopuszcza się możliwość zabudowy jako uzupełnienie obszaru wartkiej zabudowy miejscowości Swarzewo i Jastrzębia Góra, wyłącznie z przeznaczeniem pod następujące funkcje:</p> <p>w miejscowości Swarzewo - ekstensywną zabudowę mieszkaniową jednorodzinną wolnostojącą,</p> <p>w miejscowości Jastrzębia Góra - zabudowę usługową, w tym jako dominujące usługi z zakresu obsługi turystyki i rekreacji</p>

<p><i> pomiędzy wymogami interesu publicznego lub powszechnego społeczeństwa, a wymogami ochrony podstawowych praw jednostki (...)”</i></p> <p><i> „Wnosimy o wykreślenie zapisu: „Rezygnacja ze stosowania decyzji o warunkach zabudowy i konieczność wykonywania mpzp dla większych obszarów. Konieczność wykonywania studiów i wytycznych krajobrazowych dla widoków rozległych i panoram”, lub jego jednoznaczne doprecyzowanie w zakresie wskazania podmiotu odpowiedzialnego (innego niż Gmina) za ich ewentualne wykonanie oraz obciążanego kosztami (innego niż Gmina) wykonania takich studiów, a także wskazania podmiotu, który poniesie koszty odszkodowań (innego niż Gmina) wprowadzenia planów miejscowych z zakazem zabudowy w przypadku rezygnacji ze stosowania decyzji WZ”</i></p> <p><i> Jedno z proponowanych działań ochronnych wskazane w operacie dotyczącym ekosystemu morskiego to: „odstąpienie od ingerencji w rzeźbę dna Zalewu Puckiego, w tym w szczególności w Ryf Mew, łachy przy ujściu Redy za wyjątkiem utrzymania już istniejących torów wodnych”. Proponowane działanie oraz przyjęte cele strategiczne spowodują brak możliwości realizacji planowanego toru wodnego do projektowanej Ekomariny w Mostach i Rewie w gminie Kosakowo, która ma powstać na przedłużeniu ujścia kanału melioracyjnego do morza (km 101,17). Wnosimy o korektę zapisów dla umożliwienia realizacji planowanej Inwestycji”</i></p> <p><i> „Zmiana sposobu użytkowania marginalnych gruntów rolnych niższych klas i nieużytków gruntowych może przynieść szereg korzyści zarówno na poziomie lokalnym jak i krajowym. Ich wymiar może mieć nie tylko charakter przyrodniczy, ekologiczny, Krajobrazowy ale również ekonomiczny i społeczny. Ważne aby, realizując te zamierzenia, uwzględniać przyrodnicze i kulturowe walory krajobrazu nie zapominając przy tym o interesie prywatnym i publicznym. Przeznaczenie takich terenów pod zabudowę obiektów rekreacji indywidualnej przyczyni się do wielofunkcyjnego rozwoju wsi, gdzie obok dużych obiektów hotelowych, powstanie obszar niedużych obiektów rekreacji indywidualnej, w formie terenów zagospodarowanych dodatkowym zalesieniem, zakrzewieniem, ogródkami, poza obszarami turystyki masowej. Takie możliwości stworzyły przepisy ustaw w latach</i></p>	<p><i> „Popieramy zapisy o wprowadzeniu ładu przestrzennego (uchwały krajobrazowe) i apelujemy o wyznaczenie istotnych ograniczeń w rozwoju dalszej turystycznej bazy noclegowej, w tym na obszarach miejskich”</i></p>	<p><i> w szczególności obiekty bazy noclegowej w postaci obiektów o charakterze willowym”</i></p> <p><i> „W Planie ochrony teren (rejon Dębek, przyp. red.) wskazywany jest jako jeden z obszarów krajobrazu o cechach priorytetowych: łąki nadmorskie tzw. Błota na płd. od Dębek, w związku z tym wprowadzone zostały strefy przekształceń i likwidacji istniejącego zainwestowania – docelowo wyłączone spod zabudowy. Nie narusza to praw nabytych (uzyskanych prawomocnie zgód na zmianę zagospodarowania terenu i pozwoleń na budowę)”</i></p>
--	---	--

<p>90-tych dopuszczając podział i sprzedaż gruntów rolnych i przeznaczenie ich cele nierolnicze, w tym na cele indywidualnej rekreacji. Na terenie Dębek Wschodnich powstała wówczas liczna zabudowa niewielkimi domkami z drewna, nie związana z gruntem. Właściciele tych gruntów wnioskowali o ich legalizację poprzez uwzględnienie w studium zagospodarowania przestrzennego gminy oraz wydanie pozytywnych decyzji o warunki zabudowy. Tych postulatów społeczeństwa Gmina nie uwzględnia. W konsekwencji decyzji nadzoru budowlanego liczne domki zostały rozebrane i zostały zastąpione przyczepami kempingowym i niebieskimi toaletami typu toy-toy. Taki krajobraz stał się aktualnie powszechny, co z pewnością nie przyczyniło się do poprawy estetyki terenu. Użytkownikom tego terenu zamiast zapewnić spokój i odpoczynek zapewniono stały stres związany z decyzjami rozbiórkowymi. Obserwując ogromne nasilenie inwestowania w centrum Dębek w betonowe obiekty hotelowe wydaje się konieczne zwiększenie obszaru przeznaczonego pod zabudowę rekreacyjną o co zabiegamy od 30 lat dla terenu Dębek Wschodnich"</p>		
<p>KATEGORIA KONFLIKTU</p>		
<p>Konflikt interesów, konflikt wartości</p>		

Rysunek 9. Lokalizacja rejonów konfliktów dotyczących zagospodarowania przestrzennego w części morskiej i lądowej NPK (źródło: opracowanie własne w oparciu o materiał z projektu „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii”)

Konflikt K4. Nowe formy ochrony przyrody

Konflikt K4 o zaproponowane w ramach prac nad planem ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego nowe formy ochrony przyrody scharakteryzowano w poniższej tabeli (Tabela 26).

Tabela 26. Charakterystyka konfliktu K4 w zakresie nowych form ochrony przyrody (źródło: opracowanie własne)

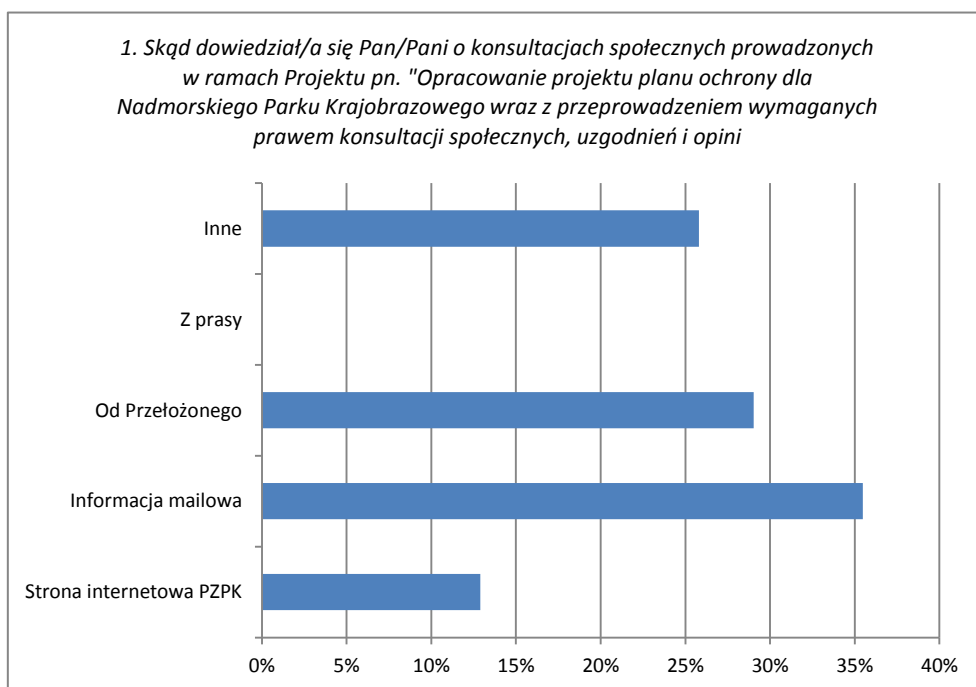
STRONA KONFLIKTU	
Administracja samorządowa	Zespół autorski projektów planów ochrony Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe
ILUSTRACJA KONFLIKTU	
<p>„Nie wyraża się zgody na powiększenie użytku ekologicznego Torfowe Kłyle w rejonie ul. Polnej – występuje tu kolizja z zamierzeniami inwestycyjnymi miasta – jest to jedyny teren rozwojowy Jastarni, objętym planem miejscowym i wskazany na funkcje zabudowy mieszkaniowej i usługowej, sportowej i rekreacyjnej, zieleni urządzonej, plaż, urządzeń transportu drogowego – parkingi, dróg publicznych (ulice lokalne, ulice dojazdowe, publiczne ciągi pieszo-jezdne, publiczne ciągi piesze i pieszo-rowerowe)”</p> <p>„Usunąć zapisy dotyczące tworzenia rezerwatu na Ryfie Mew. Rezerwat wpłynie na ograniczenia związane z organizacją imprezy Marsz Śledzia. Ochrona przyrody w tym obszarze jest wystarczająca i nie ma potrzeby ani woli tworzenia rezerwatu Ryf Mew”</p> <p>„Propozycja powiększenia rezerwatu przyrody „Słone Łąki” o tereny dzisiejszej otuliny - gmina negatywnie ocenia ten pomysł, z uwagi na przyszłe konflikty społeczne, ponieważ w większości są to tereny prywatne, w związku z powyższym powiększenie obszaru rezerwatu wymaga zgody właściciela, a w razie braku jego zgody wchodzi w grę tryb wywłaszczenia, co wiąże się z kosztami. Służby przyrodnicze nie uporały się jeszcze z istniejącym obszarem, nie wygasily napięć wynikających z jego ustalania i ograniczeń a już planuje się jego powiększenie. Jeżeli zapis zostanie utrzymany to wnosimy o jednoznaczne określenie, że wszelkie koszty powiększenia Rezerwatu „Słone Łąki” pokryje Nadmorski Park Krajobrazowy”</p> <p>„Na północnym wschodzie oraz na południe od rezerwatu Słone Łąki wskazano tereny cenne pod względem szaty roślinnej w celu utworzenia użytku ekologicznego, może to ograniczyć użytkowanie terenu i planowanie w ich obrębie przedsięwzięć gminnych”</p> <p>„Nie wyrażamy zgody na utworzenie użytku ekologicznego „Popioły – Rewskie Błota” (...) Zagospodarowanie i uporządkowanie tego obszaru można pogodzić z celami ochrony Parku, a utworzenie użytku wykluczy taką możliwość”</p> <p>„Mówimy o rozszerzaniu a nie potrafimy zadbać o to co istnieje”</p> <p>„Ja bardzo bym chciał żeby lepiej chronić to co istnieje”</p> <p>„Na terenie planowanego użytku jest NPK i jest Natura. Może postawimy na jakość, a nie na ilość form”</p>	<p>„Proponujemy rozszerzenie istniejącego użytku ekologicznego „Torfowe Kłyle” na pozostałą część uroczyska o tej samej nazwie, ze znajdującymi się tam zbiornikami wodnymi”</p> <p>„W celu ochrony kluczowych miejsc odpoczynku i żerowania dla ptaków wędrownych i tworzących duże, dochodzące jednorazowo do kilku tysięcy, koncentracje w okresie pozalęgowym (co najmniej 48 gatunków) proponujemy utworzenie rezerwatu przyrody „Ryf Mew” na archipelagu piaszczystych łach pomiędzy Zatoką Pucką Wewnętrzną a Zewnętrzną na granicy NPK. Obszar ten stanowi również unikalną w skali kraju strukturę geomorfologiczną i – na razie sporadycznie – miejsce odpoczynku fok szarych (szarytek morskich) Halichoerus grypus. Skuteczna ochrona tego obszaru mogłaby stworzyć warunki do powstania tam drugiej w Polsce – po ujściu Wisły (rezerwacie „Mewia Łacha”) kolonii tego ostatniego gatunku”</p> <p>„Chodzi o to żeby tych terenów nie zabudowywać. Tam są obszary cenne, zasługujące na objęcie dodatkową formą ochrony”</p> <p>„Wskazany obszar obejmuje fragment wybrzeża z roślinnością halofilną (rzeczywistą i potencjalną). Siedlisko to jest bardzo rzadkie w Polsce i wymaga ochrony. Decyzja odnośnie powołania użytku ekologicznego pozostaje w gestii samorządu gminy”</p> <p>„Popieramy ustanowienie nowych i powiększanie obecnych obszarów chronionych, z tym że niektóre ze wskazanych użytków ekologicznych (Olsy i Łąki nad Zatoką, Każa, Torfowe Kłyle, Zmieraczek Zatokowy w Jastarni) powinny zostać podniesione do rangi rezerwatów”</p> <p>„Na proponowanym obszarze rezerwatu Ryf Mew powinien być wprowadzony całkowity całoroczny zakaz eksploracji turystycznej z uwagi na wykorzystanie tego izolowanego siedliska przez chronione gatunki ptaków i ssaków morskich”</p> <p>„Użytek ekologiczny powinien zostać również utworzony na Puckich Błotach”</p> <p>„Na proponowanym obszarze rezerwatu Ryf Mew powinien być wprowadzony całkowity całoroczny zakaz eksploracji turystycznej z uwagi na wykorzystanie tego izolowanego siedliska przez chronione gatunki ptaków i ssaków morskich”</p> <p>„Użytek ekologiczny powinien zostać również utworzony na Puckich Błotach”</p>
ŹRÓDŁO KONFLIKTU	
Konflikt interesów, konflikt wartości	

Rysunek 10. Lokalizacja proponowanych form ochrony przyrody (konflikt K4) (źródło: opracowanie własne w oparciu o materiał z projektu „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii”)

7.3.3. Wyniki badań

Pytanie 1

Inne:

8 odpowiedzi

„Współpraca w opracowaniu projektu”

„Od kierownika Zespołu przygotowującego Projekt”

„Od burmistrza”

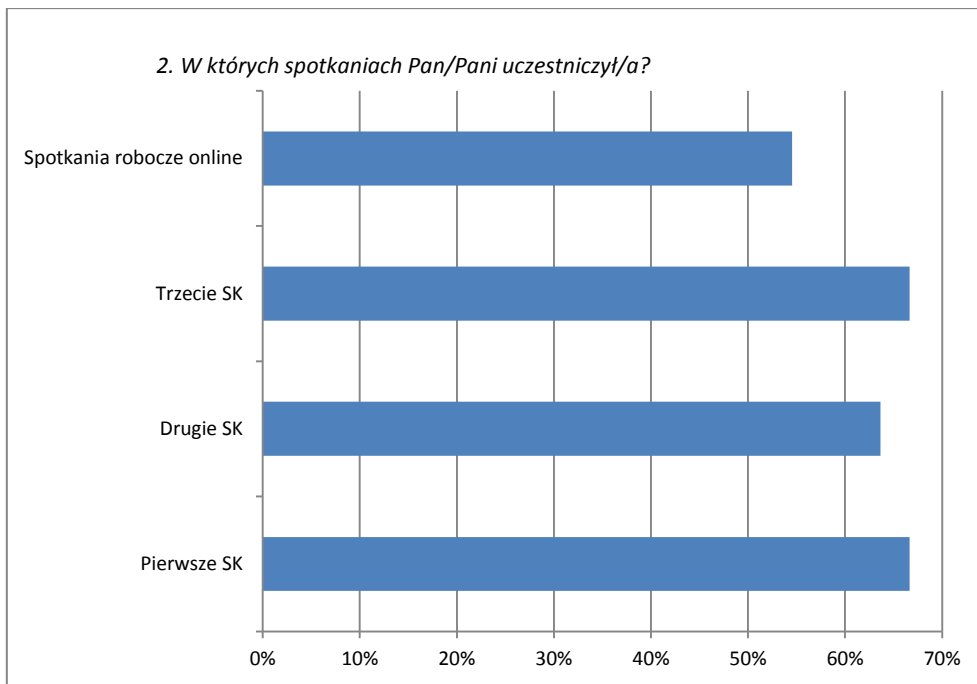
„Bezpośrednio od Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych”

„Od Samorządowca (członka Rady Miasta)”

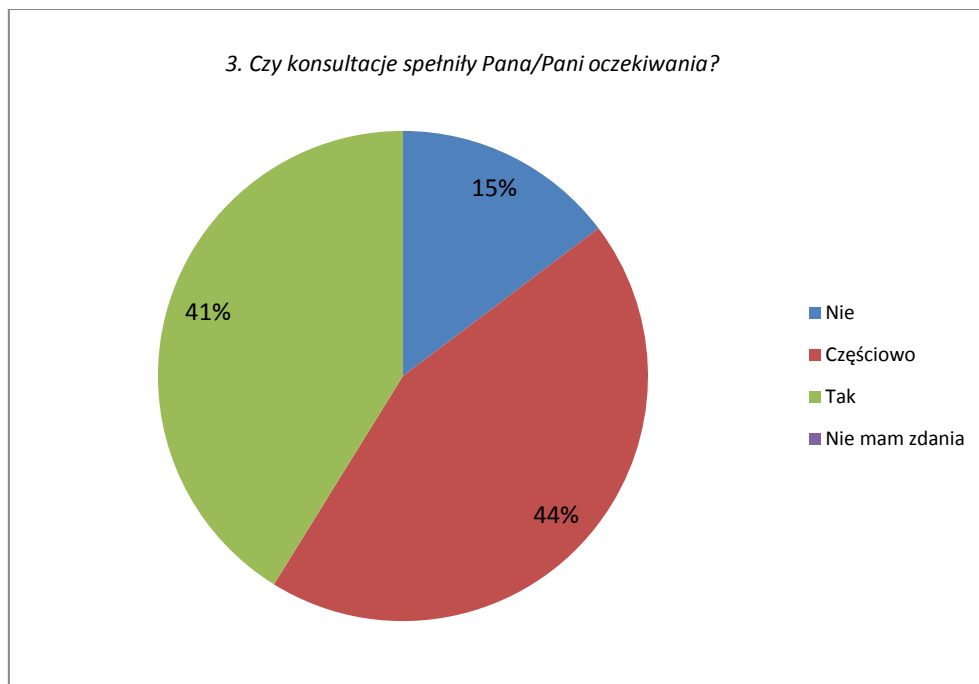
„Zaproszenie”

„List polecony”

Pytanie 2

Pytanie 3

Pytanie 4. Jeśli tak, to dlaczego jest Pan/Pani zadowolony/a?

11 odpowiedzi

„Merytoryczne i dokładne przedstawienie planowanych zmian”

„Informacje docierają do zainteresowanych z odpowiednim wyprzedzeniem. Kontakt z Zarządem Parku jest dostępny na każdym etapie”

„Wprowadzenie tematu bardzo wyczerpujące, rzeczowe i klarowne; merytoryczne przygotowanie Zespołu Wykonawcy”

„Spotkania pozwoliły na wyjaśnienie i rozwianie wątpliwości, nieporozumień i ewentualnych pól konfliktu. Zarówno spotkania jak i praca z poszczególnymi elementami pozwoliły na zrozumienie planu ochrony”

„Szczegółowo i wyczerpująco przekazano informację, ciekawa forma przekazu, możliwość zabrania głosu w dyskusji”

„Dostęp do wszelkich materiałów publikowanych w miarę postępu prac, możliwość składania uwag i wniosków i zadawania pytań”

„Zorganizowanych było kilka spotkań. Od początku prac nad planem każdy mógł wnosić uwagi lub sugestie do projektu”

„Ze względu na możliwość wysłuchania argumentów innych Uczestników”

„Otrzymałem informacje od Prowadzących w trakcie spotkania”

„Za każdym razem zespół ekspercki był do pełnej dyspozycji i widać było chęć wyjaśnienia wątpliwości i chęć współpracy”

„Bardzo dobry kontakt z prowadzącymi projekt, merytoryczna dyskusja”

Pytanie 5. Jeśli nie jest Pan/i zadowolony/a, albo jest Pan/i zadowolony/a częściowo to dlaczego, co należałoby poprawić?

16 odpowiedzi

„Współpracę pomiędzy spotkaniami”

„Być może konieczne byłoby podkreślenie (wielokrotne i stanowcze!) jakie jest zadanie planu ochrony parku krajobrazowego, jakie przepisy (inne niż wynikające z konieczności ochrony przyrody i krajobrazu) są niedyskutowalne. Niestety część interesariuszy wnoszących uwagi wydawało się nieświadoma uwarunkowań”

„Konsultacje społeczne w formie otwartych spotkań są często mało merytoryczne”

„Brak wzajemnych rozmów na temat zgłaszanych merytorycznych uwag ze względu na ograniczoną ilość czasu przewidzianego na spotkania. Organizacja spotkań dla wszystkich podmiotów w jednym czasie”

„Jestem przeciwniczką wprowadzanych obostrzeń”

„Wcześniej przesłanie do zainteresowanych danych omawianych podczas spotkania przez organizatorów spotkania (dotyczy drugich i kolejnych konsultacji, na których prezentowane były wyniki)”

„Covid ograniczył wiele sfer naszego życia, podobnie konsultacje w ogóle nie były słyszane w środowisku, albo ich promocja była ograniczona”

„Bardzo szeroki zakres materiału prezentowany przez wielu specjalistów, trudno odnieść się do całości w trakcie godzinowego lub dwugodzinowego spotkania”

„Za krótki czas na wyrażanie swoich opinii. Spotkania to są wystąpienia ludzi z gotową tezą”

„Społeczeństwo nie ma czasu na udział w konsultacjach a dotyczą one istotnych ograniczeń w jego funkcjonowaniu”

„Uwzględnić zgłaszane uwagi”

„Przeprowadzić konsultacje bezpośrednio z radami gmin”

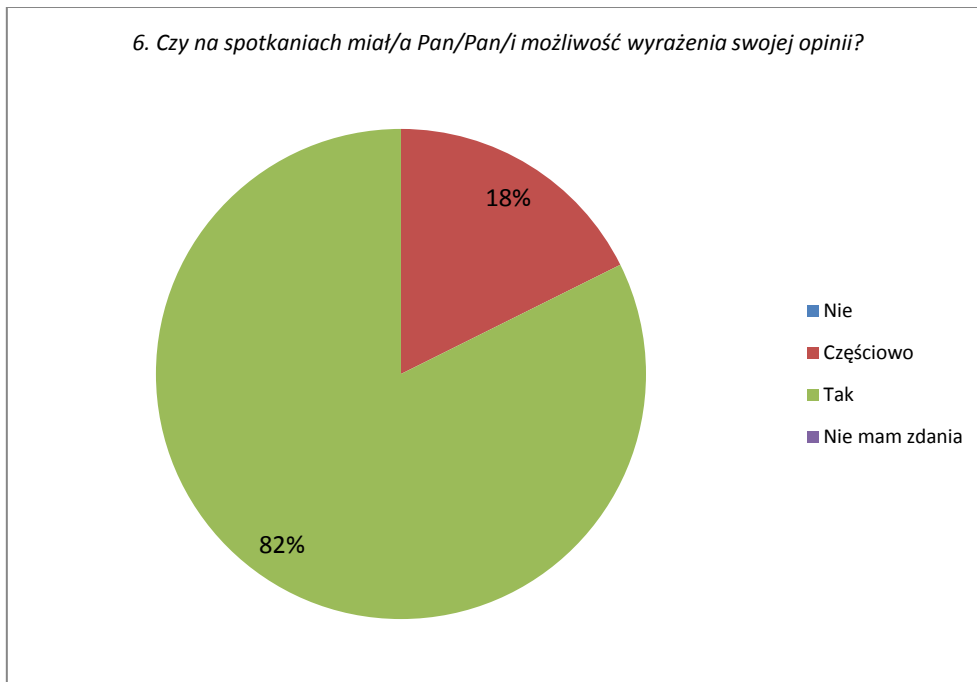
„Podczas spotkania we wrześniu 2020 za mało możliwości zadawania pytań, za duży materiał na takie spotkanie”

„Brak odniesienia się do zgłaszanych uwag”

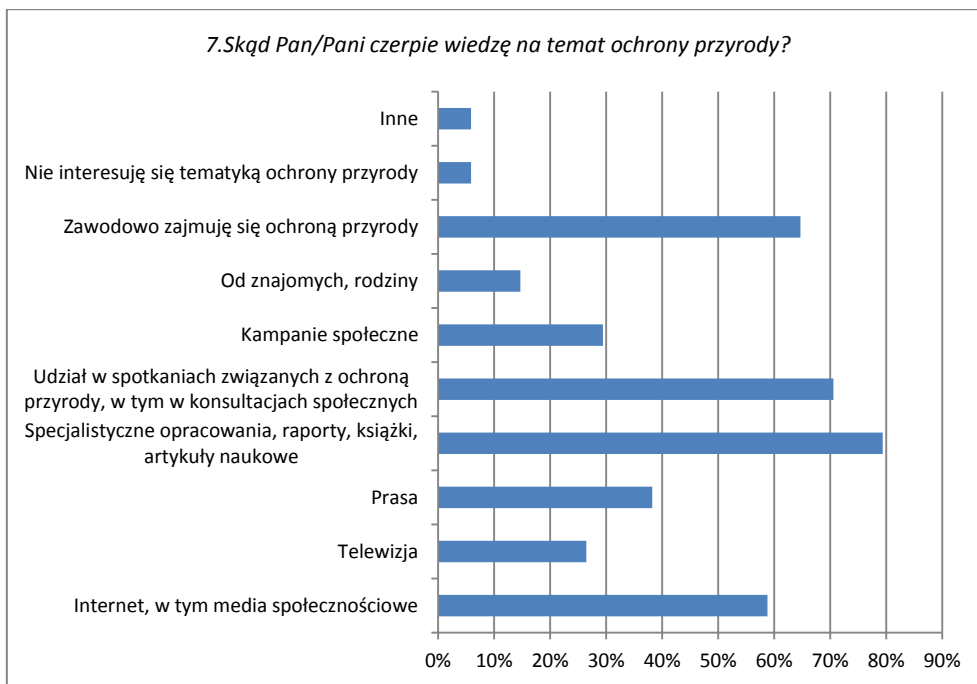
„W spotkaniu online nie było czasu/przestrzeni na dyskusję”

„Podnieść poziom dyskusji z aspektów prawnych na merytoryczne w kontekście obowiązujących przepisów (absurd klifu)”

Pytanie 6

Pytanie 7

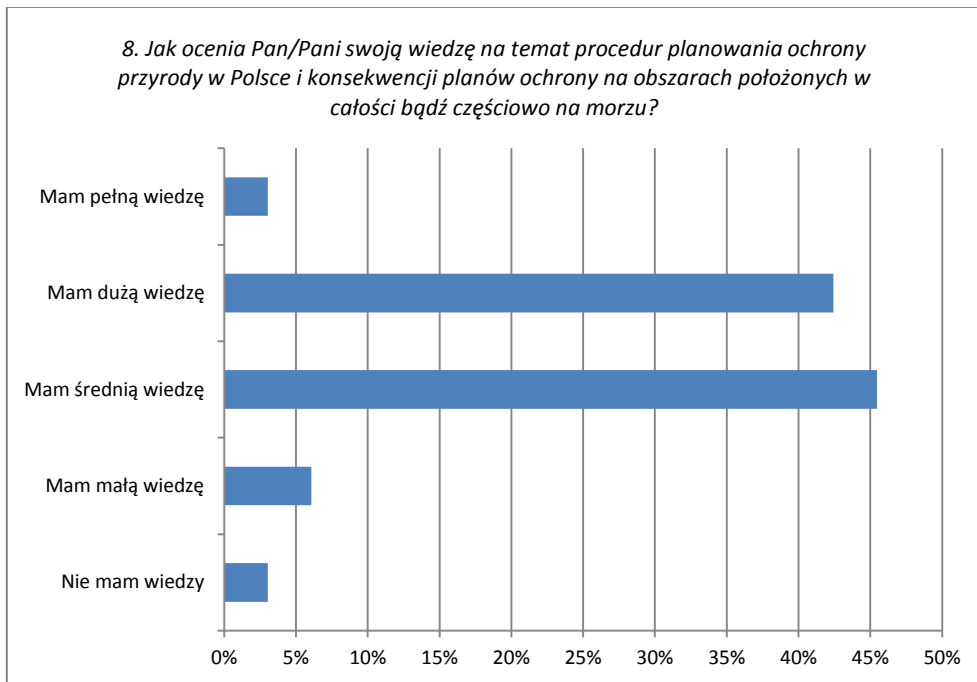
Inne:

2 odpowiedzi

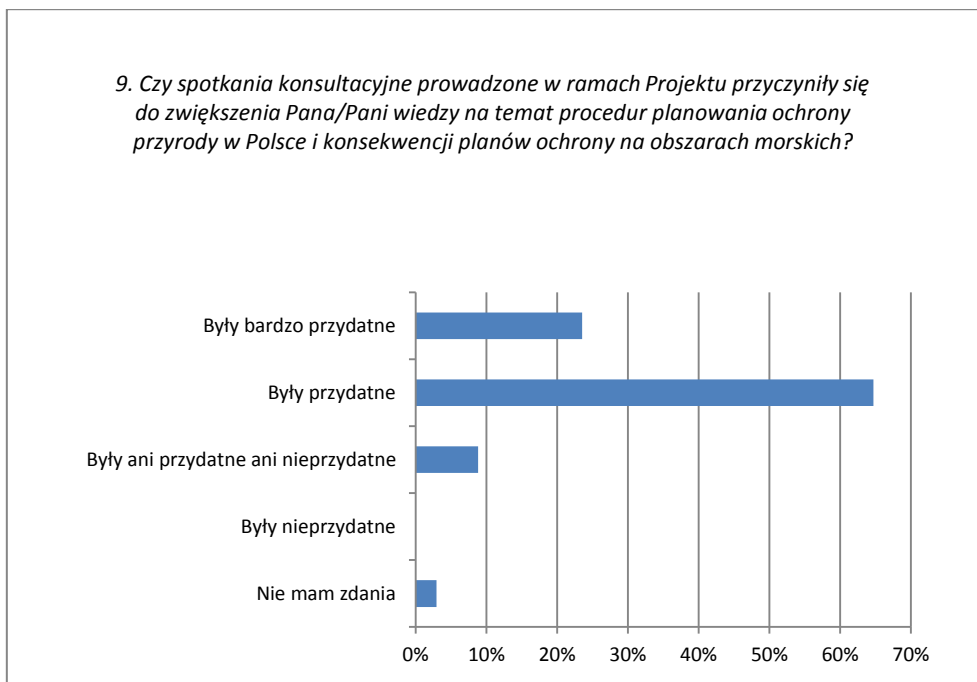
„Każdy świadomy człowiek wie, jak istotna jest ochrona przyrody a co za tym idzie własnego środowiska”

„Akty prawne”

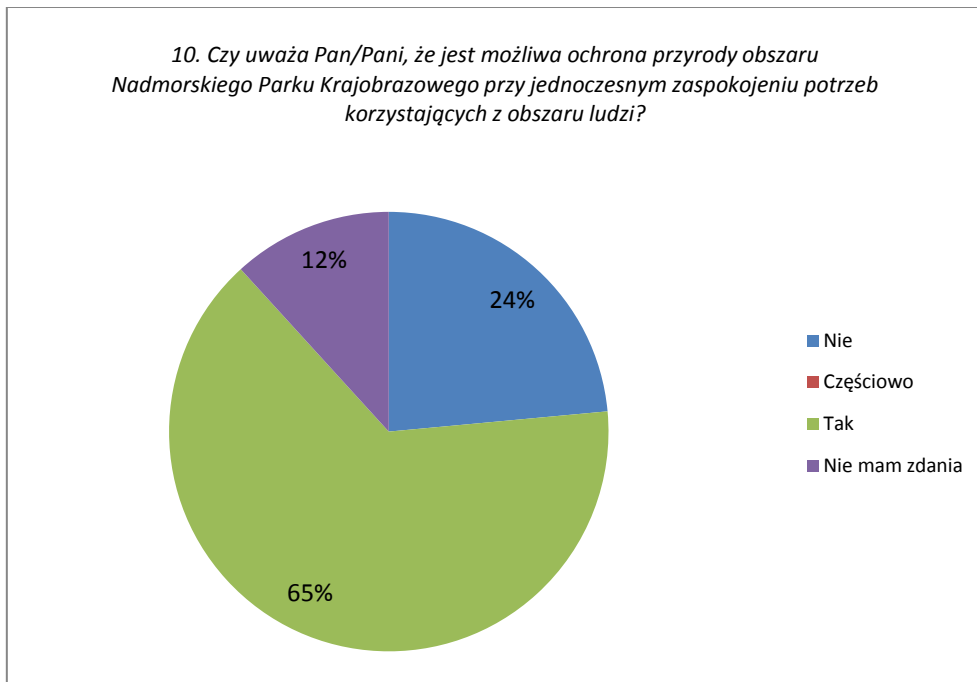
Pytanie 8

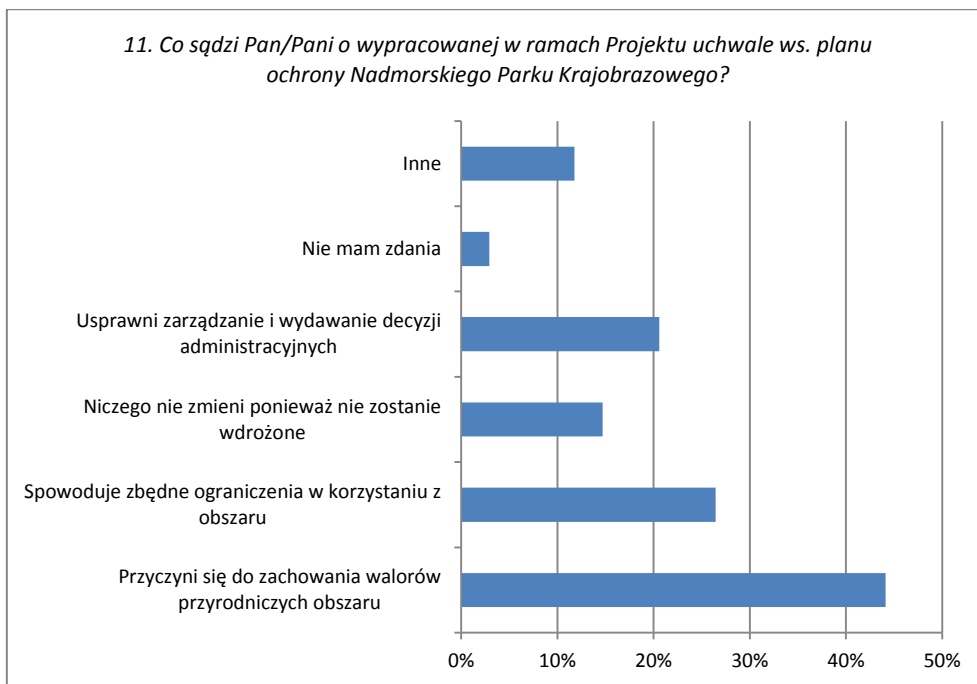
Pytanie 9

Pytanie 10

Pytanie 11

Inne:

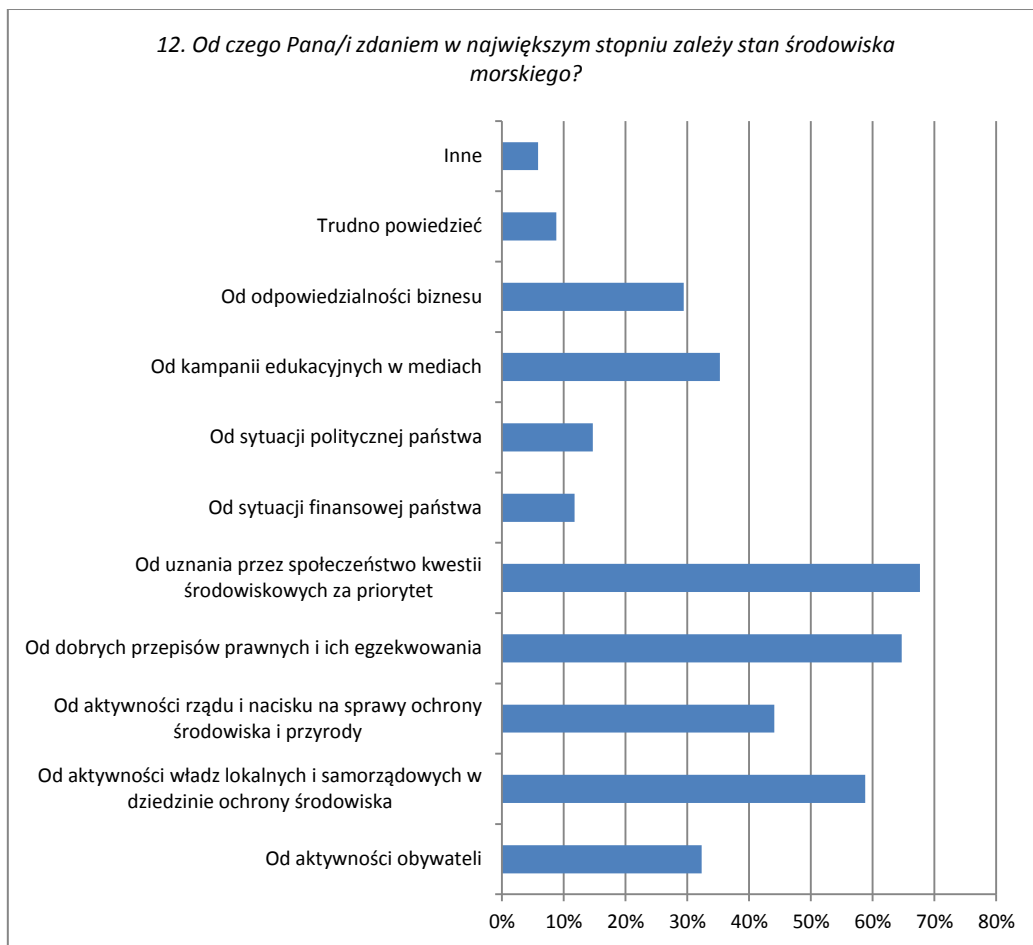
„Odnoszę wrażenie, że ktoś tworzy niby dla nas, proszę wsłuchać się w głos i opinię rdzennych mieszkańców”

„Ma szansę przyhamować negatywne przekształcenia, o ile zostanie wdrożona”

„Wszystko zależy od chęci współpracy zarządców terenu, sam papier niczego nie dokona”

„Wprowadzi ograniczenia w korzystaniu z obszaru ale niekoniecznie zbędne”

Pytanie 12

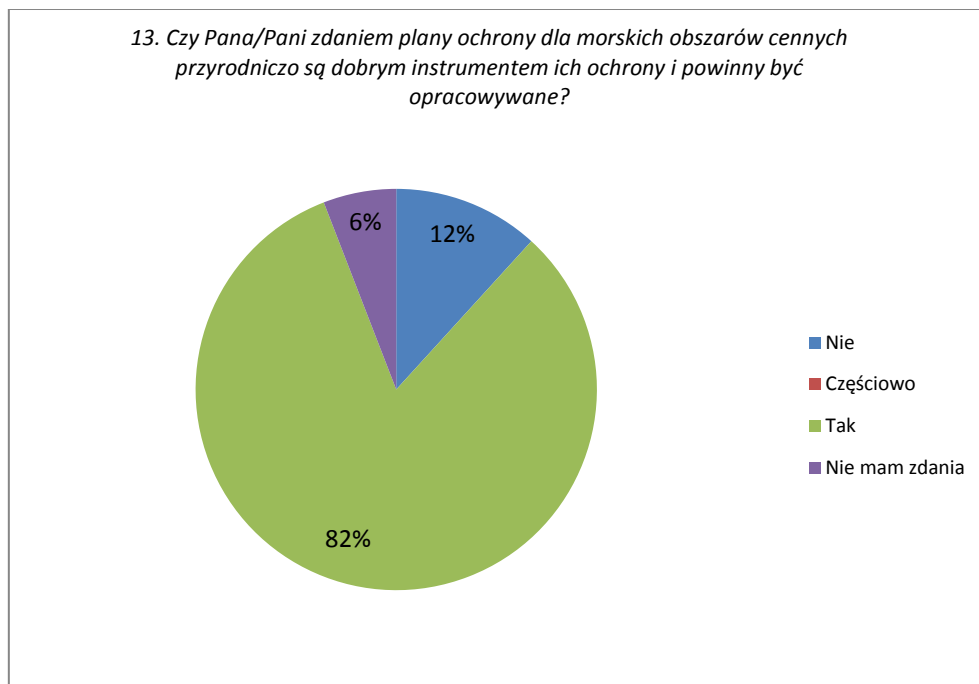
Inne:

2 odpowiedzi

„Uświadamianie wszystkich i rzetelne przekazywanie informacji”

„Od uwzględniania najważniejszych uwarunkowań ekonomiczno-przyrodniczych”

Pytanie 13

Pytanie 14. Dlaczego wg Pana/i plany ochrony są/nie są dobrym instrumentem ich ochrony i powinny/nie powinny być opracowywane?

18 odpowiedzi

„Uważam, że są opracowywane przez osoby, które nie znają specyfiki tego terenu”

„Usprawnią zarządzanie i wydawanie decyzji administracyjnych”

„Są dobrym instrumentem ochrony, ale powinny być konstruowane z wyważeniem wszystkich za i przeciw, tego mi teraz trochę zabrakło”

„Nie da się efektywnie chronić przyrody bez przygotowania spójnej strategii, jedynie w oparciu o doraźne decyzje, jak ma to często miejsce w Polsce”

„Ze względu na wielkość i naturalną dostępność obszarów morskich wprowadzane planami ochrony ograniczenia i zakazy skuteczne będą wyłącznie w odniesieniu do obiektów trwale związanych z dnem morskim, brzegami wysp, zatok itp. W odniesieniu do mobilnych form użytkowania obszarów pozostaną nieskuteczne. Cel ochrony nie zostanie w pełni osiągnięty. Jednocześnie prace prowadzone nad planami ochrony podnoszą świadomość tematu wśród aktywnych uczestników procesu jego konsultowania”

„Za dużo przepisów za mało edukacji”

„Uważam że trudno będzie je wdrożyć”

„Dają wiedzę i pozwalają na fachową ocenę sytuacji i diagnozę stanu oraz dalekosiężne planowanie”

„Trzeba zwracać uwagę na wszystkie aspekty ochrony przyrody”

„Każdy plan będzie dobry jeśli będzie wdrażany i respektowany”

„W obecnej sytuacji prawnej jest to jedyne narzędzie, szczególnie w kontekście ustaleń do planów różnego typu i PUL”

„Plany ochrony są dobrym instrumentem pod warunkiem że uwzględniają zapotrzebowanie inwestycyjne gmin i pod warunkiem, że dają możliwość egzekwowania”

„Ponieważ dają wiedzę i możliwość wypracowania skutecznej strategii zarządzania i ochrony”

„Dobrze że jest plan i powinien być realizowany ze względu na natężoną działalność człowieka”

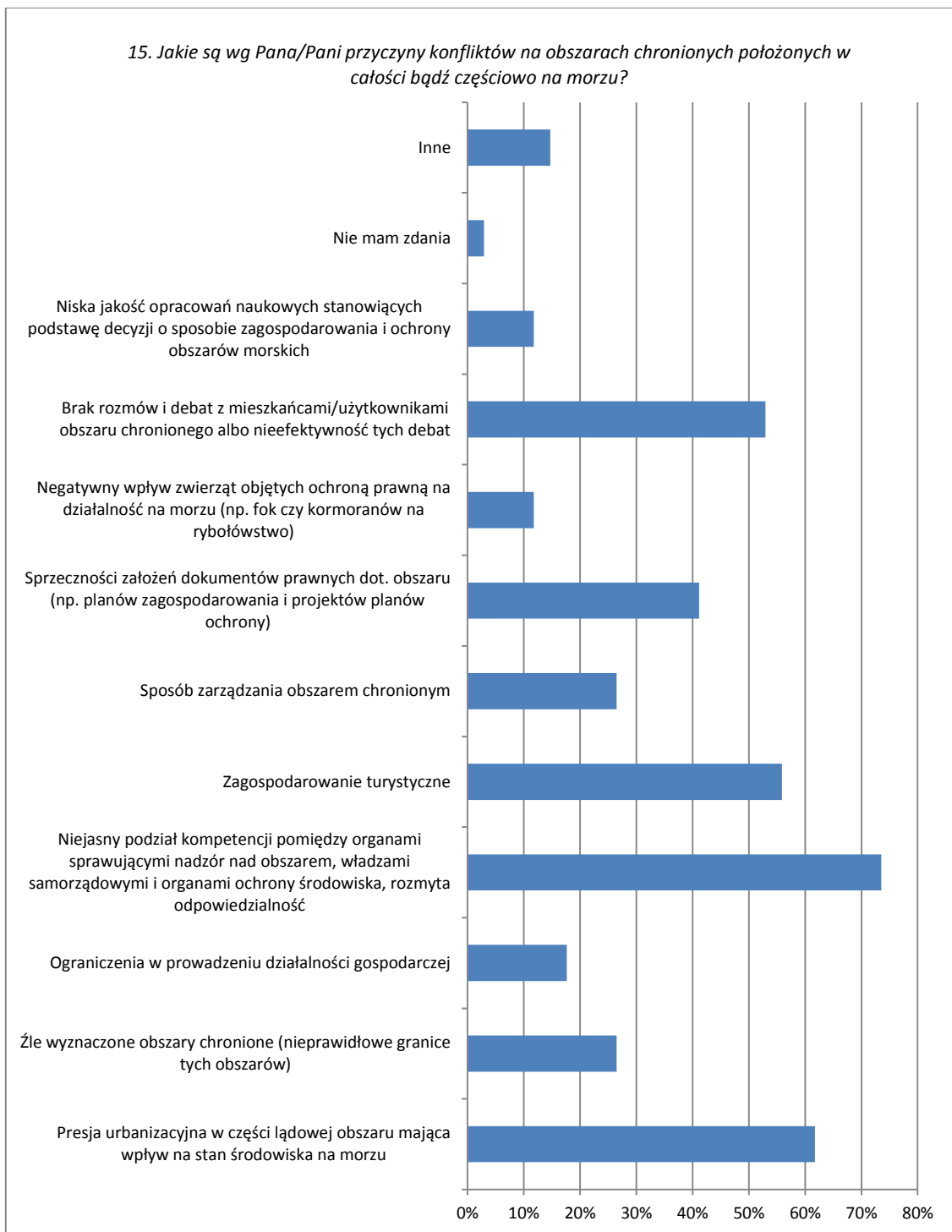
„Wprowadzenie pewnych regulacji zawsze przynosi jakieś efekty, jeśli regulacje te są prawidłowo egzekwowane”

„Plany dają zasady, wytyczne i rekomendacje dla funkcjonowania mieszkańców, turystów i rozwoju gmin”

„Dają wytyczne działań, które są dopuszczalne na danym terenie”

„Są ważnym zbiorem wiedzy przyrodniczej, analizą warunków lokalnych, niezbędnym w prawidłowym zagospodarowaniu”

Pytanie 15

Inne:

5 odpowiedzi

„Brak narzędzi i mocy sprawczej dla pracowników Parków Krajobrazowych, przyjezdny parkuje, gdzie chce, wchodzi i niszczy, co mu się podoba bezkarnie”

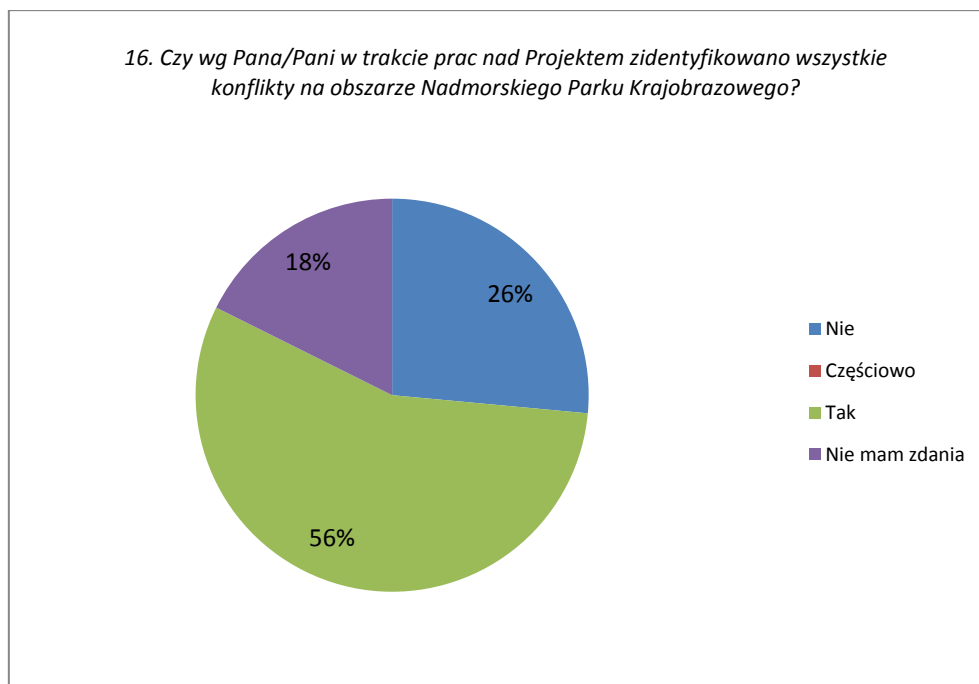
„Pazerność Kaszubów”

„Niska świadomość wpływu lądu na morze”

„Niejednolity system aktów prawnych, chaos obszarów i form ochrony przyrody”

„Brak dalekosiężnych planów rozwoju turystyki wodnej (a klimat się ociepla) z chęcią pogodzenia z ochroną środowiska”

Pytanie 16

Pytanie 17. Jeśli nie, to jakiego konfliktu (konfliktów) na obszarze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego nie zidentyfikowano? Proszę o wpisanie.

8 odpowiedzi

„Nie potrafię wskazać konkretnie, ale dla tak skomplikowanej przestrzeni niemożliwe jest wychwycenie wszystkich konfliktów”

„Rybołówstwo, oraz akceptacja społeczna dla kłusownictwa”

„Brak konkretnych odniesień i wskazania jednoznacznych obowiązków wobec podmiotów odpowiedzialnych za działania związane z usuwaniem samowoli budowlanych”

„Rozbudowa linii kolejowej, drugi tor na półwyspie, parkowanie aut w miejscach niedozwolonych np. brzeg Zatoki, intensyfikacja dzikich postojów kamperów”

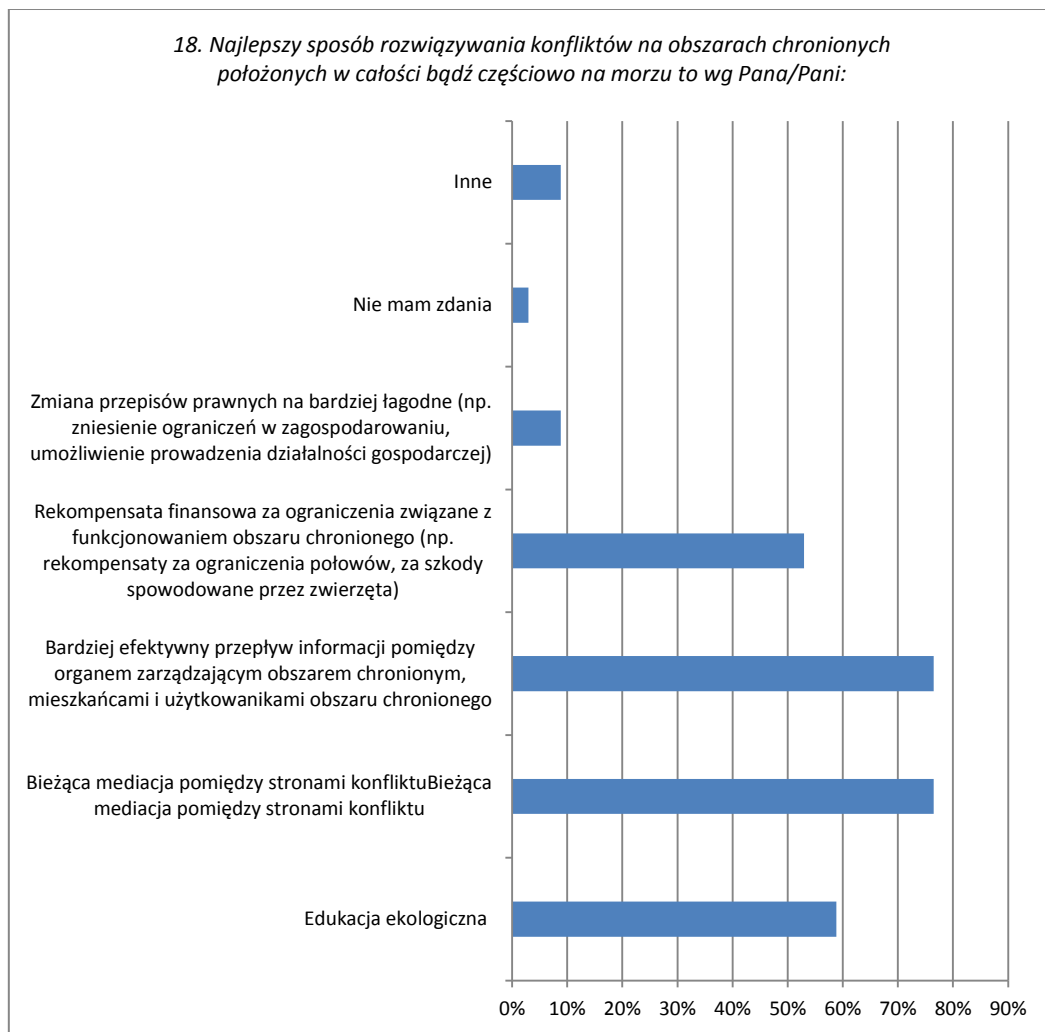
„Moje wrażenie jest takie, że innych użytkowników traktuje się jak wrogów a edukację wypierają rozporządzenia”

„Nadmierna presja ekologów”

„Sprawy rybołówstwa komercyjnego - małoskalowego, sprawy granicy leżącej na terenie Parku - gmina Jastarnia”

„Turyści którzy przyjadą w obszar”

Pytanie 18

Inne:

3 odpowiedzi

„Trzeba dotrzeć do świadomości osób tu przebywających”

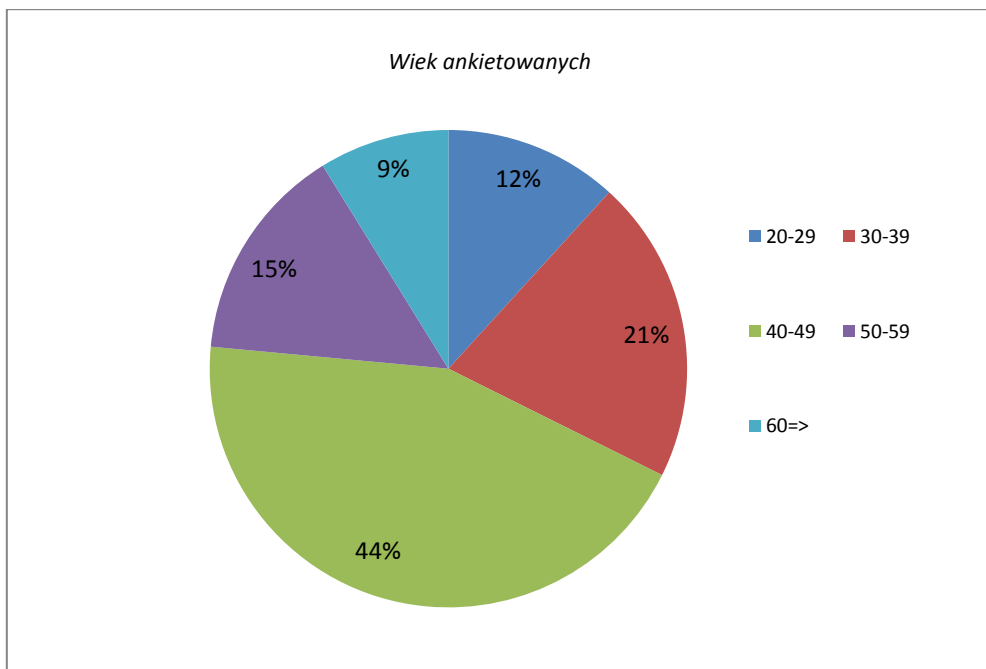
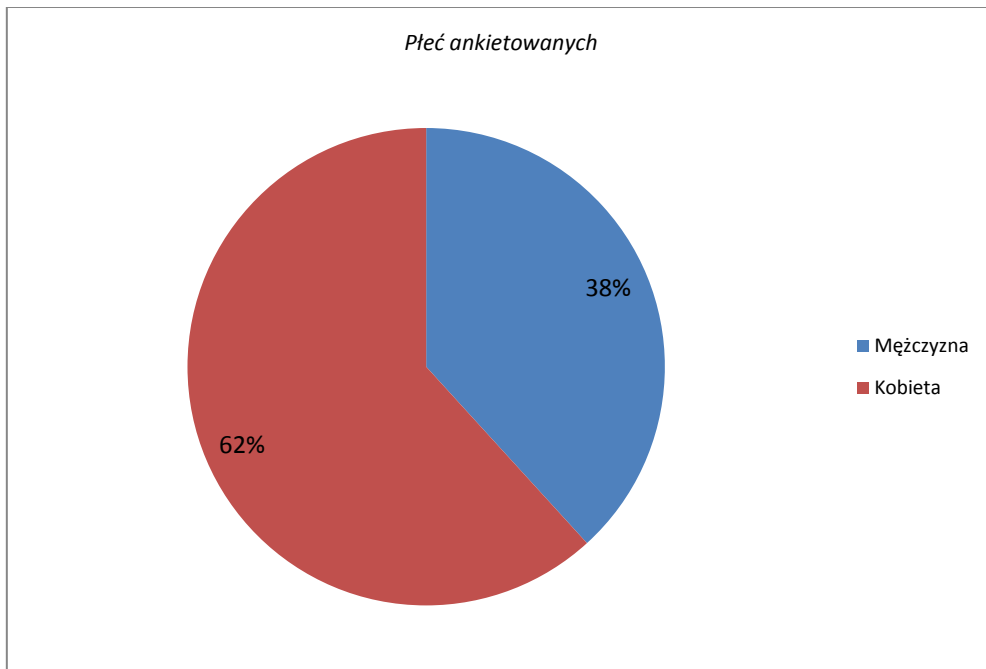
„Zmiana przepisów prawnych ujednolicających sposób ochrony przyrody w kierunku uproszczenia struktur”

„Twarde egzekwowanie przepisów prawa”

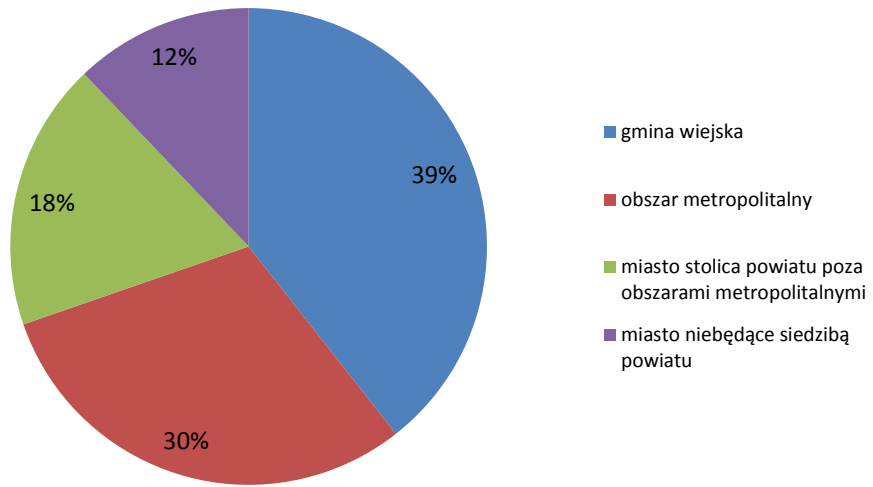
Pytanie dodatkowe. Czy chciałby/chciałaby Pan/i coś jeszcze dodać? Czy Pana/Pani zdaniem pominięto jakieś istotne kwestie związane z tematyką wywiadu?

Brak odpowiedzi

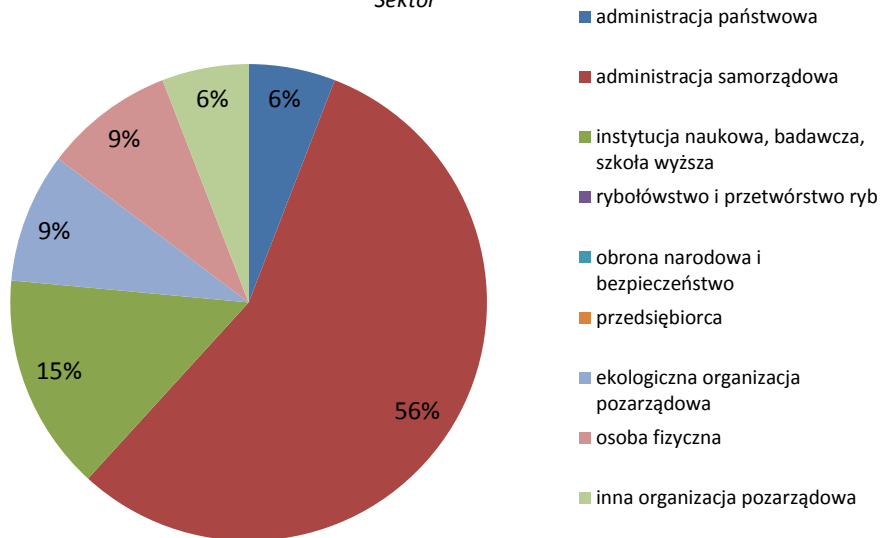
METRYCZKA

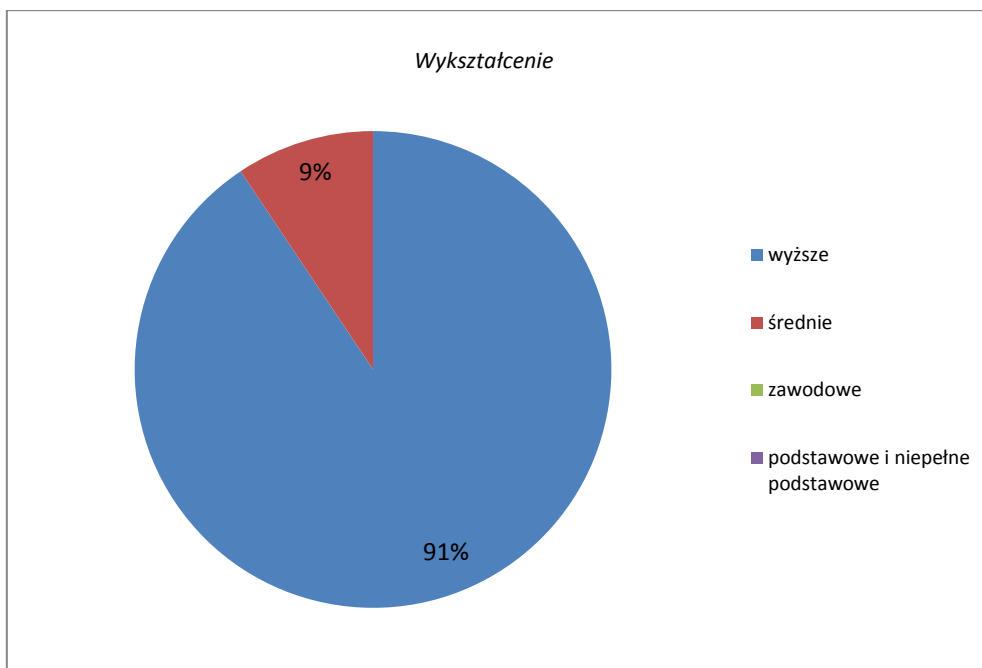

Miejsce zamieszkania ankietowanych

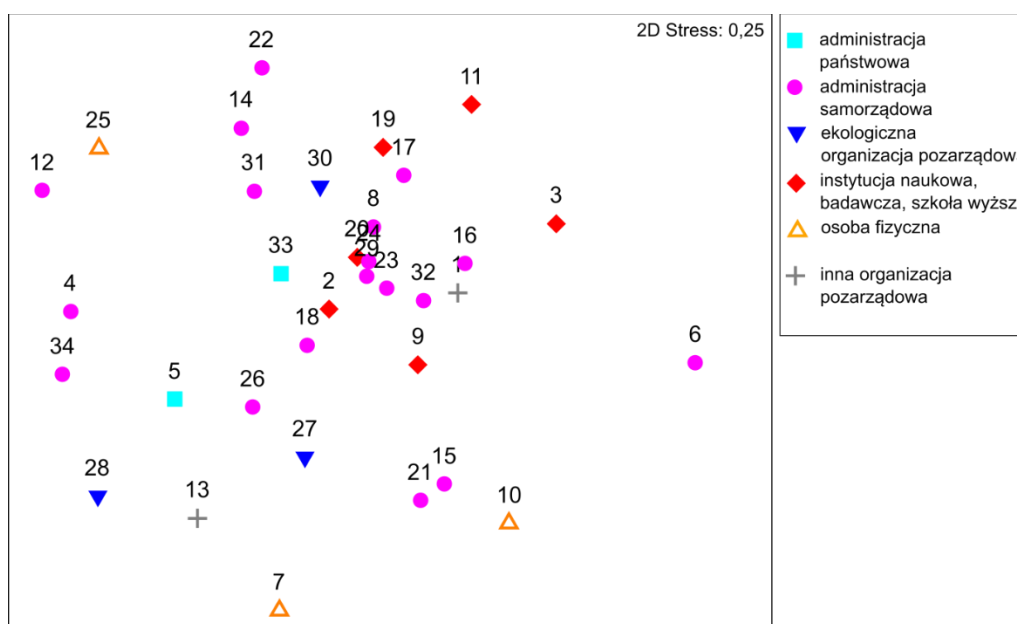
Sektor

Analiza podobieństw

Badana grupa okazała się homogeniczna, nie stwierdzono zależności pomiędzy uzyskanymi odpowiedziami na pytania ankietowe a zmiennymi charakteryzującymi Respondentów (płeć, wiek, miejsce zamieszkania ani sektor) (Rysunek 11).

Rysunek 11. Diagram MDS obrazujący podobieństwo między odpowiedziami udzielonymi na pytania ankietowe (źródło: opracowanie własne)

7.4. Podsumowanie wyników

Podsumowanie wyników przygotowano w odniesieniu do postawionych celów poznawczych i celu metodycznego, przy wykorzystaniu postawionych szczegółowych pytań badawczych.

7.4.1. Cel poznawczy nr 1. Wzbogacenie wiedzy poprzez charakterystykę, analizę i ocenę partycypacji społecznej w procesie planowania ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo

1. Jak szeroki był udział w konsultacjach społecznych dotyczących planów ochrony wybranych obszarów morskich i jakie grupy społeczne były zaangażowane w te procesy?

Udział w konsultacjach społecznych dotyczących planów ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną był zróżnicowany.

Zidentyfikowano następujące grupy Interesariuszy: Administracja państwowa, w tym administracja morska; Administracja samorządowa; Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe; Rybołówstwo i przetwórstwo ryb; Przedsiębiorcy, spółki prawa handlowego; Osoby fizyczne; Bezpieczeństwo i obrona narodowa; Organizacje pozarządowe (NGO's).

Największą liczbą uczestników charakteryzowały się konsultacje dotyczące planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032 i Zatoka Pucka PLB220005) – łącznie wzięły w nich udział 234 osoby z ośmiu grup wydzielonych zgodnie z zaproponowaną w rozdziale 6.3 metodyką. Zaobserwowano niemal równy udział procentowy siedmiu grup Interesariuszy: Administracja samorządowa – 14%; Administracja państwowa – 12%; Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe – 15%; Rybołówstwo i przetwórstwo ryb – 12%; Osoby fizyczne – 16%; Przedsiębiorcy – 13%; Organizacje pozarządowe – 16%. Niski udział w strukturze uczestnictwa mieli przedstawiciele sektora Bezpieczeństwo i obrona narodowa (2%).

W pozostałych analizowanych procesach (Ławica Słupska, Nadmorski Park Krajobrazowy) ograniczony był udział przedstawicieli sektora Rybołówstwo i przetwórstwo ryb (1%). Zaobserwowano natomiast znaczny udział przedstawicieli Administracji państwowej (odpowiednio 36 i 20%).

W obszarze Ławicy Słupskiej znaczną reprezentację miały Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe (18%) oraz Przedsiębiorcy (17%).

Ponad połowę (51%) uczestników spotkań dotyczących planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego stanowili natomiast przedstawiciele Administracji samorządowej. Zwraca również uwagę dość duża grupa reprezentująca Organizacje pozarządowe (NGO'sy) (15%).

2. Kto z Interesariuszy miał największy wpływ na przebieg i wynik analizowanych konsultacji oraz którzy interesariusze mogą mieć kluczowe znaczenie dla kwestii ochrony wybranych obszarów cennych przyrodniczo w przyszłości?

Z analiz przeprowadzonych w ramach Studium przypadku nr 1 (ZP), wynika, że najbardziej aktywni w procesie konsultacji byli przedstawiciele Administracji samorządowej (tj. przedstawiciele gmin)

oraz Osoby fizyczne – mieszkańcy rejonu Zatoki Puckiej. Odnotowano ponadto bardzo czynny udział Przedsiębiorców i przedstawicieli sektora Rybołówstwo i przetwórstwo ryb. W dyskusje zagadnień przyrodniczych zaangażowani byli ponadto przedstawiciele Instytucji naukowo-badawczych i szkół wyższych oraz Organizacji pozarządowych. Przedstawiciele Samorządów, jako liderzy opinii publicznej, mieli istotny wpływ na przebieg i kierunek dyskusji. Znaczną opiniotwórczością wykazali się również Przedstawiciele środowisk rybackich i Instytucja naukowo-badawcza kompetencyjnie związana z zagadnieniem rybołówstwa.

Na spotkaniach dotyczących rejonu Ławicy Słupskiej, nie można było zauważyć jednego lidera opinii. Każda z grup miała swojego aktywnego Przedstawiciela.

W przypadku konsultacji dotyczących planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, największą opiniotwórczość można przypisać Administracji samorządowej, ma to związek ze znaczną reprezentacją tego Sektora w procesie konsultacji i uzgodnień.

Przy obecnych kierunkach rozwoju gospodarczego na morzu i intensyfikacji tego procesu, wydaje się, że efektywność ochrony przyrody w przyszłości zależna będzie od aktywności i nastawienia Administracji państwowej i samorządowej. Po pierwsze bez woli Urzędników, nie zostanie implementowany żaden z opracowanych projektów planów ochrony, po drugie kluczowe dla zagadnienia ochrony, są wydawane na różnym szczeblu decyzje administracyjne związane np. z pozwoleniami na realizację inwestycji, czy określające warunki minimalizacji negatywnych skutków środowiskowych i kompensacji.

3. Jak przebiegały procesy konsultacji społecznych w rozpatrywanych obszarach?

Przebieg procesów konsultacyjnych był zróżnicowany.

Najbardziej burzliwą formę przybrały spotkania związane z obszarami Natura 2000 zlokalizowanymi w rejonie Zatoki Puckiej (Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005). Zaobserwowano silne, zarówno pozytywne jak i negatywne, relacje pomiędzy uczestnikami spotkań. Negatywne relacje miały odzwierciedlenie w konfliktach pomiędzy poszczególnymi grupami interesu.

Proces konsultacyjny dotyczący obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001 przebiegał w atmosferze merytorycznej dyskusji, co ma odzwierciedlenie w opiniach Uczestników na jego temat (patrz odpowiedzi na pytanie ankietowe nr 4). Nie odnotowano sytuacji wzajemnego podważania kompetencji, ataków słownych, agresji. Bezpośrednio na spotkaniach nie ujawnił się żaden konflikt interesów pomiędzy poszczególnymi Sektoremami.

Proces konsultacji dotyczący projektu planu ochrony dla obszaru Nadmorskiego Parku Krajobrazowego obejmował spotkania wynikające z harmonogramu realizacji projektu i procedur konsultacyjnych oraz spotkania dodatkowe, odbywające się na życzenie Administracji samorządowej. Pomimo sprzeczności w podejściu do niektórych aspektów zarządzania obszarem, przebieg konsultacji można uznać za spokojny. Choć zdarzały się wypowiedzi emocjonalne, nie mające charakteru merytorycznego, stanowiły one mniejszą część dyskusji.

4. Jaki jest stosunek Ankietowanych interesariuszy do obszarów cennych przyrodniczo i ich ochrony poprzez opracowywanie i wdrażanie planów ochrony?

Jak wynika z przeanalizowanego materiału archiwalnego, opinie na temat relacji między działalnością człowieka na obszarach morskich, a ich ochroną wśród uczestników konsultacji społecznych dla planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1) były wyraźnie zróżnicowane w zależności od reprezentowanego Sektora. Dominująca wśród Uczestników konsultacji była postawa nieufności do Natury 2000 jako sposobu ochrony obszarów oraz postrzeganie koniecznych regulacji ochronnych jako autorytarnych i zagrażających, zwłaszcza prawom obywatelskim i prawom własności.

78% Ankietowanych w obszarze Ławicy Słupskiej (Studium przypadku nr 2) uważa, że możliwa jest ochrona obszaru Ławicy Słupskiej przy jednoczesnym zaspokojeniu potrzeb korzystających z obszaru ludzi, 16% jest przeciwnego zdania. 69% uważa że wypracowany projekt Rozporządzenia ws. planu ochrony obszaru Ławica Słupska PLC990001 przyczyni się do zachowania walorów przyrodniczych obszaru, 47% wskazuje że Rozporządzenie to przyczyni się do usprawnienia zarządzania i wydawania decyzji administracyjnych. Jednocześnie 9% Respondentów obawia się że Rozporządzenie nie zostanie wdrożone. Podobny odsetek wskazuje, że spowoduje ono zbędne ograniczenia w korzystaniu z obszaru.

Nieco niższy odsetek twierdzącej odpowiedzi na pytanie „*Czy jest możliwa ochrona przyrody obszaru przy jednoczesnym zaspokojeniu potrzeb korzystających z obszaru ludzi?*” zanotowano w przypadku Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Studium przypadku nr 3) – 65%. Przeciwnego zdania jest 24% Ankietowanych. 44% Respondentów uważa że plan ochrony przyczyni się do zachowania walorów przyrodniczych, 26% twierdzi że plan ochrony spowoduje zbędne ograniczenia w korzystaniu z obszaru. Jednocześnie 15% odpowiedzi wskazuje na obawy, że plan ten niczego nie zmieni, ponieważ nie zostanie on wdrożony.

84% Respondentów z obszaru Ławicy Słupskiej i 82% z obszaru Nadmorskiego Parku Krajobrazowego uważa, że plany ochrony są dobrym instrumentem ochrony obszarów cennych przyrodniczo i dokumenty takie powinny być opracowywane, przeciwnego zdania jest odpowiednio 6% i 12% Ankietowanych. Argumenty Respondentów wskazujące, że plany ochrony stanowią dobre narzędzie zarządzania obszarami cennymi przyrodniczo zostały wskazane w odpowiedziach na pytanie 14 zawarte w Ankietach.

Blisko 90% Ankietowanych z rejonu Ławicy Słupskiej uważa, że stan środowiska morskiego w największym stopniu zależy od dobrych przepisów prawnych i ich egzekwowania. Znaczna część Respondentów wskazuje na rolę aktywności rządu i nacisku na sprawy związane z ochroną środowiska i przyrody (78%); aktywność władz lokalnych i samorządowych (63%) oraz uznanie przez społeczeństwo kwestii środowiskowych za priorytet (59%). Tylko 34% wskazuje w tym kontekście sytuację finansową państwa.

W rejonie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, największe znaczenie dla stanu środowiska morskiego (68% odpowiedzi) przypisuje się uznaniu przez społeczeństwo kwestii środowiskowych za priorytet, w dalszej kolejności dobrym przepisom prawnym i ich egzekwowaniu (65%) oraz aktywności władz lokalnych i samorządowych w dziedzinie ochrony środowiska (59%). Najmniejszą

rolę, podobnie jak w przypadku Ławicy Słupskiej, przypisuje się sytuacji finansowej państwa (12% odpowiedzi).

5. Jak Respondenci oceniają stan swojej wiedzy na temat planów ochrony obszarów morskich i skąd czerpią wiedzę dotyczącą ochrony przyrody?

Ankietowani (zarówno w obszarze Ławicy Słupskiej, jak i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego) w przeważającej części wysoko oceniają stan swojej wiedzy na temat procedur planowania ochrony przyrody (odpowiednio 53% i 42% w swojej ocenie ma dużą wiedzę a 31% i 45 ma wiedzę średnią).

Z wyników badań dotyczących analizowanych w pracy obszarów Ławicy Słupskiej i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego można wnioskować, że znaczna część Ankietowanych ma zawodowy związek z ochroną przyrody (75% w obszarze ŁS, 65% w obszarze NPK). Istotne źródło wiedzy Respondentów na temat ochrony przyrody stanowią ponadto specjalistyczne opracowania, raporty, książki i artykuły naukowe (odpowiednio 69% i 79%) jak również udział w spotkaniach związanych z ochroną przyrody w tym w konsultacjach społecznych (56% i 71%). Dla ponad połowy Ankietowanych w obu obszarach, istotnym medium jest Internet. Niewielki odsetek uczestników obu procesów konsultacyjnych jako źródło wiedzy wskazał natomiast telewizję czy rodzinę i znajomych.

Jednocześnie spotkania konsultacyjne prowadzone w ramach analizowanych projektów przyczyniły się do zwiększenia wiedzy na temat tych procedur (w obszarze Ławicy Słupskiej 69% osób wskazało że spotkania te były przydatne, 25% że bardzo przydatne; w obszarze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego były to odpowiednio 65% i 24% Ankietowanych).

6. Jak Respondenci oceniają proces konsultacji związany z opracowaniem planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001?

Wyniki badań wskazują, że 69% Respondentów ocenia proces bardzo dobrze. 25% Ankietowanych uznało, że konsultacje spełniły ich oczekiwania częściowo, a 6% odpowiedzi wskazuje na niezadowolenie z przebiegu i wyników konsultacji.

100% osób twierdzi że miało możliwość wyrażenia na spotkaniach konsultacyjnych swojej opinii.

Czynniki składające się na dobrą ocenę analizowanych spotkań dotyczących Ławicy Słupskiej wskazywane przez Uczestników (patrz też odpowiedzi na pytanie 4 w ankiecie), można podsumować w następujący sposób: profesjonalizm prowadzących, szerokie grono uczestników i ekspertów, dobre przygotowanie merytoryczne, przyjazna atmosfera.

Przyczyny niezadowolenia (odpowiedzi na pytanie 5 w ankiecie) dotyczyły przede wszystkim niedostatecznego czasu na omówienie wszystkich zagadnień.

7. Jak Respondenci oceniają proces konsultacji związany z opracowaniem planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego?

41% Ankietowanych stwierdziło, że konsultacje spełniły ich oczekiwania, 44% było zadowolonych częściowo. 15% odpowiedzi wskazywało na niezadowolenie z przedmiotowych konsultacji.

82% Respondentów stwierdziło że miało możliwość wyrażenia swojej opinii na spotkaniach, 18% uznało, że mogło tę opinię wyrazić częściowo.

Czynniki składające się na dobrą ocenę analizowanych spotkań dotyczących Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wskazywane przez Uczestników (patrz też odpowiedzi na pytanie 4 w ankiecie) to m.in.: merytoryczne przygotowanie Wykonawcy, możliwość zadawania pytań i składania uwag, dobry kontakt z prowadzącymi projekt.

Przyczyny niezadowolenia (pytanie 5) wiązały się natomiast z niedostateczną ilością czasu na omówienie określonych zagadnień i wypracowanie stanowiska, obszernością materiału. Wskazywano też na konieczność uwzględnienia uwag i brak zgody na proponowane w procedowanym planie ochrony obostrzenia.

8. Jakie były mocne i słabe strony w przebiegu przeprowadzonych konsultacji?

Nie w pełni udało się osiągnąć cel konsultacji dotyczący obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1). Były one zbyt emocjonalne i ukazały w pierwszej kolejności dbałość o partykularne interesy poszczególnych uczestników. Ponieważ jednak były jednymi z pierwszych tego typu spotkań dotyczących planowania ochrony przyrody w polskich obszarach morskich, należy je rozpatrywać w kontekście „lekcji” i doświadczenia, które zaowocowały w kolejnych procesach.

Został osiągnięty cel konsultacji dotyczący obszaru ławicy Słupskiej (Studium przypadku nr 2) – utożsamienie się uczestników z projektem; poczucie wpływu na jakość projektu. Zostały zbudowane pozytywne relacje międzyludzkie i wykonano krok w kierunku pogłębienia wiedzy na temat obszarów morskich. Konsultacje stały się dobrą okazją do rozpowszechniania informacji na temat samego przebiegu procedury planistycznej, co potwierdzają odpowiedzi na pytanie nr 9, zadane w ankiecie.

Za udane należy uznać również konsultacje społeczne dotyczące planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Studium przypadku nr 3). Podjęto na nich próbę wypracowania (z sukcesem) konsensusu w zakresie niektórych konfliktowych zapisów. Choć nie zawsze taki kompromis był możliwy, co ma odzwierciedlenie w finalnej wersji projektu Uchwały ws. ustanowienia Planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, cel konsultacji w postaci aktywnego włączenia Interesariuszy w proces planistyczny został osiągnięty.

9. Czy partycypacja społeczna jest odpowiednim/efektywnym mechanizmem angażowania obywateli w ochronę przyrody na morzu?

Partycypacja społeczna jest odpowiednim choć z pewnością niejednym mechanizmem angażowania obywateli w ochronę przyrody na morzu. Jej efektywność zależy od wielu czynników ale w odpowiednich warunkach (patrz też wnioski, rozdz. 9.4) może stanowić dobre narzędzie do budowania poczucia odpowiedzialności i wpływu na przestrzeń, w tym na zasoby przyrody w kontekście ich ochrony.

7.4.2. Cel poznawczy nr 2. Identyfikacja, charakterystyka oraz opracowanie typologii konfliktów społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną

- 1. Jakie przedmioty konfliktów zidentyfikowano w trakcie procesów konsultacji społecznych na wybranych morskich obszarach objętych ochroną prawną i jaka jest ich istota?**
- 2. Kto jest stroną w zidentyfikowanych konfliktach?**

3. Jaka jest geneza konfliktów w wybranych morskich obszarach objętych ochroną prawną?

4. Jakie zasadnicze kategorie konfliktów sklasyfikowano?

Odpowiedzi podsumowano w poniższej tabeli (Tabela 27).

Tabela 27. Typologia konfliktów na wybranych morskich obszarach cennych przyrodniczo (źródło: opracowanie własne)

Zidentyfikowany konflikt (pod kątem przedmiotu)	Istota konfliktu	Lokalizacja	Strony konfliktu	Geneza	Kategoria konfliktu	
K1. Granice obszarów chronionych	-	Obszary Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (PLH220032, PLB220005)	Zespół autorski projektów planów ochrony – Osoby fizyczne; Administracja samorządowa; Spółka prawa handlowego	Historyczny	Konflikt danych, Konflikt interesów	
K2. Autorytetu	K2.1. Instytucja konsultacji społecznych	Brak zaufania do zespołu autorskiego projektów planów ochrony, mediatora, organu sprawującego nadzór nad obszarami chronionymi	Obszary Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (PLH220032, PLB220005)	Administracja państwowa; Zespół autorski projektów planów ochrony – Administracja samorządowa; Osoby fizyczne; Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	Historyczny	Konflikt relacji, Konflikt strukturalny
	K2.2. Recenzenci	Brak zaufania do Zespołu oceniającego projekty planów ochrony	Obszary Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (PLH220032, PLB220005)	Administracja państwowa; Zespół autorski projektów planów ochrony; Zespół Recenzentów w Projekcie – Administracja samorządowa; Osoby fizyczne; Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	Historyczny	Konflikt relacji, konflikt strukturalny
K3. Zasady gospodarowania na obszarze chronionym	K3.1. Cele ochrony obszaru „ochrona” brzegu morskiego <i>versus</i>	Sposób użytkowania strefy nadmorskiej i terenów narażonych na działalność morza	Obszary Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (PLH220032, PLB220005) Nadmorski Park Krajobrazowy	Administracja samorządowa – NGO’sy (organizacje ekologiczne); Administracja państwowa (ochrona środowiska) – Zespół autorski projektów planów ochrony Administracja samorządowa – Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe – Zespół autorski projektu planu ochrony	Historyczny, aktualny	Konflikt danych, Konflikt interesów
	K3.2. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> gospodarka rybacka	Przyłów ptaków w sieciach rybackich; szkody w gospodarce rybackiej powodowane przez foki; kormorany	Obszary Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (PLH220032, PLB220005) Nadmorski Park Krajobrazowy	Administracja samorządowa; Osoby fizyczne; Rybołówstwo i przetwórstwo ryb; Przedsiębiorcy – Instytucje naukowo-badawcze; NGO’sy (organizacje ekologiczne) – Zespół autorski projektów planów ochrony Administracja samorządowa; NGO’sy – Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe – Zespół autorski projektu planu ochrony	Historyczny, aktualny	Konflikt danych, Konflikt interesów, Konflikt wartości
	K3.3. Cele ochrony obszaru <i>versus</i>	Antropopresja w miejscach	Obszary Natura 2000 w rejonie Zatoki	Osoby fizyczne; Przedsiębiorcy; Administracja samorządowa – Instytucje	Historyczny, aktualny,	Konflikt danych, Konflikt interesów, Konflikt

Zidentyfikowany konflikt (pod kątem przedmiotu)	Istota konfliktu	Lokalizacja	Strony konfliktu	Geneza	Kategoria konfliktu
działalność turystyczna	występowania trzcinowisk, Działalność kempingów, Antropopresja na Ryfie Mew, Ruch jednostek pływających po Zatoce Puckiej	Puckiej (PLH220032, PLB220005)	naukowo-badawcze; NGO's (organizacje ekologiczne); Administracja samorządowa (ochrona środowiska) – Zespół autorski projektów planów ochrony	potencjalny*	wartości
K3.4 Cele ochrony obszaru versus działalność wydobywcza	Złoże kruszyw w granicy chronionego siedliska	Obszar Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001)	Przedsiębiorcy – Zespół autorski projektu planu ochrony	Historyczny, aktualny, potencjalny*	Konflikt danych, Konflikt interesów, Konflikt wartości
K3.5. Cele ochrony obszaru versus zagospodarowanie przestrzenne	Rozbudowa infrastruktury portowej i turystycznej, Zabudowa na klifie i w pasie technicznym, Zabudowa nizin torfowych (tzw. błot nadmorskich)	Nadmorski Park Krajobrazowy	Administracja samorządowa; NGO'sy – Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe – Zespół autorski projektu planu ochrony	Historyczny, aktualny, potencjalny*	Konflikt interesów, Konflikt wartości
K4. Nowe formy ochrony przyrody	-	Nadmorski Park Krajobrazowy	Administracja samorządowa – Zespół autorski projektu planu ochrony/Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe	Historyczny, aktualny, potencjalny*	Konflikt interesów, Konflikt wartości

*możliwe dalsze konflikty w przyszłości

5. Jakie przyczyny konfliktów na obszarach morskich wskazywali Respondenci?

Jako przyczynę konfliktów na obszarach chronionych położonych na morzu Respondenci biorący udział w konsultacjach z obszaru Ławicy Słupskiej (Studium przypadku nr 2) wskazywali przede wszystkim ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej (69%), Niejasny podział kompetencji pomiędzy organami sprawującymi nadzór nad obszarem, władzami samorządowymi i organami ochrony środowiska, rozmytą odpowiedzialność (56%); Brak rozmów i debat z mieszkańcami/użytkownikami obszaru chronionego albo nieefektywność tych debat (53%). Jeden z Ankietowanych jako uwarunkowanie konfliktów wskazał „*Politykę i niekompetencję społeczeństwa, ogólną negację roli nauki*”.

Ankietowani z obszaru Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Studium Przypadku nr 3) najczęściej wskazywali: Niejasny podział kompetencji pomiędzy organami sprawującymi nadzór nad obszarem, władzami samorządowymi i organami ochrony środowiska, rozmytą odpowiedzialność (74%); Presję urbanizacyjną w części lądowej obszaru mającą wpływ na stan środowiska na morzu (62%), Zagospodarowanie turystyczne (56%), a także Brak rozmów i debat z mieszkańcami/użytkownikami obszaru chronionego albo nieefektywność tych debat (53%). Ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej jako przyczynę konfliktów wskazało tylko 18% Respondentów.

Według 53% Ankietowanych z obszaru Ławicy Słupskiej i 56% z obszaru Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, w trakcie prac nad projektem dotyczącym opracowania planu ochrony zidentyfikowano wszystkie konflikty, przeciwnego zdania jest odpowiednio 6% i 26% osób. W przypadku NPK trafny wydaje się głos: „*Dla tak skomplikowanej przestrzeni niemożliwe jest wychwycenie wszystkich konfliktów*”. Odpowiednio 41% i 18% Respondentów nie ma zdania na ten temat.

7.4.3. Cel metodyczny nr 1. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie metody i techniki badawcze można zastosować do badania konfliktów dotyczących obszarów morskich

W pracy zastosowano metodę studium przypadku: konsultacje społeczne i ujawnione w ich trakcie konflikty badano w obrębie trzech morskich rejonów cennych przyrodniczo (czterech obszarów objętych ochroną prawną). Założono, że celem pracy nie jest uzyskanie informacji o całej społeczności objętej skutkami procedowanych dokumentów a podsumowanie wiedzy na temat grup interesu zaangażowanych w wybrane procesy partycypacyjne.

Zastosowano metodę obserwacji, analizę materiału ze spotkań konsultacyjnych oraz, dla dwóch obszarów, przeprowadzono badanie ankietowe wśród uczestników spotkań konsultacyjnych. Celem badania było poznanie opinii Respondentów na temat badanych procesów partycypacyjnych a także ich stosunku do funkcjonowania morskich obszarów chronionych. Część ankiety obejmowała pytania dotyczące konfliktów na morskich obszarach cennych przyrodniczo.

Podstawą do opracowania typologii konfliktów była identyfikacja ich aktorów – zaangażowanych stron, a także oczekiwań w odniesieniu do rozstrzygnięć problemu istotnego z punktu widzenia przedmiotu konsultacji. Istotnym czynnikiem w analizie konfliktów był przegląd i klasyfikacja wypowiedzi uczestników konsultacji społecznych. Uwzględniano zarówno wypowiedzi ustne (wykorzystano nagrania i transkrypcje ze spotkań), jak i składane na piśmie uwagi. W pracy przyjęto układ tabelaryczny, wypowiedzi zacytowano w sposób dosłowny, co umożliwiło zilustrowanie sporu.

W charakterystyce poszczególnych konfliktów uwzględniono kategorię konfliktu (relacji, danych, interesów, strukturalny, wartości).

Typologię konfliktów opracowano wg schematu: Przedmiot-Istota-Lokalizacja-Strona-Geneza-Kategoria.

8. DYSKUSJA

8.1. Cel poznawczy nr 1. Wzbogacenie wiedzy poprzez charakterystykę, analizę i ocenę partycypacji społecznej w procesie planowania ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo

W ostatnich latach wzrosła liczba opracowań, w których analizie poddano udział społeczeństwa w zarządzaniu obszarami morskimi, przede wszystkim w kontekście planowania przestrzennego, ale nadal istnieje znacznie mniejsza liczba badań niż w przypadku analogicznych procesów dotyczących lądu.

Jak wskazuje Pawłowska (2012), partycypacja jest dziedziną zdeterminowaną warunkami społeczno-kulturowymi panującymi w danym kraju i czasie. Można znaleźć opinie, że polskie społeczeństwo jest nieprzygotowane i nie ma doświadczenia w prowadzeniu dialogu, ale jeśli rzeczywiście tak jest, to jedyną drogą do poprawy jakości uczestnictwa jest jego praktykowanie (ibidem).

Jak wspomniano w części teoretycznej, partycypacja społeczna w procesie zarządzania obszarami chronionymi w polskich obszarach morskich (POM) przybiera przede wszystkim formę konsultacji społecznych.

W związku z dużym zróżnicowaniem zagadnień będących przedmiotem konsultacji społecznych trudno mówić o uniwersalnej liczbie spotkań koniecznych do osiągnięcia satysfakcjonującego efektu. Z dużą pewnością można stwierdzić, że proces konsultacji powinien zacząć się na możliwie wczesnym etapie planowania, tak aby dyskusja nie miała charakteru fasadowego. Rozpoczynanie rozmowy w jak najwcześniejszym stadium powoduje, że wzrastają szanse na rzeczywisty dialog (Kasprzyk i in. 2007, <https://kanonkonsultacji.fise.org.pl/>, Chrzanowski i Rościszewska 2015). W przypadku omawianych w ramach niniejszej pracy procesów konsultacyjnych ich schemat był podobny – pierwsze spotkania miały charakter informacyjny, wprowadzający. Następnie odbywały się warsztaty dające możliwość włączenia się Uczestników w dyskusję nad treścią procedowanych dokumentów (rozporządzeń ws. planów ochrony w odniesieniu do obszarów Natura 2000; uchwały w odniesieniu do Nadmorskiego Parku Krajobrazowego). Konsultacje zamykały spotkania końcowe, na których prezentowano finalne wersje dokumentów. Należy stwierdzić, że proces konsultacji odbywający się w ramach omawianych w niniejszej pracy Projektów, obejmował znaczną część okresu ich realizacji (patrz Tabela 4), tj. około 2 lata. Przy czym, na podstawie art. 18 ust.1, art. 19 ust.1 pkt 3 i ust.1a, art. 20, art. 21 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (Dz. U. 2021, poz. 1098), art. 39 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2021 r. poz. 247 ze zm.) oraz rozdz. 2 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. *w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian*

w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. z 2005 r. nr 94, poz. 794), w czerwcu 2021 r. Dyrektor Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych, wyłożył do publicznego wglądu projekt Planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, formalnie otwierając tym samym możliwość składania wniosków, uwag i zastrzeżeń. Z powodu uchybień administracyjnych procedura ta została powtórzona w lipcu 2021 r. Dotychczas (październik 2021) nie uruchomiono natomiast formalnej procedury przyjęcia rozporządzeń ws. planów ochrony dla obszarów Natura 2000 Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH2200032, Zatoka Pucka PLB220005 ani Ławica Słupska PLC990001. Implementacja rozporządzeń pozostaje w gestii Ministra właściwego ds. środowiska (obecnie Klimatu i Środowiska).

Ankietowani z obu obszarów dowiadywali się o konsultacjach przede wszystkim drogą mailową (nieco ponad 1/3 odpowiedzi), w następnej kolejności od Przełożonego. Źródło informacji stanowiły ponadto strony internetowe organów sprawujących nadzór nad obszarem chronionym (stronę Urzędu Morskiego wskazało 28% Respondentów, witrynę Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych 13%). Ogłoszenie prasowe nie było źródłem informacji o spotkaniach dla żadnej osoby. Etap informowania jest związany z co najmniej czterema zasadami konsultacji omówionymi już w części teoretycznej niniejszej pracy (rozdział 4): dobrą wiarą, reprezentatywnością i równością, przejrzystością, responsywnością (Chrzanowski i Rościszewska 2015). W myśl zasady powszechności minimum to umieszczenie informacji on-line, jednak akcja informacyjna powinna obejmować możliwie wiele kanałów, dopasowanych do grup docelowych (ibidem).

Istnieją różne podejścia do identyfikacji interesariuszy: przez ekspertów, z wykorzystaniem spisów ludności i populacji, z wykorzystaniem informacji z poprzednich spotkań (Piwowarczyk 2021). Formuła „warsztatów współpracy” organizowanych jako jeden z elementów „interaktywnego zarządzania” opisanego przez Piwowarczyk (2021), poza jak najpełniejszą identyfikacją potencjalnie zainteresowanych stron, obejmuje określenie przydatności wiedzy i doświadczenia interesariuszy do rozwiązania danego problemu, ale też finalnie, podjęcie decyzji jakie podmioty i jacy ich przedstawiciele powinni zostać zaproszeni do współpracy. Konsultacje społeczne analizowane w niniejszej pracy zebrały określone grupy społeczne powiązane z danym obszarem zobowiązaniem formalnym, kompetencyjnym, wykorzystujące dany obszar obecnie lub zainteresowane przyszłym użytkowaniem, ale ich formuła była w sensie struktury uczestnictwa otwarta (nie stosowano żadnej procedury doboru uczestników). Stwarzało to ryzyko nadreprezentacji określonej grupy (a więc i jednej perspektywy), ale z drugiej strony ograniczało bezpośredni wpływ organizatorów spotkań na ich przebieg. Pewnym problemem jest określenie roli Wykonawców realizowanych projektów (tj. autorów planów ochrony), których nie można nazwać interesariuszami, ale są oni jednymi z „aktorów konfliktów”.

W odniesieniu do Studium przypadku nr 2 (ŁS) i Studium przypadku nr 3 (NPK) formuła konsultacji została w pewnym stopniu zdeterminowana przez światową pandemię koronawirusa i związane z nią obostrzenia dotyczące chociażby dopuszczalnej liczby uczestników. Wśród odpowiedzi na pytanie dotyczące zadowolenia z przebiegu konsultacji pojawiły się następujące głosy:

„Covid ograniczył wiele sfer naszego życia, podobnie konsultacje w ogóle nie były słyszane w środowisku, albo ich promocja była ograniczona”

„Niestety ograniczenia COVID zdeterminowały formułę”

Autorka nie podejmuje się jednak oceny skali wpływu ograniczeń pandemicznych (jak i samej pandemii) na wynik analizowanych konsultacji.

Skala i zakres uczestnictwa w spotkaniach konsultacyjnych organizowanych w ramach analizowanych Projektów były zróżnicowane.

Największą liczbą uczestników charakteryzowały się konsultacje dotyczące planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1) – łącznie wzięły w nich udział około 234 osoby z ośmiu grup wydzielonych zgodnie z zaproponowaną w rozdziale 6. metodyką. Konsultacje były poprzedzone akcją promocyjną przeprowadzoną w gminach nadzatkowych – wykonawca Projektu, przy wsparciu mediatora w Projekcie (FISO) zorganizował dodatkowe spotkania z prezentacjami o charakterze informacyjnym. Ze sprawozdań (Maszynopis FISO) wynika, że jedną z konkluzji była konieczność rozszerzenia potencjalnych sygnatariuszy/beneficjentów Projektu. Wydaje się więc, że przeprowadzona akcja o charakterze informacyjnym, jeszcze przed rozpoczęciem oficjalnej procedury konsultacji pozwoliła na włączenie w późniejszy proces znaczną część zainteresowanych osób czy instytucji.

W spotkaniach konsultacyjnych dotyczących planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001 (Studium przypadku nr 2) łącznie wzięło udział 109 osób. Udział poszczególnych sektorów był dużo bardziej zróżnicowany niż w przypadku Zatoki Puckiej. Z kolei w konsultacjach związanych z opracowaniem Uchwały ws. ustanowienia Planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Studium przypadku nr 3) wzięło udział 97 osób. Nie zaskakuje, że struktura uczestnictwa w poszczególnych procesach konsultacyjnych stanowi pewne odzwierciedlenie struktury własności i kompetencji w zakresie sprawowania nadzoru nad danym obszarem chronionym. Nawet powiązane powierzchniowo obszary analizowane w ramach Studium przypadku nr 1 (obszary Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej) i Studium przypadku nr 3 (Nadmorski Park Krajobrazowy), charakteryzowały się różnym udziałem interesariuszy biorących udział w konsultacjach. Choć Urząd Morski „pilnuje swoich interesów” w akwenach i w pasie technicznym a obowiązki organu nadzorującego obszarami Natura 2000 dzieli z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska, to w części lądowo-morskiej, w tym na terenie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego znaczny interes publiczny ma również administracja samorządowa (gminna, powiatowa, wojewódzka), Lasy Państwowe, a także prywatni właściciele gruntów i nieruchomości. W sierpniu 2021 r. została zgłoszona inicjatywa ustawodawcza Senatu ws. zmiany Ustawy o obszarach morskich RP. Propozycja zmian dotyczy przekazania samorządom prawa do zarządzania plażami morskimi. Urzędy morskie mogłyby scedować na gminy prawo do dysponowania plażami na okres co najmniej 10 lat. Właścicielem plaż miałby pozostać Skarb Państwa, gminy natomiast mogłyby je zagospodarowywać (<https://www.gospodarkamorska.pl/w-senacie-projekt-ustawy-ktory-przekazuje-plaze-morskie-samorzadom-60280>). Potencjalna zmiana przepisów (w zależności od konkretnych zapisów Ustawy) może mieć wymierny wpływ na wykorzystanie strefy ekotonowej, a co za tym idzie stan zachowania chronionych siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków. Przeciwnicy projektu zmian obawiają się ponadto komercjalizacji publicznych plaż (<https://polskatimes.pl/samorzady-z-prawem-do-dysponowania-plazami-senatorowie-zlozyli-projekt-ustawy-w-tej-sprawie/ar/c1-15786656>). Może być to potencjalne zarzewie konfliktu.

Zwraca uwagę niewielką skalę uczestnictwa środowiska rybackiego w spotkaniach dotyczących analizowanych obszarów cennych przyrodniczo na morzu na przestrzeni lat ostatnich 4 lat

(2018–2021). Rybołówstwo podlega obecnie regulacjom prawnym wynikającym ze złego stanu populacji poszczególnych gatunków ichtiofauny, z których najważniejsza jest Wspólna Polityka Rybołówstwa (WPRyb) zarządzana na poziomie UE [Rozporządzenie (EU) 2019/1241 z 20 czerwca 2019, Rozporządzenie (EU) 2020/1579 z 29 października 2020 r.]. Regulacje te wiążą się z rekompensatami finansowymi za trwałe lub czasowe zaprzestanie połowów. Jak wynika ze sprawozdania finansowego sporządzonego w ramach PO Ryby z kwietnia 2021 r., w latach 2014–2020, za trwałe zaprzestanie działalności połowowej wypłacono kwotę 53 671 395,95 zł, natomiast za tymczasowe zaprzestanie działalności połowowej: 315 769 850 zł (<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/sprawozdania-miesieczne-po-rby-2014-2020>). Powyższe uwarunkowania mogą, choć nie muszą tłumaczyć mniejsze zainteresowanie udziałem w spotkaniach dotyczących planów ochrony.

Niewątpliwie, znaczny wpływ na kierunki rozwoju POM, w tym działalność połowową w bliskiej perspektywie czasowej będą miały przyjęte ostatecznie w 2021 r. Plan zagospodarowania POM (Dz. U. 2021, poz. 935) oraz Polityka energetyczna Polski do 2040 r. (Uchwała nr 22/2021 Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2021 r.). Zgodnie z Planem zagospodarowania POM, pewna część powierzchni obszarów morskich (7,56% POM) obejmuje akwenty przeznaczone na rozwój energetyki wiatrowej, co jest zbieżne z jednym z celów szczegółowych Polityki energetycznej kraju: „Rozwój odnawialnych źródeł energii” i projektem strategicznym: „Wdrożenie morskiej energetyki wiatrowej”. Dyskusje nad wspomnianymi dokumentami toczyły się równoległe (choć niezależnie) do realizacji Projektu dotyczącego obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001. W konsultacjach dotyczących planu ochrony dla Ławicy Słupskiej (Studium przypadku nr 2), wokół której koncentrują się interesy rybaków i inwestorów związanych z MFW, w spotkaniach wzięła udział 1 osoba ze środowiska rybackiego i przedstawiciele 10 firm związanych z przemysłem energetycznym. Uwidoczniła się zatem znaczna dysproporcja w tym zakresie.

Jak wskazywała Piwowarczyk i in. (2019) rybacy w kontekście procesu planowania przestrzennego na morzu obawiali się, że ich głosy będą ignorowane, konsultacje nie będą prowadzone właściwie i będą zdominowane przez większe i bogatsze sektory, podjęte decyzje będą oparte na niekompletnych danych, a nowe inwestycje na morzu negatywnie wpłyną na działalność połowową. Podobne obawy wyrażali przedstawiciele sektora rybołówstwa w innych częściach Europy (Jentoft i Knoll 2014; Reilly i in. 2015; Janßen i in. 2018; Kafas i in. 2017). Przyczyna mniejszego niż w latach 2013–2014 zainteresowania rybaków udziałem w konsultacjach dotyczących planów ochrony jest jednak niemożliwa do określenia.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, ciekawy wydaje się przebieg przyszłych procesów inwestycyjnych dotyczących morskich farm wiatrowych (MFW) (w tym w rejonach cennych przyrodniczo) w kontekście społecznego w nich udziału i głosu w dyskusji wszystkich użytkowników przestrzeni morskiej (z uwzględnieniem środowiska rybackiego). Nie sposób nie odnotować manifestacji armatorów rybołówstwa rekreacyjnego (lato 2021 r.) i opinii takich jak: *"Rząd polski, zgadzając się na zamknięcie Bałtyku, pozbawił nas możliwości zarabiania. W tej chwili morskie farmy wiatrowe wchodzą na nasze jedyne łowiska i nie mamy już gdzie wrócić"* (<https://www.gospodarkamorska.pl/rybak-we-wladyslawowie-przepraszamy-kierowcow-ale-organizatorem-tego-protestu-jest-rzad-60089>). Protesty środowiska rybackiego przeciwko budowie morskich farm wiatrowych zastrzyły się też wiosną 2021 r. we francuskiej Bretanii (<https://www.gospodarkamorska.pl/francuscy-rybacy-po-raz-kolejny-strajkuja-przeciwko-budowie->

farm-wiatrowych-59672). Dnia 7 lipca 2021 r. Parlament Europejski pochylając się nad problemem interakcji między morskimi farmami wiatrowymi, a rybołówstwem przyjął Rezolucję *w sprawie wpływu morskich farm wiatrowych i innych systemów energii ze źródeł odnawialnych na sektor rybołówstwa* (2019/2158(INI)). Choć interesujące, to zagadnienie wykracza poza ramy niniejszej pracy i nie będzie tu rozwijane.

Organizacje pozarządowe (NGO'sy) generalnie rzecz biorąc nie uczestniczą gremialnie w konsultacjach społecznych. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy wymienia się przede wszystkim bariery czasowe, kadrowe, ale również niewielką chęć głębszego zaangażowania w przedmiot konsultacji (Chrzanowski i Rościszewska 2015).

W przypadku analizowanych procesów konsultacyjnych, warto jednak podkreślić znaczny i aktywny udział organizacji pozarządowych (NGO's) w spotkaniach dotyczących rejonu Zatoki Puckiej (zarówno obszarów Natura 2000 jak i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego). W jednym z pism z uwagami złożonymi do projektu Uchwały ws. ustanowienia Planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wskazano, że *„wzrasta zaangażowanie mieszkańców w różnego rodzaju inicjatywy i projekty, oraz poczucie tożsamości i lokalnego patriotyzmu”*.

Stwierdzenie to potwierdzają wyniki raportu *„Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich”* (2020) – w ostatnich latach rośnie zainteresowanie sprawami wykraczającymi poza życie prywatne, zwiększa się skala działania na rzecz środowiska lokalnego. Polacy najczęściej poświęcają swój czas na pracę społeczną w ramach organizacji charytatywnych (11%). W pracy na rzecz organizacji działających na rzecz ochrony środowiska naturalnego angażuje się 4,8% badanych. Nieco mniejsze zaangażowanie odnotowano m. in. w odniesieniu do stowarzyszeń miłośników miast i regionów (4,1%), samorządów gminnych (3,8%), innych organizacji, stowarzyszeń, ruchów lub fundacji (3,3%), towarzystw naukowych (2,9%), organizacji, stowarzyszeń turystycznych (2,7%). Dwie trzecie dorosłych Polaków (57%) nie działa aktywnie w żadnej organizacji o charakterze obywatelskim (Aktywność Polaków... 2020). Z Raportu Stowarzyszenia Klon-Jawor (2020) wynika natomiast, że 56% Polaków ufa organizacjom społecznym (<https://fakty.ngo.pl/raporty/zaufanie-i-wizerunek-ngo-2020>).

W całym województwie pomorskim w sierpniu 2021 zarejestrowanych było 10 100 organizacji (<https://spis.ngo.pl/pomorskie?cat%5B2384%5D=2803&cat%5B2898%5D=2899>).

Na analizowanych spotkaniach konsultacyjnych dotyczących morskich obszarów chronionych aktywni byli działacze organizacji ekologicznych, turystycznych, promujących lokalny rozwój, a w latach 2013–2014 również przedstawiciele grup rybackich (w analizach włączeni w grupę Rybołówstwo i przetwórstwo ryb) (Tabela 8, Tabela 17, Tabela 21).

Poza samym udziałem NGO'sów interesująca jest rola, jaką odegrały poszczególne instytucje w procesach konsultacyjnych. Nie może zaskakiwać brak wspólnego głosu w kluczowych kwestiach stanowiących przedmiot konsultacji (którym było generalnie rzecz ujmując opracowanie skutecznych narzędzi ochrony obszarów cennych przyrodniczo). Opinia na temat proponowanych w rozporządzeniach/uchwale rozwiązań zależna była od reprezentowanych wartości i interesów. Jak wynika z opracowanego materiału dotyczącego konfliktów na analizowanych obszarach, sprzeczności te dotyczyły jednak nie tylko organizacji pozarządowych ale i pozostałych uczestników. Podobne stwierdzenia można znaleźć w literaturze przedmiotu (Laktić i in. 2020, Gee i in. 2019, Królikowska 2007). Odpowiedź na pytanie jak interesy poszczególnych grup mają się do tzw. interesu publicznego

stanowi duże wyzwanie, zwłaszcza że dobro publiczne nie powstaje jako prosta suma czy wypadkowa egoizmów (Chrzanowski i Rościszewska 2015).

Wg Olaczka (2014) system ochrony przyrody od 1990 r. jest kształtowany przez wpływy różnych grup zainteresowań, wśród których największe znaczenie zyskały prawa i przepisy UE, interesy samorządów lokalnych, nacisk grup biznesu (np.: turystycznego, sportowego oraz organizacji ekologicznych). Ograniczony jest wpływ instytucji naukowych, organów opiniodawczo-doradczych (PROP), środowisk artystycznych i intelektualnych oraz grup zawodowych leśników, rolników, naukowców, społecznie działających organizacji np.: LOP, PTTK.

Poza strukturą uczestników, różny był przebieg omawianych w pracy procesów konsultacyjnych. Z analizy materiału badawczego wyłania się niezwykle dynamiczny obraz spotkań odbywających się latach 2013-2014 (Studium przypadku nr 1) (patrz podrozdział 7.1.2). Nie jest możliwa ewaluacja konsultacji dotyczących obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej – od zakończenia Projektu minęło już 6 lat.

Spotkania organizowane w ramach dwóch pozostałych procesów konsultacyjnych (Ławica Słupska i Nadmorski Park Krajobrazowy) spełniły oczekiwania większości Ankietowanych. Czynniki składające się na dobrą ocenę spotkań wskazywane przez Uczestników, można podsumować w następujący sposób: profesjonalizm prowadzących, szerokie grono ekspertów, dobre przygotowanie merytoryczne, przyjazna atmosfera, reagowanie na zgłaszane uwagi, dobry kontakt z prowadzącymi projekt. Przyczyny niezadowolenia wiązały się natomiast z niedostateczną ilością czasu na omówienie określonych zagadnień i wypracowanie stanowiska, obszernością materiału. Wskazywano też na konieczność uwzględnienia uwag. Myślenie decydentów, że po stronie uczestników konsultacji należy spodziewać się braku wiedzy i kompetencji jest coraz rzadsze (Chrzanowski i Rościszewska 2015). Subiektywne doświadczenia autorki wynikające z udziału na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat w szeregu konsultacji społecznych dotyczących obszarów morskich (tj. planów ochrony, planów zagospodarowania, wyników monitoringu przyrodniczego, ocen oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, strategicznych ocen oddziaływania na środowisko) wskazują na generalny wzrost poziomu wiedzy uczestników tych procesów, dobre przygotowanie merytoryczne, znajomość przepisów prawa.

Ankietowani w obu obszarach wysoko oceniają swoją wiedzę na temat procedur planowania ochrony przyrody w Polsce i konsekwencji planów ochrony na obszarach położonych na morzu. Wyniki te znalazły odzwierciedlenie w części uwag składanych do dokumentacji, które oceniono jako merytoryczne i zasadne oraz uwzględniono w finalnych wersjach dokumentów (Materiał analityczny 2020, Materiał analityczny 2021).

Jednocześnie spotkania konsultacyjne prowadzone w ramach analizowanych projektów w opinii Respondentów, przyczyniły się do zwiększenia wiedzy na temat tych procedur. W tym miejscu należałoby wrócić do udziału i roli w analizowanych procesach osób spoza kręgu ekspertów ze środowiska proekologicznego, w szczególności osób czy instytucji związanych z obszarami jako miejscem zamieszkania, czy źródłem dochodów. Piwowarczyk i Wróbel (2016) opisując konsultacje społeczne odbywające się w ramach opracowania planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej (w niniejszej pracy Studium przypadku nr 1 ZP), zwrócili uwagę, że system zarządzania ignoruje lokalną normę społeczną i tradycję. Grupy eksperckie nie obejmują przedstawicieli miejscowej ludności ani socjologów, którzy mogliby wpleść w dyskusję kontekst

historyczny i kulturowy. Chociaż system zarządzania na obszarach morskich teoretycznie wspiera partycypację i zaangażowanie interesariuszy, to w praktyce nie uznaje się uczestników za równych partnerów. Ze stwierdzeń tych można wywieść pośrednio postulat o konieczności podjęcia debaty nad kierunkiem rozwoju obszarów chronionych o charakterze deliberatywnym. W uproszczeniu oznacza ona proces poszukiwania rozwiązań przez dyskusję, w której jednostki uczestniczą na zasadach równego statusu, wzajemnego poszanowania i wolności od przymusów zewnętrznych (Wesołowska 2010). Deliberowanie miałyby prowadzić do wypracowania rozwiązań uwzględniających różne perspektywy społeczne, korzystne dla ogółu, a więc cieszące się powszechną akceptacją (ibidem). Tylko czy w przypadku przyjętego w większości krajów europejskich modelu zarządzania środowiskiem „top – down”, szeregu uwarunkowań formalno-prawnych funkcjonowania obszarów morskich a także biorąc pod uwagę odmienne systemy wartości uczestników konsultacji społecznych, w tym zróżnicowane postrzeganie przyrody (Dutkowski 2021) przedsięwzięcie nie staje się niewykonalne? Niewątpliwie warto wzmacniać pozycję słabiej reprezentowanych grup interesariuszy z różnych instytucji i sektorów w przyszłych procesach partycypacyjnych i równoważyć opinie ich uczestników (Laktić i in. 2020). Przy czym w kontekście zarządzania obszarami cennymi przyrodniczo, nie można zapominać, że środowisko samo w sobie nie ma prawa głosu. Ramy w jakie człowiek oprawił poszczególne elementy przyrody (np. wyznaczając różne formy ochrony prawnej) muszą w jakimś stopniu normować jego działalność, w innym przypadku mają one charakter fasadowy. Trzeba ponadto pamiętać, że ludzie mają też prawo nie partycypować. Oczekują, że będą po prostu dobrze rządzeni. Po to są wybierani przedstawiciele, by obywatele nie musieli podejmować decyzji w sprawach polityki (Chrzanowski i Rościszewska 2015). Dotyczy to również polityki ekologicznej.

Ciekawie kształtuje się odpowiedź na pytanie dotyczące możliwości ochrony przyrody na obszarze Ławicy Słupskiej/Nadmorskiego Parku Krajobrazowego przy jednoczesnym zaspokojeniu potrzeb korzystających z obszaru ludzi. 78% Ankietowanych z obszaru Ławicy Słupskiej uważa, że jest to możliwe, podobnie myśli 65% Uczestników badania na obszarze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Jednocześnie pewna część Respondentów przypuszcza, że procedowane plany ochrony niczego nie zmienią bo nie zostaną wdrożone. Obawy dotyczące braku implementacji planów ochrony (zarówno rozporządzenia dla obszaru Natura 2000, jak i uchwały ws. planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego) wydają się słuszne, gdyż jak już nadmieniono w niniejszej pracy, pomimo przygotowania szeregu projektów takich dokumentów dla morskich obszarów chronionych, dotychczas nie został formalnie przyjęty żaden z nich (październik 2021). W przypadku Nadmorskiego Parku Krajobrazowego to już trzecia próba uchwalenia planu ochrony (poprzednie projekty zostały przygotowane w latach 1997 i 2006). Podstawowym powodem takiego stanu rzeczy może być niechęć lokalnych społeczności i reprezentujących je samorządów do wprowadzania jakichkolwiek ograniczeń w zagospodarowaniu i użytkowaniu przestrzeni parku krajobrazowego (Przewoźniak i Czochański 2020). Z wyników badań własnych wynika, że ponad ¼ Ankietowanych z rejonu NPK uważa, że Uchwała ws. ustanowienia Planu ochrony spowoduje zbędne ograniczenia w korzystaniu z obszaru.

W latach 1999–2001 Najwyższa Izba Kontroli (NIK) prowadziła kontrolę funkcjonowania parków krajobrazowych, której celem była ocena realizacji ustawowych zadań administracji rządowej w zakresie ich ochrony. Wykazała ona, że „dla większości parków (około 67%) nie opracowano planów ochrony, stanowiących podstawowe narzędzie realizacji przez nie zadań z zakresu ochrony przyrody, a tempo ich opracowywania i zatwierdzania były niewystarczające. Nie podejmowano także

działań zapewniających uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń zawartych w już przyjętych planach ochrony parków krajobrazowych, co utrudniało lub uniemożliwiało egzekwowanie zakazów ustalonych dla terenów objętych ochroną. Stwierdzono nieprzestrzeganie zakazów obowiązujących na terenach parków krajobrazowych, w szczególności dotyczących lokalizacji budownictwa, także letniskowego. Wskazano, że zbyt wolno przebiegał proces likwidacji samowoli budowlanych i przywracania stanu pierwotnego zdegradowanych terenów” (Wyniki kontroli NIK).

W projekcie Oceny Skutków Regulacji (OSR) dla morskich obszarów Natura 2000 w sąsiednim rejonie Zalewu Wiślanego (nr 405 i 406 w wykazie prac legislacyjnych Ministra Klimatu i Środowiska) wskazano szereg podmiotów na które może oddziaływać plan ochrony, przy czym oddziaływanie to może być zarówno pozytywne, jak i negatywne (skutkujące sprzeciwem wobec implementacji takiego narzędzia zarządzania):

- Każdy przebywający w obszarze poprzez zobowiązanie do respektowania zmian sposobu gospodarowania dotyczących poszczególnych gatunków, ich siedlisk będących przedmiotami ochrony w obszarze, w tym na gruntach prywatnych;
- Prowadzący działalność leśną i rybacką poprzez możliwość dofinansowania działalności o ile jest oparta o zrównoważone użytkowanie zasobów i wspiera zachowanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony w obszarze oraz konieczność przestrzegania zmian sposobu gospodarowania lub użytkowania obszaru, wynikających z planu ochrony;
- Prowadzący działalność turystyczną poprzez możliwość rozwijania nowych form działalności np. zielonej turystyki ale również konieczność przestrzegania zmian sposobu gospodarowania lub użytkowania obszaru, wynikających z planu ochrony;
- Inwestorzy i wykonawcy usług dotyczących obiektów technicznych, elementów infrastruktury żegludowej i rekreacyjnej poprzez potencjalne ograniczenia wynikające z przestrzegania zmian sposobu gospodarowania lub użytkowania obszaru, wynikających z planu ochrony;
- Jednostki Samorządu Województwa Pomorskiego poprzez możliwość promowania gmin jako szczególnie interesujących pod względem przyrodniczym i ponownie konieczność przestrzegania zmian sposobu gospodarowania lub użytkowania obszaru, wynikających z planu ochrony);
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych - potencjalna możliwość wzrostu liczby spraw wynikających z realizacji zadań ochronnych, potencjalne ograniczenia wynikające z przestrzegania zmian sposobu gospodarowania lub użytkowania obszaru;
- W odniesieniu do organów Zarządzających obszarem – Urząd Morski i RDOŚ – jako skutek wprowadzenia rozporządzenia, wzrost ilości obowiązków wynikających z przygotowania i realizacji zadań ochronnych;
- Wzrost spraw wynikających z realizacji zadań ochronnych może dotyczyć ponadto WIOŚ, RZGW, Policję, Straż Graniczną, Państwową Straż Rybacką.

Odnośnie rozporządzeń dotyczących obszarów Natura 2000, barierą dla ich wdrożenia, poza brakiem społecznej akceptacji dla propozycji zawartych w nich działań ochronnych, mogą być ograniczenia finansowe. Działania ochronne (zwłaszcza związane z ochroną czynną), ale także monitoringowe przewidziane w zakresie planów ochrony, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska ws. *sporządzania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000*, wymagają zaangażowania środków pieniężnych. W przypadku obszarów morskich i morsko-lądowych mamy zwykle do czynienia ze

znaczną ich powierzchnią, zróżnicowaniem przestrzennym, powiązaniem funkcjonalnymi z częścią lądową i o czym już była mowa, ze skomplikowaną strukturą zarządczą. Realizacja niektórych zapisów, zwłaszcza w części lądowej obszarów chronionych teoretycznie może wiązać się z koniecznością zmiany ustaleń planistycznych (wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego województw i gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) i potencjalnie roszczeniami odszkodowawczymi, w szczególności jeśli zmiany te będą dotyczyły gruntów prywatnych. Źródłem finansowania zadań jest budżet państwa, ale w tym miejscu nasuwa się pytanie czy dotychczasowe limity środków przyznawane poszczególnym instytucjom są wystarczające? (nawet przy założeniu, że realizacja części przewidzianych działań o charakterze administracyjnym nie wymaga znacznych nakładów).

Jak już wspomniano w pierwszej części pracy, chronione obszary morskie stanowią 12,4% powierzchni unijnych wód morskich, lecz plany zarządzania obejmują jedynie 1,8% tych wód (Sprawozdanie ETO... 2020).

Wg zasadniczej części Ankietowanych zarówno na obszarze Ławicy Słupskiej, jak i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, plany ochrony są dobrym instrumentem ochrony morskich obszarów cennych przyrodniczo i powinny być opracowywane. Wśród argumentów popierających wdrażanie takich dokumentów pojawiają się głosy o wytyczaniu kierunków funkcjonowania obszarów, ram ich działalności, wpływie na przyszłe plany zagospodarowania. Podnoszono ponadto fakt, że dokumenty stanowią kompendium wiedzy o wartości przyrodniczej obszaru i presjach jakim obszar jest poddawany. Na przeciwnym biegunie są głosy o ich niewystarczającej mocy prawnej, blokowaniu inwestycji. Plany ochrony są rekomendowane przez Komisję Europejską, ponieważ są one narzędziem zarządzania obszarem w sposób jasny i przejrzysty oraz służą komunikacji i dyskusji ze społecznościami lokalnymi na temat celów ochrony, co może również pomóc w określeniu źródeł finansowania i integracji z innymi planami (OSR Zalew Wiślany – projekt). W idealnych warunkach implementowane rozporządzenie powinno stworzyć obowiązujące przez 20 lat narzędzie ochrony przedmiotowego obszaru Natura 2000.

Właściwie wszystkie czynniki zaproponowane w ankiecie jako mające wpływ na stan środowiska były zaznaczane przez Respondentów. Żadnego z nich nie można wskazać jako najważniejszego, choć należy podkreślić znaczny odsetek odpowiedzi dotyczących *„dobrych przepisów prawnych i ich egzekwowania”*. Warta cytowania w tym kontekście jest wypowiedź Wygnańskiego na seminarium *„O zaangażowaniu organizacji pozarządowych w konsultacje społeczne na poziomie lokalnym i regionalnym”* odbywającym się w Warszawie, 11 grudnia 2014 r.: *„Przez wiele lat pielęgnowaliśmy w głowach oświeceniowy model, w myśl którego wystarczy stworzyć dobre regulacje, ustawy, struktury, wyrównujące to, co w nas niedobre. Jak pisał Kant, da się rządzić nawet „narodem diabłów”. I my meblujemy ustawami ten nasz świat. Bardzo często odpowiedzią na to, że coś nie działa, jest stwierdzenie: w takim razie „zróbmy” jakąś ustawę, regulamin, uchwałę. I coraz częściej okazuje się jednak, że z samego faktu istnienia regulaminu nie wynika, iż będzie on respektowany. Działalność regulacyjna jest ważna, ale oprócz tego trzeba pielęgnować owe cnoty obywatelskie (...)”*.

Polacy mają duże skłonności do drobnych naruszeń prawa, które w swoim finalnym natężeniu uniemożliwiają „zdrowe” funkcjonowanie systemu (Kistowski i in. 2005). A więc dobre prawo, ale wyłącznie w połączeniu z aktywnością obywateli i uznaniem przez społeczeństwo kwestii środowiskowych za priorytet może rzutować na poprawę stanu zachowania obszarów przyrodniczo

cennych. Aby społeczeństwo zdało sobie sprawę z ważności kwestii środowiskowych musi zaistnieć świadomość ekologiczna. Jak napisał jeden z uczestników konsultacji: „*Sama już procedura ich przyjmowania i konsultowania powoduje zwiększenie świadomości ochrony tych obszarów, poszerzenia wiedzy o stanie ich zachowania oraz potrzebie ochrony*”.

8.2. Cel poznawczy nr 2. Identyfikacja, charakterystyka oraz opracowanie typologii konfliktów społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo

Konflikty społeczne na obszarach chronionych

Natura konfliktu społecznego polega na tym, że jest to proces skupiający się na różnicach poglądów, wartości i interesów (Tobera 2000). Określenie obszarów potencjalnych konfliktów środowiskowych wymaga spojrzenia na środowisko przyrodnicze z perspektywy jego użytkowników (Rumianowska 2012). Jak już wspomniano w części teoretycznej, większość konfliktów na tle środowiska zachodzi pomiędzy różnymi grupami ludzi. Ponieważ konflikt sam w sobie jest zjawiskiem społecznym, to charakter społeczności w niego uwikłanej będzie determinować przebieg sporu (Dmochowska-Dudek 2013). Celem działań zbiorowych grup interesu jest dostarczenie jakiegoś określonego dobra wspólnego, mogą to być korzystne dla członków grupy regulacje (Rumianowska 2012).

W analizowanych w pracy przypadkach (Studium przypadku nr 1 – Zatoka Pucka, Studium przypadku nr 2 – Ławica Słupska, Studium przypadku nr 3 – Nadmorski Park Krajobrazowy), generalnie można wyróżnić zwolenników zapisów prośrodowiskowych proponowanych w planach ochrony i ich przeciwników. W pierwszej grupie znajdują się, co oczywiste, autorzy procedowanych dokumentów (projektów planów ochrony), ale również naukowcy, administracja związana z ochroną przyrody, ekologiczne NGO'sy (które są w niektórych przypadkach bardziej radykalne w propozycjach ograniczeń niż autorzy projektów planów ochrony). Z drugiej strony pojawiają się przedstawiciele administracji samorządowej, rybacy, osoby fizyczne – mieszkańcy rejonu czy przedsiębiorcy (w zależności od Studium przypadku). Podobną strukturę uczestników sytuacji konfliktowych zaobserwował Kistowski (2005). Łatwo zauważyć, że obejmuje ona zarówno przedstawicieli sektora publicznego, jak i prywatnego (Zuziak 1995).

Obszary morskie przestają być obszarami separacji różnych podmiotów państwowych czy gospodarczych a stają się miejscem styku licznych interesów politycznych, gospodarczych i ekologicznych (Zaucha 2018). Środowisko właściwie przestało determinować działania człowieka na lądzie, ale ciągle jeszcze w jakiejś mierze determinuje na morzu. Klastry i sieć osadnicza związana interesami ekonomicznymi z morzem powstaje na lądzie. Są to zarówno porty, przystanie, szeroko pojęta infrastruktura turystyczna związana z wykorzystaniem rekreacyjnym wód i strefy przybrzeżnej w tym: plaże i kąpieliska, obiekty obsługi sportów wodnych, jak i baza noclegowa turystyki czy przyłącza do podmorskich kabli i rurociągów. Konstrukcje i budowle koncentrują się na lądzie, a na morzu otwartym zagospodarowanie przestrzenne ogranicza się do sztucznych wysp (MFW), rurociągów, kabli, żeglugi, rybołówstwa i poligonów wojskowych (ibidem). Im dalej od brzegu tym słabiej działają prawa własności. Regułą, w przeciwieństwie do obszarów lądowych, jest własność publiczna. Ramy do korzystania z przestrzeni wyznacza ponadto prawo międzynarodowe (patrz rozdział 2). Zgodnie z Ustawą *Prawo wodne* (Dz. U. 2021, poz. 624), wody morza terytorialnego i morskie wody wewnętrzne, stanowią własność Skarbu Państwa (art. 211). Prawa właścicielskie

w stosunku do wód morza terytorialnego oraz morskich wód wewnętrznych wykonuje minister właściwy do spraw gospodarki morskiej (art. 212).

Uwarunkowania konfliktów mają więc również związek z nitym udziałem własności prywatnej, jak i ograniczeniami władztwa nad przestrzenią w odniesieniu do wyłącznej strefy ekonomicznej (Matczak i Zaucha 2015). W tym miejscu uwidacznia się różnica pomiędzy rodzajem konfliktów obserwowanych na morzu i na lądzie.

Sytuacja dodatkowo komplikuje się, gdy mamy do czynienia z morsko-lądowymi obszarami chronionymi, które terytorialnie się na siebie nakładają i na których przenikają się kompetencje różnych organów (administracja morska, samorządowa różnego szczebla, organy administracji rządowej związane z ochroną środowiska). Prowadzi to do braku spójności poszczególnych form ochrony i nieefektywnej koordynacji ich funkcjonowania (Poskrobko 2008, Przewoźniak 2017).

Pierwszym istotnym dylematem jakim napotka wybór publiczny wobec przestrzeni morskiej jest funkcja dobrobytu społecznego czerpanego z morza (Zaucha 2018). Najczęściej zakłada się, że celem zagospodarowania obszarów morskich jest zapewnienie ich rozwoju zrównoważonego obejmującego sferę społeczną, ekonomiczną i przyrodniczą. Różnice w interpretacji tej zasady dotyczą wagi tych trzech wymiarów (ibidem). Jak dokonać wyboru pomiędzy koniecznością ochrony zasobów przyrodniczych wynikającą z obowiązku prawnego, a ich eksploatacją (np. na obszarze ławicy Słupskiej, gdzie złoża minerałów zlokalizowane są w granicach siedlisk przyrodniczych objętych ochroną zgodnie z Załącznikiem I Dyrektywy siedliskowej)? Z przeglądu literatury wykonanego przez Piwowarczyk (2021) wynika, że można rozróżnić 10 głównych grup barier utrudniających postęp w kierunku zrównoważonego rozwoju: semantyczne, związane z podejściem do tematyki, zarządcze, polityczne, systemowe, makrosystemowe, paradygmatyczne, wynikające z braków wiedzy, albo z wiedzy powierzchownej, brak edukacji morskiej. W zasadzie wszystkie te elementy można wskazać jako uwarunkowanie wystąpienia konfliktów na tle środowiska.

Z pewnością można stwierdzić, że przesłankę do wystąpienia konfliktów społecznych na obszarach objętych ochroną stanowią nagromadzenie i zróżnicowanie zasobów oraz wysokie walory przyrodnicze. W kontekście przestrzennym można mówić o wielorakości przydatności środowiska do lokalizacji różnych funkcji (Dmochowska-Dudek 2013). Ale znaczenie mają również inne czynniki, wskazywane jako istotne zagrożenia dla obszarów cennych przyrodniczo (a jednocześnie stanowiące uwarunkowania wystąpienia konfliktów społecznych na obszarze chronionym) przez autorów *„Operatu ochrony ekosystemu morskiego”* (Michalek i in. 2021); *„Operatu zagospodarowania przestrzennego”* (Jaszczuk-Skolimowska i in. 2021a); *„Operatu turystycznego”* (Jaszczuk-Skolimowska i in. 2021b); *„Operatu ochrony zwierząt”* (Tończyk i in. 2021) i *„Operatu ochrony szaty roślinnej”* (Bociąg i in. 2021) przygotowanych w ramach Projektu *„Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii”*. Są to: wady przepisów prawa dotyczące gospodarki przestrzennej, nieprzestrzeganie prawa związanego z ochroną środowiska (zwłaszcza ograniczeń i zakazów na obszarach chronionych), niewystarczające instrumenty służące egzekwowaniu tego prawa, rozproszenie kompetencji w zakresie zarządzania na polskich obszarach morskich. Kistowski (2005) oraz Przewoźniak i Czochoński (2020) wskazują ponadto na nierzetelne sporządzanie opracowań planistycznych, raportów i prognoz OOS, brak kompetencji części urzędników, nienabieranie mocy prawnej projektów planów ochrony. Z analiz przeprowadzonych w ramach niniejszej pracy narzuca

się jeszcze jedno uwarunkowanie konfliktów – jest to wizja rozwoju preferowana przez administrację samorządową, w której pod szyldem zrównoważonego rozwoju propaguje się jednak dalszy rozwój intensywny. Można to zobrazować na przykład taką wypowiedzią:

„Radni Miasta Jastarnia (...) wyrażają głębokie zaniepokojenie treścią projektów Rozporządzeń Ministra Środowiska w sprawie ustanowienia planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Zatoka Pucka i Półwysep Helski oraz Zatoka Pucka, przygotowanych przez Instytut Morski w Gdańsku na zlecenie Urzędu Morskiego w Gdyni. W związku z powyższym, w imieniu mieszkańców Gminy Miasta Jastarnia apelujemy do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów oraz Ziemi Gdańskiej o aktywny udział w ich weryfikacji i zmiany w kierunku uwzględniającym słuszne interesy mieszkańców Półwyspu Helskiego” (Apel Rady Miasta Jastarnia z dnia 27 stycznia 2014 r.).

Ciszek (2021) przytacza, że konflikty „społeczno-ekologiczne” związane z obszarami chronionymi dotyczą: własności prywatnej, różnic w poglądach odnośnie kierunków rozwoju lokalnego, zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego obszarów i ich otoczenia, czy różnorodnych form zagospodarowania przestrzennego. Konflikt o przestrzeń – jej zagospodarowanie, kształt, wartość jest wynikiem rywalizacji o dobro, które ma ograniczony charakter (Dmochowska-Dudek 2013). Upodmiotowienie społeczeństwa stało się również impulsem do konfliktowej gry o korzyści z faktu posiadania atrakcyjnej przestrzeni (ibidem). Elementem tej gry jest m. in. sprzeciw lokalnej społeczności wobec ograniczeń związanych z ochroną przyrody na obszarach objętych ochroną prawną.

Badania przeprowadzone w 2011 i 2012 r. we wszystkich regionach Polski wśród społeczności lokalnych (Chmielewski i Głogowska 2015) wykazały, że ponad 50% Respondentów uważała, że obszary Natura 2000 są źródłem konfliktów, przeciwnego zdania było 33% Ankietowanych. Za przyczyny konfliktu uznawano przede wszystkim: ograniczenia inwestycyjne i prywatnej własności a w dalszej kolejności: niedostateczną komunikację z organem zarządzającym obszarem, brak wiedzy na temat potencjalnych zagrożeń, niespójność w wyznaczaniu obszarów oraz wzrost liczby procedur i nadmierną biurokrację. 40% Ankietowanych wskazywało na zarówno pozytywny jak i negatywny wpływ sieci na lokalną gospodarkę, w sumie 20% dostrzegало dla niej zagrożenia z powodu wprowadzania ograniczeń (ibidem).

Z analizowanych badań prowadzonych wśród władz samorządowych dotyczących ich stosunku do parków krajobrazowych, wynika, że postawę negatywną i obojętną deklarowało 28% samorządów, 20% uznawało iż parki krajobrazowe są czynnikiem ograniczającym rozwój danego obszaru (Zimniewicz 2008). Argumenty przytaczane w tym kontekście to: ograniczenia w prowadzeniu działalności inwestycyjnej, utrudnienia w przekształceniach gruntów na cele budowlane. Wskazywano również zagrożenia związane z planem ochrony – naruszenie prywatnych interesów (ibidem).

Z badań przeprowadzonych przez Piwowarczyk (2021) również wyłania się obraz braku akceptacji obszarów Natura 2000 i innych form ochrony przyrody przez uczestników warsztatów prowadzonych w celu mapowania barier dla zrównoważonego rozwoju (zwłaszcza w grupie „turystyka i wypoczynek”). Ogólnie rzecz biorąc istnienie takich obszarów zostało wskazane jako ograniczenie dla rozwoju sektora (ibidem).

Kistowski w 2005 r. dla rejonu Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wyróżnił 13 sytuacji konfliktowych, z których cztery można przypisać do kategorii wyodrębnionych w ramach niniejszej pracy (Tabela 28).

Tabela 28. Porównanie konfliktów stwierdzanych w rejonie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (źródło: opracowanie własne)

Konflikty wg Kistowskiego (2005)	Konflikty wyodrębnione w niniejszej pracy
Kemping Polaris	Konflikt K3.3 – Cele ochrony obszaru <i>versus</i> działalność turystyczna
Torfowe Kłyle	Konflikt K4. Nowe formy ochrony przyrody
Zabudowa rekreacyjna Równiny Błot Przymorskich w rejonie Karwi	Konflikt K3.5. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> zagospodarowanie przestrzenne
Zabudowa techniczna brzegów	K3.1. Cele ochrony obszaru <i>versus</i> „ochrona” brzegu morskiego

Granice/Nowe formy ochrony przyrody

U początków tworzenia obszarów chronionych zawsze stoi konieczność wyznaczenia jego formalnych granic, a granice te często stanowią pierwszy przedmiot sporu pomiędzy organami sprawującymi nadzór nad obszarem, a generalnie rzecz biorąc użytkownikami (Sadowska 2017). Bodaj najbardziej dynamiczne konflikty dotyczą wielkopowierzchniowych obszarów objętych ochroną ścisłą – parków narodowych, zlokalizowanych na gruntach gminnych, prywatnych czy Skarbu Państwa (Królikowska 2007, Ciszek 2021). Za przyczynę konfliktów przed nowelizacją Ustawy *o ochronie przyrody* uznawano brak zagwarantowanego wpływu samorządów lokalnych na tworzenie lub zmiany granic obszarów chronionych. Zgodnie z obowiązującą Ustawą (Dz. U. 2021, poz. 1098), wyznaczenie najwyższej formy ochrony przyrody tj. parku narodowego wymaga zgody jednostki samorządu terytorialnego. Jest to jeden z powodów tłumaczących fakt, że ostatni park narodowy w Polsce (PN Ujście Warty) został powołany w 2001 r. (20 lat temu) (Habuda i Radecki 2017). W przypadku obszarów położonych na gruntach prywatnych, naczelną wartością do której odwołują się przeciwnicy parków, a która jest istotna także przy innych obszarowych formach ochrony przyrody, jest prawo własności – posiadania, decydowania i użytkowania (Królikowska 2007).

W Dyrektywie siedliskowej i Dyrektywie ptasiej nie określono szczegółowo procesu przeprowadzania konsultacji przy wyborze obszarów. W konsekwencji procedury znacząco różniły się między państwami członkowskimi stosownie do systemów administracyjnych tych państw. W niektórych przypadkach identyfikacji obszarów towarzyszyły szczegółowe rozmowy z właścicielami i użytkownikami, ale w innych przypadkach przeprowadzano niewiele konsultacji z zainteresowanymi stronami lub nie przeprowadzano ich wcale (https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/faq_pl.htm#9-0).

Już na samym początku procesu wdrażania ekologicznej sieci obszarów ochrony w Polsce lokalne społeczności zostały zniechęcone do idei Natury 2000, w związku z brakiem podstawowych informacji o sieci i zaniechaniem uspołecznienia procesu decyzyjnego. Właściciele i administratorzy terenów włączanych do sieci w swoim odczuciu spotkali się głównie z urzędniczą arogancją i przedmiotowym traktowaniem (Cent i in. 2010, Bołtromiuk 2012, Chmielewski i Głogowska 2015, Piwowarczyk i Wróbel 2016, Falencka-Jabłońska 2021).

Stosunek samorządów i społeczności lokalnych do obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej, podobnie jak w całej Polsce, został ukształtowany przez fragmentaryczną informację (a często nawet dezinformację) oraz nienegocjacyjny, arbitralny sposób wytyczania granic. Niezadowolone z procesu wdrażania sieci wyraziły także ekologiczne organizacje pozarządowe, które z kolei podkreślały niekompletność sieci i nieuwzględnienie wielu cennych obszarów (Chmielewski i Głogowska 2015).

Niewykorzystany okres przygotowawczy wdrażania Natury 2000 skutkowało niskim poziomem wiedzy na temat sieci, niejednokrotnie nieuzasadnionymi negatywnymi opiniami bazującymi na doniesieniach medialnych i stereotypach (Bołtromiuk i Zagórski 2011, Falencka-Jabłońska 2021). Pierwsze etapy implementacji Dyrektywy siedliskowej odznaczyły się licznymi konfliktami także we Francji, Niemczech, Finlandii, w Wielkiej Brytanii i innych europejskich krajach (np. Alphantery i Fortier 2001, Stoll-Kleeman 2001, Hiedanpää 2002, Paavola 2004, Gibbs i in. 2007).

Uczestnicy sporu sklasyfikowanego w niniejszej pracy jako konflikt K1 to z jednej strony Zespół autorski projektów planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej, a z drugiej Osoby fizyczne, Przedstawiciele administracji samorządowej oraz Port. Jak można wywnioskować z zebranego materiału analitycznego, Autorzy projektu planu w argumentacji opierali się na aspektach formalnych powołania obszarów i danych przyrodniczych. Druga Strona, po kilku latach od powołania obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (aspekt historyczny konfliktu), znalazła przestrzeń na wyartykułowanie swoich wątpliwości związanych z funkcjonowaniem obszarów chronionych w wyznaczonych przez Administrację państwową granicach, przyjmując za kontekst przede wszystkim swoje cele rozwojowe (konflikt danych, interesów). Bezpośrednim przejawem konfliktu była wymiana szeregu pism, w których kwestionowano przebieg granic obszaru i sposób jego powołania oraz odczytywanie ich treści na spotkaniach. Do końca konsultacji nie przyjęto wyjaśnień składanych przez Instytucje sprawujące nadzór nad obszarem czy Wykonawców Projektu. Zasadniczo konflikt pozostał wówczas nierozwiązany, jednak z perspektywy kilku lat które minęły od konsultacji należy stwierdzić że obowiązujące do dziś (stan październik 2021) granice nie stanowią już raczej pola spornego. Można wysnuć tezę, że mieszkańcy przyzwyczaili się do życia na terenie „naturowym”, przekonali się, że ograniczenia w prowadzeniu tu działalności są wbrew prognoząmi nikłe.

W skali kraju, można się jednak spodziewać powrotu do dyskusji dotyczącej kompletności sieci Natura 2000, ponieważ w 2019 r. Komisja Europejska przedstawiła w tym zakresie szereg zarzutów które mogą być odparte przez wyznaczanie nowych obszarów oraz powiększenie obszarów już istniejących (<https://natura2000.gdos.gov.pl/zmiany-w-sieci-natura-2000-przekazane-do-konsultacji-z-radami-gmin-2>).

W ramach konsultacji społecznych związanych z opracowaniem planu ochrony dla obszaru PLC990001 Ławica Słupska (Studium przypadku nr 2), nie zidentyfikowano konfliktu związanego z granicą obszaru, pomimo iż przedłożono propozycję jej zmiany tj. rozszerzenia (zwiększenia powierzchni obszaru) z uwagi na występowanie chronionego siedliska z Załącznika I Dyrektywy siedliskowej – rafy (Michałek i in. 2020). Przyczyna może być prozaiczna – nie była to oficjalna procedura korekty, która wszczynana jest przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska a propozycja, która choć dobrze uargumentowana, to stanowiąca „jedynie” wynik Projektu badawczego. Zachodzi pytanie, czy wobec działań związanych z rozwojem morskiej energetyki wiatrowej na obszarach sąsiadujących z ławicą Słupską, prowadzonych przez różne podmioty

(administracja, inwestorzy, ustawodawca), propozycja powiększenia przedmiotowego obszaru chronionego nie wydała się po prostu nierealna do wprowadzenia, a zatem niewarta dyskusji. Na wspomnianej już powyżej liście potencjalnych zmian w sieci Natura 2000, opracowanej przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska i w lipcu 2021 r. przekazanej do konsultacji z właściwymi radami gmin, obszar Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001 się jednak znalazł (<https://natura2000.gdos.gov.pl/zmiany-w-sieci-natura-2000-przekazane-do-konsultacji-z-radami-gmin-2>). Warto zatem przyglądać się rozwojowi sytuacji.

W przypadku Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Studium przypadku nr 3), na konsultacjach związanych z opracowaniem planu ochrony, również nie kwestionowano przebiegu granic obszaru, ale należy pamiętać że Park istnieje od lat 70. XX wieku. Pojawił się za to wątek dotyczący nowych form ochrony przyrody rekomendowanych do wyznaczenia w istniejących granicach Parku (konflikt sklasyfikowany w niniejszej pracy jako K4). Brak akceptacji dla tworzenia nowych form ochrony przyrody dotyczył zarówno tych tworzonych przez same gminy (użytki ekologiczne), jak i przez Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska (rezerwaty przyrody). W pierwszym przypadku argumenty wykładane na stół dotyczyły już wspomnianego „prawa własności” – tj. lokalizacji obszarów na gruntach prywatnych; planów rozwojowych (inwestycyjnych) w części tych obszarów (np. plany rozwojowe Władysławowa na północ od ośrodka żeglarskiego), czy przeznaczenia pod zabudowę w planach miejscowych na sąsiednich obszarach (tereny mieszkaniowo-usługowe w Jastarni), ale także ogólnie wskazywały na brak potrzeby „powielania” form ochrony przyrody w danym miejscu, skoro dotychczasowe nie odnoszą pozytywnego skutku. Konflikty dotyczące nowych form ochrony przyrody na obszarze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego nie są nowe i wskazywał na nie na przykład Kistowski (2005). Jest to klasyczny konflikt interesów – konkurencji o określone dobro, tu przestrzeń ale można w nim również znaleźć aspekt „wartości”. Wprawdzie podczas badań opinii społecznej, w deklaracjach większości osób pojawia się oczekiwanie obcowania z „*nieskażoną przyrodą, i możliwością odpoczynku z dala od tłumów*” ale bezpośrednie obserwacje rozmieszczenia ludzi na przykład na plaży nie potwierdzają, że turyści są gotowi podjąć wysiłek albo z czegoś zrezygnować by zrealizować te deklaracje (Węśławski i in. 2011). Przyroda, piękny krajobraz to powszechnie uznawane wartości – jest niewiele osób, które przyznałyby, że ich nie ceni i że ich nie potrzebuje (Pawłowska i in. 2012). Jednak z badań przeprowadzonych przez Królikowską (2007) można wnioskować, że poparcie dla tworzenia obszarów chronionych przez 50% Respondentów było uzasadnione bezpośrednimi korzyściami płynącymi z tego tytułu dla ludzi.

Z badań ankietowych, opisywanych przez Zimniewicza (2008), wynika znaczna liczba głosów samorządowców z województwa pomorskiego opowiadających się za likwidacją parków krajobrazowych. Takie daleko idące postulaty nie padały jednak ze strony Interesariuszy w trakcie sporządzania projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego.

W warunkach obowiązującego prawodawstwa mamy do czynienia ze zjawiskiem nakładania się form ochrony przyrody, co ma swoje konsekwencje również w nakładaniu się planów ochrony, dublowaniu albo rozmywaniu się kompetencji zarządczych. Takie jest również odczucie jednego z Ankietowanych, który wskazuje na: „*Niejednolity system aktów prawnych, chaos obszarów i form ochrony przyrody*”.

Rozwiązanie konfliktu związanego z powoływaniem nowych obszarów prawnie chronionych/modyfikacją granic istniejących obszarów nie jest łatwe, ponieważ jak już wspomniano, brak zgody gospodarzy/właścicieli gruntów skazuje funkcjonowanie takiego obszaru na

niepowodzenie, np. na brak możliwości przeprowadzenia aktywnych działań ochronnych. Wywołuje natomiast niekończącą się lawinę pretensji i roszczeń o potencjalną utratę korzyści. Wobec rosnących cen gruntów i nieruchomości, podawany za przykład przez wielu autorów sposób minimalizowania konfliktów polegający na wprowadzeniu rekompensat finansowych wydaje się mrzonką niemożliwą do realizacji.

Konflikt Autorytetu

Aż 70% Polaków jest przekonanych, że nie ma wpływu na sprawy państwa, a blisko połowa (47%) – nawet na sytuację w swoim mieście czy gminie. Jest to m.in. skutkiem fasadowości różnych mechanizmów partycypacyjnych, w tym również konsultacji publicznych (Feliksiak 2014).

Z drugiej strony nawet najbardziej rzetelne przeprowadzenie konsultacji społecznych nie gwarantuje merytorycznej dyskusji ani też zbliżenia stanowisk związanych z utrwalonymi postawami i przekonaniami oraz interesem faktycznym poszczególnych interesariuszy.

W ankiecie w ramach Studium przypadku nr 2, jeden z Respondentów wskazał: „*Politykę i niekompetencję społeczeństwa, ogólną negację roli nauki*” jako jedną z przyczyn konfliktów na obszarach morskich. Tymczasem niska świadomość ekologiczna powoduje negatywny stosunek do samej idei ochrony przyrody (Ciszek 2021). Niestety coraz częściej edukacja opiera się na przekazywaniu wiedzy, a nie na jej zdobywaniu. Jak przytacza Płoskonka (2021) przyczyn zachowania nie należy upatrywać w złej woli, ale nieświadomości jego skutków, co najczęściej wynika z niewiedzy.

Wyodrębniony konflikt, który nazwano Konfliktem „Autorytetu” (K2) ujawnił się na spotkaniach konsultacyjnych dotyczących planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1).

Zrozumienie naukowych argumentów wymaga specjalistycznego przygotowania, bez, choć minimalnego, poziomu zrozumienia relacji ekologicznych nie ma możliwości dobrej komunikacji (Dutkowski 2021). Dlatego też zasadnicze znaczenie w debacie publicznej ma osoba moderatora. Ważne jest, aby wybrać osobę, która nie będzie postrzegana jako stronnicza (szczególnie w przypadku obecności wielu przeciwstawnych wizji i propozycji). Najczęściej stawia się na osobę z doświadczeniem w organizowaniu debat (na przykład dziennikarza) lub osobę z autorytetem i bez konfliktu interesów (Kasprzyk i in. 2007). Bowiem to, jak ze sobą rozmawiamy jest równie istotne jak to, co mówimy. Jak przytacza Pawłowska (2012), dobry mediator potrafi zachować bezstronność, wysłuchać wszystkich, nadać dyskusji cywilizowany charakter i doprowadzić do pogodzenia nawet bardzo sprzecznych stanowisk. Nie powinien on w żadnym wypadku wyrażać opinii lub pomysłów dotyczących omawianego problemu, oceniać proponowanych rozwiązań, ujawniać preferencji dla którejś z grup (Hogan 2003). Konsultacje prowadzone w ramach obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej, były wprawdzie prowadzone przez niezależną instytucję (FISO), jednak Mediatorki nie miały doświadczenia w organizowaniu spotkań o dużej skali, dodatkowo odbywających się na terenach szczególnie konfliktowych. Dla porównania, w omawianych w ramach niniejszej pracy pozostałych konsultacjach dotyczących obszaru Ławicy Słupskiej i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, osoba Moderatora i profesjonalizm Prowadzących były podnoszone przez Ankietowanych jako jeden z czynników zadowolenia ze spotkań (np. „ (...) *Prowadzenie konsultacji*

przez mediatora na bardzo wyważonym poziomie, profesjonalizm gospodarzy; Rzeczowe, konkretne, dobrze prowadzone; profesjonalne podejście”).

Tuż przed analizowanymi w ramach Studium przypadku nr 1 spotkaniami konsultacyjnymi, w latach 2011–2012 miały miejsce konsultacje społeczne dotyczące programu ochrony fokii szarej i morświna, prowadzone przez Mediatorów.pl (<https://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/przyklady-dzialan/konsultacje-dokumentow/konsultacje-krajowych-programow-ochrony-foki-szarej-i-morswina/>). W wyniku przeprowadzonego procesu i prac ekspertów powstały dwa projekty – „Programy ochrony fokii szarej” i „Program ochrony morświna” (w przypadku fokii, do 2021 r. nie wdrożony). Wg Organizatorów, mocną stroną całego procesu było zaangażowanie wszystkich kluczowych interesariuszy w prace nad dokumentami. Podstawowym problemem, którego nie udało się ostatecznie rozwiązać, był konflikt społeczny środowisk zaangażowanych w działalność na obszarze Morza Bałtyckiego. Problem ten jest w znacznej mierze uwarunkowany charakterem dylematów powstających wokół ochrony przyrody, a zwłaszcza obszarów morskich. To właśnie tutaj kontrowersje wynikające z ograniczonych zasobów, wielość i często niedająca się pogodzić rozbieżność interesów oraz deficyty wiedzy sprawiają, że przyjęte rozwiązania rzadko uznawane są za optymalne. Pomimo żmudnych prac i wyczerpujących dyskusji inicjowanych podczas spotkań konsultacyjnych kompromis wokół ostatecznego kształtu programów ochrony ssaków bałtyckich nie został osiągnięty, a interesariusze podawali w wątpliwość część zawartych w nim zapisów (<https://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/przyklady-dzialan/konsultacje-dokumentow/konsultacje-krajowych-programow-ochrony-foki-szarej-i-morswina/#rezultaty>). Być może to z tego powodu, niektórzy z uczestników spotkań dotyczących planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1), odbywających się rok później, odnosiła się do wspomnianych konsultacji dot. programu ochrony fokii szarej i morświna, wyrażając swoją dezaprobatę i generalne rozczarowanie Instytucją konsultacji społecznych.

Podobny brak zaufania został również wyrażony w odniesieniu do Zespołu autorskiego, sporządzającego plan ochrony dla obszarów PLH Zatoka Pucka i Półwysep Helski i PLB Zatoka Pucka:

„Niniejsze wystąpienie jest konsekwencją i wyrazem kategorycznego sprzeciwu wobec zapisów, ale także wobec trybu ich wprowadzania, który cechuje się lekceważeniem praw żyjących tu ludzi i nosi jedynie pozory konsultacji (...) Proponowane zmiany w prawie są naszym zdaniem, inicjowane przez osoby, które można wręcz określić mianem niejasnej grupy interesów” (Apel Rady Miasta Jastarnia z dnia 27 stycznia 2014).

Owszem, zdarza się, że instytucje publiczne unikają konsultacji lub pozorują ich prowadzenie – głównie ze względu na krótki czas, w jakim muszą podejmować decyzje, oraz ograniczenia budżetowe. Po stronie partnerów społecznych zauważa się brak przygotowania merytorycznego, koncentrację wyłącznie na wąskim interesie swojej grupy (Makowski 2014).

Na pewno, zarówno decydentom, jak i uczestnikom konsultacji w latach 2013–2014 r. brakowało „treningu” i podstawowej wiedzy o tym, jak organizować spotkania i jak efektywnie wymieniać się poglądami, a nawet zasadniczej wiedzy o tym, czemu właściwie one służą. Społeczeństwo było i chyba nadal jest przekonane, że konsultacje stanowią formę wymuszania konkretnego stanowiska – jeśli nie udaje się go uzyskać, to pojawia się poczucie, że konsultacje zawiodły.

Jak wskazuje Rumianowska (2012), konfliktogenne mogą być stosunki między poszczególnymi użytkownikami środowiska przyrodniczego oparte na zrodzonej wcześniej niechęci lub wrogości. Ważną wówczas rolę odgrywają emocje, a konieczność spotkania się na przykład na konsultacjach może oznaczać rezygnację z jakiegokolwiek współpracy, niejako z założenia (ibidem) (klasyczny konflikt relacji).

Warty do odnotowania w tym miejscu jest jeszcze jeden aspekt: błędy w komunikacji pomiędzy decydentami, a uczestnikami procesów konsultacyjnych, polegające na używaniu bardzo trudnego, niezrozumiałego języka przyrodniczego lub prawniczego, co w efekcie jeszcze wzmacnia nieporozumienia (Ciszek 2021).

Wg niektórych autorów (np. Sztompka 2007), generalny spadek zaufania do nauki wynika z upadku jej etosu, czego przyczyną jest nowa struktura organizacyjna i instytucjonalna systemu nauki (w tym mechanizmy finansowe) oraz nowy typ relacji z „szerokim społeczeństwem” – czyli fakt, że system nauki nie jest już tak ekskluzywny, jak niegdyś. Niezależnym problemem jest coraz większa złożoność badań i ich rosnący koszt, a w konsekwencji konieczność bardziej efektywnego zarządzania ludźmi i pieniędzmi (Przybylski 2009). Konkurencyjny charakter badań naukowych powoduje zaniedbywanie pewnych obszarów badań oraz dublowanie wysiłków w innych (Matczak 2000). W tym ujęciu zmiany w nauce wpisują się w proces racjonalizacji życia społecznego w wielu jego wymiarach. Nauka nie jest w stanie spełnić wszystkich społecznych oczekiwań, stąd naturalna redukcja poziomu zaufania na niższy pułap (Przybylski 2009). Poza tym, jak wskazuje Dutkowski (2021), wiedza naukowa dotycząca obiektów i zjawisk przyrodniczych jest z gruntu niepełna, niepewna i nieaktualna. Często podlega rewizjom generalnym, co obniża zaufanie społeczne (ibidem). Należy też podkreślić w tym kontekście praktyczny brak edukacji morskiej w szkołach, również tych na terenach przybrzeżnych (Niedoszytko i in. 2019)

Zaufanie społeczeństwa do nauki i naukowców do otoczenia społecznego są wzajemnie powiązane a więc jest to relacja dwustronna (Przybylski 2009). Z jednej strony naukowcy „z zewnątrz” wzbudzają nieufność co wywodzi się z przekonania, że nikt spoza lokalnego środowiska nie zna specyficznych uwarunkowań, a jego wiedza jest w związku z tym ograniczona, z drugiej zaś osoby z lokalnych ośrodków naukowych przestają być autorytetami (jeśli w ogóle nimi były). Można to zobrazować na przykład następującymi opiniami wyrażonymi w ankietach przez Respondentów:

„Uważam, że plany są opracowywane przez osoby, które nie znają specyfiki tego terenu”

„Odnoszę wrażenie, że ktoś tworzy niby dla nas, proszę wsłuchać się w głos i opinię rdzennych mieszkańców”

Brak zaufania to niezwykle istotny czynnik zmniejszający efektywność funkcjonowania procesów udziału społecznego i zaostrzający przebieg ewentualnych konfliktów ekologicznych (Kasprzyk i in. 2007, Young i in. 2016).

Oddziaływanie braku zaufania w procesach zarządzania obszarami chronionymi widoczne jest pod postacią oskarżeń o ukrywanie lub manipulowanie informacjami środowiskowymi wysuwanych przez ich uczestników. Ludzie nie są w stanie samodzielnie zweryfikować informacji, czego konsekwencją jest konieczność dania wiary i zaufania tym, którzy informację przekazują. Przekonanie o koalicji ekspertów, przedstawicieli gospodarki i polityki jest przyczyną podejrzliwości (Kasprzyk i in. 2007).

W powyższym kontekście, po analizie materiału z rejonu Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1), w ramach Konflikty autorytetu, wyodrębniono drugie obok samej Instytucji konsultacji pole konfliktowe - K2.2, które dotyczyło Zespołu Recenzentów w Projekcie.

Istotną rolę w sporze miała w szczególności osoba jednego z Recenzentów – z jednej strony zasłużonego naukowca, społecznika, założyciela Stacji Morskiej IOUG na Helu, z drugiej zaś osoby wyrazistej w swoich poglądach na przyrodę, a w związku z tym wzbudzającej duże emocje wśród Uczestników konsultacji. Wielokrotnie naruszano dobra osobiste i podważano zaufanie do Fundacji, która oceniała Projekt, co zostało zapisane na nagraniach i protokołach ze spotkań. W kulminacyjnym momencie konfliktu, w prasie lokalnej pojawiły się artykuły będące pokłosiem apeli i pism słańych przez Samorządowców do Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów i Parlamentarzystów Ziemi Gdańskiej oraz do Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni (Zamawiającego), dotyczących m. in. zmiany ekspertów i zespołu recenzenckiego. *„Radni Jastarni proszą premiera i prezydenta by pomogli zmienić kontrowersyjny skład fachowców (...). Żądają by ze składu recenzenckiego ekoprogramu wyrzucono znanego naukowca profesora K. Skórę (...). Profesor, który z naszymi rybakami ma mocno na pieńku występuje w roli sędziego we własnej sprawie: zgłasza propozycje ochrony a potem sam je recenzuje. Trudno w takim przypadku mówić o bezstronności”* (Polska Dziennik Bałtycki, 5 lutego 2014).

W konflikcie autorytetu poza aspektem relacyjnym można ponadto wyróżnić podłoże „strukturalne” dotyczące hierarchii, niezadowolenia z zajmowanej pozycji, nieakceptowanego przez Uczestników konsultacji podziału ról czy uprawnień osób zaangażowanych w opracowanie projektu planu ochrony.

Jak wskazuje Ciszek (2021), konfliktogenne stosunki pomiędzy poszczególnymi podmiotami sporu były oparte na wcześniej powstałej, wzajemnej niechęci lub wrogości. Istotną rolę odgrywały tu emocje, animozje które uniemożliwiły współpracę z założeniami. Ponadto miejsce miało nieodpowiedzialne podsycanie sporów przez media oraz wykorzystywanie obaw społecznych dla realizacji własnych interesów (w szczególności politycznych).

Podsumowując, zidentyfikowany konflikt Autorytetu (K2) cechował się dużym zaangażowaniem Stron i wysokim poziomem emocji i wynikał z piętrzących się przez lata problemów o charakterze personalnym, powodujących utratę zaufania do szeroko pojętego środowiska eksperckiego/naukowego.

Jednym z podstawowych sposobów odbudowywania zaufania społecznego jest przejrzystość procesów decyzyjnych. Rozwiązaniem w konflikcie Autorytetu może być dopuszczenie do dyskusji i opiniowania procedowanych dokumentów ekspertów wyznaczonych przez organizacje pozarządowe czy społeczności lokalne (Kasprzyk i in. 2007). Z pewnością przy wyborze mediatora czy recenzentów należy kierować się dużą przezornością i wyczuciem. Dobry negocjator to ktoś, kto potrafi zmienić zażartego wroga w partnera skłonnego do poszukiwania wspólnie rozwiązań (Pawłowska 2012). Z drugiej strony obowiązujące prawo zamówień publicznych ogranicza znacznie (i słusznie) możliwość ingerencji w procedurę przetargową. W praktyce istotne powinny być kryteria kompetencyjne, a nie cenowe.

Zasady gospodarowania na obszarze chronionym

Konflikt K3 – o zasady gospodarowania na obszarze chronionym – można uznać za klasyczny konflikt wartości na płaszczyźnie „czy obszar Natura 2000 jest dla ludzi czy dla przyrody”; „*people first or environment first*” (Stoll-Kleeman 2001). Oczywiście u podstaw tworzenia sieci Natura 2000 i parków krajobrazowych stoi zasada, że, na obszarach tych jest dozwolona zrównoważona działalność człowieka (https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/faq_pl.htm). Terminologiczny i praktyczny problem polega na tym, że nie wiadomo w gruncie rzeczy czym ten zrównoważony rozwój jest i czy w istocie jest on możliwy, w szczególności gdy mowa o obszarach morsko-lądowych i wodach wewnętrznych RP. Wg wielu autorów termin ten uległ deprecjacji albo wręcz stał się synonimem niszczenia wartości przyrodniczych (Tomiałojc 2003, Schubert 2008). Jak wskazuje Piwowarczyk (2021) za Gibsonem i in. (2005) zrównoważony rozwój może być uważany za „oksymoron”, „samozaprzeczenie”. Niektórzy postulują koniec ery zrównoważonego rozwoju i wnoszą wprowadzenie zmian strukturalnych (ibidem). Inni badacze zauważają pozytywny wpływ koncepcji zrównoważonego rozwoju na politykę w kontekście ochrony środowiska ale również jako instrumentu wzmacniającego sprawczość instrumentów partycypacyjnych (np. Zaccai 2012).

Powszechny wśród użytkowników parków krajobrazowych wydaje się pogląd, zgodnie z którym ich kierownictwo zajmuje się ochroną przyrody a samorządy - ochroną człowieka (Schubert 2008). Faktycznie to rygor ochronny skupia uwagę lokalnych społeczności, które czasem budują swój wizerunek na ucisku, ubezwłasnowolnieniu, stratach finansowych wynikających z istnienia parku (ibidem). Z drugiej strony, przyjęty, co do zasady, zachowawczy system ochrony, opierający się przede wszystkim na formułowaniu listy zakazów bez propozycji kompensacji za ograniczenia w użytkowaniu terenu, musi się spotkać z oporem społecznym.

Znaczny opór budziły również propozycje zapisów rozporządzenia Ministra środowiska ws. planu ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej: *„Czy regulacje, które starają się wprowadzić rozporządzenia mają na celu ochronę środowiska dla człowieka, by mógł dalej cieszyć się pięknem zdrowej przyrody, czy też mają na celu wyrugowanie ludzi z tych terenów, odcinając im źródła utrzymania i tworząc swoisty rezerwat, w którym człowiek będzie jedynie tolerowany? Wybrani przez mieszkańców naszej gminy, Prezydent RP, Senatorowie i Posłowie z Ziemi Gdańskiej a także Prezes Rady Ministrów muszą zrozumieć, że tu chodzi o nasze życie, naszą przyszłość, naszą ojcowiznę”* (Apel Rady Miasta Jastarnia z dnia 27 stycznia 2014 r).

Istotą konfliktów jest jak już wspomniano w niniejszej pracy sprzeczność. Wśród obszarów takich sprzeczności w analizowanych terenach Natura 2000 i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego zidentyfikowano odmienne oczekiwania odnośnie rozwoju społeczno-gospodarczego; czy odmienne oczekiwania do zagospodarowania przestrzennego, przy czym można stwierdzić, że są sprzeczności zarówno na poziomie wyznawanych wartości jak i interesów.

Trudne do rozwiązania są konflikty rozgrywające się w przestrzeni, której walory mają wartość sentymentalną, kulturową, czy są związane z tradycją albo nawet z wyobrażeniem o danym miejscu (Dmochowska-Dudek 2013). Cele proekologiczne mogą być dla ludzi niekwestionowaną wartością, ale ich rozbieżność z partykularnym interesem nie pozwala na ich realizację i akceptację (Śliwińska 2001). Specyficzna pozycja krajobrazu polega na tym, że praktycznie całe społeczeństwo, zwykle nieświadomie, korzysta z jego walorów lub doświadcza skutków życia w zdegradowanej jego formie (Mizgajski 2008).

Cele ochrony *versus* „ochrona” brzegu morskiego

W rozdziale 5. wspomniano o konflikcie człowiek-środowisko w sensie ścisłym. Klasycznym przykładem jest niszcząca działalność morza, a właściwie erozja strefy brzegowej w warunkach intensywnego zagospodarowania. Większość brzegów Półwyspu Helskiego pozostaje w zasięgu oddziaływania wysokich stanów wody i falowania (Szarafin i in. 2012, Łabuz 2013).

Spółeczność lokalna zachowała jeszcze w pamięci wydarzenia mające miejsce w sezonie jesienno-zimowym 1988/89, kiedy to na skutek gwałtownych sztormów, zniszczeniu uległa znaczna część linii brzegowej i pojawiło się ryzyko przerwania ciągłości Półwyspu Helskiego (Michałek i Kruk-Dowgiałło 2015). Negatywne środowiskowe skutki nieracjonalnie prowadzonych wówczas działań, polegających na wykonaniu prac czerpalnych w płytkim akwenu Zatoki Puckiej i wykorzystaniu pozyskanego w ten sposób materiału do refulacji brzegów są dziś nie do podważenia [Kruk-Dowgiałło i Opióła (red.) 2009, Michałek i Kruk-Dowgiałło 2015]. Konflikt związany z ochroną brzegów w rejonie obszarów Natura 2000 nad Zatoką Pucką i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego jest zatem spowodowany z jednej strony faktem wysokiej rangi przyrodniczej i specyfiki obszaru obejmującego niskie, bagienne lub wręcz zatorfione wybrzeże morskie i klify; a z drugiej koniecznością ochrony życia ludzkiego i mienia oraz istnieniem tzw. „*nadrzędnego interesu publicznego*”. Pojęcie to, w trakcie konsultacji, podlegało jednak swego rodzaju nadinterpretacji (Michałek i Kruk-Dowgiałło 2015). Ustalanie *a priori*, że pewne kategorie działań (w tym wypadku działania przeciwpowodziowe) ze względu na sam swój cel, będą wyłączone spod zaplanowanych środków ochronnych jest nieprawidłowe. Oczywiście jest, że do ochrony przeciwpowodziowej powinno wskazywać się brzegi o stałych tendencjach erozyjnych, których zaplecze jest w wysokim stopniu zagospodarowane. Nawet wówczas prace hydrotechniczne powinny być jednak prowadzone selektywnie, z uwzględnieniem specyfiki przyrodniczej i poprzedzone wnikliwą oceną zysków i strat (Łabuz 2013). Takie podejście Zespołu opracowującego zapisy w planach spotkało się z niezrozumieniem, choć wynika również z odrębnych przepisów [Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o *ustanowieniu programu wieloletniego „Program ochrony brzegów morskich”* (Dz. U. 2016, poz. 678) i ratyfikowanych przez Polskę rekomendacji (na przykład zalecenie HELCOM 16/3)].

Temat związany z „ochroną brzegów” morskich był przedmiotem dyskusji zarówno w trakcie konsultacji dotyczących planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej, jak i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, co świadczy o tym, że temat jest i pozostanie żywy, zwłaszcza w kontekście prognozowanych zmian klimatycznych. W tym miejscu należy wskazać na odmienne rozumienie i interpretację danych dotyczących strefy nadbrzeżnej przez różnych jej użytkowników czy badaczy. Ochrona brzegu – „*coastal protection*” jest zupełnie innym działaniem niż ochrona przyrody nadmorskiej „*coastal nature conservation*”. W Polsce oba te działania utożsamiane są ze sobą, co budzi wiele sprzeczności już na etapie planowania działań (Łabuz 2013). Erozja i akumulacja są zjawiskami naturalnymi, jednakże ingerencja człowieka w strefę brzegową nawet jeśli na wybranych odcinkach ogranicza proces erozji to zwykle powoduje jego nasilenie w innych, często dotychczas niezagrażonych [Gilbert (red.) 2008, Łabuz 2013]. Ciągłe jednak istnieje presja na dalsze zainwestowanie na terenach zagrożonych powodzią sztormową a tym samym presja na ochronę mienia.

Gospodarka rybacka

Jedne z najpowszechniejszych sytuacji konfliktowych w obszarach morskich związane były dotychczas z rybołówstwem i wynikały przede wszystkim z ograniczeń czy zakazów wykonywania połowów na obszarach chronionych, a coraz częściej także na całych dużych akwenach z powodu złego stanu zasobów (EC 2020). Zderzenie stanowisk występuje także w przypadku planów tworzenia nowych obszarów chronionych w miejscach eksploatowanych. Przykładem jest brak zgody Chin, Norwegii i Rosji na powołanie w 2018 r. trzech obszarów w celu zachowania żywych zasobów Antarktydy (ASOC 2018).

Należy zauważyć, że rybołówstwo ma długą i silnie ugruntowaną tradycję w większości krajów nadbrzeżnych, podczas gdy potrzebie ochrony przyrody morskiej nadano właściwe znaczenie dopiero podczas konferencji ONZ w 1992 r. (rozdział 17. agendy 21). Ograniczenia dotyczące tradycyjnego rybołówstwa w obszarach chronionych często powodują konflikty, ponieważ potencjalne odszkodowania za utracone połowy nie wynikają automatycznie z naruszeń prawa własności, jak to ma miejsce na lądzie. Ponadto ochrona przyrody i rybołówstwo są zarządzane w podejściu sektorowym i często brakuje koordynacji działań (Grip i Blomqvist 2020). Zarządzanie rybołówstwem koncentruje się niemal wyłącznie na zasobach ryb przemysłowych. Wynikiem takiego stanu jest częsta praktyka zwalniania rybołówstwa z wymogów ochrony przyrody w zapisach aktów prawnych, mimo że tego rodzaju powinności dotyczą innych form ludzkiej działalności na morzu (Skóra i in. 2014). Zarówno z ochroną zasobów jak i ich eksploatacją powiązane są globalne jak i regionalne organizacje, które często stanowią ważne ogniwo w rozgrywkach politycznych (Redpath i in. 2013). Dodatkowo, Państwa członkowskie nie mogą ograniczyć działalności połowowej poza swoimi wodami terytorialnymi, o ile nie zainicjują w tym celu wielostronnych dyskusji, co utrudnia ochronę środowiska morskiego (Sprawozdanie ETO... 2020).

Europejska Agencja Środowiska skonkludowała w 2020 r., że działalność połowowa jest jednym z głównych źródeł presji na ekosystemy w europejskich obszarach morskich, a z kolei w 2019 r. Międzyrządowa Platforma Naukowo-Polityczna w sprawie Różnorodności Biologicznej i Funkcjonowania Ekosystemów stwierdziła, że to rybołówstwo ma największy wpływ na ekosystemy morskie (ibidem). Jak wskazano w „*Programie ochrony morświnów*” (2015), to przytów, rozumiany jako przypadkowy połów tych zwierząt, jest uznany za główne zagrożenie dla populacji. Podobne zagrożenie stanowi on dla ptaków (Zydelis i in. 2009, Węśławski i in. 2010).

Morświny, przy obecnej ich liczebności, nie powodują żadnych istotnych szkód gospodarczych. Mimo to wokół ich ochrony powstają i rozwijają się konflikty społeczne. Zwykle rybacy choć nie są niechętni samym morświnom, są niechętni działaniom podejmowanym w celu ich ochrony, przede wszystkim sprzeciwiają się ograniczeniu możliwości prowadzenia tradycyjnej działalności rybackiej (Program ochrony morświna 2015).

Pełne ilościowe rozpoznanie rozmiarów przyłowy ssaków czy ptaków na analizowanych w pracy obszarach (Zatoka Pucka, Ławica Słupska) czy czynników kształtujących zmienność zjawiska w czasie nie było możliwe w ramach realizowanych Projektów dotyczących planów ochrony. Te braki wiedzy, czy odmienne interpretowanie dostępnych danych naukowych, zwłaszcza na obszarach Natura 2000 zlokalizowanych w rejonie Zatoki Puckiej, okazały się swoistą kartą przetargową w dyskusji.

W 2014 r. konflikt związany z propozycjami zapisów dot. rybołówstwa, przerodził się w „batalię”, która ze spotkań przeniosła się do mediów:

„Samorządowcy wystosowali sężnisty apel, w którym argumentują dlaczego nie powinny być obostrzone przepisy dotyczące Zatoki Puckiej (...) To otwarty bój o kolebkę polskiego rybołówstwa, które tu funkcjonuje od ponad tysiąca lat – podkreślają radni w swoim apelu” (Polska Dziennik Bałtycki, 5 lutego 2014).

Jak już nadmieniono, udział środowiska rybackiego w spotkaniach konsultacyjnych dotyczących Nadmorskiego Parku Krajobrazowego był znikomy zatem i konflikt w zakresie regulacji działalności połowowej był mniej gwałtowny i ewidentny niż 6 lat wcześniej. Na propozycje zapisów związanych z ograniczeniami połowów na obszarze NPK zareagowała Administracja samorządowa.

W marcu 2021 r. Komisja Europejska podczas posiedzenia grupy Batlfish przedstawiła swoje plany dotyczące rozporządzenia w zakresie środków nadzwyczajnych służących ochronie morświna. Rozporządzenie może zostać wydane na mocy WPRyb i ma wprowadzać całoroczny lub okresowy zakaz połowów sieciami stawnymi (w wybranych obszarach), lub obowiązek stosowania pingerów (urządzeń odstrasżających) podczas połowów sieciami stawnymi. Nie są jeszcze znane szczegóły obszarowe dotyczące planowanych ograniczeń (październik 2021), jednak z pewnością, obok już obowiązujących Rozporządzeń ustalających uprawnienia do połowów w odniesieniu do niektórych stad ryb i grup stad ryb w Morzu Bałtyckim, nowe regulacje również będą miały skutki społeczno-ekonomiczne.

W tym miejscu należy rozwinąć drugi wątek sporu dotyczącego działalności rybackiej, który był podnoszony w trakcie konsultacji związanych z obszarami Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1) – szkody w połowach spowodowane przez zwierzęta (kormorany i foki), dotyczące zarówno zmniejszenia wydajności połowów jak i w przypadku fok – zniszczeń narzędzi połowowych. Podobne konflikty były opisywane też przez wielu innych autorów (Węśławski i in. 2010, Hansson i in. 2007, Graham i in. 2009, Guillemot i in. 2009, Marzano i in. 2013).

Kormoran stale rozszerza swój zasięg w Europie i wielu uważa to za sukces ochrony przyrody. Jednak przedstawiciele sektora rybołówstwa postrzegają ptaki jako szkodliwe i uznają, że prawodawstwo Unii Europejskiej – jest to gatunek objęty ochroną w ramach Dyrektywy ptasiej – blokuje najbardziej intuicyjne i skuteczne rozwiązanie problemu kormoranów, czyli skoordynowaną, paneuropejską redukcję populacji (Marzano i in. 2013) (doraźnie wydawane są zezwolenia na odstępstwa od zakazów obowiązujących w stosunku do kormorana, zgodnie z systemem określonym w artykule 9 Dyrektywy). Komisja Europejska dostrzega problem konfliktów związanych ze wzrostem populacji kormoranów i ich wpływem na gospodarkę rybacką (<https://ec.europa.eu/environment/nature/cormorants/management.htm>). Zrealizowano szereg projektów mających na celu opracowanie narzędzi zarządzania konfliktem (np. „INTERCAFE COST Action”, „CorMan project *Sustainable Management of Cormorant Populations*”) i środków minimalizujących wpływ gatunku na ryby (od odstrasżania, poprzez ochronę ichtiofauny – ograniczenie dostępności ryb dla kormoranów aż do zmniejszenia liczebności populacji ptaków). Pomysły, często radykalne, jak ograniczyć populację kormoranów i fok, były również publicznie przedstawiane na omawianych spotkaniach konsultacyjnych dotyczących Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1). Jednym z wskazywanych sposobów równoważenia konsekwencji drapieżnictwa kormoranów są rekompensaty finansowe, które jednak wypłacane są przede wszystkim użytkownikom gospodarstw rybackich i wylęgarni. Od listopada 2016 r. w Polsce

szacowanie strat powodowanych przez foki odbywa się natomiast w oparciu o oficjalne wnioski przekazywane przez rybaków z funduszy z Programu Operacyjnego „Rybnictwo i Morze”.

Obecnie obowiązujące Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 r. ws. *szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową* (Dz. U. 2018, poz. 645) określa tryb postępowania w odniesieniu do 5 gatunków zwierząt: żubrów, wilków, rysi, niedźwiedzi i bobrów. Lista ta nadal nie obejmuje występujących w POM szarytek (fok szarych) i kormoranów.

Biorąc pod uwagę cele nowej strategii ochrony różnorodności biologicznej i fakt, że istnieje dążenie do poprawy skuteczności ochrony, jaką zapewniają prawnie chronione obszary morskie, dalsze konflikty na polu Wspólnej Polityki Rybołówstwa i innych regulacji ograniczających połowy, wydają się być nieuniknione. Ponadto wprowadzanie nowych form użytkowania przestrzeni morskiej w postaci MFW może trwale zmienić układ sił użytkowników wód morskich (Biniek 2017), w którym jeszcze w dekadę temu to rybacy byli użytkownikami 60% powierzchni POM (Węśławski i in. 2010). Trudno ocenić jak długo będzie możliwe płacenie świadczeń za wstrzymywanie się od działalności połowowej.

Działalność turystyczna

Szczególną rolę w procesie integracji funkcji ekologicznej z rozwojem społeczno-gospodarczym obszarów chronionych przypisuje się szeroko pojętej turystyce (Kiryluk 2008).

Historycznie, wskazywanie na turystykę i rekreację w parkach krajobrazowych było spowodowane trafną prognozą nasilającej się potrzeby wypoczynku na łonie natury (Schubert 2008). Również sieć Natura 2000 była promowana m. in. poprzez przytaczanie argumentów o zwiększeniu atrakcyjności turystycznej miejscowych gmin w związku z rozpowszechnianiem wiedzy o unikatowych walorach przyrodniczych [Poskrobko (red.) 2005]. W praktyce, konieczność ochrony tych walorów wzbudza opór, ponieważ niemal zawsze wiąże się z ograniczeniem potencjału rozwojowego albo jakiejś części działalności dla mieszkańców.

Konflikty takie zanotowano zarówno w trakcie konsultacji związanych z planami ochrony dla obszarów Natura 2000 z rejonu Zatoki Puckiej (Studium przypadku nr 1) jak i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Studium przypadku nr 3).

Relacje pomiędzy krajobrazem, a korzystających z jego walorów turystów mają złożony charakter – z jednej strony atrakcyjny krajobraz przyciąga turystów i powoduje rozwój sprzyjającego im zagospodarowania, z drugiej jednak, intensywny ruch turystyczny przyczynia się do degradacji wizualnych walorów krajobrazu, niszcząc jeden z czynników, który stanowi przyczynę wykształcenia się funkcji turystycznych (Kistowski i Śleszyński 2010).

Zatoka Pucka i Nadmorski Park Krajobrazowy podlegają znacznemu zainwestowaniu turystycznemu od lat 60. XX wieku (Kistowski 2005). Cały region z siecią licznych powiązań gospodarczych, ma przede wszystkim ogromne znaczenie turystyczne (Błaszowska 2007a i b, Kistowski i in. 2005, Sagan i Masik 2018, Michałek i in. 2021, Jaszczuk-Skolimowska i in. 2021b). Od lat za zasadnicze zagrożenie dla walorów przyrodniczych rejonu Zatoki Puckiej i Półwyspu Helskiego wskazywany jest brak uwzględniania w planach rozwojowych wrażliwości/odporności środowiska na czynniki degradujące [Gerstmannowa (red.) 1995, Gerstmannowa 2005, Herbich i Skóra 2010, Kistowski i in. 2005,

Durydiwka i Duda-Gromada 2014, Michałek i Kruk-Dowgiałło 2015, Przewoźniak 2017]. Występowanie intensywnego zagospodarowania i użytkowania turystycznego Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, przy równoczesnej wrażliwości na antropopresję i próbach jego ochrony sprzyjają powstawaniu licznych konfliktów funkcjonalnych (Kistowski i in. 2005).

Zmniejszające się znaczenie funkcji rybackiej w małych portach implikuje potrzebę poszukiwania możliwości wypełnienia luki w strukturze działalności portów m.in. w sektorze turystyki żeglarskiej co znajduje także odzwierciedlenie w dokumentach opracowywanych przez samorząd województwa pomorskiego (<https://pbpr.pomorskie.pl/books/diagnoza-stanu-i-koncepcja-rozwoju-turystyki-wodnej-w-województwie-pomorskim-2030/>).

Do konfliktów na tle szeroko pojętej działalności turystycznej przyczynia się nakładanie się rozbieżnych strategii rozwoju rejonu forsowanych przez różne podmioty w procedowanych dokumentach, raportach, czy publikacjach (Tracz 2021). Sytuację taką można zaobserwować w przypadku Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, w odniesieniu do którego część propozycji zawartych w opracowaniu dotyczącym całego województwa pn. „*Diagnoza stanu i koncepcja rozwoju turystyki wodnej w województwie pomorskim 2030*” (<https://pbpr.pomorskie.pl/books/diagnoza-stanu-i-koncepcja-rozwoju-turystyki-wodnej-w-województwie-pomorskim-2030/>) stoi w sprzeczności z zapisami z projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Konfliktowy obszar dotyczy na przykład cennego z punktu widzenia ptaków Kaczego Winkła gdzie zgłoszono postulat posadowienia nowego pomostu cumowniczego, czy budowy przystani tzw. Nowej Holandii/Ekomariny. Bariery w rozwoju turystycznym rejonu Zatoki Gdańskiej wskazane przez autorów koncepcji rozwoju to m. in. płytkość akwenu, a konkretnie rzecz ujmując mała liczba pogłębionych torów wodnych. Postulaty dotyczące wytyczenia nowych torów na akwenu Zatoki Puckiej były w ostatnich latach wysuwane przez właściwie wszystkie nadzatkowe gminy, tymczasem ich realizacja stanowi zagrożenie m. in. dla odradzających się w akwenu łąk podwodnych (Michałek i in. 2021).

Jak wskazuje Goliszek i in. (2018) skuteczna ochrona zasobów przyrody wymaga zaangażowania nie tylko społeczności lokalnych, ale również osób tymczasowo przebywających na danym terenie. W przypadku rejonu Zatoki Puckiej i Półwyspu Helskiego rola osób „z zewnątrz” wydaje się niezwykle istotna. W pełni sezonu w miejscowościach nadmorskich stosunek liczby noclegów do liczby stałych mieszkańców może osiągać 160-200:1 [Gilbert (red.) 2008]. Jak stwierdzono w przytaczanym już opracowaniu „*Diagnoza stanu i koncepcja rozwoju turystyki wodnej w województwie pomorskim 2030*”, w 2019 r. podczas podróży krajowych z co najmniej jednym noclegiem najwięcej turystów w wieku 15 lat lub więcej odwiedziło właśnie województwo pomorskie (6,9 mln osób). Dynamika wzrostu przyjazdów turystycznych do województwa pomorskiego jest znaczna. Kilka ostatnich lat to znaczny progres w tym zakresie, nie tylko w sezonie wakacyjnym. Oficjalnie, na terenie województwa pomorskiego według GUS w lipcu 2019 r. (stan w dniu 31 lipca) funkcjonowało 1 658 turystycznych obiektów noclegowych (o 30% więcej niż w 2012 r.) (ibidem). Na obszarze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego precyzyjna diagnoza dotycząca ruchu turystycznego jest trudna (Jaszczuk-Skolimowska i in. 2021b). Już sama tylko analiza pojemności bazy noclegowej obszaru NPK i jego bezpośredniego otoczenia wskazała na szereg problemów wynikających z rozbieżności pomiędzy stanem ewidencjonowanym, statystyką obiektów turystycznych świadczących usługi noclegowe, a stanem faktycznym. Oszacowana wielkość bazy noclegowej na podstawie oficjalnych źródeł wynosi łącznie ponad 90 000 miejsc noclegowych w 2019 r. Biorąc pod uwagę skalę różnic pomiędzy

deklarowaną liczbą miejsc noclegowych, a liczbą oferowaną przez poszczególne podmioty, a także wielkością bazy nieewidencjonowanej (funkcjonującej nielegalnie) rzeczywista pojemność bazy noclegowej jest znacznie wyższa i szacowana jest na 200 000-220 000 miejsc noclegowych, z których około 90% stanowią miejsca noclegowe sezonowe. Do tych szacunków możliwej jednoczesnej liczby turystów należy dodać jeszcze pobyty u rodziny i znajomych oraz wyjazdy jednodniowe, zwłaszcza w weekendy. Zestawiając tę liczbę z liczbą stałych mieszkańców tego obszaru, która wynosi około 32 000 otrzymujemy sezonowe obciążenie środowiska na poziomie siedmio- lub nawet dziesięciokrotnie wyższym od stanu w pozostałych ośmiu, dziewięciu miesiącach roku. Samo tylko miasto Władysławowo (niespełna 10 000 stałych mieszkańców) obsługuje latem w słoneczne dni ok. 100 000 turystów (ibidem).

W ostatnich latach obserwuje się dynamiczny rozwój funkcji turystycznej całego wybrzeża, który objawia się: niemal 100% wypełnieniem istniejącej bazy, nieograniczonym popytem na grunty, szybkim tempem inwestowania i przyrostem terenów zurbanizowanych, gwałtownym wzrostem obciążenia komunikacyjnego dróg nadmorskich (Łabuz 2013, Durydiwka i Duda-Gromada 2014).

Zasadniczą zatem kwestią jest to, czy przy obecnym stanie nasilenia ruchu turystycznego i związanej z nim antropopresji dobrym pomysłem jest dalsza promocja rozwoju rekreacyjnego rejonu Zatoki Puckiej. Wszelka aktywność turystyczna, nawet jeśli jest nazywana „ekoturystyką” czy „turystyką wodną” winna być dostosowana do odporności środowiska przyrodniczego na zakłócenia antropogeniczne, monitorowana i regulowana (Tracz 2021). Twierdząca odpowiedź na pytanie „Czy w rejonie Zatoki Puckiej możliwa jest ekologizacja popytu – konsumpcji turystycznej, oraz podaży – produktu turystycznego, kadr czy obniżenie zasobochłonności gospodarki turystycznej?” byłaby drogą ku minimalizacji konfliktu K3.1, ale autorka niniejszej pracy nie może takiej odpowiedzi udzielić. Jak opisuje Piwowarczyk (2021), niektórzy uczestnicy warsztatów „interaktywnego zarządzania” prowadzonych w celu zmapowania barier zrównoważonego rozwoju (w grupie „zdrowie człowieka”) zgłaszali zbyt dużą presję inwestorów na strefę przybrzeżną. Część osób z tej grupy warsztatowej popierała nawet pomysły ograniczenia liczby odwiedzających rejon Zatoki Gdańskiej turystów, podkreślała również, że plaże i morze są dobrem wspólnym (ibidem). W celu odciążenia od nadmiernego ruchu i zagospodarowania rozwiązaniem mogłoby być wyznaczenie regionów o wysokich walorach wizualnych krajobrazu, które dotychczas w niewielkim stopniu były przedmiotem zainteresowania turystów i zapewnienie im wsparcia, również finansowego (Kistowski i Śleszyński 2010). Szansą w tym kontekście staje się inwestycja realizowana na sąsiadującym obszarze Mierzei Wiślanej pn. „Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską”. Istnieją jednak obawy, że w połączeniu ze znacznym przekształceniem przestrzeni związanym z samą realizacją inwestycji, intensyfikacja działalności turystycznej przyniesie finalnie podobne jak na Mierzei Helskiej skutki (a więc odbędzie się ze szkodą dla walorów przyrodniczych).

Rozwój odbywa się w sposób rabunkowy w wielu europejskich miejscowościach (np. Salerno, Kampania, Torremolinos, Rimini), a finalnie skutkuje to obniżeniem atrakcyjności oferty miejscowości nadmorskich (Łabuz 2013, Durydiwka i Duda-Gromada 2014).

Aby rozwój gospodarczy zachodził w zgodzie zarówno z ZZOP (Zintegrowanym Zarządzaniem Obszarami Przybrzeżnymi) oraz wytycznymi turystyki zrównoważonej należy gromadzić i popularyzować aktualną wiedzę o zasobach, zmienności i zagrożeniach środowiska nadmorskiego

wśród władz lokalnych (decydentów), mieszkańców oraz korzystających z tych zasobów turystów (Łabuz 2013).

Zagospodarowanie przestrzenne

Jak stwierdza Chmielewski i in. (2018), szeroko rozumiany problem zamieszkania na terenie, lub w bliskim sąsiedztwie wszystkich (znanych obecnie) obszarów chronionych, dotyczy – w wersji strefy o szerokości 3 km – ponad 10 mln osób, a w wersji 10 km – aż ponad 23 mln, czyli więcej niż połowy mieszkańców Polski. Liczby te jednoznacznie wskazują, że szacowana skala antropopresji na obszarach Natura 2000 i w ich otoczeniu jest bardzo duża. Z drugiej jednak strony, bliskość terenów cennych przyrodniczo podnosi atrakcyjność miejsca zamieszkania, zazwyczaj wiąże się z lepszą jakością środowiska oraz ze zdrowszymi warunkami życia. Stąd szczególne znaczenie ma umiejętność kształtowania zagospodarowania przestrzennego w sposób harmonizujący przyrodę i gospodarkę (Chmielewski i in. 2018).

Współczesne planowanie przestrzenne w Polsce nie zapewnia skutecznej ochrony przyrody, co wynika z uwarunkowań prawnych i/ oraz negatywnego nastawienia lokalnych społeczności do ochrony przyrody. Bez akceptacji społecznej nie jest możliwe efektywne działanie poprzez planowanie przestrzenne nawet przy zastosowaniu doskonałej teorii czy praktyki projektowej. Wobec znikomych efektów edukacji ekologicznej opartej na przesłankach emocjonalno-etycznych, podstawowym warunkiem uzyskania społecznej akceptacji jest wskazanie bezpośrednich korzyści ekonomicznych wynikających z ochrony przyrody (Przewoźniak 2005).

Przyczyna wielu konfliktów o charakterze przestrzennym tkwi w wyborze określonej postawy w stosunku do zasobów przestrzennych. A więc obok kwestii *stricte* planistycznych w centrum uwagi należy postawić: wartości, wybory, odpowiedzialność i partycypację (Raszeja 2008).

Z punktu widzenia ochrony walorów przyrodniczych, sytuacja modelowa powinna zakładać sporządzenie w pierwszej kolejności planu ochrony parku krajobrazowego i równoległe do niego planu zagospodarowania przestrzennego województwa, a następnie lokalnych dokumentów planistycznych takich jak studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, określających politykę przestrzenną samorządów lokalnych. W ostatniej kolejności powinny być opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, stanowiące lokalne przepisy prawa w zakresie zagospodarowania terenu i zabudowy na lądzie, oraz plany zagospodarowania morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, które to powinny uwzględniać ustalenia planu ochrony parku krajobrazowego. Choć oczywiście samo istnienie na danym terenie parku krajobrazowego, nie rodzi obowiązku sporządzenia planów miejscowych a szkoda, ponieważ mogłoby one przyczynić się do ujednoczenia zasad zagospodarowania w całym lądowym obszarze chronionej przestrzeni. W praktyce, niektóre dokumenty planistyczne nie powstaną w najbliższym czasie z powodów chociażby finansowych, a z drugiej strony część dokumentów planistycznych jest już zatwierdzona i istnieje oczekiwanie, aby ich zapisy w niezmienionej formie były konsumowane w przygotowywanych planach ochrony, nawet jeśli ich założenia są sprzeczne z celami ochrony parku. Za przykład z Nadmorskiego Parku Krajobrazowego podać można tzw. „Ekomarinę” w obrębie ewidencyjnym Mosty, wskazaną w dokumencie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kosakowo (2019), lecz nie uzgodnioną dotychczas przez niektóre organy (w tym Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska) w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i nieakceptowaną w planie ochrony.

Inwestycja ta była jednym z istotniejszych pól konfliktowych zidentyfikowanych w przestrzeni przybrzeżnej Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Pewną szansą na uspołnienie zapisów związanych z gospodarką przestrzenną z zapisami ochronnymi w części morskiej był fakt równoległego przygotowywania projektu Planu zagospodarowania dla Zatoki Gdańskiej i planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, a ściślej rzecz ujmując, wskazania autorów planu ochrony do planu zagospodarowania. Z prezentacji na konsultacjach społecznych przeprowadzonych przez Urząd Morski w Gdyni na etapie v. 1 projektu Planu zagospodarowania, wynika niestety brak uwzględnienia wielu wskazań, a tym samym brak spójności w obu dokumentach. Z punktu widzenia akwenu Zatoki Puckiej, kolizje z celami ochrony powiązane są przede wszystkim ze wspomnianymi już w części dotyczącej turystyki wodnej strategiami rozwojowymi. Budowa nowych czy rozbudowa istniejących portów i przystani, rozbudowa infrastruktury turystycznej, wytyczanie nowych torów wodnych w akwenu Zalewu Puckiego to realne zagrożenia jego walorów przyrodniczych (Michałek i in. 2021, Jaszczuk-Skolimowska i in. 2021b).

Oczywiście dla części lądowej obszaru Nadmorskiego Parku Krajobrazowego nie należy pomijać roli decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu, których kontrola społeczna jest utrudniona (Kistowski i in. 2005). Wydawane przez właściwych Wójtów, Burmistrzów czy Prezydentów Miast na wniosek zainteresowanego inwestycją podmiotu decyzje o warunkach zabudowy to indywidualne decyzje administracyjne z zakresu zagospodarowania przestrzennego, które dotyczą sytuacji braku planu miejscowego. Wadą tych dokumentów jest przede wszystkim to, że w odróżnieniu od dokumentów planistycznych omówionych powyżej, informacja o postępowaniu w sprawie ich sporządzenia i wydania nie jest publicznie dostępna i nie podlega żadnym konsultacjom społecznym. Ustalenia decyzji nie muszą uwzględniać zasad polityki przestrzennej gminy czy regionu, organ wydający decyzje jest praktycznie związany jedynie przepisami prawa, a w przypadku warunków zabudowy dodatkowo zgodnością z tzw. sąsiedztwem (które najczęściej jest tak zróżnicowane zarówno pod względem funkcji jak i formy architektonicznej obiektów, że pozwala na realizację niemal każdego pomysłu inwestora). Często nowe inwestycje powstające na podstawie decyzji o warunkach zabudowy kontynuują nieład i chaos przestrzenny otoczenia, przyczyniając się do dalszej degradacji krajobrazu (Jaszczuk-Skolimowska 2021a).

Zagrożenia dla walorów przyrodniczych ze strony zagospodarowania przestrzennego nie są bynajmniej tematem nowym i problemy takie jak: nielegalny rozwój budownictwa letniskowego, rozproszona zabudowa, podział gruntów (bez zmiany ich przeznaczenia) pod budownictwo poruszane są przez różnych autorów (np. Kiryluk 2008, Kistowski i in. 2005, Łabuz 2013). Zwykle wydawaniu decyzji o danej zabudowie towarzyszy przeświadczenie o tym, że obok istnieją jeszcze naturalne, cenne obszary, a tym samym planowana inwestycja nie uszczupli w sposób znaczący istniejących zasobów (Łabuz 2013). W przypadku rejonu Zatoki Puckiej i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego problem zabudowy rekreacyjnej równiny błot przymorskich, ekspansywności kempingów czy zabudowy brzegów klifowych podkreślany jest przez badaczy od lat 90. [Gerstmannowa (red.) 1995, Herbich i Skóra 2010, Gerstmannowa 2005, Kistowski 2005, Kistowski i in. 2005, Przewoźniak 2017]. Bezefektywne są starania o wykluczenie z nowej zabudowy 200 m strefy szerokości od krawędzi klifu (wskazanej wprawdzie w katalogu zakazów możliwych do ustanowienia, wymienionych w Ustawie o ochronie przyrody w odniesieniu do terenu parku krajobrazowego i ujętej w obowiązującej Uchwale ws. Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, ale w praktyce przestrzeganej na niewielkim fragmencie NPK, a w odniesieniu do innych terenów od lat kwestionowanej). Jak wynika z ilustracji sporu dotyczącego zabudowy na brzegach klifowych, argumenty Interesariuszy za zmianą Uchwały

w zakresie ww. zakazów dotyczą istniejącej już zabudowy w miejscach bliższych niż 200 m od krawędzi klifu zwłaszcza w aspekcie „równości” poszczególnych właścicieli gruntów, a także prawa własności. Z drugiej strony mamy do czynienia z konfliktem danych. Techniczne trudności sprawia wyznaczenie linii bazowej korony klifu – brzegi klifowe nie są jednolite, charakteryzują się różną budową geologiczną, stanem dynamicznym, pokryciem siedliskami (Łabuz 2013).

W celu minimalizacji konfliktu, Zespół autorski planu ochrony zastosował podejście indywidualne w zakresie dopuszczenia zabudowy poszczególnych działek. Na przykład w Swarzewie dopuszczono możliwość zabudowy i zainwestowania działek w nadzatomkowej części pasa technicznego brzegu morskiego określonych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Puck (w granicach zwartej zabudowy wsi Swarzewo), jednak z jednoczesnym bardziej rygorystycznym zapisem w zakresie wskaźników zabudowy dla nowych obiektów lokalizowanych w tej strefie. Wymaga to jednak zmiany przepisów Uchwały ws. Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Rozwiązanie takie może też rodzić kolejne roszczenia w zakresie praw do zabudowy innych działek położonych w strefie 200 m, a nie wyłączonej z zakazu zabudowy.

Jak pisze Palmowski (2017), planowanie przestrzenne terenów lądowych i morskich powinno być ze sobą ściśle powiązane, spójne i zawierać wspierające się nawzajem zapisy. Systemy prawne regulujące planowanie przestrzenne na obszarach lądowych i morskich muszą być w najwyższym możliwym stopniu zharmonizowane, tak aby systemy zarządzania były jednakowo otwarte na podejmowanie wyzwań przestrzennych i na lądzie i morzu, rozwiązywanie problemów i wykorzystywanie pojawiających się możliwości. Od lat pojawiają się idee dotyczące Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi, w których podstawą jest postrzeganie strefy lądowej i morskiej jako kompleks i obszar o znacznej dynamice procesów przyrodniczych, rejon wzajemnego przenikania się oddziaływań [Kistowski i in. 2005, Gilbert (red.) 2008, Palmowski 2017]. W praktyce współistnienie funkcji ekologicznych i prorozwojowych jest trudne do pogodzenia. Towarzyszą mu i będą towarzyszyć liczne konflikty, których rozwiązanie odbywa się bądź to kosztem walorów przyrodniczych, bądź kosztem jakości życia lub efektów ekonomicznych (Kistowski i in. 2005).

Działalność wydobywcza

Piasek i kruszywo są zasobami naturalnym niezbędnymi dla każdego społeczeństwa (Dan Gavriletea 2017). Wraz z rosnącym uzależnieniem od surowca, zwiększa się także natężenie problemów z którymi przemysł musi się zmierzyć: ograniczone zasoby piasku, nielegalne wydobycie oraz wpływ eksploatacji na środowisko, w tym środowisko morskie (np. Byrnes i in. 2004, Erfteemeier i Lewis 2006, Lauwaert i in. 2009, Dan Gavriletea 2017, Bendixen i in. 2021). W piśmiennictwie można jednak znaleźć opinie, że właściwe zarządzanie eksploatacją zasobami może wpłynąć na realizację celów zrównoważonego rozwoju ONZ takich jak na przykład eliminacja ubóstwa (Bendixen i in. 2021).

Wydobycie kruszywa na lądzie w krajach o niskich dochodach, prowadzone jest często „nieformalnie” i stanowi źródło utrzymania dla szeregu pracowników. Jednocześnie na świecie nasila się przemoc związana z wydobyciem – np. w Indiach wydobycie piasku wiązało się z lokalnymi konfliktami związanymi z dostępem do wody i jej zanieczyszczeniem (<https://www.ecomagazine.com/news/policy/global-sand-and-gravel-extraction-conflicts-with-half-of-un-sustainable-development-goals>).

W przypadku działalności wydobywczej na morzu kluczowe znaczenie ma aspekt przestrzenny – może być ona realizowana w konkretnych miejscach, w których zasoby są dostępne, jej alokacja jest

zatem niemożliwa (<https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/sector-information/marine-aggregates-and-marine-mining#1>).

W POM zidentyfikowano 3 złoża kruszyw, które są surowcem deficytowym: Zatoka Koszalińska, Południowa Ławica Środkowa i Ławica Słupska-Bałtyk Południowy. Ostatnie złożo, położone jest w granicach obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001. Zgodnie z literaturą, w latach 1992-2002, wydobyto z niego 1 mln ton kruszywa (Kozioł i in. 2011). Koncesja na eksploatację złoża z 2004 r., wygasła w 2012 r. Formalnie eksploatację zakończono w 2010 r. Zasoby geologiczne bilansowe złoża Ławica Słupska – Bałtyk Południowy, zgodnie z dokumentacją „Bilans Zasobów Złóż Kopalin w Polsce” wynoszą ok. 45,5 mln ton. W oparciu o analizy wykonane w ramach opracowania projektu planu ochrony, wywnioskowano, że złożo jest zlokalizowane w granicy siedliska stanowiącego przedmiot ochrony w Obszarze tj. „Piaszczyste ławice podmorskie” (1110). Ponadto pokrywa się ono obszarowo z siedliskiem żerowania uhli. Eksploatacja złoża mogłaby wpłynąć negatywnie na populację tego gatunku w obszarze (Michałek i in. 2020). Wobec powyższych uwarunkowań, w projekcie rozporządzenia ws. planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska jako jeden z warunków zachowania właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk gatunków wskazano *„zaniechanie wydobycia minerałów i węglowodorów w granicach siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków oraz zaniechanie działań inwestycyjnych trwale przekształcających rzeźbę dna siedlisk za wyjątkiem przedsięwzięć dla których przed wejściem w życie rozporządzenia wydane zostały prawomocne decyzje administracyjne”* (Projekt rozporządzenia ws. ustanowienia planu ochrony), co spotkało się ze sprzeciwem Przedsiębiorców zajmujących się eksploatacją złóż.

Zainteresowanie eksploatacją zasobów kruszyw nie osłabło po zakończeniu konsultacji. Obecnie (październik 2021) prowadzone jest przez Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska w Szczecinie postępowanie o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia pod nazwą *„Pozyskiwanie kruszyw naturalnych z obszarów górniczych „Ławica Słupska I” i „Ławica Słupska II” zlokalizowanych w polskich obszarach morskich na ławicy Słupskiej”* (zawieszono do czasu przedłożenia przez Inwestora raportu oś). Szczeciński RDOŚ prowadził już w ostatnich latach podobne postępowanie, ale w czerwcu 2020 r. zostało ono zawieszono.

Sektor kruszyw morskich zyskuje zresztą na znaczeniu w całej Europie, podobnie jak całe górnictwo morskie z uwagi na rosnący popyt i jednoczesny niedobór surowców (<https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/sector-information/marine-aggregates-and-marine-mining#1>). We wczesnych latach 70. w północnym Atlantyku (w tym na Morzu Bałtyckim) wydobywano kilkaset tysięcy m³ osadów morskich rocznie, obecnie jest to wartość liczona w milionach m³ (ICES 2019). Na przykład w Belgii, w 2018 r. wydobyto 3 795 000 m³, w Polsce 1 430 092 m³ (z przeznaczeniem na zasilanie plaż i cele budowlane). W sensie ścisłym wydobycie minerałów morskich nie może być „zrównoważone”, ponieważ są one z ekosystemu „zabrane” (wraz z towarzyszącą im fauną) (ibidem).

Zarządzanie zidentyfikowanym na ławicy konfliktem musi polegać na dokonaniu wyboru pomiędzy koniecznością ochrony zasobów przyrodniczych wynikającą z obowiązku prawnego, a zezwoleniem na ich eksploatację. Decyzja taka może być podjęta tylko w oparciu o rzetelne dane inwentaryzacyjne (przyrodnicze) w połączeniu z wiedzą o technologii i zakresie prac z rozważeniem sposobów minimalizacji negatywnego wpływu takiego przedsięwzięcia na środowisko. Przykładem rygorystycznych przepisów dotyczących działalności wydobywczej jest Hiszpania, która wprowadziła zakaz wykorzystywania morskiego piasku i żwiru do celów innych niż zasilanie plaż (Lauwaert i in.

2009). W literaturze można znaleźć publikacje dotyczące mitygacji negatywnego oddziaływania na środowisko eksploatacji minerałów (np. Good Practice Guidance: Extraction by dredging of marine aggregates from England's seabed, dostęp na stronie: <https://bmapa.org/>). Warto podkreślić, że w ramach ICES działa grupa robocza zajmująca się badaniem skutków eksploatacji osadów morskich na środowisko morskie (WGEXT).

8.3. Cel metodyczny nr 1. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie metody i techniki badawcze można zastosować do badania konfliktów dotyczących obszarów morskich

Istnieje wiele zróżnicowanych podejść badawczych, które są stosowane do badania zjawisk społecznych a wybór metod jest jednym z najbardziej krytycznych kroków w każdym projekcie badawczym (Piwowarczyk 2021). Najbardziej powszechne strategie to badania ilościowe, jakościowe oraz mieszane (np. Matthews i Ross 2010, Bryman 2012, Pawłowska i in. 2010).

Jak wskazuje wielu autorów, konflikty społeczno-przestrzenne są złożonym zjawiskiem (np. Domański 1991, Dutkowski 1995, Dutkowski 2021), a „*podjęcie tej problematyki w ramach rozważań naukowych wystawia badacza na krytykę płynącą ze strony przedstawicieli rozmaitych dyscyplin*” (Dmochowska-Dudek 2013). Podobną złożonością charakteryzują się konflikty społeczne dotyczące obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną. Jak wynika z treści rozdziału 5. niniejszej pracy już samo zdefiniowanie zjawiska konfliktów napotyka trudności. Studia empiryczne nad konfliktami podejmowane są przez socjologów, politologów, geografów, planistów przestrzennych, ekologów czy psychologów (Dutkowski 2021).

Klasyfikacja zaproponowana przez Creswell'a (2013) opracowana w oparciu o przegląd najczęściej stosowanych w naukach społecznych, o zdrowiu i naukach behawioralnych podejść jakościowych obejmuje: badania narracyjne, fenomenologię, teorię ugruntowaną, etnografię oraz studium przypadku. Jak opisuje Piwowarczyk (2021), badania narracyjne koncentrują się na społecznie skonstruowanych opowieściach (ustnych lub pisemnych), w porządku chronologicznym, które zapewniają wgląd w tożsamość, osobowość i doświadczenia życiowe jednostek. Fenomenologia bada w jaki sposób jednostki rozumieją i doświadczają otaczającą ją rzeczywistość. Ma ona na celu opis rzeczywistości społecznej z perspektywy uczestników określonego zjawiska (ibidem). Teoria ugruntowana ma na celu dostarczenie ogólnego wyjaśnienia zachowania społecznego lub procesu społecznego, które jest konstruowane poprzez jednoczesne zbieranie danych badawczych i ich analizę (Piwowarczyk 2021). Etnografia natomiast oznacza dosłownie „pisanie o ludziach”, tworzących wspólne wartości, normy, rytuały (znaczenia kulturowe) (Goldbart i Hustler 2005).

W pracy konflikty badano w oparciu o metodę studium przypadku. Jak wskazuje Bartłomiejski (2015) studium przypadku jest przydatną techniką badawczą, która pozwala na zdiagnozowanie problemu natury społecznej. Wśród jej zalet warto wskazać na: możliwość pogłębionej analizy problemu/badanego zjawiska, szansę wglądu w sposób postrzegania tego problemu/zjawiska przez innych ludzi, poznanie ich opinii oraz uwarunkowań postaw badanych, co wydaje się być szczególnie użyteczne w badaniu konfliktów ekologicznych. Studium przypadku zawiera czasem element opisu typowo literackiego (a nie naukowego), co pozwala uwzględnić więcej szczegółów dotyczących danego problemu badawczego, a dodatkowo stanowi atrakcyjną formę (ibidem). Z drugiej strony w zasadzie uniemożliwia dokonywanie uogólnień i odnajdywanie prawidłowości, a w efekcie utrudnia

zastosowanie uzyskanych wyników w praktyce (Dmochowska-Dudek 2014, Creswell 2013). Istnieją różne klasyfikacje założeń do studiów przypadku. Na przykład Lune i Berg (2017) rozróżniają studia przypadku eksploracyjne, wyjaśniające i opisowe. Charakter niniejszej pracy pozwala na umiejscowienie jej w nurcie opisowym, ponieważ dostarcza ona charakterystyki określonego zjawiska (konfliktów społecznych na obszarach cennych przyrodniczo), w tym kontekstów które go kształtują.

Ponieważ konflikt społeczny na obszarze chronionym może dotyczyć nie tylko wartości materialnych, ale jest również osadzony w niematerialnej przestrzeni wartości czy przekonań, samo kartowanie obszarów w celu znalezienia kolizyjnych funkcji/ich wykorzystania jest niewystarczające.

Istnieje wiele technik, które mogą być wykorzystane do prowadzenia jakościowych badań w naukach społecznych (Elliot i in. 2005, Bryman 2012, Pawłowska i in. 2010). Jak wskazuje Piwowarczyk (2021) najczęściej opisywane w literaturze są: badania obserwacyjne, wywiady jakościowe oraz dyskusje grupowe. Z powodu możliwości uczestniczenia autorki niniejszej pracy w forach interakcji pomiędzy interesariuszami morskimi, rejestrowaniu ich zachowań, naturalnie wybrano metodę obserwacji. Z piśmiennictwa wynika, że do badań konfliktów używa się często wywiadów pogłębionych (Gliński 2001, Stoll-Kleeman 2001, Królikowska 2007, Głogowska i in. 2013). Można też napotkać przykłady badań ilościowych – ankiet pocztowych, telefonicznych, audytoryjnych. Wykorzystywane są ponadto sprawozdania ze spotkań konsultacyjnych, analizy treści materiałów prasowych, stron internetowych, aktów prawnych (Głogowska i in. 2013, Królikowska 2007). Liczna grupa opracowań dotyczących identyfikacji konfliktów w kontekście przestrzennym opiera się na analizie zmiany w użytkowaniu ziemi na podstawie historycznych i aktualnych danych z ewidencji gruntów i budynków, a także analizie aktualnych dokumentów planistycznych określających politykę przestrzenną jednostek samorządowych (Grochowska 2017).

Jak wskazuje Piwowarczyk (2021), ogólne pytania badawcze na przykład: *„jak przedstawiciele poszczególnych sektorów i społeczności nadmorskie postrzegają dany problem”* wymagają jakościowych strategii badawczych oraz podejścia interpretatywnego. W niniejszej pracy, rezultatem badań jest jednak zarówno opis opinii poszczególnych grup interesu oparty na wypowiedziach archiwalnych i tych uzyskanych w badaniach ankietowych, jak i interpretacja ilościowa (zwłaszcza gdy chodzi o analizę uczestnictwa).

W celu określenia poglądów stron zaangażowanych w rozmaite procesy facylitacyjne, zrozumienia istoty problemu i wzajemnych powiązań pomiędzy uczestnikami dyskusji, przydatna jest zmodyfikowana przez Piwowarczyk (2021) i zastosowana do zmapowania barier dla zrównoważonego rozwoju obszarów morskich i przybrzeżnych metodyka interaktywnego zarządzania („interactive management”), która jednak wymaga zastosowania właściwych narzędzi komputerowych (oprogramowania) i rzecz jasna sporych umiejętności badacza.

Bez względu na zastosowaną metodę, celem badań geograficznych w zakresie konfliktów społecznych powinno być zrozumienie relacji czy też związków pomiędzy użytkownikami przestrzeni a samą przestrzenią w sensie fizycznym (Dmochowska-Dudek 2014).

9. WNIOSKI

9.1. Wnioski dotyczące Celu poznawczego nr 1. Wzbogacenie wiedzy poprzez charakterystykę, analizę i ocenę partycypacji społecznej w procesie planowania ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo

- Ochrona środowiska morskiego jest uwarunkowana dużym sformalizowaniem systemu oraz istnieniem rozproszonego i złożonego prawa.
- Aspekt edukacji ekologicznej, aspekt dostępu do informacji o środowisku i aspekt społecznego udziału w podejmowaniu decyzji, czy przygotowywaniu dokumentów planistycznych odnoszących się do problematyki ochrony przyrody jest istotnym elementem prawa związanego ze środowiskiem.
- Istotną kwestią jest nie tylko stopień przestrzegania prawa, ale jego zderzenie z katalogiem wartości, czy obyczajów społeczności lokalnej.
- Instrumenty formalno-prawne umożliwiające udział społeczeństwa w procesach decyzyjnych w ochronie przyrody, w tym ochronie przyrody na morzu, są rozbudowane i wykorzystywane przez organy posiadające właściwe kompetencje.
- Pomimo istnienia właściwych instrumentów i opracowania licznych projektów planów ochrony obszarów cennych przyrodniczo zlokalizowanych na morzu do października 2021 r. żadnego z nich nie implementowano do porządku prawnego co świadczy o deklaracyjności przepisów i braku woli Decydentów.
- Wykazano duże zainteresowanie społeczne udziałem w konsultacjach dotyczących projektów planów ochrony wybranych obszarów cennych przyrodniczo.
- Wykazano dużą aktywność uczestników i ich czynny udział w opracowaniu procedowanych dokumentów, co należy uznać za mocną stronę analizowanych procesów.
- Skala uczestnictwa była większa w przypadku rejonu Zatoki Puckiej (obszary Natura 2000 Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005 i Nadmorski Park Krajobrazowy) niż Ławicy Słupskiej. Ma to źródło w morsko-łądowym charakterze obszarów w rejonie Zatoki Puckiej i związaną z tym inną, bardziej złożoną strukturą użytkowania.
- Na przestrzeni lat zmieniła się struktura uczestnictwa poszczególnych grup interesów (Sektorów). W latach 2013–2014 znaczny udział miał sektor Rybołówstwo i przetwórstwo ryb, który praktycznie nie ujawnił się w analizowanych procesach z lat 2018–2021. Wymaga zbadania czy brak udziału tej grupy jest podyktowany niedostateczną informacją o konsultacjach, czy wynika z innych przyczyn np. z utraty zainteresowania w związku z sukcesywnym odchodzeniem od działalności połowowej (zakazy wynikające ze Wspólnej Polityki Rybołówstwa), czy negatywnymi doświadczeniami z udziału w innych procesach konsultacyjnych związanych z obszarami morskimi.
- Zaobserwowano duże zaangażowanie Osób fizycznych oraz Organizacji pozarządowych w procesy konsultacji związane z obszarami Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego co świadczy o ich powszechności i egalitarności.
- Znaczny udział we wszystkich (trzech) analizowanych w pracy procesach miała Administracja samorządowa i Administracja państwowa.
- Analizowane procesy konsultacji społecznych dotyczące planów ochrony dla obszarów Natura 2000 (Zatoka Pucka i Półwysep Helski, Zatoka Pucka, Ławica Słupska) były elementem Projektów realizowanych na zlecenie Instytucji sprawujących nad nimi nadzór

(zarządzających obszarami). Dokumenty, przed ich ostatecznym przyjęciem przez właściwy Organ, powinny przejść dalszą procedurę uzgodnień i konsultacji w trybie Ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku. Może się to przyczynić się do zmiany treści wypracowanych dokumentów (nawet takich, które zyskały już pewną społeczną akceptację na etapie ich sporządzania). Złożoność przepisów w tym zakresie i rozciągnięcie w czasie procedury, utrudniają ewaluację i ocenę całego procesu partycypacji, szczególnie pod kątem siły sprawczej debaty (mierzonej zgodnością podjętych decyzji z konkluzjami wypracowanymi przez uczestników tej debaty oraz wcieleniem w życie tych konkluzji).

- Pomijanie udziału Interesariuszy w podejmowaniu decyzji związanych z zarządzaniem obszarami może być przyczyną konfliktów, zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”.
- Jednocześnie udział Interesariuszy w podejmowaniu decyzji związanych z zarządzaniem obszarami cennymi przyrodniczo nie jest gwarancją sukcesu i konsensusu, ponieważ indywidualne preferencje uczestników i ich interesy mogą być i są (co wykazano w niniejszej pracy) zasadniczo sprzeczne z celami ochrony obszarów cennych przyrodniczo.
- Zaobserwowano oczekiwanie uczestników dotyczące uwzględnienia wszystkich zgłaszanych uwag w treści procedowanych dokumentów, przy czym uwagi poszczególnych grup/uczestników często były ze sobą sprzeczne co samo w sobie uniemożliwiało zaspokojenie tych oczekiwań.
- Nieuwzględnienie zgłaszanych przez Interesariuszy uwag (pomimo udzielenia wyjaśnień) jest zwykle przyczyną złej oceny całego procesu konsultacyjnego.
- Nie jest możliwa ewaluacja konsultacji dotyczących obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej – od zakończenia Projektu minęło już 6 lat, z materiału analitycznego wynika jednak negatywna ocena procesu konsultacji.
- Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w obszarze Ławicy Słupskiej i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wskazują na pozytywną ocenę procesu i na zadowolenie uczestników z przebiegu debaty.
- Zarówno na spotkaniach dotyczących obszaru Ławicy Słupskiej, jak i Nadmorskiego Parku Krajobrazowego zaobserwowano elastyczność postaw uczestników, wzajemne zbliżenie ich stanowisk, choć ujawniły się również sprzeczności interesów, czy wartości.

9.2. Wnioski dotyczące Celu poznawczego nr 2. Identyfikacja, charakterystyka oraz opracowanie typologii konfliktów społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo

- Uwarunkowania i sprzeczności leżące u podstaw konfliktów są zróżnicowane w zależności od obszaru i mają charakter przestrzenny (granice), ekonomiczny (prowadzona działalność gospodarcza versus cele ochrony), naukowy (spór o dane przyrodnicze) jak również kulturowy i ideologiczny (miejsce człowieka w systemie przyrodniczym).
- Na analizowanych obszarach morskie konflikty o podłożu ekologicznym mają przede wszystkim charakter funkcjonalny i wynikają z wielorakich sposobów użytkowania obszarów (rybołówstwo, turystyka i rekreacja, poszukiwanie i wydobywanie zasobów) przy oczywistych ograniczeniach przestrzennych i uwarunkowaniach środowiskowych; oraz często przy braku spójnych przepisów prawnych albo przy ich znacznej złożoności.

- W obecnej sytuacji geopolitycznej przyroda zasadniczo nie jest wartością samą w sobie, a jej ochrona odbywa się w kontekście z góry narzuconych norm (poziom międzynarodowy i krajowy), które w polskich warunkach nie są w pełni wdrażane.
- Na przebieg badanych konfliktów miał wpływ różny dostęp do wiedzy i zróżnicowana ocena danych niezbędnych przy podejmowaniu decyzji, ale również opiniotwórczość poszczególnych uczestników konsultacji społecznych.
- Intensyfikacji konfliktów sprzyja nakładanie się licznych form ochrony przyrody zlokalizowanych zarówno na morzu jak i w sąsiadującej strefie przybrzeżnej.
- Na analizowanych obszarach cennych przyrodniczo objętych ochroną prawną wydzielono 4 zasadnicze typy konfliktów: o granice obszaru chronionego, konflikt autorytetu, o zasady gospodarowania na obszarze chronionym, o nowe formy ochrony przyrody.
- U źródeł większości zidentyfikowanych konfliktów leżą interesy.
- Wykazano ponadto konflikt strukturalny, danych, relacji i wartości.
- Niebagatelne znaczenie w przebiegu badanych konfliktów miały postawy, przekonania i zachowania ludzi. Kryzys w relacjach, który trwał przez długi czas, w dogodnych okolicznościach przyczynił się do eskalacji konfliktu i nadał mu wymiar personalny.
- Obserwowane empirycznie konflikty przybierały formę dyskusji, a w niektórych przypadkach walki.
- Wydaje się, że istnieją większe szanse kompromisowego rozwiązania zidentyfikowanego w pracy konfliktu relacji czy konfliktu strukturalnego niż konfliktu wartości czy interesów. W przypadku sprzeczności na obszarach cennych przyrodniczo, objętych ochroną, kluczowy jest bowiem stosunek ich użytkowników do przyrody, a ściślej ujmując do miejsca człowieka w systemie przyrodniczym, a on w skali lokalnej z wolną ulega ewolucji.
- Wysoka kultura współpracy na etapie opracowania planów ochrony, czy planów zagospodarowania jako elementów zarządzania obszarami cennymi przyrodniczo może zminimalizować natężenie konfliktów choć im nie zapobiegnie.
- Istota konfliktów społecznych na obszarach chronionych będzie ewoluować wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym i nowymi uwarunkowaniami funkcjonowania obszarów morskich.
- W bliskim czasie można się spodziewać dalszych konfliktów związanych z intensyfikacją zagospodarowania polskich obszarów morskich (POM) i ewolucją form jego użytkowania (konflikty potencjalne); jest to ciekawy wątek na kontynuację badań.

9.3. Wnioski dotyczące Celu metodycznego nr 1. Udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie metody i techniki badawcze można zastosować do badania konfliktów dotyczących obszarów morskich

Kompilacja metod i technik badawczych umożliwiła udzielenie odpowiedzi na zróżnicowane, wielowątkowe pytania badawcze postawione w celach poznawczych a przedstawione w pracy wyniki mogą być wykorzystane do opracowania nowych autorskich strategii badań procesów partycypacyjnych i konfliktów społecznych na obszarach cennych przyrodniczo.

9.4. Wnioski dotyczące Celu praktycznego nr 1: Opracowanie skutecznych zasad uczestnictwa społecznego w ochronie przyrody na morzu

Istnieje szereg opracowań o charakterze generalnym dotyczących metod, zasad partycypacji które zostały omówione w części teoretycznej pracy (rozdział 4). Mają one również zastosowanie w procesach konsultacyjnych związanych z zarządzaniem i ochroną obszarów morskich (nie będą tu one ponownie przytaczane). Niemniej autorka w oparciu o wyniki niniejszej pracy i swoje wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu spotkań konsultacyjnych i uczestnictwie w takich spotkaniach sformułowała następujące wskazania, które mogą się przyczynić do poprawy jakości i efektywności uczestnictwa społecznego:

- Planowanie ochrony przyrody na morzu jest zawsze, choć w różnym stopniu w zależności od obszaru, uwarunkowane kulturowo, politycznie, społecznie, czy gospodarczo. Nie należy wartościować wypracowanych na przestrzeni lat propozycji metodycznych dotyczących przebiegu konsultacji społecznych, ale należy świadomie dokonywać wyboru narzędzi i je modyfikować jeśli zachodzi taka potrzeba. Bowiemy coś co sprawdza się na jednym obszarze, jest kompletnie nieprzydatne na drugim.
- Należy wyjaśniać czym są konsultacje i przypominać, że suma interesów użytkowników przestrzeni morskiej nie jest tożsama z interesem publicznym. Innymi słowy, to nie liczba „załatwionych” wniosków/uwag świadczy o jakości procedowanego dokumentu. Rolą konsultacji nie musi być rozstrzygnięcie, ale pomoc w podjęciu optymalnych decyzji.
- Informacja o wszczęciu procedur konsultacyjnych dotyczących planów ochrony obszarów Natura 2000 prowadzonych na zlecenie Organu Zarządzającego (na morzu to Urząd Morski), a następnie tych wszczynanych przez Ministra właściwego ds. środowiska powinna trafić do podobnej grupy Interesariuszy a czas pomiędzy sporządzeniem projektu planu ochrony, a jego uchwaleniem powinien być możliwie najkrótszy.
- Należy dążyć do uzyskania społecznej akceptacji planów ochrony, ponieważ jest to jeden z kluczowych czynników do zaistnienia woli politycznej w zakresie wdrażania tych dokumentów, a finalnie do bardziej efektywnej ochrony obszarów morskich cennych przyrodniczo.
- W miarę możliwości i na wniosek Interesariuszy warto organizować dodatkowe spotkania robocze (wykraczające poza harmonogramy projektowe), stwarzające dodatkowe okazje do dialogu i dyskusji nad problematycznymi zagadnieniami.
- Nie do przecenienia jest edukacyjna rola konsultacji społecznych – należy wykorzystać ten czas na pogłębianie wiedzy dotyczącej polskich obszarów morskich, przy czym przekazywane informacje nie mogą dotyczyć wyłącznie aspektów prawnych, czy proceduralnych.
- Istotne w pozytywnym postrzeganiu procesu konsultacji, co wykazały badania ankietowe, są następujące czynniki: przestrzeganie procedur konsultacyjnych przez Organizatorów i Uczestników, przestrzeganie zasad określonych na początku procesu, prowadzenie spotkań w sposób uporządkowany i ukierunkowany na konkretne zagadnienia, wskazywanie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy poszczególnymi etapami procesu planistycznego.
- Warto podzielić proces na część ogólną – informacyjną (dotyczącą procedur, uwarunkowań formalno-prawnych, ogólnych informacji o obszarze objętym planowaniem) i warsztatową odbywającą się w mniejszych grupach roboczych, która może dotyczyć precyzyjnych

rozwiązań i zapisów w procedowanym dokumencie (w planie ochrony są to np. zagrożenia, czy działania ochronne). Praca w mniejszym gronie jest bardziej efektywna, poza tym daje możliwość wypowiedzi uczestnikom unikającym wystąpień na forum publicznym. Po skończonych warsztatach należy je podsumować, a wynik skonfrontować z rozwiązaniami wypracowanymi w ramach wszystkich pozostałych grup roboczych. Doświadczenie wskazuje, że z powodzeniem można ograniczyć czas na część informacyjną z korzyścią dla bloku praktycznego/dyskusyjnego.

- W ramach strony internetowej związanej z opracowaniem planów ochrony czy innych procedowanych dokumentów, należy przewidzieć zakładkę „Konsultacje”, gdzie powinny być zamieszczane wszystkie informacje związane z procedurą.
- Warto utworzyć skrzynkę mailową związaną tylko i wyłącznie z konsultacjami, służącą do wymiany korespondencji – zaproszeń na spotkania, potwierdzenia uczestnictwa, uwag, odpowiedzi na uwagi.
- Należy Uczestnikom dać możliwość wypowiedzi na piśmie poprzez rozkolportowanie na spotkaniach opracowanych wcześniej formularzy uwag jak również zamieszczenie tych formularzy na stronie internetowej Projektu, np. we wspomnianej zakładce „Konsultacje” z możliwością wysyłania ich na wskazany adres e-mailowy.
- Materiały przewidziane do dyskusji na spotkaniu powinny być rozdysponowane wśród Interesariuszy odpowiednio wcześniej, tak aby możliwe było ich merytoryczne przygotowanie się do dyskusji.
- Jeśli nie ma wśród Uczestników spotkań przedstawicieli Sektora zidentyfikowanego przed procesem, a potencjalnie zainteresowanego procedowanym dokumentem, należy sprawdzić jaki jest tego powód. Być może wynika to z braku zainteresowania, ale przyczyną może być również brak informacji o odbywających się konsultacjach.
- Nie należy zapominać o Uczestnikach z różnych względów wykluczonych z e-dyskusji – nie należy rezygnować z tradycyjnych form komunikacji i bezpośrednich spotkań, idealnie sprawdza się formuła hybrydowa.
- Należy przewidzieć maksymalnie dużo czasu na składanie uwag do ostatecznej wersji procedowanego dokumentu, uwzględniając normy określone w obowiązujących aktach prawnych.
- Należy przestrzegać zasady responsywności – żadna uwaga składana przez Interesariuszy nie może pozostać bez odpowiedzi. Jeśli wykracza poza ramy procedowanego dokumentu lub kompetencje Zespołu projektowego, należy to wyraźnie wskazać.
- Kluczowa dla przebiegu spotkań jest osoba Moderатора, który musi być wybrany w sposób staranny i przemyślany. Na obszarach konfliktowych powinien to być doświadczony Mediator. Doświadczenie, potwierdzone wynikami ankiet wskazuje, że sprawdza się sytuacja gdy osoby prowadzące spotkania mają wiedzę merytoryczną dotyczącą obszaru, w tym wiedzę o uwarunkowaniach formalno-prawnych.
- Poza spełnieniem wymogów formalno-prawnych związanych z procesem konsultacji, ważne jest zapewnienie Uczestnikom komfortu fizycznego i psychicznego. Istotne są: punktualność, przerwy, posiłek, kawa, duża przestrzeń, odpowiednia temperatura w sali.

9.5. Wnioski dotyczące Celu praktycznego nr 2: Wskazanie możliwych sposobów minimalizacji konfliktów

Zagadnienie opracowano w poniższej tabeli (Tabela 29).

Tabela 29. Możliwe sposoby zarządzania konfliktami opisanymi w niniejszej pracy oraz predykcja ich przebiegu (źródło: opracowanie własne)

Konflikt		Możliwy sposób zarządzania konfliktem (sposób minimalizacji konfliktu)	Predykcja przebiegu konfliktu w perspektywie dekady
Granice obszarów objętych ochroną i nowe formy ochrony przyrody		<p>Rekompensaty finansowe z tytułu ograniczeń w użytkowaniu, wykup gruntów prywatnych; edukacja ekologiczna</p> <p>Wypracowanie racjonalnych, skoordynowanych działań na już funkcjonujących obszarach chronionych, uwzględniających interesy lokalnej społeczności</p>	<p>Na obszarze objętym pracą nie zostaną utworzone nowe formy ochrony przyrody z powodu braku wystarczających środków finansowych na odszkodowania i wdrożenie działań ochronnych oraz braku woli społeczności lokalnej i decydentów</p> <p>W dalszej perspektywie możliwa jest pozytywna zmiana postrzegania obszarów chronionych przez użytkowników przestrzeni</p>
Autorytetu		<p>Właściwe zarządzanie informacją o środowisku, budowanie zaufania do nauki wśród młodego pokolenia, walka z „fake newsami”, kontynuowanie ale i stałe doskonalenie procesów konsultacji społecznych, staranny dobór liderów zespołów realizujących projekty środowiskowe i mediatorów prowadzących spotkania konsultacyjne – poza kryterium merytorycznym warto uwzględnić cechy osobowości.</p> <p>Przejrzystość procesów decyzyjnych.</p> <p>Tworzenie lokalnych grup współpracy. Wdrażanie modelu partycypacyjno-eksperymentalnego w zarządzaniu obszarami chronionymi</p>	<p>Wręcz ze wzrostem doświadczenia i świadomości uczestników procesów konsultacyjnych możliwe jest złagodzenie skali konfliktu relacji i konfliktu strukturalnego</p>
Zasady gospodarowania na obszarze chronionym	Brzeg morski	<p>Odstąpienie od działań „ochrony” brzegów na odcinkach niezainwestowanych (np. powojkowych), niewydawanie zgód na inwestycje na terenach zalewowych, o znacznej dynamice brzegu. Zmiana podejścia decydentów i właścicieli gruntów do kwestii związanych z „ochroną” brzegu morskiego.</p> <p>Edukacja dotycząca nieodwracalności skutków intensywnej działalności człowieka</p>	<p>Brak realnych możliwości rozwiązania konfliktu z powodu dużej skali zainwestowania na terenach zagrożonych powodzią sztormową, abrazją i presji na dalsze zagospodarowanie (a tym samym presji na ochronę mienia). Konieczność wzrostu nakładów finansowych na działalność związaną z „ochroną” brzegów morskich z powodów zmian klimatycznych. Dalsze przekształcenia strefy brzegowej</p>
	Gospodarka rybacka	<p>Wyплата rekompensat za utracone korzyści.</p> <p>Głęboka restrukturyzacja Sektora z poszanowaniem aspektu kulturowego i społecznego tej formy użytkowania morza</p>	<p>Trudny do przewidzenia z powodu nowych uwarunkowań w użytkowaniu polskich obszarów morskich. Nałożenie się ograniczeń połowów związanych z załamaniem się populacji niektórych gatunków ryb, ochroną morświna z ograniczeniami które będą wprowadzone na znacznej części akwenów przeznaczonych na morską energetykę wiatrową w warunkach niewystarczających w ocenie rybaków rekompensat finansowych może spowodować eskalację konfliktów</p>

Konflikt		Możliwy sposób zarządzania konfliktem (sposób minimalizacji konfliktu)	Predycja przebiegu konfliktu w perspektywie dekady
	Działalność turystyczna	<p>Rezygnacja z dalszego intensywnego rozwoju obszaru Zatoki Puckiej na rzecz użytkowania ekstensywnego co powinno zostać odzwierciedlone w dokumentach strategicznych.</p> <p>Uspójnienie dokumentów planistycznych (studiów uwarunkowań, planów zagospodarowania, planów ochrony) w zakresie celów ochrony przyrody i celów rozwoju społeczno-gospodarczego.</p> <p>Przeprowadzenie ogólnopolskiej akcji informacyjnej uświadamiającej skutki rabunkowej działalności turystycznej prowadzonej na obszarze Półwyspu Helskiego od dekad.</p> <p>Egzekwowanie istniejącego prawa, brak przyzwolenia społecznego na sytuację łamania obowiązujących norm i przepisów.</p> <p>Przekierowanie obciążenia turystycznego w rejony mniej użytkowane.</p> <p>Edukacja dotycząca nieodwracalności skutków intensywnej działalności człowieka</p>	Brak realnych możliwości zharmonizowania funkcji ekologicznych i prorozwojowych. Dalsze konflikty których rozwiązanie odbywać się będzie bądź to kosztem walorów przyrodniczych, bądź kosztem jakości życia ludzi lub efektów ekonomicznych
	Działalność wydobywcza	Rezygnacja z eksploatacji złóż w granicy wyznaczonych siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków na obszarze ławicy Słupskiej, użytkowanie mniej cennych obszarów w POM	Konieczność wyboru pomiędzy ochroną cennych siedlisk przyrodniczych wynikającą m.in. z uwarunkowań prawnych, a ich eksploatacją. Odracanie w czasie przyjęcia planów ochrony dla obszarów Natura 2000, w zamian wdrażanie rozwiązań tymczasowych. Dalsze konflikty których rozwiązanie odbywać się będzie bądź to kosztem walorów przyrodniczych, bądź kosztem efektów ekonomicznych
	Zagospodarowanie przestrzenne	<p>Wypracowanie konsensusu w zakresie funkcji priorytetowych danego obszaru, strefowanie funkcji obszaru chronionego.</p> <p>Zatrzymanie chaosu i nieładu przestrzennego poprzez przywrócenie hierarchiczności i uspójnienie dokumentów planistycznych na różnym poziomie (kraj, województwo, gmina).</p> <p>Wdrożenie idei Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi.</p> <p>Edukacja dotycząca nieodwracalności skutków intensywnej działalności człowieka</p>	Brak realnych możliwości zharmonizowania funkcji ekologicznych i prorozwojowych. Dalsze konflikty których rozwiązanie odbywać się będzie bądź to kosztem walorów przyrodniczych, bądź kosztem jakości życia ludzi lub efektów ekonomicznych

STRESZCZENIE

Cenne przyrodniczo obszary morskie i morsko-łądowe to przestrzeń wielofunkcyjna, która jest użytkowana z zamysłem realizacji różnorodnych celów, zatem i strategia ich ochrony powinna uwzględniać szerszy kontekst społeczno-gospodarczy. Analiza konfliktów na tym tle jest trudna, między innymi dlatego, że musi ona obejmować wymiar zarówno indywidualny jak i zbiorowy, aspekty gospodarcze, społeczne, kulturowe, naukowe i/lub czysto przyrodnicze. Niniejsza dysertacja wpisuje się w nurt, niezbyt jeszcze licznych, badań nad udziałem społeczeństwa w procesie zarządzania obszarami chronionymi, szczególnie tymi zlokalizowanymi na morzu i ujawniającymi się w tym procesie konfliktami. Uzasadnienie podjęcia pracy jest następujące:

- Potrzeba usystematyzowania wiedzy dotyczącej partycypacji społecznej w planowaniu ochrony przyrody w polskich obszarach morskich (POM) i jej oceny w oparciu o materiały archiwalne i przeprowadzone badania ankietowe.
- Potrzeba analizy konfliktów społecznych na wybranych morskich obszarach cennych przyrodniczo objętych ochroną prawną, opracowanie ich typologii i predykcja ich dalszego przebiegu.
- Lepsze zrozumienie istoty konfliktów społecznych dotyczących morskich obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną.
- Doskonalenie istniejących metod badań konfliktów społecznych na tle wykorzystania zasobów i walorów oraz ochrony przyrody.

Problematyka badawcza dotycząca konfliktów na tle środowiska obejmuje szerokie spektrum zagadnień, których analiza w niniejszej pracy była naturalnie ograniczona przez warsztat badawczy autorki. Może być ona przedmiotem badań psychologicznych, społecznych jak i ekonomicznych. W pracy zdecydowano rozpatrywać konflikty społeczne dotyczące wybranych obszarów cennych przyrodniczo objętych ochroną prawną w kontekście relacji jakie zachodzą pomiędzy uwarunkowaniami dotyczącymi tych obszarów (lokalizacyjnymi, prawnymi, środowiskowymi), a interesariuszami, co pozwala na osadzenie pracy w nurcie geograficznym.

Przedmiotem niniejszej pracy są uwarunkowania społeczne planowania ochrony przyrody na morzu na przykładzie wybranych obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Puckiej (Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005) i Ławicy Słupskiej (PLC990001) oraz Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. W pracy wyznaczono następujące cele:

Poznawcze:

- Wzbogacenie wiedzy poprzez charakterystykę, analizę i ocenę partycypacji społecznej w procesie planowania ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo.
- Identyfikacja, charakterystyka oraz opracowanie typologii konfliktów społecznych dotyczących wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo.

Metodyczny:

- Udzielenie odpowiedzi na pytanie jakie metody i techniki badawcze można zastosować do badania konfliktów dotyczących obszarów morskich.

Praktyczne:

- Opracowanie skutecznych zasad uczestnictwa społecznego w ochronie przyrody na morzu.
- Wskazanie możliwych sposobów minimalizacji konfliktów.

W pracy wykorzystano materiał zebrany podczas realizacji trzech Projektów badawczych związanych z opracowaniem projektów planów ochrony dla czterech obszarów objętych ochroną prawną: obszarów Natura 2000 Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005, ławica Słupska PLC990001 oraz Nadmorskiego Parku Krajobrazowego.

Przyjęto metodę studium przypadku. Założono, że celem pracy nie jest uzyskanie informacji o całej społeczności objętej skutkami procedowanych dokumentów, a podsumowanie wiedzy na temat grup interesu zaangażowanych w wybrane procesy partycypacyjne. Zastosowano technikę obserwacji, wykonano analizę materiału ze spotkań konsultacyjnych oraz, dla dwóch rejonów (ławica Słupska oraz Nadmorski Park Krajobrazowy), przeprowadzono badanie ankietowe wśród uczestników spotkań konsultacyjnych. Celem wywiadu było poznanie opinii respondentów na temat badanych procesów partycypacyjnych a także ich stosunku do funkcjonowania morskich obszarów chronionych. Część ankiety obejmowała pytania dotyczące konfliktów na morskich obszarach cennych przyrodniczo. Istotnymi elementami analizy konfliktów przeprowadzonej w ramach niniejszej pracy były przegląd i klasyfikacja wypowiedzi uczestników konsultacji społecznych. Typologię konfliktów opracowano wg schematu: Przedmiot-Istota-Lokalizacja-Strona-Geneza-Kategoria.

Udział w konsultacjach społecznych dotyczących planów ochrony wybranych morskich obszarów cennych przyrodniczo i ich przebieg były zróżnicowane. Zidentyfikowano następujące grupy interesariuszy: Administracja państwowa, w tym administracja morska; Administracja samorządowa; Instytucje naukowe i badawcze, szkoły wyższe; Rybołówstwo i przetwórstwo ryb; Przedsiębiorcy, spółki prawa handlowego; Osoby fizyczne; Bezpieczeństwo i obrona narodowa; Organizacje pozarządowe (NGO's).

Najbardziej burzliwą formę przybrały spotkania związane z obszarami Natura 2000 zlokalizowanymi w rejonie Zatoki Puckiej (Zatoka Pucka i Półwysep Helski PLH220032, Zatoka Pucka PLB220005). Zaobserwowano silne, zarówno pozytywne jak i negatywne, relacje pomiędzy uczestnikami spotkań. Negatywne relacje miały odzwierciedlenie w konfliktach pomiędzy poszczególnymi grupami interesu.

W oparciu o przeprowadzone badania można stwierdzić, że partycypacja społeczna jest odpowiednim, choć z pewnością niejednym sposobem angażowania obywateli w ochronę przyrody na morzu. Jej efektywność zależy od wielu czynników, ale w odpowiednich warunkach może stanowić dobre narzędzie do budowania poczucia odpowiedzialności i wpływu na przestrzeń, w tym na zasoby przyrody w kontekście ich ochrony.

W ramach niniejszej pracy zidentyfikowano cztery zasadnicze pola konfliktowe: dotyczące granic obszarów chronionych, konflikt Autorytetu, o zasady gospodarowania na obszarze chronionym, o nowe formy ochrony przyrody. Stwierdzono, że u źródeł większości zidentyfikowanych konfliktów leżą partykularne interesy. Wykazano ponadto konflikt strukturalny, danych, relacji i wartości. Niebagatelne znaczenie w przebiegu badanych konfliktów miały postawy, przekonania i zachowania interesariuszy. Kryzys w relacjach, który trwał przez długi czas, w dogodnych okolicznościach

przyczynił się do eskalacji konfliktu i nadał mu wymiar personalny. Obserwowane konflikty przybierały formę dyskusji, a w niektórych przypadkach walki.

Należy oczekiwać, że istota konfliktów społecznych na obszarach chronionych będzie ewoluować wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym i nowymi uwarunkowaniami funkcjonowania obszarów morskich. W bliskim czasie można się spodziewać dalszych konfliktów związanych z intensyfikacją zagospodarowania polskich obszarów morskich (POM) i ewolucją form jego użytkowania (konflikty potencjalne), jest to ciekawy wątek na kontynuację badań.

Kompilacja zastosowanych metod i technik badawczych umożliwiła udzielenie odpowiedzi na zróżnicowane, wielowątkowe pytania badawcze postawione w celach poznawczych, a przedstawione w pracy wyniki mogą być wykorzystane do opracowania nowych rozwiązań i strategii badań procesów partycypacyjnych i konfliktów społecznych na obszarach cennych przyrodniczo.

SUMMARY

Marine and marine-terrestrial areas of high natural value are a multifunctional space, which is used with the intention of achieving various goals, therefore their protection strategy should take into account the wider socio-economic context. The analysis of conflicts on this background is difficult, because it should include both an individual and a social dimension; economic, cultural, scientific and /or strictly natural aspects. This dissertation fits into research on the public participation in the management of the marine protected areas and the conflicts emerging in these processes.

The reasons for the undertaking of this work are as follows:

- The need to systematize and assess the knowledge on public participation in nature conservation planning based on archival materials and conducted surveys.
- The need to analyse the social conflicts in selected areas, its typology development and prediction of its progression.
- A more comprehensive understanding of the nature of the conflicts in the marine protected areas.
- The development of the current methods on this conflict's research.

The research problems concerning environmental conflicts cover a wide range of issues, the analysis of which in this paper was naturally limited by the author's research workshop.

It may be subject of social, psychological as well as economic studies. In this work, conflicts in the marine protected areas were considered in terms of relations between conditions (location, formal, environmental) and stakeholders, which allows for it to be embedded in the geographic field.

The subject of this work is the social aspect in the planning of nature conservation (on the example of selected Natura 2000 areas: Puck Bay PLB220005, Puck Bay and Hel Peninsula PLH220032, Slupsk Bank PLC990001 and the Coastal Landscape Park).

Two empirical aims have been set: The enrichment of knowledge through the characterization, analysis and assessment of public participation processes in nature conservation; Identification,

characterization and development of a social conflict typology concerning selected protected marine areas of high natural value.

Additionally, one methodological aim has been established: Providing an answer to the question: Which research methods and techniques can be used to study conflicts concerning marine areas? The information gathered may be applied through the implementation of the results of two practical goals: The development of effective principles of public participation in the protection of marine areas and The indication of possible ways to minimize conflicts.

The case study method was applied. It was assumed that the goal of this work isn't to acquire information on all communities potentially affected by the consulted documents but to reach a conclusion concerning the stakeholders involved in selected participation processes.

The method of observation was used, the material from the consultation meetings was analysed and, for two case studies (Slupsk Bank PLC990001 and the Coastal Landscape Park), a questionnaire survey was carried out among the participants of the consultation meetings. The purpose of the survey was to find out the respondents' opinions about the public consultation as well as their attitude towards the selected marine protected areas. Some questions were related to the conflicts.

An important issue in the conflict's analysis was the review and classification of the public consultation participants' statement. The typology of the conflicts was developed according to the following scheme: Subject-Core-Area-Object-Origin-Category.

Participation in the public consultations on conservation plans as well as the course of the meetings was varied. The following stakeholder groups were identified: The Government administration, including maritime administration; The Local authorities; The Scientific and research institutions, universities; Fisheries and fish processing groups; Entrepreneurs, commercial companies; Individuals; Security and national defence; Non-governmental organizations (NGO's).

Based on the surveys conducted within this work it can be concluded that the public participation process is a proper, although not the only method of involving people in the protection of marine areas. Its efficiency depends on many factors, but in the right circumstances, it can be a good instrument used to develop responsibility and create impact on the environmental space, including both natural and wildlife resources.

The meetings related to Natura 2000 sites located in the Puck Bay area ran on a heavy track. Strong relationships, both positive and negative, were observed between the participants of the meetings. Negative relationships were reflected in conflicts between different interest groups.

Within this study, four fields of conflict were identified: those concerning the boundaries of the protected areas, the conflict of authority, conflicts concerning the principles of the management of the protected area and finally, the development of new forms of protection.

It has been established that the source of the majority of the conflicts was the particular interest of individual stakeholders. Moreover, the conflicts of structural matters, information, relationship and values were specified.

The attitude, belief and behaviour of the public consultation's participants played a considerable role in the investigated conflicts. A long-standing crisis in their relationship contributed to the conflict's escalation. Some of the conflicts took the form of discussion or even struggle.

It should be expected that the nature of conflicts concerning marine protected areas will evolve alongside their socio-economic development and following the implementation of new forms/conditions of spatial management within them. Which in and of itself is an interesting issue for further research.

The compilation of the methods applied in this study has made it possible to answer the questions posed in its aims. The results of this work can be used for the development of new strategies and solutions for public participation processes within marine protected areas and the social conflicts associated with them.

PIŚMIENNICTWO

- Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ A/RES/70/1.2015.
- Aktywność Polaków. 2020. Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich. Komunikat z badań Nr 37/2020. Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa. ISSN 2353-5822, s. 12.
- Almeida J., Costa C., Nunes da Silva F. 2017. A framework for conflict analysis in spatial planning for tourism. *Tourism Management Perspectives* 24 (2017) 94–106.
- Alphandery P., Fortier A. 2001. Can territorial policy be based on science alone: the system for creating the Natura 2000 network in France, *Sociologia Ruralis*, vol. 41, s. 311–328.
- Andrulewicz E., Kruk-Dowgiało L., Osowiecki A. 2004. Phytobenthos and macrozoobenthos of the Slupsk Bank stony reefs, Baltic Sea. *Hydrobiologia* 514(1), 163–170.
- Apel Rady Miasta Jastarnia z dnia 27 stycznia 2014 r. do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów i Parlamentarzystów Ziemi Gdańskiej, maszynopis.
- Arnstein A. 1969. A ladder of citizenship participation. *Journal of the American Institute of Planners* 26, 216–233.
- Arnstein S. 2012. Drabina partycypacji [w] *Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*. Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa. ISBN: 9788362467495, s. 384.
- ASOC. 2018. CCAMLR fails to protect Southern Ocean. Washington DC, USA: The Antarctic and Southern Ocean Coalition.
- Baranowska-Janota M., Ptaszycka-Jackowska D. 1993. Instrumenty polityki eliminacji szkodliwych oddziaływań na parki narodowe i rozwiązywania konfliktów na ich obszarach, s. 81-93.
- Barańska A., Kruk-Dowgiało L., Michałek M., Tarała A. 2014. Raport z przebiegu konsultacji społecznych. Wykonano na zlecenie Urzędu Morskiego w Gdyni w ramach Zadania pn.: Opracowanie projektów planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego. WW IM w Gdańsku Nr 6857. 18 s. oraz 4 załączniki.
- Bartłomiejski R. 2015. Mieszkańcy osiedla w sytuacji konfliktu ekologicznego w mieście. Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa. ISBN 978-83-7383-702-7, s. 240.

- Baynham-Herd Z., Redpath S., Bunnefeld N., Molony T., Keane A. 2018. Conservation conflicts: Behavioural threats, frames, and intervention recommendations. *Biological Conservation* 222 (2018) 180–188.
- Bendixen M., Iversen L. L., Best J., Hackney C. R., Latrubesse E. M., Tusting L. S. i in. 2021. Sand, gravel, and UN Sustainable Development Goals: Conflicts, synergies, and pathways forward. *Review*, Vol. 4, issue 8: 1095-1111, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2021.07.008>.
- Beierle T. C. 2002. The quality of stakeholder based decisions. *Risk Analysis* 22, 739-749.
- Bernacka A., Jermaczek A., Kierus M., Ruszlewicz A. 2004. Uspołecznione planowanie ochrony przyrody na obszarach sieci NATURA 2000. Przewodnik powarsztatowy. Wydawnictwo Klubu Przyrodników, Świebodzin, ISBN: 83-87846-42-2, s. 60.
- Biniek P. 2017. Rozwój morskiej energetyki wiatrowej w Polsce – analiza potencjalnych konfliktów społecznych. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 31(4), 157–168. <https://doi.org/10.24917/20801653.314.11>
- Biuletyn 2018. Monitoring gatunków i siedlisk morskich w latach 2016–2018, *Biuletyn Monitoringu Przyrody* 18. Opióła R., Barańska A., Bociąg K., Michatek M., Boniecka H., Malinga M., Kozłowski K. 2018. Biblioteka Monitoringu Przyrody GIOŚ Warszawa. ISSN 1733-3385, s. 48.
- Błaszowska B. 2007a. Plan lokalnej współpracy na rzecz ochrony obszaru Natura 2000 – PLH 220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski. s. 65.
- Błaszowska B. 2007b. Plan lokalnej współpracy na rzecz ochrony obszaru Natura 2000 PLB 220005 Zatoka Pucka. s. 61.
- Bociąg K., Lazarus M., Kukwa M., Kowalewska A., Wilga M., Wantoch-Rekowski M. 2021. Operat ochrony szaty roślinnej i grzybów. Plan ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Sporządzono na zlecenie Województwa Pomorskiego – Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w Słupsku, NFOŚ, Warszawa. s. 138
- Bołtromiuk A. 2012. Natura 2000 – możliwości i dylematy rozwoju obszarów wiejskich objętych europejską siecią ekologiczną [w:] *Problemy ekorozwoju* vol. 7, nr 1/2012, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa: 117–128.
- Bołtromiuk A., Zagórski M. 2011. „Natura 2000 – dobro publiczne, problem prywatny”, *Forum Inicjatyw Rozwojowych*, Warszawa, s. 39.
- Borrini-Feyerabend G., Kothari A., Oviedo G. 2004. *Indigenous and Local Communities and Protected Areas: Towards Equity and Enhanced Conservation*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. ISBN: 2-8317-0675-0, s. 111
- Brodie E., Cowling E., Nissen N., Ellis Paine A., Jochum V., Warburton D. 2009. *Understanding participation: A literature review*. National Council for Voluntary Organisations, London.
- Bryman A. 2012. *Social research methods*. Oxford University Press, New York, ISBN: 978-0-19-958805-3, s. 766.
- Byrnes M.R., Hammer R.M., Thibaut T.D., Snyder D.B. *Physical and Biological Effects of Sand Mining Offshore Alabama, U.S.A.* *J. Coast. Res.* 2004; 201: 6–24.
- Caldecott J. 1996. *Designing conservation projects*, Cambridge University Press ISBN 978-0-521-47328-6, s. 334.
- Castro A.P., Nielsen E. 2001. Indigenous people and co-management: implications for conflict management, *Environmental Science & Policy*, nr 4, s. 229–239.

- Cent J., Grodzińska-Jurczak M., Nowak N. 2010. Ocena efektów małopolskiego programu konsultacji społecznych wokół obszarów Natura 2000. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, vol. 66 (4), s. 51–260.
- Chase L.C, Decker D.J, Lauber T.B. 2004. Public participation in wildlife management. What do stakeholders want? *Society and Natural Resources* 17, 629–639.
- Chess C., Purcell K. 1999. Public participation and the environment: Do we know what works?, „*Environ. Sci. Technol.*”,33(16), s. 2685–2692.
- Chmielewski T. J. 2012. *Systemy krajobrazowe: struktura, funkcjonowanie, planowanie*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, ISBN: 978-83-01-16878-0, s. 408.
- Chmielewski T. J., Kolejko M. 2014. Problemy zarządzania siecią obszarów chronionych w aspekcie ochrony łączności ekologicznej w Polsce [w]: Mirek Z., Nikel A. (red.). *Ochrona przyrody w Polsce wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*. Komitet Ochrony Przyrody PAN, Kraków. ISBN 978-83-937002-3-3: 49–64.
- Chmielewski T. J., Śleszyński P., Chmielewski S., Kułak A. 2018. Ekologiczne i fizjonomiczne koszty bezładu przestrzennego. *Prace geograficzne nr 264*, Warszawa, ISSN 0373–6547, s. 123.
- Chmielewski W., Głogowska M. 2015. Implementation of the Natura 2000 network in Poland – an opportunity or a treat to sustainable development of rural areas? Study on local stakeholders’ perception. *Eastern European Countryside* 21: 153–169.
- Chrzanowski O., Rościszewska E. 2015. *Konsultacje okiełznane*. Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekologicznych (FISE), Warszawa. ISBN: 978-83-61979-50-0, s. 84.
- Cierlik G., Makomaska-Juchiewicz M., Tworek S. 2005. Rola sieci Natura 2000 w ochronie europejskiego dziedzictwa przyrodniczego. *Przegląd Przyrodniczy XVI*, 1-2 (2005): 3–13.
- Cizek M. 2021. Uwarunkowania konfliktów społeczno-ekologicznych [w:] Sadowski M., Falencka-Jabłońska M. (red.) *Przyroda wyzwaniem dla kultury. Społeczności lokalne wobec obszarów chronionych*. Materiały z XIII Ogólnopolskiej Konferencji z cyklu *Ekologia Humanistyczna*. Wydawnictwo Monograficzne. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary. ISBN 978-83-62830-87-9, s. 171–180.
- Clark K.R., Warwick R.M. 2001. *Change in Marine Communities; An Approach to Statistical Analysis and Interpretation 2nd Edition*, PRIMER-E: Plymouth, UK
- Clarkson M. 1995. A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of Management Review* 20, s. 92–117.
- Coser L. A. 2009. *Funkcje konfliktu społecznego*, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków, s. 137
- Costello, M. 2018. *Marine nature conservation must focus on fully-protected reserves, not resource management*. Marine Conservation Institute, The University of Auckland, New Zealand.
- Creighton J. L. 2005. *The Public Participation Handbook*, San Francisco: Jossey-Bass, s.
- Creswell J.W. 2013. *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. SAGE Publications, Inc., Thousand Oaks, CA, s. 395.
- Dahrendorf R. 1993. *Nowoczesny konflikt społeczny. Esej o polityce i wolności* Czytelnik, Warszawa, s. 60.
- Dan Gavriletea M. 2017. Environmental Impacts of Sand Exploitation. *Analysis of Sand Market*. *Sustainability* 2017, 9(7), 1118; <https://doi.org/10.3390/su9071118>.

- Dane PMŚ. Dane Inspekcji Ochrony Środowiska uzyskane w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska w latach 2008–2018.
- Dawidson S. 1998. Spinning the wheel of empowerment. *Planning* (3), 14–15.
- De Piérola S. C. F., Carbonell X., García J., Heras H. F., Zamanillo M. S. 2009. Natura 2000 i społeczeństwo. Instrumenty komunikacji społecznej w zarządzaniu Siecią Natura 2000, Warszawa, ISBN 978-83-86564-19-4, s. 67.
- De Pourcq K., Thomas E., Arts B., Vranckx A., Léon-Sicard T., Van Damme P. 2015. Conflict in Protected Areas: Who Says Co-Management Does Not Work? *PLoS ONE* 10(12): e0144943. doi:10.1371/journal.pone.0144943
- De Pourcq, K., Thomas, E., Arts, B., Vranckx, A., Léon-Sicard, T., Van Damme, P. 2017. Understanding and resolving conflict between local communities and conservation authorities in Colombia. *World Dev.* 93, 125–135. <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.12.026>.
- Długosz D., Wygnański J. J. 2005. Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej. Forum inicjatyw pozarządowych, Warszawa, s. 82.
- Dmochowska-Dudek K. 2013. Syndrom NIMBY w przestrzeni wielkomiejskiej. Przykład Łodzi. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, ISBN (ebook) 978-83-7969-211-8, s. 199.
- Dmochowska-Dudek K. 2014. Konflikty społeczno-przestrzenne jako nowy przedmiot badań geografii społecznej. Podstawowe idee i koncepcje w geografii t. 8 Dorobek polskiej geografii po konferencji w Rydzynie. Ocena krytyczna, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. ISBN 978-83-7969-338-2, s. 143–153
- Dobrzańska B. M. 2005. Obszary przyrodniczo cenne [w] Poskrobko B. [red.]. Zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczo cennych, WSE w Białymstoku, Białystok, ISBN 83-87981-42-7, s. 10–13.
- Domański B. 1991. Park narodowy w świadomości społecznej, Dokumentacja geograficzna 3-4, s. 93-105.
- Douvere F., Ehler C. N. 2009. New perspective on sea use management: Initial findings from European experience with marine spatial planning. *Journal of Environmental Management* 90(1): 77–78.
- Dubel A., Jamontt-Skotis M., Królikowska K., Dubel K., Czapski M. 2013. Metody rozwiązywania konfliktów ekologicznych na obszarach Natura 2000. Stowarzyszenie Centrum Rozwiązań Systemowych Wrocław, Kraków. ISBN 978-83-64365-01-0, s. 118.
- Dubel K. 2009. Konflikty środowiskowe w procesie planowania przestrzennego, Przegląd Komunalny, s. 216.
- Dutkowski M. 1996. Konflikty środowiskowe w ujęciu wielodyscyplinarnym. [w] Domański R. (red.). Nowa generacja w badaniach gospodarki przestrzennej. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa. ISBN 83-01-1219-5, s: 29–45.
- Dutkowski M. 2021. Konflikty ekologiczne. Uniwersytet Szczeciński. Rozprawy i Studia T. (MCCLXI) 118, Wydawnictwo Naukowe, Szczecin. ISBN 978-83-7972-439-0, s. 154.
- Dutkowski M., 1995, Konflikty w gospodarowaniu dobrami środowiskowymi, Rozprawy i monografie nr 215, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 147.
- Durydiwka M., Duda-Gromada K. 2014. Wpływ turystyki na rozwój przestrzenny miejscowości nadmorskich. Wybrane aspekty. *Turyzm* 2014, 24/1.

- EC 2008. Roadmap for Maritime Spatial Planning: Achieving Common Principles in the EU. Brussels 25.11.2008. COM/2008/791 final
- EC 2020. Council regulation fixing for 2021 the fishing opportunities for certain fish stocks and groups of fish stocks applicable in the Baltic Sea, and amending Regulation (EU) 2020/123 as regards certain fishing opportunities in other waters Brussels, 28.08.2020 COM(2020) 436 final
- Ehler C., Douvère F. 2009. Maritime Spatial Planning. A Step-by Step Approach. Toward Ecosystem based Management. Manual and Guides. No 153, ICAM Dossier No. 6. Paris: Intergovernmental Oceanographic Commission UNESCO IOC, p. 99.
- Elliot J., Heesterbeek S., Lukensmeyer C.J., Slocum N. 2005. A participatory methods toolkit: a practitioner's manual. King Baudouin Foundation and the Flemish Institute for Science and Technology Assessment (viWTA). ISBN 90-5130-506-0, s. 210.
- Erftemeijer P.L.A., Lewis R. 2006. Environmental impacts of dredging on seagrasses: a review. Mar. Pollut. Bull. 2006; 52: 1553–1572.
- Falencka-Jabłońska M. 2021. Ochrona przyrody – konflikt czy kompromis? [w:] Sadowski M., Falencka-Jabłońska M. (red.) Przyroda wyzwaniem dla kultury. Społeczności lokalne wobec obszarów chronionych. Materiały z XIII Ogólnopolskiej Konferencji z cyklu Ekologia Humanistyczna. Wydawnictwo Monograficzne. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary. ISBN 978-83-62830-87-9, s. 250–264.
- Feliksiak M. 2014. Opinie o demokracji. Raport z badań, CBOS, Warszawa
- Frascchetti S., Pipitone C., Mazaris A.D., Rilov G., Badalamenti F., Bevilacqua S., Claudet J., Caric' H., Dahl K., D'Anna G., Daunys D., Frost M., Gissi E., Göke C., Goriup P., Guarnieri G., Holcer D., Lazar B., Mackelworth P., Manzo S., Martin G., Palialexis A., Panayotova M., Petza D., Rumes B., Todorova V., Katsanevakis S. 2018. Light and Shade in Marine Conservation Across European and Contiguous Seas. Front. Mar. Sci. 5:420. doi: 10.3389/fmars.2018.00420
- Freeman R. E. 1984. Strategic Management: a Stakeholder Approach. Pitman, Boston.
- Freeman R.E., Harrison J. S., Wicks A. C., Parmar B. L., de Colle S. 2010. Stakeholder theory: the state of the art. Cambridge University Press, Cambridge. ISBN-13978-0-511-67692-5, s. 339.
- Friedman A. L. Miles S. 2009. Stakeholders: theory and practice. Oxford University Press, New York.
- Gee K., Lukic I., Schultz-Zehden A., Ooms E., Onwona Ansong J., Passerello C. 2019. Addressing conflicting spatial demands in MSP Considerations for MSP planners. Final Technical Study. Publications Office of the European Union, doi: 10.2826/151447, ISBN 978-92-9202-454-3, s. 35.
- Gerstmannowa E. (red.). 1995. Półwysep Helski. Przyrodnicze podstawy rozwoju. Praca zbiorowa. Instytut Ochrony środowiska, Warszawa, s. 80.
- Gerstmannowa E. 2005. Degradacja krajobrazu nadzatokowych fragmentów Półwyspu Helskiego na odcinku Władysławowo-Chałupy [w:] Cyberski J. (red.). Stan i zagrożenie Półwyspu Helskiego, s. 105–114.
- Gibbs D., While A., Jonas A. 2007. Governing nature conservation: the European Union Habitats Directive and conflict around estuary management. Environment and Planning A, vol. 39, s. 339–358.

- Gibson R.B., Hassan S., Holtz S., Tansey J., Whitelaw G. 2005. Sustainability assessment: criteria and processes, Routledge. ISBN-13: 978-1844070510, s. 268.
- Gilbert C. (red.) 2008. Raport o stanie wybrzeża południowo-wschodniego Bałtyku. Opis zrównoważonego rozwoju w strefie brzegowej – ujęcie wskaźnikowe. Drukarnia WL, Gdańsk, ISBN: 978-83-85780-87-8, s. 162.
- Ginalski A. 2010. Obszary chronione w polskiej części Bałtyku. *Dzikię życie* 3/189.
- Gliński P. 1988. Świadomość ekologiczna społeczeństwa polskiego - dotychczasowe wyniki badań, "Kultura i Społeczeństwo", 3/1988.
- Gliński P. 2001. Konflikt o puszcę. Raport z badań nad konfliktem społecznym o poszerzenie Białowieskiego Parku Narodowego, Pogranicze. *Studia Społeczne*, t. 10.
- Głogowska M., Szendera W., Chmielewski W. 2013. Konflikty społeczne na obszarach Natura 2000 w Polsce. *Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie 2013 (X-XII)*. T. 13. Z. 4 (44), ISSN 1642-8145 s. 31–41.
- Głowaciński Z. 2007. Ochrona przyrody – czym jest, jej cele i formy [w]: Grzegorzczak M. (red.) *Integralna ochrona przyrody*. Instytut ochrony Przyrody PAN Kraków, ISBN 978-83-918914-9-0, s. 15–20.
- Goldbart J., Hustler D. 2005. *Ethnography* [w:] Somekh B., Lewin C. (red.). *Research methods in the social sciences*, SAGE Publications Ltd., Padstow.: 16–23.
- Goldstone J.A. 2001. Demography, environment and security, w: P. Diehl, N.G. Gleditsch, *Environmental Conflict*. Colorado–Oxford: Westview Press.
- Goliszek A., Iwanicka A., Baruk A., Szymanowska A. 2018. Kapitał społeczny na rynku usług turystycznych. *Handel wewnętrzny* 2018; 5 (376): 64-72.
- Graham I. M., Harris R. N., Denny B., Fowden D., Pullan D. 2009. Testing the effectiveness of acoustic deterrent device for excluding seals from Atlantic salmon rivers in Scotland, ICES, J.
- Grip K., Blomqvist S. 2020. Marine nature conservation and conflicts with fisheries. *Ambio* 49, 1328–1340 (2020). <https://doi.org/10.1007/s13280-019-01279-7>
- Grochowska A. 2015. Zagrożenia i konflikty w zakresie zagospodarowania przestrzennego na terenie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* Nr 391, s. 147-156, DOI: 10.15611/pn.2015.391.15
- Grochowska A. 2017. Niezgodność form przeznaczenia terenów w planowaniu przestrzennym – metoda identyfikacji potencjalnych konfliktów przestrzenno-funkcjonalnych. *Acta Universitatis Lodziana i Folia Geographica Socio-Oeconomica* 28, 2017: 131-149, <http://dx.doi.org/10.18778/1508-1117.28.08>
- Guillemot N., Leopold M., Cuif M., Chabanet P. 2009. Characterization and management of informal fisheries confronted with socio-economic changes in New Caledonia (South Pacific), *Fish. Res.* 98 (1-3), 51–61.
- Habuda i Radecki. 2017. Ochrona przyrody w systemach prawnych ochrony środowiska Polski, Czech i Słowacji. ISBN: 978-83-8085-430-7, s. 186.
- Hansson S., Hjerne O., Harvey C., Kitchell J. F., Cox S. P., Essington T. E. 2007. Managing Baltic Sea Fisheries under contrasting production and predation regimes: Ecosystem model analyses, *AMBIO*, 36 (2-3), 265-271.
- HELCOM 2018. State of the Baltic Sea – Second HELCOM holistic assessment 2011–2016. *Baltic Sea Environment Proceedings* 155. ISSN 0357-2994.

- Herbich J., Skóra K. E. 2010. Diagnoza siedlisk przyrodniczych przekształconych w wyniku prac niwelacyjnych na obszarze kempingów „Solar”, „Kaper”, „Maszopera”, „Ekolaguna” na Półwyspie Helskim Gdynia. Maszynopis.
- Hibszer A. 2008. Komunikacja społeczna jako sposób przewyżniania konfliktów społecznych w parkach narodowych (wybrane przykłady). Zarządzanie krajobrazem kulturowym. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Nr 10 Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, s. 579–591.
- Hiedanpää J. 2002. European-wide conservation versus local well-being: the reception of the Natura 2000 reserve network in Karvia, SW-Finland. *Landscape and Urban Planning*, vol. 61, s. 113–123.
- Hochfeld J. 1963. *Studia o marksistowskiej teorii społeczeństwa*. Warszawa PWN, s. 272
- Hogan C. 2003. *Practical facilitation: a toolkit of techniques*. Kogan Page Limited, London, ISBN 0-7494-3827-4, s. 482.
- Hull Z. 1984. Świadomość ekologiczna, „Aura” (II) 1984, nr 11, s. 3–4.
- Wyniki kontroli NIK. Informacja o wynikach kontroli funkcjonowania parków krajobrazowych. Najwyższa Izba Kontroli. Warszawa 2003 (nr ewidencyjny: 191/2002/P/02/079/KSR)
- ICES. 2019. Working Group on the Effects of Extraction of Marine Sediments on the Marine Ecosystem (WGEXT). ICES Scientific Reports. 1:87. 133 pp. <http://doi.org/10.17895/ices.pub.5733>
- Janßen H., Bastardie F., Eero M., Hamon K. G., Hinrichsen H.-H., Marchal P., Nielsen J. R., Le Pape O., Schulze T., Simons S., Teal L.R., Tidd A. 2018. Integration of fisheries into marine spatial planning: quo vadis? *Estuar. Coast Shelf Sci.* 201, 105–113.
- Jaszczuk-Skolimowska B., Kiełb W., Nowicka A, Przewoźniak M. 2021a. Operat zagospodarowania przestrzennego. Plan ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Sporządzono na zlecenie Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych, NFOŚ, Warszawa, s. 273.
- Jaszczuk-Skolimowska B., Przewoźniak M., Kiełb W., Nowicka A. 2021b. Operat kształtowania funkcji turystycznej, rekreacyjnej i edukacyjnej. Sporządzono na zlecenie Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych, NFOŚ, Warszawa, s. 174.
- Jentoft S., Knoll M. 2014. Marine spatial planning: risk or opportunity for fisheries in the North Sea? *Maritime Stud* 12, 13.
- Jermakowicz P., 2014, Konflikt społeczny - zagadnienia teoretyczne, [w:] Plucińska M. (red.), Rozwiązanie sytuacji konfliktowych w wymiarze jednostkowym i społecznym, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, s. 23–36.
- Johnson N., Lilja N., Ashby J.A., Garcia J.A. 2004. Practice of participatory research and gender analysis in natural resources management. *Natural Resources Forum* 28, 189-200.
- Kaczmarek T., Wójcicki M. 2015. Uspołecznienie procesu planowania przestrzennego na przykładzie miasta Poznania. *RUCH PRAWNICZY, EKONOMICZNY I SOCJOLOGICZNY Rok LXXVII – zeszyt 1 – 2015: 219–236*.
- Kafas A., McLay A., Chimienti M., Scott B. E., Davies I., Gubbins M. 2017. ScotMap: participatory mapping of inshore fishing activity to inform marine spatial planning in Scotland. *Mar. Policy* 79, 8–18.

- Kapuściński R. 2009. Ochrona przyrody: Idea – praktyka – nauka. *Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej R. 11. Zeszyt 2 (21) / 2009*, s. 17–22.
- Karpus K. 2018. Implementacja dyrektywy ISPIRE a prawo do informacji o środowisku [w:] Gronowska B., Rakoczy B., Kapelańska-Pręgowska J., Karpus K., Sadowski P. (red.). *Prawa człowieka a ochrona środowiska - wspólne wartości i wyzwania*. Toruń, ISBN 978-83-933493-5-7, s. 182–208.
- Kasprzyk M., Kupper D., Kiejzik-Głowińska M., Machińska H., Pchalek M., Roggenbuck A., Serwecińska D., Strumińska M., Trojanowska K., Wiśniewska M. 2007. Jakość konsultacji społecznych w Polsce. Krajowa praktyka a uwarunkowania prawne. WWF Polska, Warszawa. ISBN 978-83-60757-08-6, s. 119.
- Kassenberg A., Marek M.J. 1986. *Ekologiczne aspekty przestrzennego zagospodarowania kraju*. PWN. Warszawa, s. 174
- Kiryluk H. 2008. Problemy rozwoju funkcji turystycznej na obszarze parków krajobrazowych [w:] Bariery w zarządzaniu Parkami Krajobrazowymi w Polsce. *Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne*, Warszawa. ISBN 978-83-208-1742-3, s. 101–116.
- Kistowski M. 2005. Próba typologii sytuacji konfliktowych w relacjach „zagospodarowanie przestrzenne-środowisko przyrodnicze” na obszarze parków krajobrazowych nad Zatoką Gdańską. [w:] *Między ochroną przyrody a gospodarką – bliżej ochrony. Konflikty człowiek – przyroda na obszarach prawnie chronionych w Polsce*. Praca zbiorowa pod redakcją A. Hibszer, J. Partyka, ISBN: 83-922610-1-1, s. 224.
- Kistowski M. 2007. Kolidacje i konflikty środowiskowe w planowaniu przestrzennym na obszarach cennych przyrodniczo, *Czasopismo Techniczne*. Wyd. Politechniki Krakowskiej, ISSN 0011-4561, s. 249–255.
- Kistowski M., Korwel-Lejkowska B., Witkiewicz M. 2005. Problemy zagospodarowania i ruchu turystycznego w strefie nadmorskiej na przykładzie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. *Bernardinum*, Pelplin, s. 91.
- Kistowski M., Śleszyński P. 2010. Presja turystyczna na tle walorów krajobrazowych Polski. *Krajobraz a Turystyka*. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Nr 14, Sosnowiec, s. 16.
- Kistowski M. 2017. Przyrodnicze uwarunkowania gospodarowania przestrzenią [w:] *Współczesne uwarunkowania procesów zarządzania przestrzenią w Polsce*. Chaberek-Karwacka G. (red.), Gdańsk, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, e-ISBN 978-83-7865-732-3, s. 89-118.
- Kłos L. 2015. Świadomość ekologiczna Polaków – przegląd badań. *Studia i prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania nr 42, t. 2*. DOI: 10.18276/sip.2015.42/2-03.
- Kołodziejcki J. 1988. Uwarunkowania przestrzenne ochrony środowiska przyrodniczego, [w:] *Planowanie przestrzenne jako narzędzie ochrony środowiska przyrodniczego*. *Biuletyn KPZK PAN z. 139: 8–73*.
- Komunikat 2019. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. *Europa, która chroni swoich obywateli i przyczynia się do poprawy jakości ich życia*. Bruksela, dnia 4.4.2019 r. SWD(2019) 128 final, s. 44.
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*.
- Kotarbiński T. 1968. *Problematyka ogólnej teorii walki*. PWN, Warszawa. s. 35.

- Kozioł W., Ciepłiński A., Goleniewska J., Machniak Ł. 2011. Eksploatacja kruszyw z obszarów morskich w Polsce i Unii Europejskiej. *Górnictwo i Geoinżynieria*, Rok 35, Zeszyt 4/1.
- Kozłowski K. 1973. Program ochrony krajobrazu w Polsce i jego pierwsze realizacje, *OP 1973*, rocznik 38, s. 63.
- Królikowska K. 2007. Konflikty społeczne w polskich parkach narodowych. Oficyna Wydawnicza Impuls. Kraków, s. 269.
- Kruk R. W., De Blust G., Van Apeldoorn R. C., Bouwma I. M., Sier A. R. J. 2010. Natura 2000. Information and communication on the designation and management of Natura 2000 sites. Main Report 2: Organizing the management in 27 EU Member States. Alterra, INBO, CEH.
- Kruk-Dowgiałło L., Kramarska R., Gajewski J. (red.). 2011. Siedliska przyrodnicze polskiej strefy Bałtyku: Głazowisko Ławicy Słupskiej. Praca zbiorowa. Instytut Morski w Gdańsku, Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy. Gdańsk - Warszawa, ISBN 978-83-62438-09-9, 43 s. + 14 map (mapy 2, 3, 4 w skali 1:25 000, 1, 5–14 w skali 1:50 000).
- Kruk-Dowgiałło L., Opióła R. (red.). 2009. Program rekultywacji wyrobisk w Zatoce Puckiej. Przyrodnicze podstawy i uwarunkowania. Praca zbiorowa. Zakład Wydawnictw Naukowych Instytutu Morskiego w Gdańsku, Gdańsk, ISBN 978-83-85780-98-4, s. 344.
- Kubacka M., Macias A. 2016. The functioning of Natura 2000 areas in the opinion of different groups from the local community. A case study from Poland. *Soc. Natur. Resources*. 29: 1186-1197.
- Laktić T., Žiberna A., Kogovšek T., Pezdevšek S., Stakeholders' Social Network in the Participatory Process of Formulation of Natura 2000 Management Programme in Slovenia, 2020. *Forests* 2020, 11, 332; doi:10.3390/f11030332.
- Lauwaert B., Unger S., Jarrah J., Rowson K. 2009. Summary assessment of sand and gravel extraction in the OSPAR maritime area. *Biodiversity Series*, Oskar Commission, s. 202.
- Lawrence A. 2006. No personal motive? Volunteers, biodiversity and the false dichotomies of participation. *Ethics, Place and Environment* 9, 279–298.
- Lewicki R., Gray B., Elliot, M. (red.) 2003: Making Sense of Intractable Environmental Conflicts, ISBN: 978-1559639316, s. 470.
- Libiszewski S. 1992. What Is Environmental Conflict? Bern–Zurich: Swiss Peace Foundation. Centre for Security Studies and Conflict Research, Swiss Federal Institute of Technology.
- Liro A., Dyduch-Falniowska A., Makomaska-Juchiewicz M. 2002. Natura 2000 – Europejska Sieć Ekologiczna. Ministerstwo Środowiska, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa, ISBN 838-59-08-382.
- Lune H., Berg B.L. 2017. Qualitative research methods for the social sciences. Pearson Education Limited, Harlow. ISBN 13: 978-1-292-16439-7. s. 250.
- Lusenius, H., Nylén, T., Kuris, M., Karvinen, V. & Vikström, S. 2019. Marine Natura 2000 areas and Maritime Spatial Planning. *Plan4Blue* report, s. 46.
- Lynam, T., W. De Jong, D. Sheil, T. Kusumanto, and K. Evans. 2007. A review of tools for incorporating community knowledge, preferences, and values into decision making in natural resources management. *Ecology and Society* 12(1): 5. [online] URL: <http://www.ecologyandsociety.org/vol12/iss1/art5/>
- Łabuz T. 2013. Sposoby ochrony brzegów morskich i ich wpływ na środowisko przyrodnicze polskiego wybrzeża Bałtyku. *Raport WWF*. s. 182.

- Matthews B., Ross L. 2010. Research methods: a practical guide for the social sciences. Pearson Education Limited, Harlow, ISBN 9781405858502, s. 520.
- Macek I. 2002. Konflikt wokół Tatrzańskiego Parku Narodowego, Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka, nr 2, s. 17–26.
- Madden F., McQuinn B. 2014. Conservation's blind spot: the case for conflict transformation in wildlife conservation. Biol. Conserv. 178, 97–106. <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2014.07.015>
- Makomaska-Juchiewicz M., Tworek S. (red.) 2003. Ekologiczna sieć Natura 2000: problem, czy szansa. Praca zbiorowa. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków, ISBN 83-918914-1-0, s. 239.
- Makowski G. 2014. Konsultacje publiczne – uregulowania prawne a praktyka, Infos, Biuro Analiz Sejmowych, ISSN 2082-0666, s. 4.
- Marzano M., Carss D.N., Cheyne I., 2013. Managing European cormorant-fisheries conflicts: problems, practicalities and policy. Fish. Manag. Ecol. 20, 401–413. <http://dx.doi.org/10.1111/fme.12025>.
- Maser Ch., de Silva L. 2019. Resolving Environmental Conflicts. Principles and Concepts. CRC Press, s. 264. <https://doi.org/10.1201/9780429200144>.
- Maszkowska A., Wenlik M. 2014. Przepis na udane konsultacje społeczne. Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”, Białystok, ISBN: 978-83-63870-06-5, s. 66.
- Maszynopis FISO. 2013. Sprawozdanie Fundacji Inicjatyw Społecznie Odpowiedzialnych, s. 10.
- Matczak (red.) 2017. Uwarunkowania Oceanograficzne i Przyrodnicze (Cześć II). [w:] Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich Praca zbiorowa. Instytut Morski w Gdańsku, Morski Instytut Rybacki - Państwowy Instytut Badawczy. Gdańsk-Gdynia, s. 87.
- Matczak M., Zaucha J. 2015. Planowanie morskie w Polsce. Zaawansowanie i kontekst międzynarodowy. Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis, Oceanomica 2015, 317(78)1, 59–72.
- Matczak P. 2000. Problemy ekologiczne jako problemy społeczne. Wydawnictwo Naukowe UAM, Seria Socjologia nr 27. Poznań 2000. ISBN 83-232-1041-1. ISSN 0554-8225, s. 175.
- Materiał analityczny. 2020. Dokumentacja z projektu „Opracowanie projektu planu ochrony wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych dla morskiego obszaru Natura 2000 ławica Słupska (PLC990001)”.
- Materiał analityczny. 2021. Dokumentacja z projektu „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii”.
- Michałek M., Kruk-Dowgiałło L. (red.) 2014. Zbiorcze sprawozdanie z analizy dostępnych danych i przeprowadzonych inwentaryzacji przyrodniczych (zebranie i analiza wyników inwentaryzacji, materiałów niepublikowanych i opracowań publikowanych, przydatnych do sporządzenia projektów planów). Zatoka Pucka i Półwysep Helski (PLH220032). Praca zbiorowa. Wykonano na zlecenie Urzędu Morskiego w Gdyni w ramach Zadania pn.: Opracowanie projektów planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego. Wydawnictwa Wewnętrzne IM 6822, Gdańsk, s. 368.

- Michałek M., Kruk-Dowgiałło L. 2015. Konsultacje społeczne jako element planowania ochrony obszarów Natura 2000 na przykładzie Zatoki Puckiej. *Inżynieria Ekologiczna Ecological Engineering*, Vol. 42, 2015, 95–104. DOI: 10.12912/23920629/2162.
- Michałek M., Mioskowska M. i Kruk-Dowgiałło L. (red.) 2019. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w skali 1: 200 000. Projekt Prognozy (v. 3). Zadanie 5. Praca zbiorowa. Wykonano na zlecenie Urzędu Morskiego w Gdyni. Wydawnictwa wewnętrzne IM w Gdańsku nr 7289 s. 622.
- Michałek M., Osowiecki A., Barańska A., Wróblewski R., Rydzkowski P., Kośmicki A., Strzelecki D., Meissner W., Pieckiel P., Kuczyński T., Gajewski L. 2020. Dokumentacja przyrodnicza tj. opis tekstowy, zestawienia tabelaryczne, przedstawienia graficzne, kartograficzne oraz dane stanowiące podstawę sformułowania projektu planu ochrony morskiego obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001 (wersja ostateczna, październik 2020), Wykonano na zlecenie Urzędu Morskiego w Słupsku (następnie w Szczecinie), Wydawnictwa Wewnętrzne Instytutu Morskiego UM w Gdyni Nr 7374, s. 228.
- Michałek M., Barańska A., Kuczyński T., Brzeska-Roszczyk P. Mioskowska M. 2021. Operat ochrony ekosystemu morskiego. Plan ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Sporządzono na zlecenie Województwa Pomorskiego – Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w Słupsku, Wydawnictwa Wewnętrzne Instytutu Morskiego UM w Gdyni Nr 7367, s. 185.
- Milewicz M., Podemski K. 2012. Konsultacje czy manipulacja? [w] *Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*. Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa. ISBN: 9788362467495, s. 384.
- Mizgajski A. 2008. Krajobraz jako przedmiot ochrony i zarządzania. Wybrane problemy [w:] *Bariery w zarządzaniu Parkami Krajobrazowymi w Polsce*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa. ISBN 978-83-208-1742-3, s. 36–46.
- Moore Ch. W. 2016. *Mediacje. Polityczne strategie rozwiązywania konfliktów*. Wolters Kluwer, Warszawa. ISBN: 978-83-8092-073-6, s. 644.
- Newig J. 2007. Does public participation in environmental decisions lead to improved environmental quality? Towards an analytical framework. *Communication, Cooperation, Participation. Research and Practice for Sustainable Future* 1, 51–71.
- Niedoszytko G., Wojcieszek D., Podlesińska W., Borowiak K. 2019. Implementing ocean literacy through the bond of informal and formal education. [w:] Fauville, G., Payne, D., Marrero, M., Lantz-Andersson, A., Crouch F. (red.) *Exemplary practices in marine science education*, Springer, Cham. S. 123–142.
- Niedziałkowski K., Paavola J., Jędrzejewska B. 2012. Governance of biodiversity in Poland before and after accession to the EU: the tale of two roads. *Environ. Conservation* 40: 108–118.
- Nyka M. 2018. Partycypacyjne prawa w ochronie środowiska jako element podejścia ekosystemowego do ochrony środowiska Morza Bałtyckiego [w] Gronowska B., Rakoczy B., Kapelańska-Pręgowska J., Karpus K., Sadowski P. (red.). *Prawa człowieka a ochrona środowiska - wspólne wartości i wyzwania*. Toruń, ISBN 978-83-933493-5-7, s. 281-301.
- Olaczek R. 2014. O niespójności w systemie ochrony przyrody w Polsce [w] Mirek Z., Nikiel A. (red.). *Ochrona przyrody w Polsce wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*. Komitet Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Kraków, ISBN: 978-83-937002-3-3, s. 239–257.

- Olko J., Hędrzak M., Cent J., Subel A. 2011. Cooperation in the Polish national parks and their neighborhood in a view of different stakeholders – a long way ahead? *Innovation-Abingdon* 24: 295–312.
- Osiniak T., Poskrobko B., Sadowski A. 1993. Wigierski Park Narodowy a jego mieszkańcy. Białystok–Kraków: *Ekonomia i Środowisko. Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, nr 12(2), s. 81–93.
- OSR Zalew Wiślany – projekt. Ocena Skutków Regulacji Rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie ustanowienia planu ochrony dla specjalnego obszaru ochrony siedlisk Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280007, wersja z 21.06.2021 r. Nr 406 w wykazie prac legislacyjnych Ministra Klimatu i Środowiska.
- Paavola J. 2004. Protected areas governance and justice: theory and the European Union's Habitats Directive', *Environmental Sciences*, vol. 1, s. 59–77.
- Palmowski T. 2017. Morskie uwarunkowania gospodarowania przestrzenią [w:] *Współczesne uwarunkowania procesów zarządzania przestrzenią w Polsce*. Chaberek-Karwacka G. (red.), Gdańsk, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, e-ISBN 978-83-7865-732-3, s. 119–138.
- Pawlikowski J. G. 1922. Społeczna organizacja ochrony przyrody. *Ochrona przyrody*. Zeszyt 3.
- Pawłowska K. 2008. Przeciwdziałanie konfliktom wokół ochrony i kształtowania krajobrazu: partycypacja społeczna, debata publiczna, negocjacje, Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej.
- Pawłowska K., Staniewska A., Konopacki J., Fogel A., Jacko J. F. 2010. Zanim wybuchnie konflikt: idea i metody partycypacji społecznej w ochronie krajobrazu i kształtowaniu przestrzeni. Tom B. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, ISBN 978-83-61733-02-7, s. 180.
- Pawłowska K. 2012. Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście. *Zrównoważony rozwój – Zastosowania* nr 3, 2012, s. 20.
- Pawłowska K., Staniewska A., Konopacki J. 2012. Udział społeczeństwa w ochronie, zarządzaniu i planowaniu krajobrazu – podręcznik dobrych praktyk. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, ISBN: 978-83-62940-38-7, s. 42.
- Pentz T. A. 2012. *BaltSeaPlan Report 24. Stakeholder Involvement in Maritime Spatial Planning*, s. 32.
- Perich-Anderson P. 2004. The only game in town: managing multi-stakeholder conflicts [w:] Pammer W. J., Killian J (red.). *Handbook of Conflict Management*. Marcel Dekker Inc., New York s. 272.
- Piwowarczyk J., Wróbel B. 2016. Determinants of legitimate governance of marine Natura 2000 sites in a post-transition European Union country: a case study of Puck Bay, Poland. *Marine Policy* 71, 310–317.
- Piwowarczyk J., Matczak M., Rakowski M., Zaucha J. 2019. Challenges for integration of the Polish fishing sector into marine spatial planning (MSP): do fishers and planners tell the same story? *Ocean and Coastal Management* 181 (2019) s. 14 <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2019.104917>.
- Piwowarczyk J. 2021. Mapping barriers to sustainable development with interactive management: coastal areas of the Pomeranian province (Poland) and marine areas off the coast. *Rozprawa doktorska, maszynopis*, s. 278.
- Płoskonka P. 2021. Edukacja społeczności lokalnych na rzecz etyki środowiskowej. *Działania Stowarzyszenia Polska Szkoła Surwiwalu* [w:] Sadowski M., Falencka-Jabłońska M. (red.)

Przyroda wyzwaniem dla kultury. Społeczności lokalne wobec obszarów chronionych. Materiały z XIII Ogólnopolskiej Konferencji z cyklu Ekologia Humanistyczna. Wydawnictwo Monograficzne. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary. ISBN 978-83-62830-87-9, s. 236-248.

- Polityka energetyczna Polski do 2040 r. 2021. <https://www.gov.pl/web/klimat/polityka-energetyczna-polski> (dostęp wrzesień 2021).
- Polska Dziennik Bałtycki „Obrońcy półwyspu ograniczają jego obronę”, 10 marca 2014
- Polska Dziennik Bałtycki. „Mówią nie naukowcowi”, 5 lutego 2014.
- Poskrobko B. 2008. Zarys charakterystyki systemu zarządzania ochroną przyrody w Polsce [w:] Zimniewicz K. (red.). Bariery w zarządzaniu Parkami Krajobrazowymi w Polsce. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa. ISBN 978-83-208-1742-3, s. 13-23.
- Program ochrony morświna 2015. https://www.gdos.gov.pl/files/aktualnosci/46170/Program_ochrony_morswina.pdf (dostęp wrzesień 2021).
- Program ochrony foki szarej – projekt z 2012 r.
- Przedzimirski J., Zaucha J., Calado H., Lukic I., Bocci M., Ramieri E., Cana Varona M., Barbanti A., Depellegrin D., Sousa Vergílio M., Schultz-Zehden A., Onyango V., Papaioannou V., Buck, Krause, Schupp M., Läkamp R., Szeffler K., Michałek M., Maniopoulou M., Vassilopoulou V., Zacharoula K., Gawlikowska-Hueckel K., Szultka S., Orobello Ch., Gee K., Buchanan B., Lazić M. 2021. Multi-Use of the Sea as a Sustainable Development Instrument in Five EU Sea Basins. *Sustainability* 2021, 13, 8159. <https://doi.org/10.3390/su13158159>.
- Przewoźniak M. 2005. Ochrona przyrody w planowaniu przestrzennym. *Teoria-prawo-realia. Przegląd Przyrodniczy XVI*, 1-2 (2005): 57–72.
- Przewoźniak M. 2017. Ochrona przyrody i krajobrazu Kaszub. Studium krytyczne z autopsji. Gdańsk-Poznań. ISBN 978-83-7986-163-7, s. 360.
- Przewoźniak M., 2008, Konflikty w zagospodarowaniu przestrzennym bałtyckiego obszaru przybrzeżnego w Polsce [w] K. Furmańczyk (red.), *Zintegrowane zarządzanie obszarami przybrzeżnymi w Polsce – stan obecny i perspektywy*, Część 3: Morze – ląd, Wzajemne relacje. Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk o Ziemi, Szczecin, s. 29–43.
- Przewoźniak M., Czochański J. T. 2020. *Przyrodnicze podstawy gospodarki przestrzennej. Ujęcie proekologiczne*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Gdańsk-Poznań, ISBN: 978-83-7986-265-8, s. 416.
- Przybylski 2009. Kryzys zaufania w nauce postakademickiej. Na marginesie książki *Zaufanie Kultura i Polityka*. *Fundament społeczeństwa Piotra Sztompki*. 117–126.
- Pyć D. 2005. Morskie obszary chronione na morzu otwartym. *Prawo morskie XXI*: 89–114.
- Pyć D. 2019. *The Role of the Law of the Sea in Marine Spatial Planning*. [w:] Zaucha J., Gee K. (red.) *Maritime Spatial Planning*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-98696-8_16.
- Radecki W. 1987. Ochrona prawna obszarów przyrodniczo cennych, *Oddział Akademicki PTTK, Kraków*, s. 18–19.
- Raik D., Wilson A., Decker D., 2008. Power in natural resources management: an application of theory. *Soc. Nat. Resour.* 21, 729–739. <http://dx.doi.org/10.1080/08941920801905195>.
- Aktywność Polaków 2020. Komunikat z badań Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich. Nr 37/2020, CBOS. ISSN 2353-5822, s. 12.

- Raport z przebiegu konsultacji. Plan ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. 2021. Maszynopis. Sporządzono na zlecenie Województwa Pomorskiego – Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w Słupsku, NFOŚ, Warszawa, s. 125.
- Raszeja E. 2008. Ochrona krajobrazu kulturowego w teorii i praktyce gospodarowania przestrzenią [w:] Bariery w zarządzaniu Parkami Krajobrazowymi w Polsce. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa. ISBN 978-83-208-1742-3, s. 49–65.
- Raszka B. 2010. Identyfikacja konfliktów przestrzennych w Parku Krajobrazowym Puszcza Zielonka pod Poznaniem. Zesz. Nauk. PTiE i PTG Oddz. w Rzeszowie. 12. 101–106.
- Rechciński M. 2012. Diagnoza historycznych sytuacji konfliktotwórczych w parkach narodowych na przykładzie Gorczańskiego Parku Narodowego, [w:] T. J. Chmielewski, B. Sowińska (red.), Zarządzanie systemami krajobrazowymi, Problemy Ekologii Krajobrazu, t. 33, Lublin.
- Rechciński M., Grodzińska-Jurczak M., Tusznio J. 2018. Konflikty wokół obszarów chronionych w artykułach naukowych o międzynarodowym zasięgu. Ilościowy systematyczny przegląd literatury. Przegląd Przyrodniczy XXIX, 4 (2018): 50–72.
- Redpath S., Bhatia S., Young, J. 2015. Tilting at wildlife: reconsidering human-wildlife conflict. *Oryx* 49, 222–225. <http://dx.doi.org/10.1017/S0030605314000799>.
- Redpath, S.M., Young J., Evely A., Adams W.M., Sutherland W.J., Whitehouse A., Amar A., Lambert R.A. i in. 2013. Understanding and managing conservation conflicts. *Trends in Ecology&Evolution* 28:100–109. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2012.08.021>.
- Reed M. S. 2009: "Who's in and why? A typology of stakeholder analysis methods for natural resource management", *Journal of Environmental Management*, No. 90/2009, pp. 1933-1949
- Reed M., S. 2008. Stakeholder participation for environmental management: A literature review. *Biological Conservation* 141 (2008) 2417–2431.
- Reed M.S., Dougill A.J., Baker T. 2008. Participatory indicator development: what can ecologists and local communities learn from each other? *Ecological Applications* 18, 1253-1269.
- Reilly K., O'Hagan A. M., Dalton G. 2015. Attitudes and perceptions of fishermen on the island of Ireland towards the development of Marine renewable energy projects. *Mar. Policy* 58, 88–97.
- Rezmer J. 2018. Prawo do informacji o środowisku z perspektywy organów powszechnego systemu ochrony praw człowieka oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka [w] Gronowska B., Rakoczy B., Kapelańska-Pręgowska J., Karpus K., Sadowski P. (red.). *Prawa człowieka a ochrona środowiska - wspólne wartości i wyzwania*. Toruń, ISBN 978-83-933493-5-7, s. 302–324.
- Rumianowska I. 2012. Konflikty ekologiczne a działania zbiorowe w zakresie użytkowania i ochrony środowiska przyrodniczego. *Ekonomia i Prawo. Kwartalnik* Tom VIII, nr 1/2012. ISSN 1898-2255, s. 89–105.
- Rychard A. 1995. *Władza i interesy w gospodarce polskiej u progu lat osiemdziesiątych*. Warszawa. Oficyna Wydawnicza, s. 206.
- Sadowska S. 2017. Zagospodarowanie przestrzenne a konflikt ekologiczny. *Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN* 174: 422–429.

- Sagan I., Masik G. 2018. The economic crisis and the Pomorskie region in Poland: a case study of resistance [w:] Bristow G., Healy A. (red.). Economic crisis and the resilience of regions: a European case study, Edward Elgar, Cheltenham, s. 25–40.
- Salvia A. L., Filho W. L., Brandli L. L., Griebeler J. S. 2019. Assessing research trends related to Sustainable Development Goals: local and global issues. *Journal of Cleaner Production* 208, s. 841–849.
- Schubert T. 2008. Park krajobrazowy – zaniedbana idea ochrony przyrody i krajobrazu [w:] Zimniewicz K. (red.). Bariery w zarządzaniu parkami krajobrazowymi w Polsce. PWE, Warszawa. ISBN 978-83-208-1742-3, s. 24–35.
- SDF obszaru PLB220005, data aktualizacji 2022-01
- SDF obszaru PLC990001, data aktualizacji 2022-01
- SDF obszaru PLH220032, data aktualizacji 2022-01
- Siedem zasad konsultacji. 2013. Departament Analiz i Komunikacji Publicznej Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa; www.mac.gov.pl (dostęp styczeń 2021)
- Simmel G. 1975. *Socjologia*. PWN, Warszawa, s. 26–30.
- Skóra K., Górski W., Pawliczka I. 2014. Ocena i propozycje zmniejszenia negatywnego wpływu wywieranego przez polskie rybołówstwo na różnorodność biologiczną Morza Bałtyckiego: wybrane zagadnienia [w:] Mirek Z., Nickel A. (red.). *Ochrona przyrody w Polsce wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*. Komitet Ochrony Przyrody PAN, Kraków. ISBN 978-83-937002-3-3s. 257–275.
- Sobol E. (red.). 1996. *Słownik wyrazów obcych*. Praca zbiorowa. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, ISBN: 83-01-11487-8 s. 1185.
- Solon J. 2005. Czy obowiązująca ustawa o ochronie przyrody jest dobrym narzędziem do rozwiązywania konfliktów „człowiek – przyroda” w polskich parkach narodowych? [w:] Hibszer A., Partyka J. (red.). *Między ochroną przyrody a gospodarką – bliżej ochrony*. *Konflikty człowiek – przyroda na obszarach prawnie chronionych w Polsce*. ISBN: 83-922610-1-1, s.224.
- Sprawozdanie ETO. 2020. Sprawozdanie specjalne Europejskiego Trybunału Obrachunkowego „Środowisko morskie – ochrona przewidziana przez UE jest szeroko zakrojona, lecz powierzchowna”, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, ISBN 978-92-847-5452-6. s. 83.
- Stoll-Kleeman S. 2001. Barriers to nature conservation in Germany: a model of explaining opposition to protected areas. *Journal of Experimental Psychology* vol. 21: 369–385.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kosakowo (Uchwała Nr XI/77/2019 Rady Gminy Kosakowo z dnia 28 marca 2019 r.).
- Szarafin T., Karwin A., Uścińowicz S., Boniecka H., Gajda A., Gawlik W., Fac-Beneda J., Nowacki J. 2012. Charakterystyka hydrologiczna i geomorfologiczna wraz z tempem nadbudowy stożka i zasięgu siedliska estuarium. Zatoka Pucka (PLB 220005). Praca wykonana na zlecenie Urzędu Morskiego w Gdyni w ramach Zadania pn. Opracowanie projektów planów ochrony w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego. WW IM w Gdańsku Nr 6692. s. 70.
- Sztompka P. 2007. *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków: Znak, ISBN: 978-83-240-0850-6, s. 424.

- Sztumski J. 1987. Konflikt społeczny. Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, s. 119.
- Sztumski J. 1999. Wstęp do Metod i Technik Badań Społecznych, Wydawnictwo Śląsk, Katowice.
- Sztumski J. 2000. Konflikty społeczne i negocjacje jako sposoby ich przewycięzania. Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, ISBN: 83-88469-35-5, s. 137.
- Śliwińska M. 2001. Rola, przyczyny i skutki dominacji interesów indywidualnych nad ogólnospołecznymi w konfliktach środowiskowych, [w:] P. Buczkowski, P. Matczak (red.), Konflikt nieunikniony. Wspólnoty i władze wobec konfliktów spowodowanych rozwojem, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań. ISBN: 83-7205-344-8, s. 160.
- Śliz A., Szczepański M. S. 2011. Konflikt społeczny i jego funkcje. Między destrukcją a kreacją, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, t. XXXVI, nr 2.
- Tobera P. 2000. Konflikt i konkurencja [w:] Malikowski M., Seręga Z. (red.) Konflikty społeczne w Polsce w okresie przemian systemowych. Studia, komunikaty, eseje, t. I, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów.
- Tomiałołć L. 2003. Ochrona przyrody a rozwój zrównoważony – skutkach różnego rozumienia zakresów pojęć. Przegląd Przyrodniczy XIV, 3-4, s. 3–17.
- Tończyk G., Zieliński S., Kuczyński T., Janowski P., Ciechanowski M., Błażuk J., Sikora A., Wikar Z. 2021. Operat ochrony zwierząt. Plan ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego. Sporządzono na zlecenie Województwa Pomorskiego – Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w Słupsku, NFOŚ, Warszawa. s. 556.
- Tracz H. 2021. Potencjał środowiskowy a funkcja turystyczno-rekreacyjna obszarów chronionych oraz innych przyrodniczo cennych, ekologicznych 2021. [w:] Sadowski M., Falencka-Jabłońska M. (red.) Przyroda wyzwaniem dla kultury. Społeczności lokalne wobec obszarów chronionych. Materiały z XIII Ogólnopolskiej Konferencji z cyklu Ekologia Humanistyczna. Wydawnictwo Monograficzne. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary. ISBN 978-83-62830-87-9, s. 155–170.
- Trzcińska D. 2018. Sprawiedliwość ekologiczna w systemie prawa ochrony środowiska. Wartość czy wyzwanie dla praw człowieka? [w] Gronowska B., Rakoczy B., Kapelańska-Pręgowska J., Karpus K., Sadowski P. (red.). Prawa człowieka a ochrona środowiska - wspólne wartości i wyzwania, Toruń, ISBN 978-83-933493-5-7, s. 325–345.
- VASAB 2015. Guideline for the implementation of Ecosystem-based approach in Maritime Spatial Planning (MSP) in the Baltic Sea Area, s. 18.
- Wandersman A. 1981. A Framework of Participation in Community Organizations. <https://doi.org/10.1177/002188638101700103>.
- Warzocha J. 2004. Skaliste i kamieniste dno morskie (rafy) [w:] Herbich J. (red.) Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Siedliska morskie i przybrzeżne, nadmorskie i śródlądowe solniska i wydmy. Tom 1. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, s. 61–64.
- Wesołowska E. 2010. Deliberatywne rozwiązywanie konfliktów wartości. Wiele dróg do porozumienia. 2010. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, ISBN 978-83-7299-641-1, s. 198.
- Wesołowski W. 1976. Klasy, warstwa, władza. PWN, s. 245.

- Węśławski J. M., Kotwicki L., Grzelak K., Piwowarczyk J., Sagan I., Nowicka K., Marzejon I. 2011. Przemysł Turystyczny i przyroda morska na Półwyspie Helskim. WWF Polska, Gdańsk, s. 53.
- Węśławski J.M., Urbański J., Krylla Staszewska L., Andrulewicz E., Linkowski T., Kuzebski E., Meissner W., Otremba Z., Piwowarczyk J. 2010. The different uses of sea space in Polish Marine Areas: is conflict inevitable? *Oceanologia* 52: 513–530.
- White R. M., Fischer A., Marshall K., Travis J. M., Webb T. J., Di Falco S., Redpath S., M., van der Wall R. 2009. Developing and integrated conceptual framework to understand biodiversity conflicts. *Land Use Policy* 26: 242–253.
- Wiatr J. J. 1977. Społeczeństwo. Wstęp do socjologii systematycznej. Warszawa PWN. s. 542.
- Wilcox D. 1994. *The Guide to Effective Participation*. Joseph Rowntree Foundation, London.
- Wilcox D. 2003. *The Guide to Effective Participation* (online) <http://www.partnerships.org.uk/guide> (dostęp wrzesień 2021).
- Woźniczko J. 2019. Konsultacje społeczne jako narzędzie partycypacji publicznej. Opracowania tematyczne OT–666. Kancelaria Sejmu. s. 27.
- Wójcicki M. 2013. Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna* Nr 24 (2013), s. 169–184.
- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-508/04; dostęp na stronie: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:62004CJ0508>.
- Wytyczne w sprawie ustanowienia sieci Natura 2000 w środowisku morskim. Zastosowanie dyrektyw siedliskowej i ptasiej. 2007. s. 134.
- Young J. C., Marzano M., White R. M., Mccracken D. I., Redpath S. M., Carss D. N. Quine C. P., Watt A. D. 2010. The emergence of biodiversity conflicts from biodiversity impacts: characteristics and management strategies. *Biodiversity and Conservation* 19: 3973–3990.
- Young J.C., Searle K., Butler A., Simmons P., Watt A.D., Jordan A. 2016. The role of trust in the resolution of conservation conflicts. *Biol. Conserv.* 195, 196–202. <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2015.12.030>.
- Zaccai E. 2012. Over two decades in pursuit of sustainable development: influence, transformations, limits. *Environmental Development* 1, s 79–90.
- Zasady dialogu społecznego, dokument główny, Rada Ministrów, październik 2002.
- Zaucha J. 2018. *Gospodarowanie przestrzenią morską*. Wydawnictwo akademickie SEDNO, Warszawa, ISBN 978-83-7963-076-9, s. 410.
- Zimniewicz K. 2008. Parki krajobrazowe w ocenie władz samorządowych [w:] Bariery w zarządzaniu Parkami Krajobrazowymi w Polsce. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa. ISBN 978-83-208-1742-3, s. 85–98.
- Zuziak Z. 1995. Rozwiązywanie konfliktów środowiskowych w gospodarce przestrzennej [w:] Salomon L. M., Seidel R. A., Bury P., Markowski T. (red.) *Gospodarka samorządów terytorialnych w świetle doświadczeń amerykańskich*. Fundacja Promocji Czystych Technologii TECHEKO, Łódź, s. 259.
- Zydulis, R., Bellebaum, J., Osterblom, H., Vetemaa, M., Schirmeister, B., Stipniece, A., Dagys, M., van Eerden, M.R., and Garthe, S. 2009. Bycatch in gillnet fisheries - An overlooked threat to waterbird populations. *Biological Conservation* 142, 1269–1281.

- Żylicz T. 1996. Cele, zasady i ograniczenia polityki ochrony środowiska. [w]: Folmer H., Gabel L., Opschoor H. (red.). *Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych*, Warszawa: Krupski i S-ka.

Witryny internetowe

- <http://bip.szczecin.rdos.gov.pl/obwieszczenie-regionalnego-dyrektora-ochrony-srodowiska-z-dnia-16-wrzesnia-2021-znak-wopn-on-6322-17-2021-rch> (dostęp 09.2021)
- <http://www.partiseapate.eu/> (dostęp 03.2021)
- <http://www.partiseapate.eu/results> (dostęp 03.2021)
- <https://docplayer.pl/5978769-Ochrona-przyrody-w-polsce-wobec-wspolczesnych-wyzwancywilizacyjnych-nature-conservation-in-poland-and-current-civilizational-challenges.html> (dostęp 08.2021)
- <https://ec.europa.eu/environment/nature/cormorants/management.htm> (dostęp 09.2021)
- <https://ec.europa.eu/environment/nature/cormorants/management.htm> (dostęp 09.2021)
- https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/index_en.htm (dostęp 06.2021)
- https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/faq_pl.htm (dostęp 10.2021)
- https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/marine/index_en.htm (dostęp 06.2020)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A128056> (dostęp 06.2020)
- <https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan> (dostęp 08.2020)
- <https://kanonkonsultacji.fise.org.pl/> (dostęp 08.2020)
- <https://natura2000.gdos.gov.pl/zmiany-w-sieci-natura-2000-przekazane-do-konsultacji-z-radami-gmin-2> (dostęp 09.2021)
- <https://pbpr.pomorskie.pl/books/diagnoza-stanu-i-koncepcja-rozwoju-turystyki-wodnej-w-województwie-pomorskim-2030/> (dostęp 09.2021)
- <https://polskatimes.pl/samorzady-z-prawem-do-dysponowania-plazami-senatorowie-zlozyli-projekt-ustawy-w-tej-sprawie/ar/c1-15786656> (dostęp 08.2021)
- <https://publicystyka.ngo.pl/projekt-promocja-partycypacji-i-mediacji-w-zarządzaniu-srodowiskiem-na-obszarach-natura-2000-dobiega-konca> (dostęp 06.2020)
- <https://spis.ngo.pl/pomorskie?cat%5B2384%5D=2803&cat%5B2898%5D=2899> (dostęp 07.2021)
- <https://www.baltspace.eu> (dostęp 06.2020)
- <https://www.gdos.gov.pl/konsultacje-spoeczne-w-planowaniu-ochrony-obszarow-natura-2000> (dostęp 06.2020)
- <https://www.gospodarkamorska.pl/francuscy-rybacy-po-raz-kolejny-strajkuja-przeciwko-budowie-farm-wiatrowych-59672> (dostęp 08.2021)
- <https://www.gospodarkamorska.pl/rybak-we-wladyslawowie-przepraszamy-kierowcow-ale-organizatorem-tego-protestu-jest-rzad-60089> (dostęp 08.2021)
- <https://www.gospodarkamorska.pl/w-senacie-projekt-ustawy-ktory-przekazuje-plaze-morskie-samorzadom-60280> (dostęp 08.2021)
- <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/sprawozdania-miesieczne-po-rby-2014-2020> (dostęp 09.2021)
- https://www.umgdy.gov.pl/?page_id=2161 (dostęp 08.2020)

- <https://fakty.ngo.pl/raporty/zaufanie-i-wizerunek-ngo-2020> (dostęp 07.2021)
- <https://www.ecomagazine.com/news/policy/global-sand-and-gravel-extraction-conflicts-with-half-of-un-sustainable-development-goals> (dostęp 11.2021)
- <https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/sector-information/marine-aggregates-and-marine-mining#1> (dostęp 12.2021)
- <https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/sectors> (dostęp 12.2021)

Wykaz aktów prawnych (stan prawny na październik 2021)

- Baltic Sea Action Plan (BSAP)
- Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. *ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej* (tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna - RDW) (Dz. Urz. UE L 327/1 z dnia 22.12.2000 r.)
- Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. *w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko* (SEA) (Dz. Urz. UE L 197 z dnia 21.07.2001 r.)
- Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. *w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim* (tzw. Dyrektywa powodziowa) (Dz. Urz. UE L 288/27 z dnia 06.11.2007 r.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. *ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego* (tzw. Dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej – DRSM) (Dz. Urz. UE L 164/19 z dnia 25.06.2008 r.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. *w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne* (EIA) (Dz. Urz. UE L 26/1 z dnia 28.01.2012 r.)
- Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. *ustanawiającej ramy planowania przestrzennego obszarów morskich* (tzw. Dyrektywa MSP) (Dz. Urz. UE L 257/135 z dnia 28.08.2014 r.)
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78, poz. 483 ze zmian.)
- Konwencja *o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska* (tzw. konwencja z Aarhus)
- Konwencja *o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym* sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r.
- Konwencja *o ochronie podwodnego dziedzictwa kulturowego UNESCO* sporządzona w Paryżu dnia 2 listopada 2001 r.
- Konwencja *o prawie morza* sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r
- Konwencja *o różnorodności biologicznej*, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r.
- Międzynarodowa konwencja *o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki*, sporządzona w Londynie dnia 2 listopada 1973 r. zwana Konwencją MARPOL 1973/78 oraz Protokół z 1978 r. dotyczący tej konwencji
- Nota Komisji Europejskiej z września 2013 r. *w sprawie ustanawiania środków ochronnych dla obszarów Natura 2000*

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 kwietnia 2021 r. w sprawie przyjęcia planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w skali 1:200 000 (Dz. U. 2021, poz. 935).
- Polityka energetyczna Polski do 2040 r. - Uchwała nr 22/2021 Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2021 r.
- Polityka morska Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) – Uchwała Nr 33/2015 Rady Ministrów z dnia 17 marca 2015 r.
- Porozumienie o ochronie małych waleń Bałtyku i Morza Północnego, sporządzone w Nowym Jorku dnia 17 marca 1992 r., zwane ASCOBANS
- Projekt rozporządzenia Ministra środowiska ws. ustanowienia planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Ławica Słupska PLC990001 (<http://natura2000umsl.eu/o-projekcie/materialy>)
- Projekt Uchwały ws. ustanowienia Planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (<https://pomorskieparki.pl/planyochrony/opracowanie-projektu-planu-ochrony-nadmorskiego-parku-krajobrazowego/>)
- Rezolucja w sprawie wpływu morskich farm wiatrowych i innych systemów energii ze źródeł odnawialnych na sektor rybołówstwa (2019/2158(INI)).
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 17 maja 2017 r. w sprawie wymaganego zakresu planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1025)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników (Dz. U. 2005 Nr 94 poz. 794)
- Rozporządzenie Ministra środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. ws. ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2016, poz. 112)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. 2010 Nr 64, poz. 401 ze zmian.).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 r. ws. szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową (Dz. U. 2018, poz. 645)
- Rozporządzenie Ministra środowiska z dnia 9 października 2014 r. ws. ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014, poz. 1409)
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011 z dnia 30 listopada 2011 r. ustanawiające Program na rzecz dalszego rozwoju zintegrowanej polityki morskiej (Dz. Urz. UE L 321/1 z dnia 05.12.2011 r.)
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1380/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie wspólnej polityki rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia Rady (WE) nr 1954/2003 i (WE) nr 1224/2009 oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) 2371/2002 i (WE) nr 639/2004 oraz decyzję Rady 2004/585/WE (Dz. U L 354 z 28.12.2013)
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (EU) 2019/1241 z 20 czerwca 2019 w sprawie zachowania zasobów rybnych i ochrony ekosystemów morskich za pomocą środków technicznych, zmieniające rozporządzenia Rady (WE) nr 2019/2006, (WE) nr 1224/2009 i rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1380/2013, (UE) 2016/1139, (UE)

2018/973, (UE) 2019/472 i (UE) 2019/1022 oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 894/97, (WE) nr 850/98, (WE) nr 2549/2000, (WE) nr 254/2002, (WE) nr 812/2004 i (WE) nr 2187/2005

- Rozporządzenie Rady (UE) 2021/1069 z dnia 28 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2020/1579 w odniesieniu do niektórych uprawnień do połowów w Morzu Bałtyckim oraz rozporządzenie (UE) 2021/92 w odniesieniu do niektórych uprawnień do połowów na rok 2021 w wodach Unii i w wodach nienależących do Unii
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 2004 r. w sprawie *Słowińskiego Parku Narodowego* (Dz. U. Nr 43 poz. 390)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1996 r. w sprawie *Wolińskiego Parku Narodowego* (Dz. U. z 1996 r. Nr 4, poz. 30)
- Uchwała Nr 142/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2011 r. poz. 1457)
- Uchwała Nr 444/XLII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2017 r. o zmianie uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego w sprawie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2018 r. poz. 202)
- Uchwała nr IX/49/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku
- Ustawa dnia 17 grudnia 2020 r. o *promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych* (Dz. U. 2021, poz. 234 późn. zmian.).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o *ochronie przyrody* w 2004 r. (Dz. U. 2021, poz. 1098)
- Ustawa z dnia 16 marca 1995 r. o *zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki* (Dz. U. 2020, poz. 1955)
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2004 r. o *rybołówstwie morskim* (Dz. U. 2021, poz. 650)
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne* (Dz. U. 2021, poz. 624)
- Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o *obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej* (Dz. U. 2020, poz. 2135)
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*. (Dz. U. 2021, poz. 741).
- Ustawa z dnia 28 marca 2003 r. o *ustanowieniu programu wieloletniego „Program ochrony brzegów morskich”* (Dz. U. 2016, poz. 678)
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o *udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. 2021, poz. 247)
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 2003 r. o *działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (Dz. U. 2020, poz. 1057)

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1.

Tabela 1. Zestawienie obszarów objętych ochroną prawną w polskich obszarach morskich (morze terytorialne, morskie wody wewnętrzne, wyłączna strefa ekonomiczna) (opracowanie własne w oparciu o Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody oraz informacje pozyskane od Organów Zarządzających obszarami, stan październik 2021)

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
Park krajobrazowy						
1.	Nadmorski Park Krajobrazowy	Uchwała Nr IX/49/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku z dnia 5 stycznia 1978r. Obecne funkcjonowanie w oparciu o Uchwałę Nr 142/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011r. w sprawie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego i Uchwałę Nr 444/XLII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2017 r. o zmianie uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego w sprawie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego	Konieczność zmiany przepisów wskazujących sprawującego nadzór	Brak	Tak w 2006 r. Tak w 2021 r., w ramach projektu realizowanego w latach 2018–2021 pn. „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z uzyskaniem niezbędnych uzgodnień i opinii”	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2018–2021 pn. „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z uzyskaniem niezbędnych uzgodnień i opinii”
Obszar Natura 2000 powołany na mocy Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. UE L 206/7 z dnia 22.07.1992r.) – obszar mający znaczenie dla Wspólnoty – Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk						
1.	PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski	Decyzja Komisji z dnia 13 listopada 2007r. przyjmująca, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE)	Urząd Morski w Gdyni; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”
2.	PLH220105	Decyzja Komisji z dnia 7 listopada 2013r. w	Regionalny Dyrektor Ochrony	Brak	Nie	Nie

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
	Klify i Rify Kamienne Orłowa	sprawie przyjęcia siódmego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2013) 7358)(2013/741/UE)	Środowiska w Gdańsku; Dyrektor Urzędu Morskiego w Gdyni			
3.	PLH220044 Ostoja w Ujściu Wisły	Decyzja Komisji z dnia 12 grudnia 2008r. przyjmująca na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG drugi zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2008) 8039)(2009/93/WE)	Urząd Morski w Gdyni; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”
4.	PLH280007 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana	Decyzja Komisji z dnia 13 listopada 2007r. przyjmująca, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE)	Urząd Morski w Gdyni; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego” Ponadto w 2020 r. GDOŚ w Warszawie wszczęła procedurę postępowania z udziałem społeczeństwa na podstawie Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o <i>ochronie przyrody</i> , na zasadach określonych w Ustawie z dnia 3 października 2008 r. o <i>udostępnianiu informacji o środowisku i jego</i>

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
						<i>ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko</i>
5.	PLH220023 Ostoja Słowińska	Decyzja Komisji z dnia 13 listopada 2007r. przyjmująca, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE)	Dyrektor Słowińskiego Parku Narodowego	Brak	W trakcie opracowywania w ramach projektu realizowanego w latach 2017–2021 pn. „Projekt planu ochrony dla Słowińskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000: Ostoja Słowińska, Pobrzeże Słowińskie i Przybrzeżne Wody Bałtyku” (październik 2021)	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2017–2021 pn. „Projekt planu ochrony dla Słowińskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000: Ostoja Słowińska, Pobrzeże Słowińskie i Przybrzeżne Wody Bałtyku”
6.	PLH320018 Ujście Odry i Zalew Szczeciński	Decyzja Komisji z dnia 13 listopada 2007 r. przyjmująca, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE)	Urząd Morski w Szczecinie; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony 5 ostoi Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim” Obecnie (październik 2021) Urząd Morski w Szczecinie zweryfikował projekt planu dla obszaru w granicach wód	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony 5 ostoi Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim”

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
					morskich. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie ogłosiła przetarg na opracowanie PZO dla części lądowej, nie został on jednak rozstrzygnięty	
7.	PLH990002 Ostoja na Zatoce Pomorskiej	Decyzja Komisji z dnia 12 grudnia 2008r. przyjmująca na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG drugi zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2008) 8039)(2009/93/WE)	Urząd Morski w Szczecinie	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony 5 ostoi Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim” W 2021 r. opracowano tymczasowe cele ochrony	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony 5 ostoi Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim”
8.	PLH320019 Wolin i Uznam	Decyzja Komisji z dnia 13 listopada 2007 r. przyjmująca, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE)	Woliński Park Narodowy; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie; Urząd Morski w Szczecinie	Brak	W trakcie opracowywania (Urząd Morski w Szczecinie dla obszaru w części wód morskich; RDOŚ w Szczecinie dla części lądowej) (stan październik 2021)	Nie
Obszary Natura 2000 powołane na mocy Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. UE L 20/7 z dnia 26.01.2010r.) – Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków						
1.	PLB220005 Zatoka Pucka	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21.07.2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. 2004, Nr.229 poz. 2313)	Urząd Morski w Gdyni; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
		Obecnie obowiązuje: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. 2011 Nr 25, poz. 133)			ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”	ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”
2.	PLB220004 Ujście Wisty	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21.07.2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. 2004, Nr.229 poz. 2313); Obecnie obowiązuje: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. 2011, Nr. 25 poz. 133)	Urząd Morski w Gdyni; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”
3.	PLB280010 Zalew Wiślany	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21.07.2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U 2004, Nr 229, poz. 2313); Obecnie obowiązuje: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. 2011, Nr. 25 poz. 133)	Urząd Morski w Gdyni; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego”	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony obszarów Natura 2000 w rejonie Zatoki Gdańskiej i Zalewu Wiślanego” Ponadto w 2020 r. GDOŚ w Warszawie wszczęła procedurę postępowania z udziałem społeczeństwa na podstawie Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o <i>ochronie przyrody</i> , na zasadach określonych w Ustawie z dnia 3 października 2008 r. o <i>udostępnianiu informacji o środowisku i jego</i>

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
						<i>ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko</i>
4.	PLB990002 Przybrzeżne Wody Bałtyku	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21.07.2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U 2004, Nr 229, poz. 2313) Obecnie obowiązuje: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. 2011, Nr. 25 poz. 133)	Słowiński Park Narodowy; Urząd Morski w Gdyni; do 31.03.2020r. Urząd Morski w Słupsku	Brak	W trakcie opracowywania w ramach projektu realizowanego w latach 2017–2021 pn. „Projekt planu ochrony dla Słowińskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000: Ostoja Słowińska, Pobrzeże Słowińskie i Przybrzeżne Wody Bałtyku” (stan październik 2021)	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2017–2021 pn. „Projekt planu ochrony dla Słowińskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000: Ostoja Słowińska, Pobrzeże Słowińskie i Przybrzeżne Wody Bałtyku”
5.	PLB990003 Zatoka Pomorska	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U 2004, Nr 229, poz. 2313); Obecnie obowiązuje: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. 2011, Nr. 25 poz. 133)	Urząd Morski w Szczecinie, do 31.03.2020r. Urząd Morski w Słupsku	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony 5 ostoi Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim” W 2021 r. opracowano tymczasowe cele ochrony	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony 5 ostoi Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim”
6.	PLB320009 Zalew Szczeciński	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21.07.2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000	Urząd Morski w Szczecinie; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn.	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
		(Dz. U 2004, Nr 229, poz. 2313) Obecnie obowiązuje: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. 2011, Nr. 25 poz. 133)			„Projekty planów ochrony 5 ostoje Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim” Urząd Morski w Szczecinie zweryfikował projekt planu dla obszaru w granicach wód morskich. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie ogłosiła przetarg na opracowanie PZO dla części lądowej, nie został on jednak rozstrzygnięty (październik 2021)	planów ochrony 5 ostoje Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim”
7.	PLB320011 Zalew Kamieński i Dziwna	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 05.09.2007r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U.2007r. Nr 179, poz. 1275)	Urząd Morski w Szczecinie; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony 5 ostoje Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim” Urząd Morski w Szczecinie zweryfikował projekt planu dla obszaru w granicach wód morskich, Regionalna	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2011–2014 pn. „Projekty planów ochrony 5 ostoje Natura 2000 wyznaczonych na obszarach morskich w województwie zachodniopomorskim”

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
					Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie ogłosiła przetarg na opracowanie PZO dla części lądowej, nie został on jednak rozstrzygnięty (październik 2021)	
8.	PLB320002 Delta Świny	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21.07.2004r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U 2004, Nr 229, poz. 2313)	Woliński Park Narodowy; Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie; Urząd Morski w Szczecinie	Brak	W trakcie opracowywania (Urząd Morski w Szczecinie dla części wód morskich; RDOŚ w Szczecinie dla części lądowej) (stan październik 2021)	Nie
Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk/Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków						
1.	PLC990001 Ławica Słupska	Decyzja Komisji z dnia 12 grudnia 2008r. przyjmująca na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG drugi zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2008) 8039)(2009/93/WE)	Do 31.03.2020 Urząd Morski w Słupsku	Brak	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2018–2020 pn. „Opracowanie projektu planu ochrony morskiego obszaru Natura 2000 PLC990001 Ławica Słupska wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych”	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2018–2020 pn. „Opracowanie projektu planu ochrony morskiego obszaru Natura 2000 PLC990001 Ławica Słupska wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych”
Park narodowy						
1.	Słowiński Park Narodowy	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 września 1966r. w sprawie utworzenia Słowińskiego Parku Narodowego (Dz. U. z 1966r. Nr 42, poz. 254), w części morskiej Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2	Dyrektor Słowińskiego Parku Narodowego	Brak	W trakcie opracowywania (kwiecień 2020) w ramach projektu realizowanego w latach	Tak, w ramach projektu realizowanego w latach 2017–2021 pn. „Projekt planu ochrony dla Słowińskiego Parku

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
		marca 2004r. w sprawie Słowińskiego Parku Narodowego (Dz. U. z 2004r. Nr 43, poz. 390)			2017–2021 pn. „Projekt planu ochrony dla Słowińskiego Parku Narodowego i obszarów Natura 2000: Ostoja Słowińska, Pobrzeże Słowińskie i Przybrzeżne Wody Bałtyku” (październik 2021)	Narodowego i obszarów Natura 2000: Ostoja Słowińska, Pobrzeże Słowińskie i Przybrzeżne Wody Bałtyku”
2.	Woliński Park Narodowy	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 marca 1960r. w sprawie utworzenia Wolińskiego Parku Narodowego (Dz. U. z 1960r. Nr 14, poz. 79), w części morskiej Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1996r. w sprawie Wolińskiego Parku Narodowego (Dz. U. z 1996r. Nr 4, poz. 30)	Dyrektor Wolińskiego Parku Narodowego	Brak - zarządzanie parkiem realizowane jest na podstawie „Rocznych zadań ochronnych”	Tak, w ramach projektu nr POIŚ.05.03.00-00-270/10 „Opracowanie projektu planu ochrony Wolińskiego Parku Narodowego współfinansowanego za środków EFRR w ramach działania 5.3 V osi priorytetowej PO Infrastruktura i Środowisko”	Tak, w ramach projektu nr POIŚ.05.03.00-00-270/10 „Opracowanie projektu planu ochrony Wolińskiego Parku Narodowego współfinansowanego za środków EFRR w ramach działania 5.3 V osi priorytetowej PO Infrastruktura i Środowisko”
Rezerwy przyrody						
1.	Beka	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 17 listopada 1988r. w sprawie uznania za rezerwy przyrody (M. P. z 1988r. Nr 32, poz. 292) Powiększony o obszar morski na mocy: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 26 kwietnia 2018r. w sprawie rezerwatu przyrody „Beka” (Dz. Urz. z 2018 r. poz. 2025)	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku	Brak, dla części lądowej obowiązuje PZO (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody "Beka"; Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 15 listopada 2019 r. zmieniające	Brak	Nie dot.

Lp.	Nazwa obszaru	Podstawa utworzenia obszaru	Organ sprawujący nadzór nad obszarem	Obowiązujący plan ochrony	Czy został opracowany projekt planu ochrony?	Czy były konsultacje społeczne związane z opracowaniem projektu planu ochrony?
				zarządzenie w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody "Beka")		
2.	Zatoka Elbląska	Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 9 października 1991r. w sprawie uznania za rezerwy przyrody (M.P. z 1991r. Nr 38, poz. 273) Obecnie obowiązuje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 22 września 2017r. w sprawie rezerwatu przyrody "Zatoka Elbląska"	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Olsztynie	Brak	Brak	Nie dot.
3.	Białodrzew Kopicki	Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 kwietnia 1985 r. w sprawie uznania za rezerwy przyrody (M. P. z 1985 r. Nr 7, poz. 60). Obecnie obowiązuje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie rezerwatu przyrody "Białodrzew Kopicki" (Dz. Urz. z 2017 r. poz. 3576)	Regionalny Konserwator Przyrody w Szczecinie	Rozporządzenie Nr 58/2007 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 12 października 2007r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody "Białodrzew Kopicki" (Dz. Urz. z 2007 r. Nr 106, poz. 1828)	Nie dot.	Nie dot.

Załącznik 2.

ANKIETA

Słupsk, 13.10.2020 r.

Głównym celem ankiety jest uzyskanie Państwa opinii na temat konsultacji społecznych przeprowadzonych w ramach Projektu pn. **„Opracowanie projektu planu ochrony wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych dla morskiego obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001)”**. Wyniki badania zostaną wykorzystane w rozprawie doktorskiej dotyczącej roli społeczeństwa w systemie ochrony przyrody w Polsce. Proszę o możliwie dokładne i szczerze odpowiedzi, które pozostaną anonimowe.

1. Skąd dowiedział/a się Pan/Pani o konsultacjach społecznych prowadzonych w ramach Projektu pn. **„Opracowanie projektu planu ochrony wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych dla morskiego obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001)”**?

Strona internetowa Urzędu Morskiego	Informacja mailowa	Od Przełożonego	Z prasy	Inne źródło (jakie?)

2. W których spotkaniach Pan/Pani uczestniczył/a? (proszę zaznaczyć wszystkie)

SK1 (11.04.2019) Informacyjne	SK2 (29.10.2019) Pierwszy warsztat (o zagrożeniach)	SK3 (30.06.2020) Drugi warsztat (o działaniach ochronnych)	SK4 (8.09.2020) Trzeci warsztat (o projekcie rozporządzenia ws. planu ochrony)	SK 5 (13.10.2020) Końcowe

3. Czy konsultacje spełniły Pana/Pani oczekiwania?

Tak	Nie	Częściowo

4. Jeśli tak, to dlaczego jest Pan/Pani zadowolony/a?

5. Jeśli nie jest Pan/i zadowolony/a, albo jest Pan/i zadowolony/a częściowo to dlaczego, co należałoby poprawić?

6. Czy na spotkaniach miał/a Pan/Pan/i możliwość wyrażenia swojej opinii?

Tak	Nie	Częściowo

7. Skąd Pan/Pani czerpie wiedzę na temat ochrony przyrody? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Internet	
Telewizja	
Prasa	
Specjalistyczne opracowania, raporty, książki, artykuły naukowe	
Udział w spotkaniach związanych z ochroną przyrody, w tym w konsultacjach społecznych	
Kampanie społeczne	
Od znajomych, rodziny	
Nie interesuję się tematyką ochrony przyrody	
Zajmuję się ochroną przyrody zawodowo	
Inne (proszę wpisać)	

8. Jak ocenia Pan/Pani swoją wiedzę na temat procedur planowania ochrony przyrody w Polsce i konsekwencji planów ochrony na obszarach morskich?

Nie mam wiedzy	Mam małą wiedzę	Mam średnią wiedzę	Mam dużą wiedzę	Mam pełną wiedzę

9. Czy spotkania konsultacyjne prowadzone w ramach Projektu pn. „Opracowanie projektu planu ochrony wraz z przeprowadzeniem konsultacji społecznych dla morskiego obszaru Natura 2000 Ławica Słupska (PLC990001)” przyczyniły się do zwiększenia Pana/Pani wiedzy na temat procedur planowania ochrony przyrody w Polsce i konsekwencji planów ochrony na obszarach morskich?

Nie mam zdania	Były nieprzydatne	Były ani przydatne ani nieprzydatne	Były przydatne	Były bardzo przydatne

10. Czy uważa Pan/Pani, że jest możliwa ochrona przyrody obszaru Ławicy Słupskiej przy jednoczesnym zaspokojeniu potrzeb korzystających z obszaru ludzi?

Tak	Nie	Nie mam zdania

11. Co sądzi Pan/Pani o wypracowanym w ramach Projektu rozporządzeniu? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Przyczyni się do zachowania walorów przyrodniczych obszaru	
Spowoduje zbędne ograniczenia w korzystaniu z obszaru	
Niczego nie zmieni ponieważ nie zostanie wdrożone	
Usprawni zarządzanie i wydawanie decyzji administracyjnych	
Nie mam zdania	
Inne (proszę wpisać)	

12. Od czego Pana/i zdaniem w największym stopniu zależy stan środowiska morskiego? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Od aktywności obywateli	
Od aktywności władz lokalnych i samorządowych w dziedzinie ochrony środowiska	
Od aktywności rządu i nacisku na sprawy ochrony środowiska i przyrody	
Od dobrych przepisów prawnych i ich egzekwowania	
Od uznania przez społeczeństwo kwestii środowiskowych za priorytet	
Od sytuacji finansowej państwa	
Od sytuacji politycznej państwa	
Od kampanii edukacyjnych w mediach	
Od odpowiedzialności biznesu	
Trudno powiedzieć	
Inne (proszę wpisać)	

13. Czy Pana/Pani zdaniem plany ochrony dla morskich obszarów cennych przyrodniczo są dobrym instrumentem ich ochrony i powinny być opracowywane?

Tak	Nie	Nie mam zdania

14. Dlaczego wg Pana/i plany ochrony są/nie są dobrym instrumentem ich ochrony i powinny/nie powinny być opracowywane?

15. Jakie są wg Pana/Pani przyczyny konfliktów na obszarach chronionych położonych w całości bądź częściowo na morzu? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Presja urbanizacyjna w części lądowej obszaru mająca wpływ na stan środowiska na morzu	
Źle wyznaczone obszary chronione (nieprawidłowe granice tych obszarów)	
Ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej	
Niejasny podział kompetencji pomiędzy organami sprawującymi nadzór nad obszarem, władzami samorządowymi i organami ochrony środowiska, rozmyta odpowiedzialność	
Zagospodarowanie turystyczne	
Sposób zarządzania obszarem chronionym	
Sprzeczności założeń dokumentów prawnych dot. obszaru (tj. planów zagospodarowania - projektów planów ochrony)	
Negatywny wpływ zwierząt objętych ochroną prawną na działalność na morzu (np. fok czy kormoranów na rybołówstwo)	
Brak rozmów i debat z mieszkańcami/użytkownikami obszaru chronionego albo nieefektywność tych debat	

Niska jakość opracowań naukowych stanowiących podstawę decyzji o sposobie zagospodarowania i ochrony obszarów morskich	
Nie mam zdania	
Inne (proszę wpisać)	

16. Czy wg Pana/Pani w trakcie prac nad projektem zidentyfikowano wszystkie konflikty na obszarze Ławicy Słupskiej?

Tak	Nie	Nie mam zdania

17. Jeśli nie, to jakiego konfliktu (konfliktów) na obszarze Ławicy Słupskiej nie zidentyfikowano? Proszę o wpisanie.

18. Najlepszy sposób rozwiązywania konfliktów na morskich obszarach chronionych to wg Pana/Pani to: (można zaznaczyć jedną odpowiedź)

Edukacja ekologiczna	
Bieżąca mediacja pomiędzy stronami konfliktu	
Lepszy przepływ informacji pomiędzy organem zarządzającym obszarem chronionym, a mieszkańcami i użytkownikami obszaru chronionego	
Rekompensata finansowa za ograniczenia związane z funkcjonowaniem obszaru chronionego (np. rekompensaty za ograniczenia połowów, za szkody spowodowane przez zwierzęta)	

Zmiana przepisów prawnych na bardziej łagodne (np. zniesienie ograniczeń w zagospodarowaniu, umożliwienie prowadzenia działalności gospodarczej)	
Nie mam zdania	
Inne (proszę wpisać)	

METRYCZKA

1. Płeć

- Kobieta
- Mężczyzna
- Inna

2. Wiek

- poniżej 20 lat
- 20-29 lat
- 30-39 lat
- 40-49 lat
- 50-59 lat
- 60 i więcej

3. Miejsce zamieszkania

- gmina wiejska
- miasto niebędące siedzibą powiatu
- miasto stolica powiatu poza obszarami metropolitalnymi
- obszar metropolitalny

4. Sektor

- administracja państwowa
- administracja samorządowa
- instytucja naukowa, badawcza, szkoła wyższa
- rybołówstwo i przetwórstwo ryb
- obrona narodowa i bezpieczeństwo
- osoba fizyczna
- przedsiębiorca (proszę podkreślić właściwą branżę)
 - wydobywanie ropy/gazu
 - wydobywanie kruszywa
 - działalność turystyczna i rekreacyjna
 - energetyka wiatrowa

- port
- prawo
- ekologiczna organizacja pozarządowa
- inna organizacja pozarządowa

5. Wykształcenie

- podstawowe i niepełne podstawowe
- zawodowe
- średnie
- wyższe
- doktorat i wyżej

Czy chciałby Pan/Pani coś jeszcze dodać? Czy Pana/pani zdaniem pominięto jakieś istotne zagadnienie związane z tematyką wywiadu?

Dziękuję Panu/Pani za poświęcony czas!

ANKIETA

Władysławowo, czerwiec 2021

Głównym celem ankiety jest uzyskanie Państwa opinii na temat konsultacji społecznych przeprowadzonych w ramach Projektu pn. „**Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii**”. Wyniki badania zostaną wykorzystane w rozprawie doktorskiej dotyczącej roli społeczeństwa w systemie ochrony przyrody w Polsce. Proszę o możliwie dokładne i szczerze odpowiedzi, które pozostaną anonimowe.

1. Skąd dowiedział/a się Pan/Pani o konsultacjach społecznych prowadzonych w ramach Projektu pn. „**Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii**”?

Strona internetowa Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych	Informacja mailowa	Od Przełożonego	Z prasy	Inne źródło (jakie?)

2. W których spotkaniach Pan/Pani uczestniczył/a? (proszę zaznaczyć wszystkie)

SK1 (15.05.2019, Władysławowo)	SK2 (29.09.2020, Cetniewo)	SK3 (14.06.2021, Cetniewo)	Spotkania robocze online (marzec – kwiecień 2021)

3. Czy konsultacje spełniły Pana/Pani oczekiwania?

Tak	Nie	Częściowo

4. Jeśli tak, to dlaczego jest Pan/Pani zadowolony/a?

.....

.....

.....

.....

5. Jeśli nie jest Pan/i zadowolony/a, albo jest Pan/i zadowolony/a częściowo to dlaczego, co należałoby poprawić?

6. Czy na spotkaniach miał/a Pan/Pan/i możliwość wyrażenia swojej opinii?

Tak	Nie	Częściowo

7. Skąd Pan/Pani czerpie wiedzę na temat ochrony przyrody? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Internet	
Telewizja	
Prasa	
Specjalistyczne opracowania, raporty, książki, artykuły naukowe	
Udział w spotkaniach związanych z ochroną przyrody, w tym w konsultacjach społecznych	
Kampanie społeczne	
Od znajomych, rodziny	
Nie interesuję się tematyką ochrony przyrody	
Zajmuję się ochroną przyrody zawodowo	
Inne (proszę wpisać)	

8. Jak ocenia Pan/Pani swoją wiedzę na temat procedur planowania ochrony przyrody w Polsce i konsekwencji planów ochrony obszarów położonych w całości bądź częściowo na morzu?

Nie mam wiedzy	Mam małą wiedzę	Mam średnią wiedzę	Mam dużą wiedzę	Mam pełną wiedzę

9. Czy spotkania konsultacyjne przeprowadzone w ramach Projektu pn. „Opracowanie projektu planu ochrony dla Nadmorskiego Parku Krajobrazowego wraz z przeprowadzeniem wymaganych prawem konsultacji społecznych, uzgodnień i opinii” przyczyniły się do zwiększenia Pana/Pani wiedzy na procedur planowania ochrony przyrody w Polsce i konsekwencji planów ochrony?

Nie mam zdania	Były nieprzydatne	Były ani przydatne ani nieprzydatne	Były przydatne	Były bardzo przydatne

10. Czy uważa Pan/Pani, że jest możliwa ochrona przyrody Nadmorskiego Parku Krajobrazowego przy jednoczesnym zaspokojeniu potrzeb korzystających z tego obszaru ludzi?

Tak	Nie	Nie mam zdania

11. Co sądzi Pan/Pani o wypracowanej w ramach Projektu uchwale ws. planu ochrony Nadmorskiego Parku Krajobrazowego? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Przyczyni się do zachowania walorów przyrodniczych obszaru	
Spowoduje zbędne ograniczenia w korzystaniu z obszaru	
Niczego nie zmieni ponieważ nie zostanie wdrożona	
Usprawni zarządzanie i wydawanie decyzji administracyjnych	
Nie mam zdania	
Inne (proszę wpisać)	

12. Od czego Pana/i zdaniem w największym stopniu zależy stan środowiska morskiego? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Od aktywności obywateli	
Od aktywności władz lokalnych i samorządowych w dziedzinie ochrony środowiska	
Od aktywności rządu i nacisku na sprawy ochrony środowiska i przyrody	
Od dobrych przepisów prawnych i ich egzekwowania	
Od uznania przez społeczeństwo kwestii środowiskowych za priorytet	
Od sytuacji finansowej państwa	
Od sytuacji politycznej państwa	
Od kampanii edukacyjnych w mediach	
Od odpowiedzialności biznesu	
Trudno powiedzieć	
Inne (proszę wpisać)	

13. Czy Pana/Pani zdaniem plany ochrony dla obszarów cennych przyrodniczo położonych częściowo/w całości na morzu są dobrym instrumentem ich ochrony i powinny być opracowywane?

Tak	Nie	Nie mam zdania

14. Dlaczego wg Pana/i plany ochrony są/nie są dobrym instrumentem ich ochrony i powinny/nie powinny być opracowywane?

15. Jakie są wg Pana/Pani przyczyny konfliktów na obszarach chronionych położonych w całości bądź częściowo na morzu? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Presja urbanizacyjna w części lądowej obszaru mająca wpływ na stan środowiska na morzu	
Źle wyznaczone obszary chronione (nieprawidłowe granice tych obszarów)	
Ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej	
Niejasny podział kompetencji pomiędzy organami sprawującymi nadzór nad obszarem, władzami samorządowymi i organami ochrony środowiska, rozmyta odpowiedzialność	
Zagospodarowanie turystyczne	
Sposób zarządzania obszarem chronionym	
Sprzeczności założeń dokumentów prawnych dot. obszaru (tj. planów zagospodarowania - projektów planów ochrony)	
Negatywny wpływ zwierząt objętych ochroną prawną na działalność na morzu (np. fok czy kormoranów na rybołówstwo)	
Brak rozmów i debat z mieszkańcami/użytkownikami obszaru chronionego albo nieefektywność tych debat	

Niska jakość opracowań naukowych stanowiących podstawę decyzji o sposobie zagospodarowania i ochrony obszarów morskich	
Nie mam zdania	
Inne (proszę wpisać)	

16. Czy wg Pana/Pani w trakcie prac nad projektem zidentyfikowano wszystkie konflikty na obszarze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego?

Tak	Nie	Nie mam zdania

17. Jeśli nie, to jakiego konfliktu (konfliktów) na obszarze Nadmorskiego Parku Krajobrazowego nie zidentyfikowano? Proszę o wpisanie.

18. Najlepszy sposób rozwiązywania konfliktów na obszarach chronionych położonych w całości bądź częściowo na morzu to wg Pana/Pani to (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź):

Edukacja ekologiczna	
Bieżąca mediacja pomiędzy stronami konfliktu	
Lepszy przepływ informacji pomiędzy organem zarządzającym obszarem chronionym, a mieszkańcami i użytkownikami obszaru chronionego	
Rekompensata finansowa za ograniczenia związane z funkcjonowaniem obszaru chronionego (np. rekompensaty za ograniczenia połowów, za szkody spowodowane przez zwierzęta)	

Zmiana przepisów prawnych na bardziej łagodne (np. zniesienie ograniczeń w zagospodarowaniu, umożliwienie prowadzenia działalności gospodarczej)	
Nie mam zdania	
Inne (proszę wpisać)	

METRYCZKA

6. Płeć

- Kobieta
- Mężczyzna
- Inna

7. Wiek

- poniżej 20 lat
- 20-29 lat
- 30-39 lat
- 40-49 lat
- 50-59 lat
- 60 i więcej

8. Miejsce zamieszkania

- gmina wiejska
- miasto niebędące siedzibą powiatu
- miasto stolica powiatu poza obszarami metropolitalnymi
- obszar metropolitalny

9. Sektor

- administracja państwowa
- administracja samorządowa
- instytucja naukowa, badawcza, szkoła wyższa
- rybołówstwo i przetwórstwo ryb
- obrona narodowa i bezpieczeństwo
- osoba fizyczna
- przedsiębiorca (proszę podkreślić właściwą branżę)
 - wydobywanie ropy/gazu
 - wydobywanie kruszywa
 - działalność turystyczna i rekreacyjna
 - energetyka wiatrowa
 - port
 - prawo
- ekologiczna organizacja pozarządowa
- inna organizacja pozarządowa

10. Wykształcenie

- podstawowe i niepełne podstawowe
- zawodowe
- średnie
- wyższe
- doktorat i wyżej

Czy chciałby Pan/Pani coś jeszcze dodać? Czy Pana/Pani zdaniem pominięto jakieś istotne zagadnienie związane z tematyką wywiadu?

Dziękuję Panu/Pani za poświęcony czas!